МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ (М. РИГА, ЛАТВІЯ)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ (М. СЛУПЦЬК, ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ (М. ХЕЛМ, ПОЛЬЩА)
ГДАНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (М. ГДАНСЬК, Р. ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛО РОМЕРІО (М. ВІЛЬНЮС, ЛИТВА)
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЦЕНТР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ»

Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

«ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ОСВІТА, НАУКА, ПРАКТИКА»

(16 березня 2023 р.)

Харків – 2023

Редакційна колегія

Домбровська С.М. – Проректор Національного університету – начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор наук державного управління, професор, заслужений працівник освіти України;

Майстро С.В. – завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор наук державного управління, професор;

Лопатченко І.М. – доцент кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, кандидат наук державного управління;

Палюх В.В. – старший науковий співробітник наукового відділу з проблем управління державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор філософії у галузі знань публічне управління та адміністрування;

Порока С.Г. – старший науковий співробітник наукового відділу проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктор філософії у галузі знань публічне управління та адміністрування.

Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика
збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 16 березня 2023 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. – Харків : НУЦЗУ, 2023. 323 с.

У матеріалах конференції висвітлені результати наукових досліджень з проблем розвитку сфери публічного управління, регулювання економічних і соціальних процесів та обґрунтовано перспективні напрями інноваційного розвитку сфери цивільного захисту в Україні.

Матеріали представлено відповідно до тематичних напрямів: державна політика і управління в галузі освіти: зміст та сучасні виклики; державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст та механізми реалізації; державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій; державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудових відносин; інформаційна безпека держави: ризики та загрози.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, а також усіх, хто цікавиться сучасними проблемами публічного управління.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

© Національний університет
цивільного захисту України, 2023

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ: ЗМІСТ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Базиляк Н. О. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ ТА ГУМАНІТАРНИХ ВИКЛИКІВ… 13
Береда Т.М. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ОСВІТИ……... 16
Вавренюк С.А. МОДЕЛЬ КОМПЛЕКСНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕФОРМУВАННЯМ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ…… 18
Вайновський Є.О. ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ……. 21
Василишин Н. О., Левченко А.С. ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ……. 23
Вітовецький В. О. РОЗВИТОК НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ…… 26
Волошка Є. М. ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ…… 28
Івашина Л.П., Луценко С.М., Пінчук Д.М. ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ……. 30
Кулик А.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ……. 34
Лопушинський І.П. УПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ…… 36
Мареніченко В.В. МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ МІГРАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ……. 41
Палюх В.В., Порока С.Г. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ…… 43
Поступна О.В., Торпан М.Ю. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ: МОЖЛИВОСТІ VS ЗАГРОЗИ. 44
Самсонова Я.І. КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ…… 47
Сиченко В.В., Рибкіна С.О. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В ОСВІТІ……. 50
Тоточенко Т.В. УПРАВЛІННЯ ПІДВИЩЕННЯМ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ….. 52

Шевчук Ю. Р. АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА……. 55
Ярошович В.І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНО-МОТИВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ…… 57

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Бєлай С.В., Тробюк В.І., Головня А.Ф. ДО ПИТАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ…….. 60
Букін М.П. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ……. 63
Гикало Ю.В. ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОБОРОНИ……... 64
Головко В. В. ЄДИНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ…… 66
Грубель І.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ – ПРОБЛЕМИ РЕФОРМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ……. 69
Демченко В.М., Шелегон Е.В. МЕНТАЛЬНИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ПЛОЩИНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ…… 72
Демченко В.М. ПОСТКОЛОНІАЛЬНІ РУДИМЕНТИ – НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ…….. 74
Дричик В.М. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ…… 77
Дурман М.О., Хмельницька М.В. ПОРЯДОК БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ…… 80
Єманов В. В. НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ……. 84
Жировий Б.В. ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВА БЕЗПЕКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА…… 86
Загола Т.М. СКЛАДОВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ…….. 88
Здоровко С.С. ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ЗАГРОЗІ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ…….. 91
Карамишев Д.В., Гордієнко Л.П., Коршенко В.О. МЕХАНІЗМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЩОДО ЛІКУВАЛЬНО-ЕВАКУАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄДИНОГО МЕДИЧНОГО ПРОСТОРУ…… 93
Кислий Д., Таранець Н. МЕХАНІЗМИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ. …… 96
Копанчук О.Є. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДЕРЖАВИ……... 98
Копанчук В.О. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ……... 99
Ліснєвська Ю.О. ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ……..... 101

Проніна О.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ……. 104
Синишин М. М. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В ПРИКОРДОННОМУ ПРОСТОРІ ДЕРЖАВИ…….. 107
Хорошенко М.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕБІАЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ……. 109
Цимбал Б.М. БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ…… 112
Черевична Н.І. ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ І ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ……... 114
Шандрик В. І. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ І УПРАВЛІННЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД…… 116
Шевченко Л.В. АДАПТАЦІЯ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ……... 118

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Гарбуз С. В. ВАЖЛИВІСТЬ УВАГИ ДО ПРОЦЕСУ ДЕГАЗАЦІЇ РЕЗЕРВУАРІВ ЗБЕРІГАННЯ НАФТОПРОДУКТІВ……... 121
Кулєшов М.М. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ…… 123
Касьян О.О. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ……. 126
Малачинська М.Й. ГОТОВНІСТЬ СИСТЕМИ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ……. 128
Домбровська С.М. СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ…….. 131
Сємілєтов О. С. ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В ЕКОЛОГІЧНІ СФЕРІ…… 133
Сокол І.В. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ……. 135
Тютюник В.В., Ященко О.А., Тютюник О.О. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ АНТИКРИЗОВИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ В РЕЖИМІ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ……... 136
Шойко В.М. ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ…….. 140

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Албов Н. Є. ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА……... 142
Батир Ю.Г., Трусова В.В. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІСЛЯВОЄННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ……. 145
Брус В.В., Чубань В.С. ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ…… 148
Будзин В. Р. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ…… 149
Вільхова Т.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ…… 152
Гвоздь Є.В. ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА…….. 155
Гололобов С. М., Антонова Л. В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.. 157
Горбенко О. М. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ…… 160
Даміров Наміг Рафіг огли МОДЕЛЬ NEW PUBLIC MANAGEMENT – ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ…… 162
Діщук М. В., Помаза-Пономаренко А.Л. ТЕМНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОХОДУ ДЛЯ ВІДБУДОВИ…… 165
Дулгерова О.М. ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. 166
Дум'як Ю.Л. ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ…….. 169
Дурман О.Л., Козир О.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗА КОШТИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. 172
Журавель С. М. СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ……. 175
Ігнатьєв О.М. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО 177

УПРАВЛІННЯ……
Іноземцева О.Б. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ…… 178
Карпа М.І. РОЛЬ ВМО В ГАЛУЗІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ…….. 181
Карпеко Н.М. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ…….. 184
Карпеко О.В. ШЛЯХИ І НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ……... 186
Кисельов Є. В. ІНСТРУМЕНТИ РЕФОРМУВАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ…….. 189
Ковальська Н.М., Ковальський В.І. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ…….. 191
Кондратьєв Ю.О., Панчишний М.М. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ…… 193
Кордиш Д.Є. СИНЕРГЕТИЧНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО Й ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ МІСТА В УКРАЇНІ…… 195
Костенко В.О. ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ…… 198
Кравченко А.О., Богурський Ю.В. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК МЕХАНІЗМРОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА... 200
Краско О.А. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ЯК ДЖЕРЕЛА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ…… 203
Кришталь Т. М., Перевізник В. М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. 206
Кузнєцов В.О. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ…….. 208
Лаба О. С. СУТНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ……. 210
Лелеченко Н.В. ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ…….. 213

Логачов Д.О., Філіппова В.Д. ВЛИВ ДЕМОКРАТІЙ НА СПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ…… 215
Лукашук М. В. ПРІОРИТЕТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ…….. 217
Ляшевська О.І.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ……... 219
Мальцев У. В., Філіппова В. Д. РОЛЬ МІСЦЕВИХ РЕСУРСІВ У РОЗВИТКУ ГРОМАДИ…… 221
Олійник В.І., Пятибрат О.В. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ…….. 223
Оробей В.В. ФУНКЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ……... 226
Парубчак П.І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ДОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ У ПЕРІОД СУЧАСНОГО ЕТАПУ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ……... 229
Пархоменко-Куцевіл О.І. СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ……... 232
Пасічник О.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ……. 236
Пересада В.О. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ПРОЦЕСАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАТАСТРОФИ В УКРАЇНІ …….. 237
Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г., Лопатченко І.М. ДОСВІД ІТАЛІЇ ЩОДО ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ……. 239
Поступна О.В., Завада Є.Є. SWOT-АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЧОРНОГО ВІЙСЬКОВОГО ТУРИЗМУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ…… 241
Рибчич. І. Є. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗНАЧИМОСТІ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА…….. 244
Сисоєва С.І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ……. 247
Сікорський М. М., Філіппова В. Д. ПРОСТОРОВІ ЕФЕКТИ ЗАПОЗИЧЕНЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ……... 249
Собченко А., Чубань В.С. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ…… 252
Стельмашенко Ю. О., Філіппова В. Д. ПОЛІТИКА КРАЇН ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ……. 253
Степанко О.В., Поступна О.В. НАУКОВА І СПЕЦИФІЧНА СУТНІСТЬ 256

ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ…….
Тимочко І.О. ДО ПИТАННЯ НАДАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКІВ КОНФЛІКТУ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ …… 259
Тресков А.В. ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ…… 262
Тюріна Д.М. РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ……. 264
Хитько М.М. РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ ПОЛІЦІЇ, МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ І АКТИВНИХ ГРОМАДЯН…… 267
Черевко Н. О. ПРОБЛЕМА НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН……. 269
Чубань В.С., Пасинчук К.М. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ... 272
Шведун В.О. МЕХАНІЗМ РЕІНЖИНІРИНГУ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ…… 274
Шевченко О.О. ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЇ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ……. 276
Шевченко Н.О. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТРЕСИ: ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПОНЯТТЯ В ТЕОРІЯХ ТА КОНЦЕПЦІЯХ……... 278

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Kotliar D.O. INFORMATION SECURITY OF THE STATE: CHALLENGES AND THREATS…….. 281
Астахов В. Д. УСПІШНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН КРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ……. 283
Василенко О.І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ…….. 285
Воробйов О. В. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ…….. 287
Дацій Н.В., Перестюк А.О. СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ…….. 289
Коленко В.В. ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА……. 292
Крюков О.І., Ласуков О.Є. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....…….. 295
Леоненко Н.А. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ…….. 296
Малахов Р. В. ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОГО СУСПІЛЬСТВА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ДЕРЖАВИ…….. 299
Мельник О.Г., Мельник Р.П. АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ ТЕЛЕКОМІНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ДСНС УКРАЇНИ. 300
Панімаш Ю.В. СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ…… 302
Пронюк Ю. Н. ДЕРЖАВНА СЩЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА……. 304
Савченко О. С. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ…… 308
Семенко О.В., Проніна О.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ…….. 311
Пустовалова А. Л. ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ..... 314
Черемісін О.В., Райцев А.Ю. ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ… 316
Науменко К. О. МОДИФІКАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БІОБЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ПАНДЕМІЧНИХ ВИКЛИКІВ..... 318
Пономарьов О.А. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ..... 321

Базиляк Н. О.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ ТА ГУМАНІТАРНИХ ВИКЛИКІВ

Одна з цілей реформ системи освіти є підвищення конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти на світовому ринку освітніх послуг. Досягнення цієї мети забезпечується внаслідок впровадження передових технологій, підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу та покращення інфраструктури закладів вищої освіти. Важливим є аналіз впливу механізмів державної політики у сфері освіти на підвищення конкурентоспроможності національних закладів у світовому освітньому просторі.

Державні програми у сфері освіти є потужним механізмом у реформуванні системи освіти в цілому, підвищенні рівня освіти громадян та конкурентоспроможності національних закладів вищої освіти у світовому освітньому просторі [3]. У рамках реалізації державних програм у сфері освіти сформовано мережу провідних закладів вищої освіти, також зросла їх кількість, що визнані в рейтингах світових університетів. Сьогодні першочерговим завданнями є розвиток науково-дослідного потенціалу, приведення рівня вищої освіти до світових стандартів, вдосконалення системи неформальної освіти та перепідготовки кадрів, розширення міжнародної діяльності. Акцентується увага на важливості збалансованої політики у сфері освіти для соціально-економічного розвитку держави.

Процес реформування освіти розвинених країн в останні роки йде активними темпами, тому серед інших цілей реформ вищої освіти уряд проголосив підвищення конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти на національному та світовому освітніх ринках. Очевидно, що досягнення даної мети передбачає вирішення низки найважливіших завдань, серед яких впровадження кращих зарубіжних технологій адаптованих до національної специфіки, систематичне підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, удосконалення інфраструктури закладів вищої освіти. Цих цілей неможливо досягти без правильно сформованої системи державної підтримки, яка є ключовим фактором становлення та затребуваності національних закладів у глобальному освітньому просторі.

Державна політика у сфері освіти є комплексом заходів у галузі функціонування та розвитку системи освіти, Закон «Про вищу освіту» є основним документом у цій сфері, що відображає державну освітню політику, де під освітою розуміється єдиний цілеспрямований процес виховання та навчання, що є суспільно значимим благом і здійснюється в інтересах людини, сім'ї, суспільства та держави [5]. Освіта у цьому законі названа сукупністю знань,

умінь, навичок, ціннісних установок, досвіду діяльності та компетенції певного обсягу та складності з метою інтелектуального, морального, творчого, фізичного та професійного розвитку молодої людини, задоволення її освітніх потреб та інтересів.

Державна політика у сфері освіти ґрунтується на ключових принципах гуманістичної спрямованості, демократії та вільного розвитку особистості, виховання громадянськості, єдності культурного та освітнього простору, доступність освіти всім верствам населення. Професійна освіта формується з переліку затребуваних професій ринку праці шляхом приведення системи підготовки кадрів у відповідність до актуальних та перспективних потреб ринку. Створення умов для інтегрованого навчання осіб з обмеженими можливостями відбувається шляхом реалізації комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності соціальної адаптації та інтеграції у суспільство осіб з обмеженими можливостями [2].

Кадрова політика стимулювання розвитку інноваційного потенціалу педагогічних працівників включає збільшення соціального статусу, вдосконалення механізмів оплати праці освітян. Витрати на вищу освіту є досить низькими в порівнянні з розвиненими та іншими країнами, що розвиваються, отож величина витрат на освіту повинна бути значною. При зростанні глобалізації та в сучасних соціальних, економічних, політичних, культурних умовах, що впливають на всі сфери життя суспільства збільшується значення конкурентоспроможності національної системи освіти на світовому глобальному ринку освіти. Ці обставини актуалізують необхідність трансформації системи освіти у всіх напрямках, а саме структурному, змістовному та функціональному.

На сучасний стан сфери освіти впливають різні економічні, соціальні, політичні, культурні та інші процеси, серед основних можна виділити перехід до економіки знань, демократизацію суспільства, інформатизацію всіх процесів, у тому числі освіти, соціальних та природних проблем, що стосуються всього світового співтовариства [4]. Все це активізує гостру необхідність переформатування попередніх критеріїв освіти та створення нових, інноваційних освітніх систем, де важливими стануть безперервне навчання, формування відповідальності за майбутнє, гуманне ставлення один до одного.

Для того, щоб національній системі освіти в Україні залишитися конкурентоспроможною в світовому освітньому просторі очевидно необхідна ефективна політика в галузі освіти, що проводиться державою, політика, яка враховує загальні тенденції світового розвитку. Важлива збалансована, адекватна цілям і завданням політика держави у сфері освіти, яка враховує особливості та виклики в той чи інший період соціально-економічного розвитку.

Державна політика у галузі освіти уособлює діяльність держави щодо забезпечення функціонування та розвитку системи освіти, що переслідує мету розвитку. Державна політика у галузі освіти формується на основі стратегічних цілей розвитку держави як громадської цивілізації у XXI столітті. До стратегічних завдань, що визначають межах державної політики у галузі освіти належить завдання забезпечення освітнього потенціалу країни з урахуванням

вимог її сталого розвитку у XXI столітті, забезпечення інтеграції національної системи освіти до загальноєвропейської.

Відповіді на сучасні виклики пов'язані з постійним підйомом обов'язкового освітнього цензу населення та підвищенням якості вищого освіти, його доступності, масовості, безкоштовності. Аналіз цих тенденцій зміни ролі науки і освіти в соціально-економічному розвитку дозволив зробити висновок, що функція соціального інституту освіти в матеріальному та духовному відтворенні умов життя суспільства і людини є основоположною [1]. Освіта в цілому, а особливо вища, як основний механізм відтворення науки, є основною умовою економічної конкурентоспроможності держави та її прогресивного соціального розвитку у XXI столітті. Таким чином, державна освітня політика саме завдяки цьому висновку стає найважливішою основою соціально-гуманітарної політики держави.

Одночасно з підвищенням престижу викладацької професії необхідно зберегти як платну, так і безкоштовну систему освіти, яка надає альтернативу підростаючому поколінню при виборі професії. Сьогодні система освіти повинна зазнати докорінних змін, які стосуються не лише структури її організації, методики та технології побудови освітніх процесів на всіх рівнях цієї системи, але повинна переосмислити цілі освіти, її стратегічні орієнтири, що дозволяють адекватно реагувати на виклики XXI століття. Освіта повинна мати смислове ядро духовно-етичного домінування, бути креативною та інноваційною, будуватися на науковій основі, бути адекватною культурному різноманіттю людства та своєї країни, задовольняти комплексні потреби етнокультурних, соціально-професійних та конфесійних груп.

Література:

1. Александров В.Т. Державні механізми управління якістю неперервної освіти в Україні: *монографія*. Суми: СумДУ, 2012. 366 с.

2. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. Педагогічний процес: теорія і практика. 2015. Вип. 1-2. С. 11-18.

3. Вербицька А.В. Інтеграція вищої освіти України в європейський освітньо-науковий простір: *монографія*. Чернігів, 2017. 2010 с

4. Луговий В.І., Таланова Ж.В. Якість вищої освіти: виклик для України. *Вища освіта України: теорет. та наук.- метод. часопис*. К.: Педагог. преса, 2012. Т. 1. С. 5-9.

5. Освіта в Україні: базові індикатори: інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainskashkola/1serpkonfinformatsiyniy-byuleten.pdf

Береда Т.М.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ОСВІТИ

Роль і місце освітньої безпеки - один з найважливіших національних пріоритетів. З огляду на масове впровадження на всіх освітніх рівнях дистанційної форми здобуття освіти та її елементів в умовах змішаного навчання, забезпечення цифрової безпеки тим більш вимагає системної посиленої уваги науковців, представників владних структур, громадських та політичних організацій, органів місцевого самоврядування та суспільства. Адже, цифрова освітня безпека на високому рівні зумовлює сталий розвиток держави, збереження її незалежності, захист учасників освітнього процесу.

Дистанційне навчання переводить учасників освітнього процесу в інше – оцифроване освітнє середовище, яке відкриває найновіші можливості для педагогів та здобувачів освіти. Але можливість вірно зорієнтуватися в ньому, обробляти великі обсяги інформації, фільтрувати її, зробити віртуальне освітнє середовище ефективним та безпечним для досягнення цілей, потребує формування відповідних компетенцій, особливо для вчителів, які в цих умовах є провідниками здобувача в інформаційному потоці.

Ризики та виклики цифрової безпеки при дистанційному навчанні є особливо явними в умовах цифрової глобалізації. При організації в закладах ЗСО здобуття освіти в дистанційному форматі або з використанням дистанційних технологій та при змішаному навчанні формується новий цифровий освітній простір, який конструюється та керується за допомогою цифрових технологій. В такому разі потреба говорити про цифрову безпеку всіх учасників освітнього процесу та в сфері освіти в цілому є нагальною, адже, основою дистанційної освіти та її основним інструментом є Інтернет.

Пріоритетами цифрової освіти є:

- сприяння, підтримка та участь держави та державних органів влади усіх рівнів у реалізації принципів цифрової освіти;
- масштабне використання цифрових технологій навчання та викладання;
- розвиток цифрових навичок та компетентностей, формування культури цифрової комунікації;
- підготовка педагогічного персоналу, аналітика в системі освіти, стратегічні прогнози, створення цифрової інфраструктури освіти та розробка уніфікованих стандартів цифрової освіти [2].

Наразі проблему цифрової безпеки в галузі середньої освіти висвітлюють науковці та частково вона висвітлена у низці державних нормативних документів, зокрема, у Законі України «Про освіту», у проекті Концепції Цифрової адженди України – 2020, автори якої наголошують, що проведення цифровізації зобов’язано супроводжуватися підвищенням рівня довіри і безпеки.

Поняття «цифрова безпека» багатовимірне і перш за все воно включає цілий комплекс заходів, що спрямовані на розширення можливостей доступності інформації, її захист та цілісність, конфіденційність та захист від вірусних кібератак. Отже, цифрова безпека в освіті є складовою національної безпеки.

Науковці розглядають термін «цифрова безпека» для орієнтиру аспектів захищеності у цифровому середовищі особистості та державних інститутів. Цифрова безпека є режимом захищеності людини та суспільства, а також держави від загроз, що виникають в умовах нового цифрового технологічного устрою, у тому числі викликаних використанням цифрових технологій у державному управлінні, цифровізацією економіки, освіти, медицини та інших сфер освіти й приватного життя [1, с. 14].

Цифрова безпека має бути невід'ємною складовою цифровізації освіти, яка передбачає комплексну роботу над побудовою цілісної системи цифрових рішень у сфері освіти на макро-, мікро- та мезо- рівнях: створення безпечного електронного освітнього середовища в закладах освіти та на рівні держави, розбудова цифрової інфраструктури закладів та установ освіти, забезпечення їх необхідними цифровими інструментами, підвищення рівня цифрової компетентності педагогів та управлінців у сфері освіти, оцифрування та автоматизація збору даних, їх аналітика.

Наразі стає очевидним необхідність вибору та розбудови єдиної онлайн платформи в ЗЗСО. Єдине цифрове середовище закладу освіти (LMS платформа) має включати засоби для планування і організації ефективного освітнього процесу та управління ним, адже, автоматизація управління багатоаспектною діяльністю закладу освіти є однією з умов цифровізації його діяльності:

- зворотній зв'язок з розробниками/власниками платформи;
- наявність внутрішнього захищеного чату та месенджерів для спілкування і взаємодії;
- можливість організації конференц зв'язку для синхронної взаємодії;
- великі обсяги простору для забезпечення асинхронного формату: зберігання інформації, створення якісних дистанційних курсів, що містять не тільки файли та посилання, а й аудіо та відео контент – створення електронних інтерактивних підручників, методичних та інших навчальних матеріалів;

Єдине освітнє цифрове середовище закладу освіти - це передусім інформаційна безпека змісту і освітньої діяльності закладу та захист всіх учасників освітнього процесу.

Отже, публічне управління безпекою особистості в освіті набуває особливого значення в контексті цифровізації та потребує виокремлення відповідних механізмів управління; удосконалення нормативної бази з питань цифрової безпеки в освіті; дослідження загроз та ризиків, які несе цифрова епоха в сферу освіти; визначення основних напрямів державної політики у сфері забезпечення безпеки особистості.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління. Київ : Видавництво НАДУ, 2003. 210 с.
2. Як зміниться освіта після пандемії : 5 прогнозів світових експертів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvitoria.media/experience/yak-zminytsyaosvita-pislya-pandemiyi-5-prognoziv-svitovyhekspertiv/

Вавренюк С.А.

МОДЕЛЬ КОМПЛЕКСНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕФОРМУВАННЯМ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Зазначимо, що суспільство нашої держави намагається впровадити систему освіти, котра могла б відповідати викликам часу, потребам суспільства та особистості, саме тому варто прогнозувати нові умови та віднаходити інноваційні моделі для освітнього розвитку. Тому основою найперспективніших моделей, котрі випробувані часом, стає ідея підтримки та розвитку природної обдарованості, здібності кожної дитини, що є запорукою для самоствердження на життєвому шляху.

Основою моделі освітнього та інформаційного середовища майбутнього має стати ієрархічна модель особистості, котра буде давати можливість розумно визначати напрями та темпи розвитку кожної людини та розробляти ефективні методики педагогічного впливу. Для вчених та педагогів-практиків ставиться завдання розробити та випробувати вихідні принципи, а також режим сприятливого розвитку природних задатків та інтересів та схильностей здобувачів, здійснити стрибок на якісно новий рівень освітнього середовища, котрий буде відповідати вимогам часу.

На нашу думку комплексний механізм публічного управління являє собою систему політичних, економічних соціальних та організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів публічного управління, в якому показані цілі, рішення, впливи, дії та результати.

Комплексний механізм публічного управління визначається сферою в якій застосовується й буде змінюватися від особливостей даної сфери.

На наш погляд комплексний механізм публічного управління реформуванням вищої освіти буде складатися із наступних видів механізмів:

- нормативно-правового;
- організаційного-управлінського;
- фінансово-мотиваційного;
- стратегічного;
- інноваційно-інформаційного.

Для модернізації нормативно-правового механізму публічного управління освітньою сферою необхідно забезпечити принцип системності втручання органів управління освітньою сферою. Слід розуміти, що органи управління

освітою не займаються освітньою діяльністю, а повинні координувати та забезпечувати процес даної діяльності.

Також повинна бути налагоджена чітка взаємодія ланок управління сферою освіти. Нижчим ланкам повинні бути надані більші повноваження та ширший спектр надання професійних послуг.

Важливим моментом є повний перегляд функцій управління. Зберегти лише найнеобхідніші функції для органу управління.

Модель організаційно-управлінського механізму публічного управління вищою освітою вимагає уточнення та змін в повноваженнях та діяльності органів публічного управління, які безпосередньо беруть участь в цьому процесі. Для управління системою вищої освіти необхідно впроваджувати елементи прозорості та відповідальності державної політики в умовах інноваційного розвитку України.

Однією з новацій є розроблена нова формула фінансування освітньої сфери. Основний вектор – це зняття прямої залежності фінансування закладів вищої освіти в залежності від кількості здобувачів та направлення коштів в ЗВО, котрі будуть найкращими за відповідними розробленими показниками.

В сьогоднішніх реаліях заклади вищої освіти неохоче відраховують здобувачів освіти, не зважаючи навіть на їх негативну успішність, оскільки через зменшення здобувачів зменшується розмір фінансування. А це призводить до зниження якості вищої освіти.

Так за новою розробленою формулою заклади вищої освіти будуть отримувати лише 80% фінансування від бюджету попереднього року, а решта коштів держави буде розподілятися в залежності від показників якості та так званих «політичних» показників.

До показників якості відносяться:

- кількість працевлаштованих випускників розпочинаючи з 2021 року;
- обсяг позабюджетного фінансування на дослідження, котрі проводить освітня установа;
- місце в міжнародному рейтингу оцінювання.

До «політичних» показників відносяться:

- масштабність закладу вищої освіти;
- регіональний коефіцієнт;
- контингент здобувачів.

При такому підході заклади вищої освіти будуть зацікавлені покращувати свою діяльність та якість надання освітніх послуг, щоб мати місце в міжнародних рейтингах, при цьому залучаючи кошти на фінансування від бізнесових структур і міжнародних організацій. Для визначення кількості працевлаштованих випускників від закладу вищої освіти буде функціонувати онлайн-система.

Позабюджетні заклади вищої освіти також отримують можливість фінансуватися з державного бюджету за умови дотримання усіх вимог з дотриманням індикативної собівартості.

Як ми бачимо, заклади вищої освіти отримують рівні умови в плані державного фінансування і лише найсильніші зможуть більше фінансуватися.

Стратегічний механізм державного управління реформуванням вищої освіти передбачає визначення правильних цілей. Коли поставлена мета, можна шукати шляхи і засоби її реалізації та переводити стратегічне бачення в конкретні завдання, які пов'язані з ефективною діяльністю закладу вищої освіти. Розробка таких завдань по кожному із напрямів діяльності ЗВО забезпечить успішну діяльність в конкурентних умовах.

Інноваційно-інформаційний механізм здатен забезпечити взаємозв'язок і управлінські впливи усіх зацікавлених сторін, до яких відносяться:

- представники закладів вищої освіти з надання освітніх послуг;
- потенційні користувачі (здобувачі та роботодавці);
- державні інституції, котрим підпорядковуються заклади вищої освіти;
- громадянське суспільство.

Інноваційно-інформаційні підходи повинні формуватися на основі державних стандартів освіти, враховуючи при цьому можливості новітніх ІТ-технологій й цифровізації суспільства.

Інноваційно-інформаційний механізм публічного управління вищою освітою включає в себе технологічно-організаційну, фінансову та наукову діяльність. В результаті чого формується новий продукт або процес. Інноваційна діяльність в освітній галузі забезпечується вдосконаленням усіх процесів, які пов'язані із забезпеченням такої діяльності і досягаються завдяки впровадженню нових знань, підвищення їх якості, зміцнення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку.

Процес реформування вищої освіти в нашій державі необхідно проводи на основі різнобічних механізмів публічного управління. В першу чергу йде мова про застосування нормативно-правового, організаційного-управлінського, фінансово-мотиваційного, стратегічного, інноваційно-інформаційного. На нашу думку завдяки таким механізмам публічного управління вищою освітою можна досягнути такого рівня освіти, який буде передбачати перетворення отриманих знань на здатність особистості до професійної та творчої діяльності, а також досягнення максимального результату.

Література:

1. Вавренюк С.А. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні : монографія / С.А. Вавренюк. – Харків : НУЦЗУ, 2020. – 284 с.
2. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 14. – С. 79-83.
3. Вавренюк С.А. Розвиток освіти в Україні в контексті ризиків та викликів / С.А. Вавренюк// Публічне урядування: зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Виробничий дім «Персонал», 2018. – Вип. 3 (13). – 225 с.
4. Вавренюк С.А. Базові моделі державного управління системою вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Теорія та практика державного

управління і місцевого самоврядування : електронне фахове видання. – №1, 2019. – http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39.

Вайновський Є.О.

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

В умовах прийняття Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр. [1] важливим знаковим вектором стає забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних кадрів в Україні. Особливо дане питання набуває актуальності через відтік вітчизняних науково-педагогічних працівників за кордон через збройну повномасштабну агресію проти України. Звідси випливає мета нашого дослідження – аналіз перешкод, що ускладнюють побудову академічної кар'єри науково-педагогічними працівниками на прикладі вітчизняних та зарубіжних закладів вищої освіти (ЗВО).

Старт трудової кар'єри науково-педагогічні працівники починається у всіх по-різному: у когось ще на етапі навчання в аспірантурі, у когось після отримання відповідного наукового ступеня. Проте так чи інакше на самому початку викладацької кар'єри можуть виникнути труднощі, пов'язані з таким:

– великим обсягом аудиторного навантаження;

– необхідністю напрацювання педагогічних навичок;

– більш нижчим рівнем заробітної плати (у порівнянні з науково-педагогічними працівниками, які мають вчене звання доцента або професора);

– відсутністю гарантій занятості та подальшого кар'єрного просування;

– необхідністю опублікування статей у наукових журналах, що індексуються в наукометричних базах Scopus|WoS, за власні кошти тощо.

Сфера науки та вищої освіти є доволі висококонкурентною. Це ускладнює працевлаштування фахівця в ЗВО, який не має досвіду роботи в науково-дослідних колективах і потужного наукового «багажу» (наприклад, необхідної кількості публікацій, викладацького стажу тощо).

Крім того, на зростання академічної кар'єри науково-педагогічних працівників значною мірою впливає також невизначеність наукових перспектив і низький рівень дослідницької інфраструктури. Непоодинокими є випадки, коли науково-педагогічні працівники стикаються з труднощами при отриманні навіть тимчасової позиції у лідируючих ЗВО.

Основні перешкоди для академічної кар'єри зумовлені або інституційними, або організаційними факторами, або мають особистий характер.

У науковій літературі [2] визначена така класифікація перешкод на шляху реалізації академічної кар'єри науково-педагогічними працівниками:

1) етапність (перешкоди входу та закріплення; перешкоди просування);

2) масштаб поширення (інституційні бар'єри; організаційні бар'єри; індивідуальні бар'єри);

3) сфера дії (фінансові бар'єри; організаційні бар'єри; морально-етичні бар'єри).

Щодо молодих науково-педагогічних працівників, то для них найбільш значущими стають, насамперед, фінансові перешкоди на шляху реалізації власної академічної кар'єри. У цьому контексті важливо застосовувати комплекс заходів щодо усунення таких перешкод як на загально державному рівні, так і на рівні окремо взятого ЗВО. Власне, можливе внутріщнє інституційне стимулювання ЗВО молодих науково-педагогічних працівників, які захисти дисертаційне дослідження, пройшли закордонне стажування, опублікували необхідну кількість наукових статей тощо.

Наступними перешкодами для академічного зростання є організаційні, а саме: відсутність корпоративних програм розвитку кадрового потенціалу та створення кадрового резерву; закритість кадрової політики; недостатня соціальна база для відновлення науково-педагогічних кадрів через демографічну ситуацію. Вирішення цих проблемних питань також перебуває в площині окремо взятого ЗВО, тому слід говорити про вдосконалення його організаційно-аналітичної й інституційно-кадрової роботи.

І остання група бар'єрів для академічного зростання науково-педагогічних працівників – це морально-етичні. Вона представлена дисонансом соціальної значущості й унікальності професії вченого, його соціальним положенням або ставленням вищого керівництва чи колег безпосередньо до вченого. З метою унеможливлення вияву таких негативних явищ по відношенню до науково-педагогічного працівника внесено зміни у вітчизняне законодавство. Вони передбачають настання адміністративної відповідальності для порушника правових норм щодо моббінгу (цькування, кривди працівників, у т.ч. науково-педагогічних). Проблемні питання, які можуть виникати через моббінг, законодавцем нарешті врегульовано на переведено на загальнодержавний рівень.

Отже, важливість гарантування прав, свобод і законних інтересів науково-педагогічних працівників в Україні з порядку денного не знято. Це питання актуалізується в якісно іншому забарвленні – внутрішньо інституційного спрямування окремо взятих ЗВО. З огляду на важливість розгляду зарубіжних тенденцій державного регулювання гарантій науково-педагогічних працівників подальші наукові дослідження будуть присвячені їхньому визначенню.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/

2. Шевченко С.О. Публічне управління інтернаціоналізацією вищої освіти і України: від глобального до національного вимірів. URL: http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/2/32.pdf.

Василишин Н. О., Левченко А.С.

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Докорінні трансформації суспільства зумовлюють актуальність розвитку державної молодіжної політики, тому ніхто не повинен стояти осторонь важливої проблеми із забезпечення миру та спокою в нашій країні. Значимість фізичної культури як у розвитку окремої людини, так і суспільства обумовлює мету фізичного виховання в тому, щоб цінності та переконання фізичної культури набули для громадян особистісно значимого сенсу, вийшли на усвідомлюваний рівень і стали основою власних цінностей та мотивів, що спонукають до дії [4]. Першочергове значення має розвиток духовно-моральних цінностей наших людей, особливо молоді, тому найважливішим завданням сьогодні є її виховання молоді від національного відродження до національного прогресу в дусі патріотизму, відданості Батьківщині.

Вагомим педагогічним напрямом в процесі виховання дітей, підлітків, молоді, можна назвати фізичну культуру і спорт, як систему заходів, що спрямовані на зміцнення здоров'я, оволодіння життєво важливими руховими навичками і вміннями, досягнення високої ефективності у роботі та навчанні. Також, фізичне виховання молоді сприяє розвитку таких ціннісних рис характеру, як наполегливість, воля, цілеспрямованість, рішучість, самоконтроль. Серед засобів фізичного виховання слід назвати фізичні вправи, рухливі ігри, заняття спортом, а також загартовування.

В цілому відзначимо, що як навчальний предмет у закладах освіти фізичне виховання, безумовно, відрізняється певною специфікою завдань, яка обумовлена метою даного виду навчання, формами і засобами його викладання [4]. Фізичне виховання у закладах освіти відрізняється від інших навчальних дисциплін тим, що студенти у більшості своїй займаються фізичними навантаженнями, багато рухаються, виконують спеціально розроблені вправи. Але, звичайно, теоретичну складову фізичного виховання молоді також не варто заперечувати, так як придбання нових навичок буде набагато успішніше, якщо студент отримає ще й обсяг теоретичних знань, про тіло людини, його фізичні можливості.

Фізичне виховання молоді є пріоритетним напрямком державної молодіжної політики та обов'язковою складовою освіти всіх рівнів. Незважаючи на те, що в розроблених державних документах вироблені концептуальні основи та механізми реалізації фізичного виховання у системі вищої освіти, сучасний стан фізичного виховання у закладах освіти має сприяти ефективному вирішенню проблем зменшення дефіциту рухової активності студентів, яка є однією з причин різних відхилень у стані здоров'я студентів.

Щодо студентської молоді, то тут основна мета фізичного виховання уособлює формування фізичної культури особистості з метою збереження та зміцнення здоров'я, а також психофізичної підготовки та самопідготовки до майбутньої професійної діяльності, зокрема, та життя в цілому [1]. Для

досягнення зазначеної мети в рамках освітнього процесу викладачам необхідно постійно роз'яснювати студентам, який вплив має фізична підготовка на організм та здоров'я в цілому, в чому полягає сенс та призначення навчально-тренувальних процесів, що проводяться в освітніх установах.

У нових соціально-економічних умовах розробляються комплексно продумані та широко розроблені наукові бази з питань, що стосуються відродження інтересу, насамперед молоді, до занять фізичною культурою та спортом. Але норми і звички, зразки соціально схвалюваної поведінки, що існують серед населення мають велике значення як для наукового осмислення процесів, що відбуваються, так і для практичної роботи. Виховна роль фізичної культури має базуватись на принципах індивідуального та особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різних засобів та форм фізичного вдосконалення, безперервності цього процесу, обліку регіональних умов.

Організаційно-педагогічну основу фізичного виховання студентської молоді в системі освіти складає предмет фізичного виховання, він запроваджується як обов'язковий у закладах усіх типів та форм власності. Основна проблема фізичного виховання, у закладі вищої освіти полягає у необхідності досягнення студентами оптимального рухового режиму. Це можливо тільки за умови ефективного використання об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на особистість студента. У цьому випадку, можливо, підтримувати на досить високому рівні фізичний стан студентів, включаючи і здоров'я та успішність.

Спроби використовувати фізичну культуру як засіб оздоровлення, створюють лише передумови для трансформації державної молодіжної політики. Система фізичного виховання студентів спрямована на виховання студента, орієнтованого на дотримання вимог програми щодо фізичного виховання у закладі вищої освіти [3]. Фізичне виховання студентської молоді має відповідати повноцінно світовим тенденціям, де здоров'я посідає чільне місце серед життєвих цінностей молоді, а заняття з фізичної культури є важливим інструментом її реалізації.

При цьому, слід не забувати, що у кожного студента є свої психофізіологічні особливості, які зумовлюють певний індивідуальний підхід для досягнення найбільш ефективного результату від зазначених навчально-тренувальних процесів. Зокрема, викладачеві слід будувати процес з фізичної підготовки з урахуванням статі студента, також важливий тут облік рівня активності та зацікавленості, його фізичного розвитку. Тільки індивідуальний підхід до кожного дозволить виховати у студентів любов до фізичної культури, а також розвинути його інші здібності, таланти та схильності.

Сьогодні більш акцентовано увагу викладачів на теоретичних питаннях під час навчальних занять у закладі вищої освіти, посилення мотивації та відповідальності студентів за своє здоров'я. Ефективне та креативне проведення навчальних занять сприятиме формуванню інтересу до самостійних занять фізичною культурою в позанавчальний час. Фізична культура як напрям функціонуванні закладу освіти має виконувати формування дієвого ставлення

людини до власного фізичного вдосконалення, а отже, характеризуватися зростанням інтересу у більшості студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

У розроблених нормативно-правових документах вироблені механізми реалізації державної молодіжної політики, а принципами, на яких має будуватися система фізичного виховання студентства є система підходів, заснована на засадах індивідуального та особистісного пріоритету оздоровчої спрямованості, широкому використанні різних засобів і форм фізичного вдосконалення, безперервності цього процесу, обліку регіональних умов [2].

На державному рівні має існувати чітке розуміння про те, що і як має відбуватися в перспективі з такою навчальною дисципліною, як фізичне виховання і яким чином вона може сприяти поглибленню інтеграційних процесів у галузі міжнародної освіти. Рівень фізичного стану студентів закладів освіти за ознаками фізичної підготовленості та стану здоров'я є достатньо високим. Це обумовлено високою мотивацією до занять фізичної культурою, дотримання здорового способу життя та ефективністю сучасної організації фізичного виховання студентів.

Фізичне виховання має важливе значення в житті кожної людини, так як в результаті цього процесу відбувається не тільки зміцнення здоров'я, що в принципі випливає з самої природи фізичного виховання, а й робить істотний вплив на формування особистості. Фізичне виховання сприяє гармонійному фізичному розвитку людини, вихованню необхідних якостей особистості, як моральних, так і фізичних. Ефективність процесу фізичного виховання, безумовно, залежить від знань, засобів і форм його здійснення, але, крім того, важливе значення має свідоме ставлення цих сторін до процесу виховання, розуміння того, для яких цілей відбувається цей процес.

Література:

1. Андрєєва О., Кенсицька І. Лімітуючі та стимулюючі чинники формування цінностей здорового способу життя студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. Вип. 26. С. 37–42.

2. Гонтарук О. М. Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання і спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 3 (35). С.5−10.

3. Круцевич Т. Ю., Саїнчук М. М., Підлетейчук Р. В. Наслідки політики девальвації фізичної підготовки у фізичному вихованні освітніх закладів України для громадян і держави. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт».* 2018. Вип. 2 (96)18. С. 51–54.

4. Парубчак І. О., Сіренко Р. Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу

життя. *Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління».* Харків, 2017. Вип. 1(6). С. 244–252.

Вітовецький В. О.

РОЗВИТОК НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Державне управління науково-технічною діяльністю вищої школи здійснюється в рамках складної соціально-економічної системи, що представляє собою діалектична єдність усіх складових, та має властивості, які характеризують її як цілісність. У зв'язку із цим і науково-технічний потенціал, як характеристика можливостей даної системи, має мабуть, системний характер, визначається сукупністю відповідних ресурсів, але не зводиться до них.

У закладах вищої освіти зосереджені науковці з більшості наукових дисциплін, проводяться наукові дослідження із широкого спектра наукових напрямків, причому наукова мобільність учених вищої школи досить висока внаслідок історичних традицій ініціативного, децентралізованого вибору напрямків наукового пошуку. Усе це дає навчальним закладам можливість порівняно легко організовувати проведення комплексних, міждисциплінарних досліджень, особливо перспективних через те, що найбільш важливі наукові результати звичайно одержують на стиках різних наук і їх окремих великих напрямків. Разом з тим, подібна мультидисциплінарність приводить до досить невеликої чисельності кожного конкретного колективу дослідників, фактично розколює науковий потенціал вищої школи на сукупність порівняно невеликих наукових потенціалів окремих дослідницьких груп. Істотним наслідком зазначеної мультидисциплінарності є й відчутна неповнота науково - інформаційних фондів закладів вищої освіти за багатьма конкретними напрямками досліджень.

У вищій школі працює майже половина кадрів вищої кваліфікації країни. Інтегрально за своїм кваліфікаційним складом, вища школа навіть перевершує академічний і галузевий сектору науки. Однак зазначена вище порівняно невисока концентрація кадрових ресурсів на кожному окремому науковому напрямку збільшується ще й обмеженістю робочого часу (неповною зайнятістю), що витрачається найбільш кваліфікованою частиною науковців - професорсько-викладацьким складом - на участь у наукових дослідженнях через їхню завантаженість навчальною й методичною роботою. Відповідне зниження НП науки ЗВО можна оцінити, ґрунтуючись на результатах проведеного в США дослідження, що показав, що перерахування чисельності професорсько-викладацького складу в еквівалент повної зайнятості науковою діяльністю повинен здійснюватися з коефіцієнтом 0,17-0,32 залежно від типу ЗВО й конкретної області досліджень. Лише частково цей недолік може бути компенсований можливістю залучення до виконання наукових досліджень таких

характерних для вищої школи кадрових резервів, як лаборантський склад і контингент студентів [2].

Виконання працівниками ЗВО наукових досліджень сприяє ефективній реалізації основної функції вищої школи - підготовці кваліфікованих кадрів як для науки, так і для інших сфер суспільної діяльності. Однак специфіка цієї функції неминуче приводить до того, що дослідницький потенціал закладів вищої освіти зосереджує у сфері наукового потенціалу, що сприяє досягненню серйозних наукових результатів в області фундаментальних і конкурентних (пошукових) наукових досліджень [3].

Доцільно також відзначити, що наукові багато-дисциплінарні і мобільні заклади вищої освіти досить полегшують їхню участь у вирішенні актуальних науково-технічних проблем відповідних регіонів.

Підводячи підсумок обговоренню основних принципів оцінки науково - технічного потенціалу системи закладів вищої освіти, слід констатувати, що в цей час невідомі які-небудь кількісні показники, що безпосередньо характеризують стан науково-технічної системи, у зв'язку із чим прийнято вважати науково-технічний потенціал цієї системи, як узагальнену характеристику її можливостей, що реально існує, але так званою латентною величиною (тобто величиною, прямий вимір якої неможливо), що знаходить своє вираження через сукупність взаємозалежних з нею непрямих показників (індикаторів, що характеризують стан входів і виходів системи [1]. При цьому багато показників входу й виходу системи виміряються з великою часткою умовності.

Література:

1. Ажажа М.А. Державне управління модернізацією вищої освіти в Україні: теорія, методологія, практика [Текст] : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 ; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2020. 40 с.

2. Домбровська С.М. Трансформація державного управління освітньої політики України в контексті подальшого реформування та стабілізації . Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Х. : Магістр, 2010. Вип. 1. С. 293–298.

3. Палюх В.В. Механізми формування державної політики в галузі наукової діяльності. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. Вип. 2 (7). С.173-180.

Волошка Є. М.

ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Дослідження системи освіти є важливим етапом її вдосконалення, шляхом поліпшення та впровадження відповідних механізмів державного управління, як належної реакції з боку держави та громадськості на виклики сьогодення. Особливої уваги від держави потребують ті об'єкти її впливу, що забезпечують первинну ланку освітньої системи України педагогічними кадрами, як невід'ємного та фундаментального рівня освіти будь-якої країни, а саме педагогічні коледжі.

В Україні сформувалась стала система освіти, що в сою чергу є державним інструмент реалізації конституційного права громадян України на освіту, а саме – доступності й безоплатності дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, розвитку дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти; різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам [5].

В умовах розвитку інформаційного суспільства та постійних зовнішніх викликів якісна освіта стає одним з головних чинників розвитку здорового суспільства та перспективної держави. Вагому роль у цьому процесі відіграє педагог, а професії педагогічних працівників є одними з найбільш масових у сучасному суспільстві і є об'єктом особливої уваги та опіки державних органів влади різного рівня [4].

Державне управління освітою – особливий вид професійної діяльності, спрямований на систему освіти з метою забезпечення її життєдіяльності, динамічного розвитку у зв'язку із зміною обставин. Суттю управління освітою є цілеспрямована діяльність щодо створення соціально-прогностичних, організаційних, правових, кадрових, педагогічних, матеріально-фінансових та інших умов, необхідних для оптимального функціонування і розвитку галузі, реалізації її мети, переходу в якісно новий стан [3, с. 55].

В управлінському процесі беруть участь як суб'єкти (ті, що управляють), так і об'єкти (ті, якими управляють). Суб'єкти управління у найзагальнішому вигляді визначаються як сукупність спеціально створених органів (державних, громадських, самоврядування), їх підрозділів, посадових осіб, які виконують функції управління. Об'єкти управління освітою – це система освіти, органи управління освітою, їх підрозділи, посадові особи, навчальні заклади, виробничі підприємства, що перебувають під організуючим, регулюючим і координуючим впливом держави [3, с. 56].

Особливої уваги сьогодні потребують такі об'єкти управління, як педагогічні заклади освіти, що готують фахівців початкової школи. Станом на 1 жовтня 2022 року в Україні за спеціальністю 013 «Початково освіта» навчається 24995 здобувачів освіти, з них 10 220 студенів здобувають спеціальність за

освітньокваліфікаційними рівнями фахового молодшого бакалавра та молодшого спеціаліста, таким чином саме фахова передвища освіта забезпечує майже 50 % від усіх випускників майбутніх фахівців початкової школи [3, с. 28]. В Україні діють заклади фахової передвищої освіти таких типів:

1) фаховий коледж
2) військовий коледж сержантського складу
3) фаховий коледж із специфічними умовами навчання

Педагогічна освіта вчителя початкової школи забезпечується фаховими коледжами – закладами фахової передвищої освіти або структурними підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадять освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти, можуть проводити дослідницьку та/або творчу мистецьку, та/або спортивну діяльність, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з навчанням на робочих місцях. Фаховий коледж також має право відповідно до ліцензії (ліцензій) забезпечувати здобуття профільної середньої освіти професійного та академічного спрямування, професійної (професійно-технічної) та/або початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, та/або першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Фаховий коледж, який здійснює освітню діяльність у системі фахової спеціалізованої передвищої освіти, має право відповідно до ліцензії (ліцензій) забезпечувати здобуття базової загальної середньої освіти, якщо наскрізна освітньо-професійна програма передбачає підготовку фахового молодшого бакалавра на основі початкової загальної середньої освіти. При цьому слід відзначити, що такий коледж може бути відокремленим або невідокремленим структурним підрозділом вищого навчального закладу, у якому здобувач може продовжити навчання за обраною спеціальністю на вищому освітньому рівні [6].

Управління коледжем здійснює директор коледжу, який відповідно до штатного розпису може мати заступників з навчальної та виховної роботи. Крім того у педагогічних навчальних закладах директор потребує окремого спеціаліста в організації навчально-педагогічної практики, що займається підбором баз для практики, заключає договори зі школами, дитячими садочками, літніми таборами, контролює роботу методистів по практиці тощо [2].

Станом на сьогодні педагогічні коледжі є важливим елементом управлінської системи фахової передвищої освіти, що забезпечують Україну освітянами початкової школи. Враховуючи серйозний відтік професійних педагогічних кадрів за кордон в результаті початку воєнних дій на території України, проблема нестачі фахівців початкової школи загострилась. А отже перед Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади у сфері освіти і науки, центральними орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти, державними органи, до сфери управління яких належать заклади фахової передвищої освіти або заклади вищої освіти, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади фахової передвищої освіти, стоять нагальні завдання щодо вирішення проблеми.

Очевидно, що у педагогічних коледжах склалася стала система управління самим закладом освіти в межах його прав і зобов'язань перед педагогічним

колективом та здобувачами освіти. В той же час і ця система управління потребує оновлення, розширення взаємодії із громадськістю, студентським самоврядуванням, партнерськими приватними навчальними закладами, запровадженням нових форм освіти та прийняття нових управлінських рішень, що могли б забезпечити реалізацію Закону України «Про фахову передвіщу освіту» у повній мірі.

Література:

1. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: монографія: Вид. 2-ге, допов./ Житомир: Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка., 2004. 276 с., с. 82
2. Волошка Є.М Аналіз системи підготовки педагогічних кадрів початкової школи: управлінський аспект. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33, №5. С. 26 – 32.URL: https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.5/05 (дата звернення: 06.06.2020) (дата звернення: 13.02.2023)
3. Крисюк С. В. Державне управління освітою: навч. посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спец. «Державне управління освітою». Київ: НАДУ, 2009. 220 с.
4. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 / Міністерство освіти і науки України URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення: 13.02.2023)
5. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина: Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Розділ II. Стаття 53 / Верховна Ради України. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 13.02.2023)
6. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII /Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text (дата звернення: 13.02.2023).

Івашина Л.П.,
Луценко С.М.,
Пінчук Д.М.

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах заклад освіти виконує функцію культурного, розвиваючого, волонтерського центру, що ефективно готує до життя підростаюче покоління з креативним баченням, цілеспрямованістю, небайдужістю до суспільних, політичних потреб, активністю в усіх сферах діяльності, при цьому з високим рівнем гуманних цінностей. Саме заклад освіти повинен стати суб’єктом суспільної трансформації, що покликаний змінювати

світогляд, вселяти впевненість і бажання творити власне майбутнє, ставати співучасником побудови успішної держави. Зараз для системи освіти особливого значення набуває проблема професійного становлення менеджерів освіти. Нові запити суспільства вимагають наукового аналізу особистісних і професійних якостей керівника закладу освіти, мотивів управлінської діяльності тощо.

Вимоги, поставлені суспільством, державою в умовах ризиків, потребують переосмислення професійної компетентності керівників закладів освіти. Знання, вміння та навички, котрі потрібні для здійснення професійної діяльності, безперечно, є важливими. Поряд із цим нині набуває актуальності поняття компетентності керівника, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентності, на думку багатьох міжнародних експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити професійність та готовність до здійснення результативної діяльності. [2].

Компетентність - здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо діяти в міжособистісних відносинах - ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті на основі загальнолюдських цінностей так само, як і в професійних ситуаціях, тобто виявляється у ставлені – поведінці особистості. Компетентність — поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей, та від умінь до знань (ЮНЕСКО (Ryehen & Tiana, 2004)). [7]

Професійна компетентність розглядається науковцями як сукупність професійних властивостей (Л. Анциферова); як ступінь сформованості суспільно-практичного досвіду суб'єкта (Ю. Ємельянов); як професійна самоосвіта (А. Маркова); як стійка здатність до діяльності зі «знанням справи» (В. Огарьов); як здатність до актуального виконання діяльності (М. Чошанов). Науковий аналіз проблеми професійної компетентності вчителя дозволяє представити її як багатоаспектну. Зазначимо, що дослідники уявляють професійну компетентність вчителя: як високий рівень володіння знаннями, вміннями й навичками (В. Безрукова, О. Дубасенюк, О. Шахматова та ін.); як реалізацію потреб фахівця, як вирішення завдань професійної діяльності (С. Дружилов, С. Каплун, І. Климкович, С. Молчанов, В. Ягупов та ін.); як особистісну характеристику, властивість особистості, особистісне новоутворення (Л. Анциферова, Д. Завалишина, Є. Рибалко, О. Сімен-Сіверська, Н. Яковлева та ін.); як психічний стан особистості (А. Маркова, Н. Яковлева та ін.) [6].

Відповідно до нових соціальних завдань зростають вимоги до змісту і характеру управлінської діяльності керівників закладів освіти, якості та ефективності освітнього процесу. У зв’язку з цим удосконалення системи управління закладом освіти нерозривно пов’язане з оволодінням їх керівниками демократичним стилем керівництва, який ґрунтується на ретельному вивченні стану справ, виявленні того, які форми і методи управління найбільш ефективні. Керівник повинен володіти такими діловими і особистісними якостями, що допоможуть йому успішно вирішувати проблеми будь-якої складності і в будь-якому підрозділі закладу освіти. Базовими компетентностями, які необхідні керівнику закладу освіти є:

- державницький підхід та політична зрілість керівника. Керівник закладу освіти завжди і у всьому повинен узгоджувати свої інтереси та інтереси колективу з завданнями держави і суспільства. Цей підхід передбачає глибоке знання важливих економічних і соціальних завдань в розвитку держави, розуміння ролі та місця свого колективу у вирішенні цих завдань.

- діловитість – якість, що характеризує керівника з точки зору працездатності та вміння раціонально здійснювати діяльність, тобто приймати ефективні управлінські рішення. Вона передбачає високий рівень професійних навиків та умінь, а також бажання керуватися при виконанні обов'язків перш за все інтересами справи і поставленими завданнями. Діловитість ґрунтується на відповідальному ставленні особистості до виконуваних обов'язків. Діловитість - це раціонально організована активність [3].

- підприємливість - форма вияву трудової, громадської і політичної активності особистості, що виражає її кмітливість, ініціативність, енергійність, практичність. Ця форма необхідна в усіх сферах суспільства і відіграє значну роль у їх розвитку, тому що проявляється в постановці нових завдань, що треба вирішити, і сприяє ефективному їх виконанню. Це стосується і керівників у галузі освіти. Підприємливий керівник закладу освіти сам активно працює для того, щоб створити такі умови праці підлеглих, при яких ефективність освітнього процесу буде найвищою, володіє навиками формулювати реальні завдання і реалізувати їх.

- службова етика - один із прикладних аспектів етичної науки, її змістом є моральні стосунки між людьми в процесі праці та реалізації управлінських рішень. Керівник повинен бути справедливим в оцінці здібностей і поведінки своїх колег, рівним в спілкуванні з ними, принциповим у вирішенні проблем і т.д. Справедливість - теж необхідна якість сучасного керівника навчального закладу, звідси і гласність у вирішенні будь-яких питань [1].

- самоорганізація керівника - це вихідний пункт всієї організації управління. Важливою якістю керівника є уміння організувати роботу всього колективу для досягнення мети. Щоб уміло організувати людей, треба бути організованим самому управлінцю. Самоорганізація здійснюється в технологічному і психолого-педагогічному напрямках. Під технологічним аспектом самоорганізації ми розуміємо організацію особистої праці і управлінської діяльності, куди входять розробка і застосування найбільш раціональних режимів роботи, що відповідають особливостям закладу освіти, забезпечення процесу роботи керівника необхідними матеріалами і сучасними технічними засобами тощо [4].

В сьогоденні роль інститутів післядипломної освіти у підвищені кваліфікації керівників закладів освіти постійно зростає. Так, у Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти розроблена система формування та розвитку управлінських компетентностей керівників закладів освіти, де пріоритетним напрямом якої є запровадження інноваційних управлінських технологій як під час курсової підготовки, так і в міжкурсовий період. Підвищення кваліфікації керівників закладів освіти реалізується через систематичну роботу кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту.

Науково-педагогічними працівниками розроблені спецкурси «Використання інформаційно – комунікаційних технологій в управлінській діяльності», «Прийняття управлінських рішень на основі співпраці ЗО з громадою», «Тайм-менеджмент для керівника», «Формування управлінських компетентностей в умовах дистанційного навчання» тощо. В міжкурсовий період особлива увага звертається на новітні управлінські технології, що сприяють розвитку компетентностей керівників закладів освіти. Фахівцями інституту пропонуються різні форми самоосвіти та підвищення кваліфікації: майстер-класи, тренінги, семінари, вебінари, круглі столи тощо. На сайті СОІППО для керівників закладів освіти створено вкладки «Вчимося під час воєнного стану», «Методичний порадник», «Радимо! Діємо! Перемагаємо!» [5].

В результаті такої систематичної роботи керівники закладів освіти професійно удосконалюються, що дозволяє їм ініціювати та підтримувати самопізнання, саморозвиток усіх суб'єктів освітнього процесу, бо компетентний керівник це, перш за все, загально освічена людина, яка вміє створювати і постійно збагачувати культурно-інформаційне і предметно-розвивальне освітнє середовище; знає як реалізувати компетентнісні основи і принципи освіти у професійній діяльності, має навички працювати зі змістом компетнтностей, надаючи їм особистісно-смислову спрямованість, змінює або переглядає цінності, що впливають на вибір змісту освіти; володіє інноваційними освітніми технологіями, надає їм особистісно-розвивальну спрямованість; виявляє піклування про розвиток і підтримку індивідуальності кожного учасника педагогічного процесу тощо.

Література:

1. Адамович І. В. Проблеми освіти дорослих. URL: https://drive.google.com/file/d/14F-S9Vb8D6XST6YCyE3ALMxb0oUn85s/view

2. Вдовиченко Р. Управлінська компетентність керівника школи. Харків : Основа, 2007. – 112 с.

3. Гуралюк А. Г. Інформаційна, комунікаційна та комунікативна компетентності у підвищенні кваліфікації керівника навчального закладу. URL http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11 gurdeo.pdf

4. Єльнікова Л. О. Сучасний стан менеджменту професійної діяльності керівних кадрів [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://www.knukim.edu.ua/articles_troyelnikova.htm .

5. Майстер – клас у системі управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. URL http://www.soippo.edu.ua/index.php/home/1150-majster-klas-u-sistemi-upravlinskoji-diyalnosti-kerivnika-zagalnoosvitnogo-navchalnogo-zakladu

6. Мариновська О. Я. Педагогічна інноватика - Менеджмент інновацій : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 504с.

7. Синенко С. І., Гончаренко Н. М. Навчання протягом життя як складова європейської соціальної моделі неперервної освіти в умовах цивілізаційної кризи. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. № 12/5 (17). С.27-33.

Кулик А.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У період військових дій у здобувачів освіти спостерігаються інтенсифікація труднощів з навчанням на тлі відчуття постійної небезпеки, переміщення в інші умови проживання. Це стало ще більшим викликом для учасників освітнього процесу, ніж це було під час карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією Covid-19. Вдосконалення правового регулювання дистанційної форми навчання є одним з пріоритетів діяльності як вищих органів влади у сфері освіти, так і самих закладів освіти.

Україна вже тривалий час впроваджує дистанційні технології навчання, проте стан розвитку дистанційної освіти поки що не відповідає сучасним вимогам до інформаційного суспільства. Суттєвим тут є недосконала правова база, яка б регламентувала і забезпечувала діяльність закладів освіти у напрямку пріоритетного впровадження дистанційних технологій в різні форми навчання: очну, заочну та екстернат. На сьогодні надання освітніх послуг має здійснюватися виключно із урахуванням безпекової ситуації в кожній окремій територіальній громаді. Деякі громади рекомендують закладам освіти застосовувати очну форму, деякі змішану, деякі виключно дистанційну форму. Запровадження дистанційної форми навчання є досить гнучким, за рішенням керівника закладу освіти воно може бути змішаної форми, тобто комбінуватися із очним навчання, або змінюватися на очне навчання в тих громадах та населених пунктах, де заклади освіти мають безпечні, обладнані для проведення занять укриття. Також рішення про переведення на дистанційне навчання може ухвалюватися обласними військовими адміністраціями.

Навчання, що передбачає віддаленість здобувачів освіти і викладачів передбачає як синхронний так і асинхронний режим. Синхронний режим -це одночасне перебування в освітньому середовищі здобувачів освіти і викладачів, асинхронний - взаємодія із затримкою у часі за допомогою різних сервісів для комунікації.

На сьогодні існує ряд документів, які регулюють впровадження дистанційної форми навчання в закладах освіти, але така форма в законах України лише згадується. У Законі України «Про освіту» дистанційна форма здобуття освіти визначена як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій»[1]. Аналогічно подано визначення дистанційної форми освіти і в Законі України «Про вищу освіту» [2].

Основними нормативно-правовими документами, які регулюють дистанційну освіту залишається «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» затверджена постановою МОН 20 грудня 2000 року[3]. Накази та листи МОН щодо впровадження дистанційного навчання: Наказ МОН № 466 від

25.04.2013 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», Лист МОН № 1/9-576 від 12 жовтня 2020 р. [4]. «Щодо тимчасового переходу на дистанційне навчання», Лист МОН № 1/9-609 від 2 листопада 2020 р. «Щодо організації дистанційного навчання», Наказ МОН № 274 від 28.03.2022 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» [5]. В останньому документі визначено, що . органи управління у сфері освіти мають забезпечити та організувати: здобуття освіти за будь-якою формою, що може забезпечити заклад освіти та є найбільш безпечною для них. Автономія закладів освіти дає їм змогу приймати рішення про перехід на дистанційне навчання, але з дотриманням вимог до його організації. Наприклад відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [6], не менше 30 % навчального часу, передбаченого освітньою програмою школи, має організовуватися в синхронному режимі. Водночас рівномірність розподілу цього часу між різними навчальними предметами і доцільність чергування занять з використанням синхронного та асинхронного режимів забезпечує керівник закладу освіти. Педагоги мають дотримуватися санітарного регламенту в частині тривалості навчальних занять при організації дистанційного навчання у синхронному форматі [6]. Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів та має забезпечувати безпечні, нешкідливі та здорові умови здобуття освіти. Також передбачено вимоги до організації роботи з технічними засобами навчання, зокрема комп'ютерами, планшетами, іншими гаджетами.

Виклики для системи освіти України спричинені військовими діями, визначили необхідність вибору форми навчання, яка б забезпечувала безперервність освітнього процесу на основі сучасних технологій. На наш погляд в умовах, що склалися найбільш зручним і очевидним шляхом організації освітнього процесу є широке запровадження дистанційної форми навчання. За роки використання дистанційних освітніх технологій накопичений науково-методичний, кадровий та виробничий потенціал, інформаційні ресурси та технології. Однак потребує удосконалення правове регулювання дистанційного навчання, а саме розробка об'єднуючого нормативно-правового документу, який би визначив статус дистанційної освіти та закріпив умови її надання. Широке запровадження дистанційного навчання дозволяє долучити до процесу навчання широке коло осіб, тому має відображатися в оновлених нормативно-правових документах. А правова визначеність системи дистанційної освіти це крок до побудови в Україні інформаційного суспільства, входження нашої держави до світового освітнього простору.

Література:

1. Закон України «Про освіту» №2145-VIII від 05.09.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text (дата звернення: 12.02.2023).

2. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07. 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 12.02.2023).

3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. Постанова МОН України від 20 грудня 2000 р. URL: http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/ (дата звернення: 12.02.2023).
4. Про затвердження Положення про дистанційне навчання. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text
5. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 р. № 274. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0274729-22#Text (дата звернення: 12.02.2023).
6. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115. URL:https://rada.info/upload/users_files/41848402/65fa1552527840c2da59e2cc4bb5291f.pdf (дата звернення: 12.02.2023).

Лопушинський І.П.

УПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні прагнення України стали невід'ємними реаліями політичного сьогодення. Підписавши і ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (2014), Україна продемонструвала відданість демократичним європейським цінностям та взяла на себе зобов'язання враховувати питання рівності між чоловіками і жінками при розробленні та впровадженні законів, постанов, адміністративних положень, політики і заходів. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків визнано в усьому світі найважливішим чинником досягнення сталого розвитку, а також умовою побудови правової та демократичної держави, у якій гарантуються та забезпечуються права і свободи людини. 11 вересня 2020 року Україна приєдналася до «Партнерства Біарріц» – міжнародної ініціативи рівних прав і можливостей для всіх.. Наша держава взяла на себе зобов'язання в п'яти сферах: розвиток безбар'єрного публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення; навчання дітей принципів рівності жінок і чоловіків; запобігання насильству; зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків; створення більших можливостей для чоловіків піклуватися про дітей. 12 серпня 2022 року Кабінет Міністрів України схвалив Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 року та, зокрема, операційний план з її реалізації на 2022-2024 роки [4]. Ухвалена Стратегія – комплексний документ, що визначає пріоритетні напрямки консолідованих дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, суб'єктів господарювання для зменшення ґендерної нерівності в усіх сферах

життєдіяльності суспільства. 20 грудня 2022 року Кабінет Міністрів України, надаючи архіважливого значення забезпеченню ґендерної рівності в галузі освіти, своїм розпорядженням за № 1163-р схвалив Стратегію впровадження ґендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердив операційний план заходів на 2022-2024 роки з її реалізації [5].

Термін «ґендер» – означає різні соціальні ролі, обов'язки та ідентичності жінок і чоловіків та співвідношення сил між жінками й чоловіками в певному суспільстві. Ґендерні ролі та ґендерні відносини в різних країнах і культурах відрізняються й можуть бути різними навіть у різних груп одного суспільства. Термін же «стать» стосується біологічних відмінностей між жінками і чоловіками.

Ґендерна рівність означає, що всі людські істоти мають свободу для розвитку своїх особистих здібностей та свободу вибору без обмежень, пов'язаних із жорстко закріпленими ґендерними ролями. Тобто різна поведінка, прагнення та потреби жінок і чоловіків ураховуються, оцінюються й підтримуються рівним чином.

Рівність не означає, що жінки та чоловіки стануть однаковими, але права, обов'язки та можливості жінок і чоловіків не залежатимуть від того, народилися вони жінками чи чоловіками. Рівність між жінками та чоловіками розглядається як питання прав людини та як необхідна умова і показник сталого людиноцентричного розвитку. Забезпечення ґендерної рівності є серйозним ресурсом економічного та соціального розвитку та безпеки, який в Україні поки що використовується недостатньо.

Декларація Комітету міністрів Ради Європи від 16 листопада 1988 року «Про рівноправність жінок та чоловіків» [3] містить положення про те, що держави-підписанти стверджують свої волевиявлення та зобов'язання: продовжувати та розвивати політику, метою якої є досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків у всіх сферах життя; продовжувати роботу в рамках Ради Європи для досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків; сприяти усвідомленню вимог демократії та прав людини з огляду на рівноправність жінок та чоловіків [3].

З метою досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України, у нашій державі було ухвалено Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [1].

Відповідно до Закону, «ґендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [1].

Стаття 3 Закону [1] визначає основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Згідно з нею державну політику щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і

чоловіків спрямовано на: утвердження ґендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидію насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків в ухваленні суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганду серед населення України культури ґендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі [1].

Згідно із Законом України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [2] дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, установленій цим Законом [2], крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [2].

Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2018 – 2023 роки [6] зазначає, що досягнення ґендерної рівності є ключовим елементом у реалізації місії Ради Європи, суть якої – захищати права людини, підтримувати демократію та забезпечувати принцип верховенства права. Документ закріплює, що ґендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя. Так само вона означає рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів та розподіл цих ресурсів між ними [6].

12 серпня 2022 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням за № 752-р схвалив «Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 року та операційний план з її реалізації на 2022-2024 роки [4].

Наприкінці 2022 року розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 року № 1163-р було ухвалено ще один важливий ґендерно орієнтований документ – Стратегію впровадження ґендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затверджено операційний план заходів на 2022-2024 роки з її реалізації [5].

Метою цієї Стратегії [5] є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації у сфері освіти, для всіх учасниць/учасників освітнього процесу, на всіх рівнях освіти шляхом запровадження змін у структурно-організаційному та змістовно-процесуальному аспекті.

У Документі [5] визначено базові принципи, цільові групи та стратегічні цілі, що стосуються декількох освітніх проблемних напрямків (інклюзивності навчання, посилення ролі закладів освіти, посилення компетенцій персоналу

тощо). Кожна з цілей має рекомендовані завдання, показники та етапи досягнення [5].

На додаток до Стратегії [5] Урядом ухвалено «Операційний план виконання заходів на 2022-2024 роки з реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року» [5]. У плані визначено основні заходи на виконання цілей щодо реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, строки виконання та відповідальні [5].

Така увага до питань ґендерної рівності в освіті несе переваги не лише для тих, з ким працюють освітяни, а й для самих освітян. Так, ***перша стратегічна ціль*** Стратегії [5] передбачає проведення в колективах освітян ґендерних соціальних аудитів, результати яких покликані зробити умови роботи колективів більш чутливими до потреб різних груп жінок і чоловіків. Фіксація ідей рівності в колективному договорі дозволяє мати додаткові зручності для осіб, які мають сімейні обов'язки, гнучкі умови праці та інші можливості для суміщення професійного та приватного життя. Щодо всіх інших нормативних документів в освіті, то згадування в них ідей рівності не є зайвим, а робить цю політику видимою, надає їй актуальності, обов'язковості та відповідальності, оскільки в недавньому минулому навколо ґендерної тематики в Україні було чимало дезінформації та навмисної дискредитації [5].

У межах реалізації ***другої стратегічної цілі*** як приклади ґендерно чутливих практик можна навести низку ініціатив серед яких: 1) створення безбар'єрного, інклюзивного середовища, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення; 2) навчання/виховання атмосфери взаємоповаги, взаємодії, колегіальності, інклюзивності, неповторної індивідуальності кожної особи; 3) формування уявлення про рівні права та можливості жінок і чоловіків, про рівність жінок і чоловіків та партнерства в сім'ї та суспільстві, безпеку та згоду в стосунках, розкриття нав'язуваних інформаційними джерелами стереотипів за ознакою статі або інших стереотипів, що принижують гідність жінок і чоловіків; 4) заохочення хлопців і дівчат до спільної господарсько-побутової праці, спільних занять/ігор, спільного користування ігровим/навчальним інвентарем; 5) надання здобувачкам і здобувачам освіти повної та вичерпної інформації щодо можливості професійного самовизначення та оволодіння професійними вміннями відповідно до особистісних здібностей та інтересів без обмеження їх рамками «жіночих/чоловічих» професій; проведення кампаній для інформування та мотивації дівчат і жінок щодо вибору нестереотипної кар'єри STEM; 6) використання ґендерно чутливої та недискримінаційної мови тощо [5].

Третя стратегічна ціль передбачає різні форми роботи з підвищення рівня знань та навичок освітян у питаннях ґендерної рівності – через тематичні конференції, доступ до інформаційних джерел, участь у відповідних проєктах, проведення ґендерних аудитів, експертиз, консультацій [5].

Четверта стратегічна ціль, окрім іншого, містить низку напрямків роботи, що пов'язують ґендерну рівність з безпекою, розв'язанням конфліктів,

післявоєнним відновленням, оскільки визнано, що рівень ґендерної рівності пов'язаний з рівнем конфліктів у суспільстві і навпаки [5].

Наскрізними завданнями Стратегії вже традиційно є вдосконалення збору даних, дезагрегованих за ознакою статі, а також критичне осмислення та подолання ґендерних стереотипів.

Отже, на виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань та власних законодавчих ініціатив наша держава прагне досягти впровадження принципів, політики і заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, поваги до їхньої людської гідності; посилення ролі закладів освіти щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, запобігання та протидії насильству і дискримінації та вдосконалення освітнього процесу на засадах рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності, недискримінації, інклюзивності та протидії насильству, зокрема за ознакою статі; посилення компетенції і можливості професійної спільноти фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розширення міжнародної співпраці в напрямку забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації, впровадження практик інклюзивності у сфері освіти як основи для подолання наслідків військових дій і післявоєнної відбудови України.

Забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків у сфері освіти – це крок до подолання стереотипів за ознакою статі під час формування політики у сфері освіти, уникнення невидимої дискримінації.

Література:

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text (дата звернення – 08.02.2023).

2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text (дата звернення – 08.02.2023).

3. Про рівноправність жінок та чоловіків: Декларація Комітету міністрів Ради Європи від 16 листопада 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_903#Text (дата звернення – 08.02.2023).

4. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 р. № 752-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text (дата звернення – 08.02.2023).

5. Про схвалення Стратегії впровадження ґендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня

2022 року № 1163-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-vprovadzhennia-hendernoi-rivnosti-u-sferi-osvity-do-2030-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-na-20222024-roky- (дата звернення - 08.02.2023).

6. Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2018 – 2023 роки. URL: https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4 (дата звернення - 08.02.2023).

Мареніченко В.В.

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ МІГРАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

На сьогодні ми можемо спостерігати стійку тенденцію до міграції людського потенціалу за кордон, що, викликана, в першу чергу, війною, але й іншими факторами, економічними, соціальними, політичними, культурними тощо. Це означає, що майбутнє країни та її подальший розвиток залежить від того, які саме заходи та механізми будуть реалізовані, щоб повернути людей та зупинити відтік кадрів.

В результаті досліджень, що були проведені на кафедрі публічного управління та права КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР» через опитування студентів вибіркової дисципліни «HR-менеджмент», визначено практичні шляхи впливу на рівень міграції через відповідні превентивні кроки.

Зокрема, нами виділено ті, що стосуються системи освіти, оскільки сама вона вибудовує стратегію розбудови системи знань, компетентностей та активної позиції громадян, які будуть готові до відновлення країни.

Так, на рівні загальної середньої освіти була запропонована програма «Я є частиною моєї України», що передбачає:

- запрошення представників різних професій для можливості визначення дітьми щодо напряму своєї трудової діяльності;
- організацію екскурсій на підприємства та організації для наглядного прикладу та отримання практичного досвіду;
- відвідування зі старшими класами ярмарок вакансій;
- проведення заходів з національно-патріотичного виховання для скріплення зв’язків з домівкою;
- екскурсії рідним краєм;
- участь у святкуванні державних свят, в тому числі, і нових;
- заходи щодо відображення реальних ситуацій (кейсів), що виникають при міграції.

Щодо системи вищої освіти, було запропоновано програму протидії міграції «Вмотивований студент», яка передбачає наступні кроки:

- усунення нерівномірності регіонального розподілу потенціалу вищої освіти, відкриття філій найпопулярніших навчальних закладів в різних регіонах України (наприклад, які є більш безпечними для проживання);

- усунення бар'єрів у взаємному визнанні дипломів про вищу освіту, визнання дипломів (що стає дійсністю, враховуючи, наприклад, українсько-румунський досвід);

- проведення практики, стажування здобувачів освіти з можливим внесенням до трудового стажу, створення у закладах освіти центрів працевлаштування з базою даних про робочі місця, надання робочих місць для майбутніх випускників;

- поліпшення фінансового, матеріально-технічного і кадрового забезпечення закладів освіти, посилення соціального захисту учасників навчально-виховного процесу;

- забезпечення інноваційного характеру розвитку вищої освіти, впровадження актуальних інформаційних, телекомунікаційних технологій, інтерактивних форм і методів навчання, гнучких навчальних програм перепідготовки, вивчення, узагальнення та обміну позитивним вітчизняним і зарубіжним досвідом;

- удосконалення механізму розподілу випускників, які здобули вищу освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю, створення системи стимулювання таких випускників, у яких першим робочим місцем є посада вчителя;

- створення передумов для входження України у європейський освітній простір.

В ракурсі актуалізованої тематики було запропоновано програму розвитку молодого педагога «Вмотивований педагог – запорука розвитку молодого покоління», що включила:

- працевлаштування за освітою;

- забезпечення матеріально-технічною базою для подальшого навчання та роботи;

- надання власного житла;

- забезпечення заробітною платою відповідно європейського досвіду;

- обмін досвідом з колегами інших країн світу;

- стажування в інших країнах для самовдосконалення;

- квоти на навчання за спеціальністю;

- розвиток власних кадрів для професійного зростання;

- матеріальне заохочення при створенні власних методичних розробок, проведенні відкритих заходів.

Звичайно, це лише мізерна частина заходів, контури можливих реальних програм розвитку. Але вони показують, наскільки є важливими процеси міграції людського потенціалу і наскільки необхідними є відповідні кроки, як зі сторони влади, так і самої громадськості.

Досягнення синергетичного ефекту у здійсненні зазначених кроків можливе лише через систематичну демонстрацію змін і руху у вказаному векторі.

Проведені дослідження дають надію щодо можливостей формування освіченої молоді, яка розуміє свою значимість у подальшому відновленні та процвітанні країни.

Палюх В.В.
Порока С.Г

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Для кожної країни актуальність реформування освітнього сектора визначається своїми специфічними умовами, але водночас є цілком об'єктивні причини загального порядку. Якщо говорити про Україну, то актуальність проблеми реформування системи вищої освіти обумовлена складними внутрішніми та зовнішніми причинами: спрямованістю на досягнення сучасного рівня якості та доступності вищої освіти; необхідністю оновлення змісту, форм та методів навчання; удосконаленням організаційних засад діяльності всіх структур та підрозділів сучасного університету; подальшою адаптацією його до умов функціонування у ринковій та глобальній економіці; уніфікацією та узгодженням законодавчої та правової бази у сфері вищої освіти з урахуванням світових трендів її розвитку.

У сучасному світі, коли знання набуває нового статусу, проблематика освітніх процесів і систем стає одним із найважливіших напрямів аналізу. Немає єдиної думки відносного понятійного апарату з цієї тематики, як немає єдиної методики якісного поліпшення та розвитку вищої школи та системи управління нею на державному чи громадському рівні. Проте, динаміка формування світової освіти, зокрема європейського освітнього простору та місце України у цих процесах робить розробку принципів сучасної політики у сфері вищої освіти та реформування світових освітніх систем актуальною. Це зумовлено і тим, що освіта та знання, будучи сьогодні основним двигуном прогресу, визнаються найбільшою цінністю у світі.[1]

Сучасні глобальні тренди – це великомасштабні, довгострокові процеси світового розвитку. Такі політичні, соціальні, економічні зміни є кореневою основою реформування системи вищої освіти.

При розгляді впливу світових трендів і основних світових тенденцій суспільного розвитку, що породжуються ними, на систему вищої освіти, виявляються виклики сучасній вищій освіті.

Глобалізація, будучи тривалим процесом, «виникла спочатку в економічній галузі, поступово охопила всі сфери людської життєдіяльності, у тому числі культуру та освіту». У світі зберігається приголомшлива нерівномірність розвитку серед держав і територій, отже, доходів і життя населення, що породжує політичні, соціальні та екологічні проблеми як цих країн, а й світового співтовариства. Обсяг доходу на душу населення коливається від сотні тисяч до кількох сотень доларів на рік. Тим часом створювана соціальними мережами комунікативність — уявна, хибна, оскільки в ній немає загального культурного поля, і хоча люди мають неймовірні можливості взаємодіяти, вони віддаляються один від одного, стаючи ізольованими й самотніми. Поширення ідей трансгуманізму та постгуманізму закликають керувати людиною через цифрові технології.

Таким чином, параметром нового геополітичного устрою сучасного світу є зміна якості планетарного простору, її віртуалізація. Реальний географічний простір світу хіба що дублюється лише на рівні віртуальному, лише на рівні інформаційних систем і мереж. Це породжує особливий вимір геополітичної картини світу, де основні тенденції політичного, фінансового процесу, культурного та цивілізаційного твердження, політичних баталій та еволюцій переводять у сферу віртуального світу глобальної комп'ютерної мережі [1].

Як наслідок, капітал став активніше перетікати туди, де йому складалися найвигідніші умови зростання. Після цього подібна глобалізація торкнулася й інших сфер життєдіяльності держав і народів. Світова економіка породила глобальну політику. Почалася активна міграція трудових і виробничих ресурсів, що прийняла на сьогодні масштаби переселення народів. Виникла потреба уніфікації законодавства. Виробничі та технологічні процеси стають все більш стандартизованими. Почав змінюватися спосіб життя різних народів. Ці зміни отримали назву вестернізації.

Нинішній стан світу можна охарактеризувати як початок епохи грандіозних трансформацій, аналогічних епосі Великих географічних відкриттів і, ширше, третьої геополітичної революції, пов'язаної з експансією людини у космічний простір та перенесенням у середу логіки боротьби за простір. Подібно до епохи підкорення Світового океану, вона відкриває нові можливості та створює ризики [2]. У цьому сенсі ми стоїмо лише на початку шляху до світу справжнього постмодерну, тому може пройти ще тривалий час, перш ніж стануть очевидними його основні характеристики.

Література:

1. Пономаренко В.М. Формування концептуально-понятійного поля сфери досліджень та аналізу освітньої політики / В.М. Пономаренко // Гілея (науковий вісник): [збірник наукових праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2010. – Вип. 30. – С. 425-431

2. Андрущенко В.П. Освіта, як ключовий чинник сучасних цивілізаційних процесів / В.П. Андрущенко / Освітня політика: філософія, теорія , практика [монографія] / за ред. В.П. Андрущенка; Авт. кол.: В.П. Андрущенко, Б.І. Андрусишин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін.. – К. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015.

Поступна О.В.
Торпан М.Ю.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ: МОЖЛИВОСТІ VS ЗАГРОЗИ

У час стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій відбувається цифровізація економічної та соціальної сфери, насичення фізичного світу електронно-цифровими системами, набуття

населенням цифрових компетенцій. Тож виникає попит на висококваліфікованих учених, дослідників, розробників – генераторів ідей, від яких залежить практичне втілення відкриттів. Основним постачальником науковців є заклади освіти та наукові установи, в яких формується наукова інтелектуальна еліта, здатна виробляти знання, які останнім часом стають товаром, який можна зберігати, розповсюджувати, обмінювати, продавати. У таких умовах особливо важлива ефективна взаємодія співпраці держави і громадян. Одним із дієвих механізмів такої взаємодії є електронний уряд – уряд, який: має власний електронний портал; активно взаємодіє з громадянами країни за допомогою мережі Інтернет; надають послуги різним категоріям громадян та інформують їх про свою роботу.

Сьогодні можна впевнено стверджувати, що Україна має позитивний досвід у використанні цифрових технологій у сфері державного управління. Зокрема, державні органи перейшли на повний електронний документообіг: відкрито доступ громадянам до всіх публічних реєстрів та державних органів через персональні електронні кабінети, що спрощує громадянам подання документів в електронному вигляді, дозволяє їх подати вчасно та відстежувати їх проходження; чиновники мають можливість вчасно розглядати ці документи та оперативно відреагувати; відбулося спрощення взаємодії громадянина з державою – ухвалення рішень штучним інтелектом (процес не потребує участі людини, що призводить до усунення корупції та забезпечує населенню рівний доступ до надання послуг); на державному рівні сформовані єдині електронні реєстри, регістри, кадастри (зокрема, Електронний демографічний реєстр громадян України (цифрове громадянство), Електронний реєстр прав власності та ін.); ефективно функціонує розроблений Міністерством цифрової трансформації України мобільний додаток «Дія. Цифрова грамотність», в якому зберігаються документи громадян в електронному вигляді та пропонуються деякі послуги (допомога армії, придбання військових облігацій, отримання COVID-сертифікатів, інформація про пошкодження або знищення майна, послуги для внутрішньо-переміщених осіб, допомога по безробіттю та ін.). Варто відмітити, що мобільний додаток «Дія» став найпопулярнішим додатком серед громадян України саме під час війни і часто виручав тих громадян, які втрачали документи внаслідок різних ситуацій, спричинених активними військовими діями. В цілому можна стверджувати, що створення електронного уряду є адаптацією державного управління до нових вимог розвитку суспільства та можливістю кардинально підвищити якість державних послуг, що надаються громадянам.

Щодо освітньої сфери та управління нею, то можна навести такі приклади позитивного досвіду використання цифрових технологій: у системі дошкільної освіти було запроваджено «Електронну систему запису», за допомогою якої до закладів дошкільної освіти можна записувати дітей, таким чином батьки отримують послугу електронної реєстрації (черги) та можуть слідкувати за її виконанням; аналогічною послугою – послугою електронного запису можна скористатися, записуючи дітей до першого класу до закладів повної загальної середньої освіти (послуга з’явилась у 2021 р. під час карантинних обмежень,

введених у зв'язку із поширенням коронавірусної хвороби); для випускників шкіл – абітурієнтів закладів вищої освіти розроблений механізм, що спрощує процедуру складання випускних та вступних іспитів (послуга з'явилась у 2022 р. в умовах введеного в країні воєнного стану). В цілому, цифровізація надає такі можливості в освітній сфері: позбутися нерівності у доступі до освітніх послуг, що поглиблюються у результаті нерівномірного доступу до інформаційно-комунікативних технологій; оцифрувати наявну наукову, навчальну, навчально-методичну та спеціальну літературу, що полегшує доступ до неї; сформувати інтерактивне середовище для взаємодії суб'єктів управління, працівників та здобувачів освіти шляхом створення електронних кабінетів, проведення вебінарів, дискусійних форумів, ведення навчальної документації, в тому числі електронних журналів, щоденників, а також організації перевірки знань здобувачів освіти, зокрема шляхом тестування; використання штучного інтелекту в освітньому процесі тощо [3].

Всі наведенні вищі приклади цифровізації можливі лише за умови належного рівня технічної забезпеченості освіти. Процес технічної забезпеченості закладів освіти розпочався із загальної середньої освіти. Так, у рамках реформи загальної середньої освіти «Нової української школи» (далі – НУШ) за рахунок державної цільової освітньої субвенції місцевою владою в регіонах були закуплені різні пристосування, що дозволило підвищити рівень забезпеченості кабінетів для учнів перших класів на 9 % за рахунок придбання екранів для проекції та на 2 % за рахунок придбання навушників з мікрофоном. Крім того, на придбання комп'ютерів і мультимедійного обладнання в 2019 р. було витрачено 601,33 млн. грн., з яких 330 млн. грн. – це кошти державної освітньої субвенції. Регіонами-лідерами в придбанні комп'ютерної техніки стали Львівська і Дніпропетровська області, які витратили на це більше 20 млн. грн. [1]. Також у цьому ж році було придбано планшети/нетбуки, ламінатори, флеш-накопичувачі та документ-камери.

Зауважимо, що перехід закладів освіти на дистанційне навчання в умовах вимушеного карантину в 2020 р. став викликом для українського суспільства: постало питання щодо можливості та форми проведення контролю (проміжного та/або підсумкового) знань здобувачів освіти, забезпечення об'єктивності цього процесу; посилився тиск на заклади освіти; дистанційна, домашня (здебільшого дистанційно-домашня) форма навчання дітей/молоді стала викликом для більшості батьків, які виявились не готовими до підтримки цих форм навчання; внаслідок поєднання дорослими людьми дистанційної роботи, на яку вони вимушені були перейти, та догляду за дітьми знизились показники продуктивності праці, а отже в економіці відбулися високі втрати; у неблагополучних сім'ях виникли проблеми з догляду та виховання дітей; відбулося зростання показників вживання психотропних засобів, імовірності ризиків асоціальної поведінки серед молодих людей, експлуатації праці дітей, поширення насилля серед жінок (дівчаток) та, як наслідок, сплеск вагітності у підлітковому віці; з'явились випадки стресових проявів серед як учасників освітнього процесу, так і серед батьків; відбулося зростання показників відтоку молоді із закладів освіти [2]. Однак, ще більшим викликом для освітньої сфери

стала війна, розпочата російською державою проти України 24 лютого 2022 р. Досвід проведення освітнього процесу в дистанційному режимі став дуже корисним як для учасників освітнього процесу, так і для управлінців. Але, крім визначених вище проблем, з'явились ще додаткові проблеми, серед яких найголовнішими є: забезпечення безпеки осіб, які навчаються, та тих, хто навчає; зруйновані та пошкоджені об'єкти енергетичної та інформаційної інфраструктури; втрата необхідної техніки для навчання та якісний доступ до мережу Інтернет; масовий виїзд учасників освітнього процесу за кордон та ін.

Підсумовуючи все вище зазначене, варто відмітити, що під час дистанційного формату освітнього процесу всі його учасники взаємодіють один з одним шляхом використання сучасних цифрових технологій та мережевого зв'язку. Однак, як показує досвід, близько 20 % учасників освітнього процесу не мають необхідних навиків роботи з цифровими інструментами, не забезпечені комп'ютерною технікою та доступом до мережу Інтернет, не володіють навиками використання освітніх платформ тощо. Отже, потребою часу для України стає вирішення на державному рівні питання насамперед технологічного забезпечення освітнього процесу: наявність якісного доступу до Інтернету для здобувачів і працівників освіти, а також наявність необхідних технічних засобів; достатній рівень цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу; доступ до освітнього контенту в Інтернеті та ін. Потребою часу є перегляді як навчальних програм для здобувачів освіти, так і програм підвищення кваліфікації для педагогічного та науково-педагогічного складу, в яких обов'язковим елементом мають бути цифрові компетенції та навички роботи у дистанційному форматі.

Література:

1. Освітня реформа: результати та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник ; Міністерство освіти і науки України ; Інститут освітньої аналітики. Київ, 2019. 228 с.

2. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільїч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій. Київ : Київський ун-т ім. Бориса Гринченка, 2020. С. 2.

3. Поступна О.В. Механізми публічного управління регіональними освітніми системами в Україні : дис. ... док. наук з держ. упр. : 25.00.02 ; Нац. ун-т цивільного захисту України. Харків, 2021. С. 299-300.

Самсонова Я.І.

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах реформування національної системи освіти особливої

актуальності набуває проблема підвищення ефективності позашкільної освіти шляхом вдосконалення існуючих та впровадження нових механізмів державного управління. Позашкільна освіта разом із дошкільною, загальною середньою, професійною, вищою формує цілісний освітній простір. В європейському освітньому просторі та в Україні роль позашкільної освіти полягає у забезпеченні освітньої діяльності дітей та молоді у вільний час.

В Україні ця система знаходиться під егідою держави. Однак у законодавчій базі України немає визначення «механізму державного управління позашкільною освітою». В контексті правових, соціальних, економічних, політичних, ідеологічних та інших змін, що відбуваються в Україні, питання формування і розвитку позашкільної освіти посідає важливе місце в системі освіти [1].

Нові вимоги до рівня знань і навичок, норм поведінки людей вимагають переосмислення парадигми позашкільної освіти. Процес реформування системи освіти в Україні зумовлює необхідність переходу до якісно нового стану всіх її складових, включаючи позашкільну, та потребує вдосконалення державного регулювання у цій сфері.

Управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проєктів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб’єктами і партнерами.

Необхідно створити гнучку, цілеспрямовану, ефективну систему державно-громадського управління освітою, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави, запитів особистості. Це, зокрема, передбачає оптимізацію органів управління освітою, децентралізацію управління у цій сфері; перерозподіл функцій і повноважень між центральними та місцевими органами управління освітою [2].

Децентралізація полягає в тому, що державні органи розробляють стратегічні напрямки розвитку, а регіональні та місцеві органи вирішують конкретні організаційні, фінансові, кадрові, матеріальні проблеми. Однак такий розподіл обов’язків характерний для державних установ. Однією з актуальних проблем функціонування системи освіти різних типів та форм підпорядкування є пошук ефективних механізмів модернізації державного регулювання розвитку позашкільної освіти.

Основне завдання позашкільної освіти як об’єкта муніципального управління – створити необхідні умови для організації вільного часу підростаючого покоління для здобуття знань і навичок, доповнюючи обов’язкову освіту, та сприяння реалізації власних життєвих цілей з урахуванням соціальних умов і завдань. Дійсно, в умовах кардинальних соціально-економічних змін перед позашкільною освітою постає завдання не лише забезпечити молоду людину певним рівнем знань та практичних навичок, але також забезпечення готовності до життя у глобалізованому світі, здатності досягати суспільно значущих цілей, ефективно взаємодіяти та вирішувати життєві проблеми.

Муніципальне управління позашкільною освітою можна розглядати як сукупність управлінських рішень та здійснення цільової діяльності для досягнення цілей діяльності позашкільних установ у громаді, визначених суспільством і державою, що регулюється законами та нормативними актами.

Позашкільні заклади мають стати одним із основних компонентів багатого інтелектуально освітнього середовища, і саме на муніципальному рівні система управління має забезпечити впровадження у практику закладів позашкільної освіти ефективних механізмів управління інноваційними процесами, зокрема інформаційних. Так, жоден із цільових механізмів, ні адміністративний, ні правовий, ні політичний чи будь-який інший не може бути використаний без передачі інформації, яка орієнтує поведінку людей, громад різного рівня чи організацій відповідно до встановлених державою цілей. Із розвитком інформаційних технологій використання інформаційних механізмів стає все більш поширеним та дійовим [3].

Варно відзначити ключові проблеми, що стосуються функціонування механізмів державного управління у сфері інформаційного забезпечення в Україні.

Перша – це проблема формування та широкого впровадження єдиного освітнього інформаційного простору України та забезпечення належного наукового забезпечення цих процесів, розгортання та вдосконалення необхідних елементів інфраструктури регіональних інформаційних та телекомунікаційних мереж, взаємопов'язаних як між собою, так і з глобальною мережею Інтернет, що дозволить подолати «цифрову нерівність» у різних регіонах України, зокрема у сільській місцевості.

Друга проблема – це низький рівень інформаційно-комунікаційних та технологічних компетенцій (компетенцій ІКТ) та інформаційних компетенцій населення, використання застарілих підходів до навчання та низька мотивація суб'єктів освітнього процесу до використання передових ІКТ.

Третя проблема – це фактична відсутність цілісної національної політики щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, недосконала законодавча база, яка не забезпечує побудову інформаційного суспільства і, як наслідок, гальмує інформатизацію освіти в Україні.

Реформування і розвиток інформаційно-освітнього простору потребує цілеспрямованого формування сучасного інформаційно-освітнього середовища [4], педагогічно збалансованого проєктування та використання комп'ютерно-орієнтованих методологічних систем навчання, а також відповідного вдосконалення системи підготовки і перепідготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників, менеджерів освіти, працівників ІТ-підрозділів закладів освіти. Пріоритетами у створенні інформаційного й освітнього середовища мають бути: широке використання комп'ютерних інструментів та навчання ІКТ у освітньому процесі, практичне впровадження технологій дистанційного навчання, широке впровадження ІКТ в управлінні освітою на різних рівнів, у різних сферах, для всіх типів закладів освіти [5].

Таким чином, позашкільна освіта України перебуває на важливому сучасному етапі оновлення, пошуку шляхів розвитку та вдосконалення.

Окреслення ключових проблем державного управління у сфері інформаційного забезпечення в Україні в цілому є важливим для формування повноцінної системи інформативного забезпечення освітньої діяльності у позашкільних закладах освіти. Подальший розвиток інформатизації системи позашкільної освіти має здійснюватися на основі науково-технічного прогресу та психолого-педагогічної науки, впровадження в освітніх системах парадигм антропоцентризму та рівного доступу до якісної освіти, принципів відкритої освіти, всебічного застосування сучасного ІКТ в освіті, поглиблення інститутів співробітництва та суб'єктів господарювання галузі ІКТ у забезпеченні якісної позашкільної освіти.

Література:

1. Шевченко С. О. Публічне управління інтернаціоналізацією вищої освіти в Україні: від глобального до національного вимірів. *Механізми публічного управління*. 2020. № 2 (25). С. 173–180. URL: https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.30.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text.
3. Ковбасюк Ю. В. Державне управління: навчальний посібник. Том 1. К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. 564 с. URL: http://e-pidruchniki.com/book/19_Derjavne_ypravlinnya_Tom_1.html.
4. Bykov V. Y., Leshchenko M. P. Digital humanistic pedagogy: relevant problems of scientific research in the field of using ict in education. *Information Technologies and Learning Tools.* 2016. Vol. 53, No. 3. P. 1–17. URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v53i3.1417.
5. Vaskivska H. O., Kosianchuk S. V., Skyba H. M. Didactic possibilities of information and communication technologies in the process of development of educational environment in upper secondary school. *Information Technologies and Learning Tools.* 2017. Vol. 60, No. 4. P. 17–27 URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v60i4.1790.

Сиченко В.В.
Рибкіна С.О.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В ОСВІТІ

В умовах інформаційного суспільства саме освіта є основним чинником формування людського капіталу як основного ресурсу розвитку будь-якої сфери життєдіяльності. Однак цю свою функцію освіта виконує за умови узгодження свого розвитку з розвитком суспільства та власних цілей з цілями суспільних змін. Найбільш ефективним інструментом такого узгодження є механізм стратегічного планування розвитку освіти та її окремих складників у контексті стратегії розвитку суспільства. Основним недоліком такого планування на

сьогодні слід вважати відсутність узгодженого цілепокладання в освітній царині з цілями системних трансформацій у соціумі та глобальному соціокультурному просторі. Тому важливим об'єктом стратегічного планування з використанням цільової орієнтації на потреби економічного розвитку регіону є насамперед сфера професійно-технічної освіти.

У сучасних умовах підвищена увага до професійно-технічної освіти визначається як практичними соціально-економічними факторами, так і глобальними чинниками суспільного розвитку. З одного боку, інформатизація суспільства та утвердження інноватики як базових тенденцій соціально-економічного розвитку зумовлюють все більш високі вимоги до фахівців робітничих та інженерних спеціальностей.

На рівні управлінської практики система професійно-технічної освіти розглядається як інструмент задоволення кадрових потреб усього різноманіття складових частин вітчизняного народного господарства у фахівцях робітничих професій у контексті потреб соціально-економічного розвитку, планування державної політики зайнятості та соціального захисту. Постійні зміни у сучасному суспільстві та вимогах до компетенцій робітників, вказує вітчизняна дослідниця Ю. Бріцина, висувають на перший план завдання стратегічного планування розвитку професійно-технічної освіти в контексті завдань формування моделі інноваційного розвитку вітчизняної економіки [1]. Нова модель професійно-технічної освіти, яка зараз формується в країні, вимагає координації не тільки повсякденних змін, а й системних модернізаційних проєктів у середньо- та довгостроковій перспективі.

Успішне вирішення завдань реформування вітчизняної професійно-технічної освіти вимагає поєднання у межах стратегічного планування всіх інноваційних компонентів модернізаційного процесу, починаючи від змісту освіти і закінчуючи системою взаємовідносин із соціокультурним середовищем. Таке інтегрування інноваційних процесів, вказує вітчизняний фахівець П. Бубенко, необхідне для уникнення стихійності та розбалансованості реформ різного рівня та спрямованості, і має здійснюватися на основі комплексних міжгалузевих досліджень, спрямованих на визначення нових змісту та форм професійно-технічної освіти, ефективних методів навчання та шляхів їх упровадження в освітню практику, розробки нових технологій та цілей професійно-технічної освіти у контексті глобальних соціокультурних тенденцій розвитку українського суспільства та глобального інформаційно-мережевого простору [2].

Проблемне поле стратегічного планування розвитку професійно-технічної освіти має міждисциплінарний характер і дотично відображене у низці напрямів досліджень освітньої сфери, сфери публічного управління, соціально-економічної сфери тощо. Насамперед, слід звернути увагу на наукові розвідки стосовно загальних концептуальних основ планування системних освітніх інновацій, як складової модернізаційних та трансформаційних процесів у сучасному суспільстві. Адже, як вказує вітчизняна дослідниця С. Домбровська, саме державна освітня політика має лежати в основі системних інноваційних змін [3]. У працях цього напряму обґрунтовують стратегічну мету забезпечення

пріоритетності освіти в інформаційному суспільстві та її перетворення на ефективний інструмент інноваційного розвитку, а також ті базові характеристики, які визначають специфіку освіти XXI століття – відкритість, полікультурність, особистісну орієнтацію, компетентнісний зміст тощо.

Стратегічне планування в освіті є одним з аспектів стратегічної діяльності системи публічного управління, у його межах здійснюється поєднання процесів цілепокладання та технологічно-ресурсного забезпечення публічно-управлінської діяльності. Стосовно професійно-технічної освіти стратегічне планування потрактовуємо як визначення стратегічних напрямів трансформування змісту професійно-технічної освіти, розроблення стратегії проєктування інноваційного освітнього процесу в професійно-технічній освіті. За такої умови обґрунтовується значущість та роль професійно-технічної освіти, як об'єкта стратегічного планування з боку органів публічного управління.

Література:

1. Бріцина Ю. В. Соціально-економічні передумови, можливості і напрями розвитку професійно-технічної освіти в Україні. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.* 2015. Вип. 2 (3). С. 99–106.

2. Бубенко П. Т. Стратегічне планування та управління інноваційним розвитком: теорія і практика. *Бізнес Інформ.* 2016. № 1. С. 77–80.

3. Домбровська С. М. До питання про формування державної освітньої політики України та її вдосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 5. С. 51–53.

4. Сиченко В. В., Хітько М. М. Проблемно-цільові засади стратегічного планування розвитку системи освіти регіону. Public Administration and Regional Development. 2020. №3. С. 596–617.

Тоточенко Т.В.

УПРАВЛІННЯ ПІДВИЩЕННЯМ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Якісна освіта є потужним засобом сталого розвитку держави. Як зазначив Володимир Зеленський: «Україна, яка прагне бути конкурентоспроможною в сучасному світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами» [1]. Тому головним заданням освітньої галузі на різних рівнях має бути надання якісних послуг.

В умовах воєнного стану суттєво змінилися традиційні підходи до навчання, виникла необхідність впровадженням психолого-педагогічних технологій та інноваційних форм організації освітнього процесу. Гостро постали питання створення комфортного та безпечного освітнього середовища, психологічної підтримки учасників освітнього процесу, а також формування у

педагогічних працівників навичок роботи з дітьми, які отримали психологічну травму.

Воєнний стан, що триває в Україні з 24.02.2022, поставив нові виклики перед освітньою галуззю, в тому числі у напряму забезпечення ефективного функціонування системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Забезпечення належної якості освітніх послуг під час дистанційного навчання, впровадження здоров'язбережувальних практик та психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу неможливо без постійного підвищення професійного рівня та вдосконалення педагогічної майстерності працівників закладів освіти.

Система підвищення кваліфікації має сприяти безперервному професійному та особистісному розвитку педагогів, формуванню готовності до впровадження новітніх освітніх технологій, а також вміння адаптуватися до швидких змін умов життя.

Безперервний професійний розвиток педагогічних працівників триває впродовж усього періоду їхньої професійної діяльності. При цьому рівень професійної компетентності педагогічних кадрів не обмежується виключно володінням знаннями з навчальних предметів (дисциплін), а залежить від мобільності, гнучкості педагога, його вміння враховати індивідуальні можливості, освітні потреби здобувачів освіти та суспільства.

Держава як суб'єкт управління системою освіти значну увагу приділяє професійному розвитку педагогів, які є рушійною силою освітньої галузі. Варто погодитися з думкою Базиляк Н.О., що наголошує на «необхідності визначення функції держави у забезпеченні стійкості освітніх систем до різкої зміни зовнішніх умов їх функціонування, насамперед освіти, здобуття якої гарантоване державою» [2].

Міністерство освіти і науки України в умовах війни продовжує реалізовувати державну політику в сфері освіти, здійснюючи оцінку поточних потреб освітян та забезпечуючи підтримку учасників освітнього процесу в умовах зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту.

На даний час найбільш поширеною та безумовно ефективною формою професійного розвитку є підвищення кваліфікації. Підвищення кваліфікації визначено Законом України «Про освіту» як право педагогічного працівника, що гарантується державою [2].

Прийняття у 2017 році Закону України «Про освіту», затвердження у 2019 році Порядку підвищення кваліфікації педагогічних працівників координально змінило підходи до підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Так, Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників визначив види, форми, обсяг, періодичність підвищення кваліфікації, а також надав свободу вибору форм навчання, освітніх програм та суб'єктів підвищення кваліфікації [4]. Професійні стандарти, затверджені протягом 2020-2021 рр., окреслили загальні та професійні компетентності, якими має володіти сучасний педагог, критерії оцінки його професійної діяльності, а також можливість самостійно формувати траєкторію подальшого професійного розвитку. Разом з тим, залишились

питання практичного спрямування, в тому числі оновлення положення про атестацію педагогічних працівників з урахуванням змін у законодавстві.

Враховуючи необхідність приведення у відповідність нормативно-правових документів, що регулюють функціонування оновленої системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Україні, а також з метою стимулювання безперервного підвищення рівня професійної майстерності педагогічних працівників Міністерство освіти і науки України затвердило Положення про атестацію педагогічних працівників [5].

Ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації залежить від уміння здійснювати оперативний аналіз ситуації, своєчасно її коригувати та приймати управлінські рішення з урахуванням зв'язків між суб'єктами та об'єктами управління.

Для забезпечення потреб педагогічних працівників регіонів з підвищення кваліфікації заклади освіти комунальної власності, незважаючи на обмеженість фінансових ресурсів, отримують фінансування з відповідних бюджетів та забезпечують процес підвищення кваліфікації з використанням платформ та сервісів дистанційного навчання.

Дистанційна форма визначена законодавством як індивідуалізований процес, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників у спеціалізованому середовищі, який функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3]. Серед переваг дистанційного навчання в умовах війни можна зазначити наступні: гнучкість місця навчання, можливість перегляду навчальних занять, вебінарів, семінарів, тренінгів у зручний час, економія фінансових ресурсів під час проведення занять в онлайн-форматі.

Завдяки співпраці Міністерства освіти і науки України з компанією «Zoom», забезпечено безкоштовний та розширений доступ до програмного забезпечення «Zoom Meetings for Education» для закладів освіти України [6].

З метою поглиблення знань щодо надання першої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в рамках реалізації Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної допомоги Міністерством освіти і науки спільно з державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» запроваджено курс підвищення кваліфікації «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій». Курс допоміг понад 25 тис. освітян опанувати сучасні технології першої психологічної допомоги.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про достатньо ефективне функціонування в умовах воєнного стану системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Необхідно відмітити всебічну підтримки Міністерством освіти і науки професійного вдосконалення педагогів, впровадження низки вебінарів, тренінгів, курсів, що є найбільш актуальними в умовах війни.

Література:

1. Освіта в Україні в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики. Київ, 2022. 358 с.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf.

2. Базиляк Н. О. Світові тренди трансформації освітньої політики в контексті імплементації дистанційних форматів під час карантинних обмежень пандемії covid-19. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15363/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%202022.pdf.

3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.08.2019 № 800. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text.

5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників» від 09.09.2022 № 805. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text.

6. Програма «Zoom» розширює доступ для освітян URL: https://mon.gov.ua/ua/news/programa-zoom-rozshiryuye-dostup-dlya-osvityan.

Шевчук Ю. Р.

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Сучасні інтеграційні процеси, що відбуваються у світовій спільноті, зачіпають і систему вищої освіти. Нині формується єдиний світовий освітній простір, який виражається, передусім, в гармонізації освітніх підходів, стандартів, навчальних планів в університетах різних країна світу. Розуміючи вигоду, яку несе в собі розвиток мобільності для зростання конкурентоспроможності закладів вищої освіти і країн, формування єдиного ринку праці, уряди європейських держав розглядають академічну мобільність як основне завдання і інструмент якості освіти.

Останніми роками в нашій країні приділяється велика увага академічному обміну студентів, викладачів і адміністративного персоналу закладів вищої освіти. Це викликано тим, що академічна мобільність - це один з найважливіших напрямів процесу інтеграції українських закладів вищої освіти в міжнародний освітній простір.

Міжнародна академічна мобільність дозволяє представникам різних наукових шкіл і ЗВО обмінюватися досвідом і науковими напрацюваннями,

займатися просвітою і популяризацією передових ідей. Результати спільних досліджень, що проводяться різними закладів вищої освіти, можуть внести серйозний внесок у розвиток різних областей економіки. Не менше значення має і культурний обмін. Окрім знань, учасники програм академічної мобільності мають можливість познайомитися з умовами життя в інших країнах, вивчити їх культуру, мову. Академічна мобільність в українському контексті має на увазі співпрацю не лише із зарубіжними ЗВО, але і з українськими. У цьому сенсі можна говорити про зовнішню і внутрішню мобільність. Під зовнішньою (міжнародною) академічною мобільністю розуміється навчання студентів і аспірантів ЗВО в зарубіжних ЗВО, а також робота викладачів і співробітників в зарубіжних освітніх або наукових установах. Під внутрішньою (національною) академічною мобільністю мається на увазі навчання студентів і аспірантів, а також робота викладачів і співробітників ЗВО в провідних українських університетах і наукових центрах.

Заклади вищої освіти, що беруть участь в програмах академічної мобільності, також повинні відповідати певним критеріям:

академічний рівень має бути високим, щоб студенти з інших країн хотіли тут вчитися, а ЗВО, що відправляють їх, були готові платити за таке навчання;

у приймаючої сторони має бути чітко спланована програма для студентів, що прибули. Іншими словами, така установа зобов'язана створити для гостей комфортні умови проживання і навчання, можливість проведення практичних занять, екскурсій по місту у рамках культурної програми.

Якщо учасниками програми академічної мобільності є викладачі, то приймаюча сторона повинна відразу обумовити умови оплати їх праці, а також те, кому належатиме авторство результатів їх роботи.

Академічна мобільність - це прекрасна можливість для майбутніх професіоналів придбати знання, уміння і навички, а також досвід їх застосуванням в контексті рішення виробничих завдань з точки зору глобального ринку праці. Аналізуючи ситуацію у світовій спільноті, перспективи розвитку тих або інших галузей економіки, беручи участь в конференціях з пов'язаних з цим проблемам, слухачі звикають мислити глобально.

Література:

1. Вавренюк С.А. Механізм мобільності студентів як засіб підвищення якості освіти в Україні / С.А. Вавренюк// Публічне управління та адміністрування в Україні: науковий журнал, – ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2018. – Вип. 8, С. 23-27.

2. Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України. URL: http://www.cost.ua/news/421-college-business-cooperation. – Текст з екрану.

3. Яковенко Л. І., О. В. Пащенко. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань. Полтава, 2011. 216 с.

Ярошович В.І.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНО-МОТИВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ

Сучасна актуальність проблеми формування мотивації до навчальної діяльності студентів обумовлена тим, що в період навчання у закладі вищої освіти закладаються основи майбутнього професіоналізму, формується потреба і готовність до безперервної самоосвіти в умовах сучасного середовища що змінюються. Мотивація уособлює активний стан психіки, що спонукає молоду людину здійснювати певні види дій і визначає спрямованість її діяльності. Мотиваційна основа навчальної діяльності є сукупністю мотивів, що підтримують її безперервність та стабільність, а також організовує навчальну діяльність в одне ціле і призводить до формування майбутнього фахівця.

Мотивація до навчальної діяльності є системою специфічних психологічних якостей, що знаходяться в залежності від освітнього середовища та специфіки освітнього процесу. Мотивація до навчальної діяльності студентів належить до професійно значущих особистісних характеристик і обумовлена низкою специфічних особистісних якостей, вона є як показником, так і критерієм успішності та якості професійного становлення майбутнього фахівця. Вивчення мотивації до навчальної діяльності обумовлено, перш за все, тим, що більшість сучасних студентів більше орієнтована не на здобуття нових знань, не на орієнтацію на майбутній фах як професіонал, а на успішну здачу сесії будь-якими засобами.

При цьому, в деяких студентів спостерігається відсутність творчого підходу, бажання працювати з додатковою літературою, самостійна постановка навчальних цілей, самоконтроль, бажання проходити практику та стажування у реальних умовах. У той же час, при постановці навчальних цілей студент повинен виявити набагато більше самостійності, уміння правильно організувати роботу, враховувати та розподіляти час [1]. Мотиви навчання класифікуються на мотиви, зумовлені самою навчальною діяльністю та пов'язані із змістом та процесом навчання, тобто пізнавальні мотиви та мотиви, пов'язані з тим, що лежить поза самою діяльності.

Формування внутрішньої мотивації є ключовою проблемою в освітній практиці, оскільки саме від неї достатньою мірою залежить освітній результат та формування майбутніх спеціалістів, орієнтованих на постійний процес саморозвитку та пізнання. Особливо актуальним це питання постає в умовах, коли в мотивації до навчальної діяльності студентів починають домінувати зовнішні мотиви. Відсутність внутрішньої мотивації та надмірна виразність зовнішніх мотивів є характерними рисами сучасної освіти, на що вказують не лише викладачі, а й спеціальні дослідження з проблем мотивації до навчальної діяльності.

Слід також зазначити, що розвиток з пізнавальних мотивів, внутрішньої мотивації є основою успішного навчання, як у закладах вищої освіти, так і після

його закінчення. Максимальна навчальна мотивація у студентів виникає лише тоді, коли спонуканням виступає піднятий до особистісного змісту змістовний пізнавальний інтерес. Саме внутрішня мотивація значно корелює з саморегуляцією студента та продуктивністю його розумової діяльності, чого не скажеш про зовнішню мотивацію [2]. Аналізуючи психологічні якості студентів ми зупинилися на адаптивних здібностях, рівні самооцінки студента, що складається з навчально-професійної мотивації, здатності до мобілізації пізнавальних процесів, що забезпечує вплив на загальну навчальну мотиваційну спрямованість, комунікативних здібностей, емоційної врівноваженості.

Безсумнівно, необхідно оцінити, які мотиви є провідними у навчальній діяльності та чи є вони внутрішніми чи зовнішніми, виходячи зі становища, що сприятливою базою становлення сталої мотивації до навчальної діяльності є мотивація досягнення мети. Доки у студентів переважала мотивація уникнення невдач, мотивація до навчальної діяльності не може отримати розвиток глибокому особистісному рівні. Студенти технічних та гуманітарних спеціальностей мають особливості та відмінності мотивації до навчальної діяльності й вибір психолого-педагогічного супроводу їх має бути зумовлений цими особливостями і має бути різним.

Тому, вивчення психологічних особливостей студентів різних спеціальностей закладів вищої освіти є важливою умовою розуміння їх мотивації до навчальної діяльності. Час початку навчання у закладі вищої освіти збігається з другим періодом юності, або початком періоду зрілості, який відрізняється складністю становлення особистісних рис, характерною рисою розвитку у цьому віці є посилення свідомих мотивів поведінки [4]. Помітно формуються такі якості, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціатива, уміння володіти собою. Внутрішні протиріччя у розвитку особистості студента можуть викликати в нього внутрішню невпевненість у собі і супроводжується іноді зовнішньою агресивністю, розв'язністю або почуттям незрозумілості.

Вступ до закладу вищої освіти та навчання супроводжується включенням молоді у нове для них середовище, що є відправною точкою процесу соціальної адаптації. Успішність такої адаптації передбачає задіяння резервних можливостей молоді до подолання різноманітних труднощів, що виникають у процесі навчання. У соціалізаційній адаптації студентів можна виділити пристосування до нового середовища, нових форм викладання, контролю та засвоєння знань, самостійності в плануванні часу та прийнятті рішень, включення до колективу однокурсників, засвоєння його правил, традицій, адаптацію до майбутньої професії.

Якщо соціалізація до майбутньої професії переважно припадає на старші курси, продовжуючись на початку виходу на роботу, то адаптація до навчальної діяльності та до групи має відбутися якомога раніше, інакше в іншому випадку виникнуть труднощі в актуалізації необхідних для успішного навчання та оволодіння професією пізнавальних та особистісних ресурсів та зниження мотивації до навчальної діяльності [3]. Студенту необхідно у досить короткі терміни освоїти нові вимоги, що висуваються до нього у закладі вищої освіти,

порозумітися з однокурсниками і викладачами, знайти своє місце в групі, що, безсумнівно, впливає на його успіхи в навчанні та мотивацію до навчальної діяльності й може спричинити за собою відхід їх закладу вищої освіти, якщо цей процес не було здійснено.

Результатом процесу соціальної адаптації є адаптованість, як процес і результат внутрішніх змін, зовнішнього активного пристосування та самозміни індивіда до нових умов існування. Мотивація досягнення успіху відіграє важливу роль у становленні внутрішньої єдності, цілісності всіх сторін соціалізації студента, що визначає цілеспрямований характер діяльності та дає імпульси подальшому особистісному та професійному зростанню. Соціалізація сприяє інтерактивним процесам формування особистості, будучи тим організуючим особистість фактором, який призводить студента до природного стану самоорганізації, а потім і самоактуалізації. Мотивація досягнення успіху є визначальним фактором у соціалізації навчальної діяльності та у становленні студента у майбутній професії, виконуючи сполучну функцію при переході від одного виду мотивації до іншої.

Мотивація до навчальної діяльності студента може бути представлена як співвідношення цілей, яких він прагне досягти, і внутрішньої активності його особистості. Необхідно відзначити значущість здібностей студента до цілей, покликання та рефлексії у навчальній діяльності як одних із основних компонентів мотивації до навчальної діяльності. Студент усвідомлено та самостійно організує процес навчальної діяльності, повинен мати навички мети, тобто вміння ставити цілі, планувати та організовувати навчальну діяльність. Формування мотивації до навчальної діяльності складають особливості, зумовлені особистісними психологічними характеристиками студентів та специфіка освітнього процесу залежно від напряму навчання у закладі вищої освіти.

Література:

1. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. Вип. 1-2. С. 11-18.

2. Гладкий М. Удосконалення механізмів державного управління у сфері вищої освіти. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2015. Вип. 1 (13). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2015_1_14.

3. Домбровська С.М., Луценко Т.А. Механізми підвищення ефективності державної підтримки розвитку вишівської науки. *Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління».* 2015. № 1 (12). С. 26-31.

4. Рудкевич Н.І. Вивчення процесу формування етнокультурної соціалізації студентської молоді у вищих навчальних закладах. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 2017. С. 67-70.

Бєлай С.В.,
Тробюк В.І.,
Головня А.Ф.

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в глобальних процесах захисту України Національна гвардія України (НГУ) залучена до виконання поліцейських та оборонних функцій. Діапазон застосування підрозділів НГУ накладає певні вимоги, дотримання яких є показником якості, надійності та доброчесності. Професійне зростання офіцерського складу складає підґрунтя виконання службово-бойових завдань. Важливим фактором у дослідженні даного питання є інтеграція військових систем в євроатлантичний безпековий простір та стратегічний курс політики країни на членство в НАТО. Ці чинники в сукупності спонукають до створення концепції професійного зростання офіцерського складу НГУ.

Дана система повинна враховувати рівні формальної вищої освіти, неформальної вищої військової освіти та процес реалізації L-курсів за стандартами НАТО. Пропонується запровадження системи курсів підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів на базі спеціалізованої професійної підготовки, яка буде змістовно наповнена тотожними рівням стандартів військової освіти країн-членів НАТО. Визначено, що рівень підготовки L1 буде закладено в підготовку кадрового офіцера який отримує ступінь вищої військової освіти бакалавр. Але враховуючи проблему поповнення офіцерськими кадрами штатних підрозділів, планується надати можливість цивільній молоді з вищою освітою не нижче ступеню бакалавр стати до лав НГУ та отримати військове звання лейтенант. Виконавши ряд критеріїв по фізичному та психічному здоров'ю, здавши заліки та маючи стаж строкової чи контрактної служби в НГУ не менше 6 місяців кандидат проходить Курс перепідготовки L1, що реалізує процедуру управління військами – TLP. По завершенню складаються іспити та присвоюється військове звання лейтенант.

На курсі L1 пропонується надавати ту і таку кількість інформації, яка актуальна в даний момент, необхідна для діяльності за фахом та є формально необхідною для проходження наступного рівня підготовки. Після випуску кадрові офіцери та ті, що пройшли курси підготовки продовжують службу у військах. Рівень підготовки L1 надає змогу займати керівні посади командирів взводів відповідно по спеціальності, командирів та заступників командирів рот по роботі з особовим складом, начальників служб за видами забезпечення тощо.

Через встановлений час після отримання військового звання капітан кожен офіцер має право на складання іспиту для проходження фахових курсів

підвищення кваліфікації L2 для опанування посад на рівні батальйону. Термін проходження 6-9 місяців, він ґрунтується на набутому теоретичному та практичному досвіді. Курс підвищення кваліфікації L2 – MDMP це процес прийняття військових рішень, призначений для підготовки посадових осіб – військовослужбовців, кандидатів для просування по службі на посади у військових частинах (підрозділах) НГУ за штатно-посадовою категорією не нижче “капітан”, що мають ступінь вищої освіти “бакалавр” і вище, здійснюється з метою вивчення теоретичних основ діяльності лідерів тактичного рівня, теорії і практики воєнного мистецтва, виконання службово-бойових завдань військовими частинами та підрозділами НГУ, їх підтримки та забезпечення, а також порядку роботи посадових осіб органів військового управління під час планування, підготовки, ведення та оцінювання результатів виконання завдань за призначенням військовими формуваннями тактичного рівня. Рівень підготовки L2 надає змогу займати керівні посади командирів та заступників командирів лінійних та окремих батальйонів, офіцерів управління та забезпечення цих підрозділів.

Отже курс L2 це дієвий інструмент удосконалення лідерських якостей офіцера, його планувальних та управлінських можливостей підлеглими силами та засобами. Розвиток фахівця-організатора бойової підготовки та повсякденної службової діяльності по підтриманню, забезпеченню функціонування підрозділу. Обов’язковим є надання основних правових норм вітчизняного та міжнародного гуманітарного права. Курси забезпечують розвиток комунікативної компетентності та психологічної стійкості. В курсах підвищення кваліфікації важливо дотримання методу послідовності, коли навчаємий сприймає всю теоретичну та практичну інформацію на основі свого власного досвіду. Це дає змогу оцінити себе як підлеглого та спроектувати на себе вигляд керівника, враховуючи вплив внутрішніх і зовнішніх, позитивних і негативних факторів.

Обов’язковою умовою освоєння рівнів підготовки L1 і L2 є сумісництво з базовою підготовкою за новітніми стандартами та процедурами НАТО для спільного ведення бойових дій складовими сил оборони при захисті держави.

Успішне закінчення курсів дозволяє бути призначеним на посади: командирів та заступників командирів лінійних та окремих батальйонів, офіцерів управління та забезпечення цих підрозділів а також начальників служб логістичного забезпечення рівня не нижче полку.

Після успішного виконання обов’язків по посаді та присвоєння чергового військового звання «майор» військовослужбовцю надається право підвищити свою кваліфікацію до рівня L3. Даним курсом військової освіти за стандартами НАТО необхідно надавати OPP (Operation Planning Process) – процес планування операцій та основні положення JOPP (Joint Operation Planning Process) – процес планування спільних операцій. Курс запропоновано вивчати на магістерському рівні вищої освіти, що є раціональним для його поєднання з неформальною професійною військовою освітою оперативного рівня. Після закінченні навчання посади, що передбачає дана освіта будуть включати: офіцерів управління та забезпечення військових частин; командирів, заступників командирів полків та

бригад; начальників відділів та служб ТУ НГУ, ГУ НГУ; офіцерів відділів та служб ТУ НГУ, ГУ НГ, науково-педагогічних працівників НАНГУ.

Основну ж реалізацію курсу офіцерів об'єднаних штабів JOPP (L-4) (Joint Operation Planning Process) доцільно здійснювати на курсах підвищення кваліфікації протяжністю 6-9 місяців. Це надасть можливість просування по службі на вищі рівні в наслідок засвоєння теоретичних основ професійної підготовки відповідного ступеню, підготовки і застосування сил безпеки в підтриманні правопорядку, оборони та відсічі збройної агресії, реагуванні на кризові ситуації, врегулювання конфліктів на міжрегіональному рівні. Рівень підготовки L4 надає змогу займати керівні посади Командувача НГУ, заступників командувача НГУ, начальників ТУ НГУ, заступників начальників ТУ НГУ.

В НГУ десятиріччями основну підготовку офіцерського складу проводить Національна академія Національної гвардії України (НА НГУ). З урахуванням специфіки функцій НГУ (18 з яких мають правоохоронний характер, а тільки 3 – оборонний), в даному вищому військовому навчальному закладі сформовано те наукове, педагогічне, методичне, матеріальне підґрунтя, що здатне задовольнити потреби НГУ в кваліфікованих офіцерських кадрах.

На сьогоднішній час в НА НГУ успішно реалізується підготовка курсів L1-3. При отриманні першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на протязі 4 років надається TLP (Troop Leading Process). Рівень підготовки MDMP (Military Decision Making Process) викладається на курсах підвищення кваліфікації із залученням міжнародних партнерів країн НАТО. Кожен офіцер не менше ніж один раз за п'ять років повинен підвищити свій професійний рівень за спеціальністю, формалізується цей період відповідним сертифікатом. Курс OPP (Operation Planning Process) – процес планування операцій та основні положення JOPP (Joint Operation Planning Process) – процес планування спільних операцій викладаються під час здобуття офіцером другого (магістерського) рівня вищої освіти у НА НГУ.

Тож буде доцільним розвиток та втілення у діяльність НГУ концепції професійного зростання офіцерського складу НГУ, що задовольнить в першу чергу її потреби, як військового формування з правоохоронними функціями і відповідно, сприятиме виконанню завдань закладених нормативно-правовими документами держави.

Напрямом подальшого наукового дослідження буде обґрунтування основних компонентів концептуальної моделі професійного зростання офіцерського складу, що дозволить якісно їх інтегрувати в загальну систему діяльності НГУ та надати контрольований зв'язок між професійним розвитком офіцера і його кар'єрним зростанням.

Букін М.П.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Як правило, під час дослідження оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, основна увага приділяється характеристиці оперативно-розшукового, кримінального та кримінально-процесуального законодавства, а про організацію та особливості державного управління такою діяльністю мова здебільшого не йдеться. Проте, підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, є суб'єктами адміністративно-правових відносин, які виникають з таких питань як: здійснення державного управління оперативно-розшукової діяльності; визначення організаційної та функціональної структури оперативно-розшукових підрозділів, їх місця у структурі державних органів; визначення умов та порядку проходження служби працівниками оперативно-розшукових підрозділів, тощо. Слід звернути увагу на те, що оперативно-розшукова діяльність є об'єктом контрольно-наглядової діяльності, яка безпосередньо регламентується нормами адміністративного законодавства. Сказане стосується регламентації адміністративно-правових повноважень суб'єктів оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, розроблення і прийняття управлінських рішень, регулювання взаємодії та координації між суб'єктами оперативно-розшукової діяльності. Дослідження організації та особливості державного управління оперативно-розшуковою діяльністю мають сприяти підвищенню ефективності функціювання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність на професійній основі, і це безумовно покращить їхні показники у роботі. Через цей фактор зростатиме довіра населення до правоохоронних органів держави і до державної влади у цілому [1; 2].

В державі немає жодної сфери, яка б прямо чи опосередковано не піддавалася б регулюючому впливу державного управління. Не є винятком і оперативно-розшукова діяльність. При здійсненні державного управління оперативно-розшуковою діяльністю необхідно враховувати той факт, що на рівень і стан злочинності роблять вплив і такі фактори як падіння авторитету державної влади (зокрема, в умовах політичної кризи), втрата довіри громадян до держави, посилення деформації в моральній сфері, що породжує правовий нігілізм, падіння матеріального добробуту населення, виникнення надзвичайних ситуацій [1; 2].

У адміністративно-правової науці мають місце питання про «широке» і «вузьке» тлумачення поняття державного управління. Якщо для науки державного управління більш характерним є широке розуміння державного управління, то для адміністративного права — вузьке, тобто те, що здійснюється лише органами виконавчої влади.

Беручи до уваги те, що державна влада поділяється на законодавчу, виконавчу та судову, то, відповідно, і державне управління не варто ототожнювати лише з органами виконавчої влади. Його необхідно розглядати як

діяльність усіх державних органів, що належать до різних гілок державної влади. Отже, будь-який орган виконавчої влади завжди є органом державного управління.

При використанні поняття «державне управління» мова повинна йти про державні органи, які його здійснюють, і які отримали назву суб'єктів державного управління.

Наприклад, як зазначено в Концепції адміністративної реформи в Україні, «система державного управління — складне поняття, зміст якого охоплює такі складові елементи»:

а) суб'єкти управління, тобто органи виконавчої влади;

б) об'єкти управління, тобто сфери та галузі суспільного життя, що перебувають під організуючим впливом держави;

в) управлінську діяльність (процес), тобто певного роду суспільні відносини, через які реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами та об'єктами управління.

Висновки. Слід визнати, що результати досліджень у сфері державного управління оперативно-розшуковою діяльністю органів внутрішніх справ можуть розглядатися як недостатні. А це в свою чергу не може не впливати на авторитет як правоохоронних органів за оцінкою їхньої діяльності окремими групами населення і кожною людиною окремо, так і державної влади у цілому [1; 2].

Література:

1. Комзюк А. Т. Експертиза проектів нормативно-правових актів. – Харків. Титул, 2009. – С. 343–346.

2. Іншин М.І., Музичук О.М. Збірник наукових праць науково-дослідної лабораторії з розроблення законодавчих та інших нормативно-правових актів навчально-наукового інституту психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій Харківського національного університету внутрішніх справ за 2007-2009 роки. – Харків: Титул, 2010. – С. 211–213.

Гикало Ю.В.

ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОБОРОНИ

Військове протистояння України російським загарбникам спричинило необхідність модернізації публічного управління в сфері оборони. Насамперед це стосується зміни ролі стратегічного лідерства в оборонній сфері. Відновлення територіальної цілісності держави, збереження прав та законних інтересів громадян потребують особливого захисту суб'єктами владних повноважень, а отже їх ефективної діяльності.

Сфера оборони України орієнтована на захист від зовнішньої воєнної загрози. Здійснення її публічного управління залежать від ступеню загроз. При невисокому рівні загроз управління мало чим відрізняється від управління в

інших сферах, воно наближене до цивільного. При зростанні рівня загроз процес прийняття управлінських рішень стає швидшим, менш прозорим, а оборонні структури стають більш мілітаризованими.

В умовах зовнішньої агресії всі ланки влади тяжіють до централізації управлінських рішень, тому пріоритетом стає визначення першочергових завдань публічного управління, які мають покладатися на військові адміністрації, державні органи та органи місцевого самоврядування з метою своєчасного забезпечення нагальних потреб фронту та функціонування економіки. Процес здійснення публічного управління в сфері оборони по суті знаходиться між процесами формуванням оборонної політики та фактичним управлінням військами. Він охоплює управління оборонними ресурсами, кадрами, впровадження політики в сфері оборони, вимагає гнучкості і здатності прийняття адекватних рішень, щодо проблем, які можуть виникнути під час війни. Для підвищення ефективність публічного управління оборонним сектором, важливим є впровадження нових елементів культури для реалізації управлінської концепції.

Необхідно визнати існування необхідності формування в військовий час в управлінців суттєво відмінних професійних навичок, лідерських якостей. Основна мета їх управління полягає «в забезпеченні всебічної підготовки та максимальної ефективності використання бойових можливостей, а також в успішному вирішенні поставлених завдань у бойових діях у визначені терміни з мінімальними втратами своїх сил і засобів» [2].

Для необхідних компетентностей управлінців в сфері оборони має статися зміна ролі стратегічного лідерства. «Сьогодні перед Україною і перед тими, хто здійснює стратегічне керівництво Збройними Силами України постають виклики, кожний з яких можна назвати історичним за масштабами та значенням для майбутнього держави. Для адекватної відповіді на ці виклики необхідно в результаті реформування отримати нову систему управління Збройними Силами України, основу якої становитимуть керівники-лідери» [4].

Серед якостей стратегічного лідера, яким мають володіти управлінці головними можна назвати: далекоглядність, тобто спроможність формулювати «бачення» майбутнього; здатність забезпечити цілеспрямовану діяльність підпорядкованої організаційної структури. Перевірити сформованість цих компетентностей можна лише через певний проміжок часу, коли припущення щодо вибору шляхів подолання проблеми будуть зіставлені з реальними змінами ситуації. Але спроможність формувати і розвивати їх можна визначити через визначення здатності критично мислити.

Критичне мислення дозволяє аналізувати інформацію для ухвалення раціональних управлінських рішень. Глобально критичне мислення можна представити як здатність відрізняти правдиву інформацію від неправдивої, що надзвичайно важливо в часи війни, тобто часи в яких ми зараз живемо. Критичному мисленню притаманні такі властивості, як усвідомленість, самостійність, цілеспрямованість, обґрунтованість, контрольованість, самоорганізованість.

Навички критичного мислення дають змогу не розгубитися у невизначеному середовищі, не піддаватися маніпуляціям, вести переговори та аргументувати свою точку зору. Такі навички можна розвивати як під час навчання в закладах освіти так і впродовж життя. Що дуже важливо для діючих управлінців. Здатність не розгубитися у невизначеному середовищі, не піддаватися маніпуляціям можна перевірити через аналіз взаємодії керівника з підлеглими. Стратегічний лідер не має можливості особисто спілкуватися з кожним виконавцем і доводити йому завдання та порядок їх виконання. Замість цього він має створити чи вдосконалити існуючу систему в цілому та визначати мету її основних елементів, розподіляти ресурси між ними, формулювати правила виконання завдань, які мають бути зрозумілими та однозначно трактуватися будь-яким виконавцем, незалежно від його попереднього досвіду, освіти чи інших персональних характеристик [4].

Україна переживає рік повномасштабної війни. Зовнішня агресія спричинила необхідність модернізації публічного управління в різних сферах, в тому числі і в сфері оборони, де виникла необхідність зміни ролі стратегічного лідерства. Формувати і розвивати компетентності стратегічного лідера – це потреба часу. Ефективний стратегічний лідер зможе відповісти на виклики які постали перед державою.

Література:

1. Закон України «Про оборону України» від 5.10.2000 р. № 2020-III. URL:https://ips.ligazakon.net/document/view/t002020?an=215&ed=2000_10_05

2. Статути Збройних сил України. Професіонал. 2022. 482 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/viyskovi-statuti-zbroynikh-sil-ukrayini-.pdf

3. Павлютін Ю.М. Загальнотеоретичний вимір національної безпеки як об’єкта публічного адміністрування. Честь і закон. 2020. № 2 (73). С. 115–121. URL: http://chiz.nangu.edu.ua/article/view/207153

4. Пунда Ю. В. Підготовка стратегічного лідера як інвестиція в реформування системи військового управління / Ю. В. Пунда, С. І. Антоненко. *Стратегічні пріоритети.* 2017. № 4. С. 141-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2017_4_17.

Головко В. В.

ЄДИНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

В Україні надається понад 100 видів соціальних послуг, на які з Державного бюджету щороку виділялося біля 800 млрд. грн. При цьому установи соціального захисту приймали до 7 млн. заяв у паперовому вигляді, а українцям потрібно було звертатися у декілька державних установ для того, щоб зібрати всі необхідні довідки для отримання соціальних послуг [1].

Зрозуміло, що подібна практика не задовольняла населення країни і вимагала відповідних реформ у системі надання державою соціальних послуг.

Тому Міністерством соціальної політики України було розпочато впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС), яка розроблена у 2021 р. за підтримки USAID / UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах / TAPAS», що реалізується Фондом Євразія, та у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України [4].

Так, з 1 лютого 2022 р. було запроваджено дослідно-промислову експлуатацію Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) у Житомирській та Рівненській областях, де 1183 користувача та більше 200 адміністраторів щоденно взаємодіяли задля успішного впровадження нового підходу до надання соціальних послуг по всій країні. До нової системи було включено 6 соціальних допомог, до кінця 2022 р. планується збільшити їх кількість до 34 [4], а до кінця 2023 р. в системі мають бути автоматизовані всі соціальні послуги [1].

Наразі ЄІССС вже успішно протестували в чотирьох територіальних управліннях соціального захисту населення та п’яти територіальних громадах Київської та Житомирської областей, де вже доступні сім соціальних послуг, серед яких: дистанційне отримання довідок про розмір пенсій та сплачені страхові внески, а також соціальні послуги для дітей і сімей з дітьми, людей з інвалідністю та інші [1].

Слід зазначити, що Єдина інформаційна система соціальної сфери надає можливість кожному громадянину, який потребує соціальної підтримки, швидко отримати будь-який вид допомоги через фронт-офіс в територіальній громаді та ЦНАПі, або через електронні сервіси Порталу «Дія» [4].

Основою ЄІССС є Єдиний соціальний реєстр (ЄСР), в якому сконцентрована інформація про кожного, хто має право, отримує чи колись отримував будь-який вид державної соціальної підтримки. Окрім того, ЄСР автоматизує більшість процесів надання соціальних послуг, пришвидшує розгляд заяв та усуває корупційні ризики в соціальній сфері [1].

Єдиний соціальний реєстр створений на базі Реєстру застрахованих осіб Пенсійного фонду і містить актуальні дані про особу, зокрема, інформацію про її документи та страхові виплати. Завдяки тому, що ЄСР взаємодіє з іншими реєстрами, підтвердження особи відбуватиметься автоматично, а з документів достатньо мати лише паспорт громадянина України. Згодом інтеграція реєстру з порталом Дія дозволить подавати заяви на отримання соціальної допомоги онлайн, що скоротить час розгляду заяви, адже система автоматично перевірить інформацію в реєстрах. Заява потрапить на розгляд першому вільному працівнику системи, який може перебувати навіть в іншому місті, що також допоможе зменшити корупційні ризики. Окрім того, для працівників соціальних органів у ЄІССС буде створено кабінети, вхід до яких відбуватиметься через електронний підпис, що забезпечить захист даних та унеможливить несанкціонований доступ до системи [1].

Особливо важливим стало запровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери в умовах воєнного стану в Україні для полегшення процедури

надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам (ВПО).

Так, з 1 жовтня 2022 р. Міністерство соціальної політики України запровадило у всіх регіонах країни Єдину інформаційну систему соціальної сфери, яка дозволить внутрішньо переміщеним особам отримувати послуги за місцем свого фактичного перебування. Це дозволить централізувати призначення, нарахування та виплати для ВПО, значно прискорить отримання допомоги та розв'язання проблемних питань переселенців. Завдяки ЄІССС органи соціального захисту надаватимуть послуги незалежно від того, яка адреса вказана у особи в документах. Наприклад, коли внутрішньо переміщена особа переїхала з м. Харкова, отримала довідку ВПО у м. Львові, а потім перемістилася у м. Тернопіль, то всі питання вона зможе вирішити у фактичному місці перебування. В умовах повномасштабної війни це дозволяє максимально убезпечити українців і спростити процедуру надання їм соціальних послуг [3].

Тобто, відтепер Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС) стала доступною в управліннях соціального захисту населення по всій території України, а кожен переселенець може скористатися соціальними послугами за місцем свого фактичного перебування. Зокрема, внутрішньо переміщені особи в будь-якому регіональному управлінні соціального захисту можуть отримати наступні послуги [2]:

– швидко змінити у довідці ВПО неактуальне місце проживання;

– виправити помилкові чи некоректні дані у заяві на отримання довідки ВПО;

– з’ясувати й усунути причину затримки допомоги на проживання;

– легко перейти на обслуговування від одного до іншого управління соціального захисту у разі зміни місця фактичного перебування;

– знятися з обліку як внутрішньо переміщена особа.

Впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери дозволяє централізувати призначення, нарахування та виплати для ВПО, що забезпечує прискорення оформлення допомоги та вирішення всіх проблемних питань переселенців [2].

Окрім того, заслуговує на увагу подальше удосконалення державної політики соціального захисту населення в Україні у напрямку розробки соціальних послуг, які будуть доступні на порталі Дія. Так, п*роєкт підтримки Дія реалізовується* Міністерством соціальної політики України *спільно з* Міністерством цифрової трансформації України*, Пенсійним фондом України за підтримки проєкту «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні», що впроваджується ПРООН за підтримки Швеції, в партнерстві з проєктом USAID/UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS», що реалізується Фондом Євразія та Програми EGAP Фонду Східна Європа* [1].

Отже, успішне впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери та забезпечення її належного функціонування – це запорука повної цифровізації системи соціального захисту, а також гарантія надання соціальної допомоги та соціальних послуг населенню більш прозоро, якісно та оперативно, що особливо важливо, як в сучасних умовах воєнного стану в країні, так і в

умовах повоєнного відновлення та розвитку України.

Література:

1. Без додаткових довідок та черг – як зміниться сфера соціальних послуг з впровадженням Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. URL: https://thedigital.gov.ua/news/bez-dodatkovikh-dovidok-ta-cherg-yak-zminitsya-sfera-sotsialnikh-poslug-z-vprovadzhennyam-edinoi-informatsiynoi-sistemi-sotsialnoi-sferi.
2. Внутрішні переселенці можуть отримати соціальні послуги в будь-якому управлінні соцзахисту. URL: https://armyinform.com.ua/2022/10/19/vnutrishni-pereselenczi-mozhut-otrymaty-soczialni-poslugy-v-bud-yakomu-upravlinni-soczzahystu/.
3. Жарикова А. В Україні з жовтня запрацює Єдина інформаційна система соціальної сфери: що це дасть. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/9/ 691314/.
4. Рівненська та Житомирська області щоденно працюють задля успішного впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. URL: https://www.msp.gov.ua/news/21396.html.

Грубель І.М.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ – ПРОБЛЕМИ РЕФОРМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ

Повномасштабне військове вторгнення росії на територію України суттєво змінило систему взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування. До 24.02.22 державна політика у цій сфері зводилася до поступової заміни моделі організації територіальних рівнів влади «громада-район-область» моделлю «громада-область» з винесенням за дужки районних рад, шляхом прийняття 17.09.2020 р. Закону України 907-IX «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (перерозподілення фінансового ресурсу на користь первинної ланки ОМС – територіальних громад) [1]. Також, для здійснення проміжного контролю за діяльністю місцевих рад законодавцем було пропоновано переформатування районних державних адміністрацій (РДА) у префектури, які мали проводити експертизу рішень керівництва та депутатського корпусу громад на підзвітній їм території,надавати їм правову та фахову оцінку, і призупиняти дії цих рішень у разі виявлення порушень законодавства (публічні обговорення до Конституції України що проводилися підкомітетом з питань адміністративно-територіального устрою Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування), тобто по суті отримували функцію прокурорського нагляду.

Це рішення викликало опір профільних асоціацій (наприклад Асоціації міст України, Української асоціації обласних та районних рад, Асоціації ОТГ)

внаслідок чого не було втілено у прийнятому Верховною Радою 17 листопада 2020 року у другому читанні законопроектом 3651-д, [2] який передбачав зокрема порядок організації територіальної влади у нових районах утворених згідно з постановою Верховної ради України від 17.07.2020 №807-IX «Про утворення та ліквідацію районів» [3] .

Внаслідок, цих дій станом на 24 лютого 2022 року система організації територіальної влади на районному рівні виглядала типово для усієї країни :

- **РДА** (координація діяльності інших органів державної влади на підзвітній території; реалізація державної політики у різних сферах життєдіяльності суспільства; погодження більшості рішень включаючи бюджетні шляхом голосування депутатської більшості у залі);
- **районні ради** (поступове «проїдання» перехідних залишків бюджетів районних рад попереднього скликання, які увійшли до складу об`єднаного району шляхом реалізації їх зобов`язань (зокрема по виплаті заробітних плат) та утримання власних апаратних структур»; перманентні конфлікти з РДА за повноваження і бюджет; передача майна і соціальних об`єктів територіальним громадам;
- **територіальні громади** (отримання майна і повноважень від районних рад; адаптація апаратної структури під нагальні потреби; розвиток території та інфраструктури, перебирання на себе раніше не властивих функцій).

З початком війни та введенням військового стану районні держані адміністрації (РДА), стали районними військовими адміністраціями (РВА). Зміна статусу відобразилася і на взаємовідносинах з територіальними громадами та районними радами (зокрема, голови РВА почали розпоряджатися залишками районних бюджетів без погодження депутатського корпусу). Разом з тим, у перші дні війни в умовах швидкого просування ворожих військ (Київщина, Сумщина, Харківщина, Південь України, державний апарат на цих територіях виявився дезорганізованим, а в непоодиноких випадках –колаборціонував. В стані, коли через окупацію державні інституції не змогли виконувати свої зобов`язання на окупованих територіях, роль держави взяли на себе керівництво і депутатський корпус територіальних громад та частково (у зв`язку з відсутністю значного фінансового ресурсу) – районні ради. Приклади Високопільської громади на Херсонщині, Гостомельської на Київщині та Тростянецької на Сумщині показали, що децентралізовані українські громади, можуть тривалий час цілком автономно виконувати функції та зобов`язання держави, навіть в умовах окупації, підтримуючи життєдіяльність населення на своїх територіях за рахунок отриманого в ході реформи ресурсу та управлінської гнучкості.

В умовах військового стану забезпечення сталого розвитку держави, можливе лише через забезпечення сталого розвитку на місцях – на рівні територіальних громад. Саме тому, необхідно забезпечити державний адміністративний контроль та координацію зусиль усіх органів державної влади на місцях, створенням наділених необхідними законними повноваженнями, публічних і підзвітних місцевих державних адміністрацій.

Однак, слід розуміти що певні ризики та недоліки первинного регіонального рівня (територіальні громади), можуть бути присутніми і на районному рівні. Такими ризиками є можливість отримання контролю та втручання у справи територіальних громад абсолютно некомпетентних та/або схильних до корупційних зловживань владою державних управлінців, що потенційно може становити загрозу декларованим цілям реформи децентралізації, а також суттєво впливати на хід та результат місцевих та загальнодержавних виборів, що є прямою загрозою національній безпеці. Радянська адміністративна модель, урівноважувала виконкоми партійними комітетами та іншими структурами, завдяки чому досягався баланс. Після здобуття Україною незалежності місце партійних комітетів зайняли виборні районні ради, які складалися з представників територій, які контролювали прийняття та освоєння бюджетів, а також могли 2/3 голосів висловити недовіру голові РДА, сигналізуючи центру про наявність проблем.

Адміністративна реформа субрегіонального рівня 2014-2020 років, передала бюджетні, майнові та соціальні питання у відання територіальних громад, разом з тим позбавивши їх можливості будь-якого впливу на районні державні адміністрації, що в умовах війни і перетворення РДА у військові адміністрації несе в собі значні загрози декларованим цілям реформи. Наділивши владну вертикаль новими повноваженнями, було зруйновано баланс повноважень і взаємного контролю на території.

Оскільки, державна політика спрямована на подальше посилення ролі місцевих державних адміністрацій (Закон України «Про місцеві державні адміністрації» із змінами та доповненнями від 13 грудня 2022 року № 2834-IX) [5], стає необхідним переглянути підходи до формування та кадрового наповнення місцевих військових адміністрацій, особливо на деокупованих територіях.

Зокрема , необхідно встановити принципи кадрової ротації через певний термін для керівництва місцевих військових адміністрації (МВА), прирівняти співробітників до військових на 2 лінії, таким чином запропонувавши їм достойну оплату праці. Важливою також є необхідність формування кадрового складу МВА за екстериторіальним принципом.

Таким чином, реалізація цих заходів в реаліях становить об’єктивну необхідність та сприятиме створенню необхідних умов системної взаємодії між громадянським суспільством та владою на місцях і є запорукою демократичного розвитку країни.

Література:

1. Закон України 907-IX «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 17.09.2020 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-20#Text

2. Закон України 1009-IX від 17.11.2020 «Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій» від 17.11.2020 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-IX#Text

3. Постанова Верховної ради від 17.07.2020 №807-IX «Про утворення та ліквідацію районів» URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text
4. Стаття 38 Конституції України URL : https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii#:~:text=
5. Закон України «Про місцеві адміністрації» із змінами і доповненнями внесеними Законами України
від 13 грудня 2022 року N 2834-IX URL : https://ips.ligazakon.net/document/T990586?an=887186

Демченко В.М.
Шелегон Е.В.

МЕНТАЛЬНИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ПЛОЩИНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Галузь національної безпеки України об'єднує різноманітні сфери, серед яких гуманітарна займає визначальне місце. У цьому всі пересвідчилися після прямого втручання Росії у внутрішні справи нашої країни ще від 2014 року, адже головним меседжем агресора був саме гуманітарний – «рускій мір», що передбачає історичні, мовні та релігійні аргументи. Ці аргументи традиційно для імперської політики побудовані на фейках (брехні), що нарешті було усвідомлено більшою частиною українських громадян. Серед таких фейків відзначаємо релігійний, що виставляє нас із ворогом як одновірців і фактично відповідає дійсності лише упродовж семи століть – від X до XVII, а надалі релігійна сфера і в України стає підлеглою політичному режиму. Проте на ментальному рівні віряни-українці суттєво відрізняються від вірян-росіян, що аргументується багатьма чинниками – від церковного іконостасу та іконопису до давньої народної мудрості. Метою цієї доповіді є саме визначення елементів народної мудрості релігійного характеру як складників етнодуховного ціннісного комплексу українського народу.

Відповідно до теорії В. фон Гумбольдта світ є своєрідним «килимом», зшитим з окремих шматків тканини – етнічних мов [1, с. 68], носії яких складають окремі групи, що вирізняються не лише цією окремішньою мовою (зауважимо – головним чинником кожної незалежної держави), а й своїми питомими традиціями та віруваннями, що навіть у межах певної світової релігії залишаються в активному вжитку й переходять за спадком до молодого покоління. Саме тому кожна людина з природним світобаченням розуміє потребу того різномовного, різноетнічного гумбольдтівського «килима» й тому етнічний комплекс духовних цінностей, що складається з вічних речей (мова, традиції, назви, герої), має визначальний характер у побудові власної унітарної держави, є тим вищезазначеним кордоном, який захищає її незалежність.

У цьому комплексі вирізняється специфічний конгломерат, що має метафоричну назву «мудрість народна», і це не лише переданий із покоління в

покоління фольклор, не лише отримана від Бога й адаптована митцями поезія та музика, але й народна філософія, що репрезентує особливе бачення світу саме цим етносом. Божою рисою в цьому визначається загальний концепт добра, що поєднує світобачення й відповідну філософію різних народів.

Український письменник Володимир Лис у творі «Із сонцем за плечима. Поліська мудрість Пелагеї» [2] розповідає про свою бабусю через ужиття її афористичних висловів, рубрикованих за різновидами / жанрами на притчі, аналогії, приповідки, медитації, що відзначаються метафоричністю, формами порад та повчальності. Тобто цей образ перегукується з подібними біблійними та історичними образами філософів, на кшалт царя Соломона, Заратустри, Конфуцій тощо, а тому містить відповідну релігійність, зокрема передає риси вірувань українців, які пов'язані з певними загальносвітовими.

Так, притчі від Палажки більшою мірою мають біблійну природу, проте переінакшені героїнею по-своєму. Наприклад: «Виглядала й виглядала мати сина, що в світи далекі подався. Геть зістарилася. Нарешті син приїхав. На золотій бричці, з жінкою-панею. Повно добра всякого навіз.

– То все вам, мамо, – каже.

– Чую ніби знакомий голос, – одказує мати, – тико ж никого коло брички ни бачу. Повна бричка, тико без хазяїна» [2].

Попри аналогію до біблійної притчі про блудного сина, відзначаємо інший смисловий контент, згідно з яким за надбаним добром (формальні ознаки – «золота бричка», «повна бричка») мати не бачить душі свого сина, що, певно, залишилася «у світах далеких». Зауважимо, що цей елементарний рефлекс простої жінки, яка так довго чекала на сина (темпоральні ознаки – «виглядала й виглядала», «геть застарілася»), у подальшому втратив свою актуальність і на сьогодні в традиціях світової цивілізації вже не виявляє такої негативної конотації. По-перше, не актуальна прив'язаність дітей до батьків (так званий синдром «могили тримають»), а по-друге – сучасне заробітчанство «у світах далеких» уважається наразі ледь не благом для нашої молоді (постійне прагнення віддати сина на навчання до морехідних закладів освіти).

Молитовні формули подаються автором «од Пелагеї», тобто фіксується в цьому разі церковне ім'я і звернення до Божої матері, що відповідає українським етнічним традиціям. Наприклад: «Матінко Богородице Пресвятая, яко ти Сина Божого породила, подай милосердя й добре здоровля цій дитині, дитяті Божому, Богом сотвореному, у ласці й мирі, простели щиру доріжку, ногам теплу, а очам світлу, на чотири сторони, куди б не пішло дитя, простягни свою руку на неїну голівку, яко ти є Матір Божа і мати велика усіх дітей» [2]. У цій молитві сполучаються церковні книжні лексеми і сполуки («Богородице Пресвятая», «Син Божий», «Богом сотворений») із власне українськими й діалектними («добре здоровля», «щира доріжка», «неїна голівка»), що створює відповідну атмосферу доступності простої людини до Божого світу – на відміну від канонічних традицій Московської Церкви, де зберігається обов'язкова відстань між простолюдином і священником.

Такі інтегровані в релігійний контекст елементи простої мови переважно виявляють себе в межах «біблійних приповідок», де власне українські форми

складають власне фольклорні фразеологічні конструкції на кшалт «Бог стежку пильнує й од чоловіка з лихим язиком рятує», «Шануватимеш Бога, то й клуня буде повна», «Жадібний біжить за багацтвом, а якби озирнувся б, то побачив би, що його злидні здоганяють» [2], де виділяємо етнічно марковані одиниці – або з власне лексичного боку, або з фразеологічного. При цьому з тематичного боку домінують прислів'я про сімейні цінності (як, скажімо, «Діти батьків шанують – і Бог їх годує»), що відповідає системі духовних цінностей українського народу та іншого світу.

І дослідниками твору його героїня визначається як «людина чиста, глибока – і водночас дуже проста», яка ділиться знаннями, «як справжній мудрець» [3]. Так, глибока народна мудрість і родинні цінності виявляються в такому діалозі:

«– Ходи-но, внучку, посидимо та на світ Божий поглядимо…

– А де той світ? – питався я. – То ж тико наш хутір?

– Там він ген за тею стежкою, за тою берізкою, до нас проситься» [2].

Цим бабуся Палажка наближає звичайний довколишній («ближній») світ до вищого («Божого»).

Висновки. Отже, проаналізовані нами елементи народної мудрості за ступенем інтегрованості релігійних і простонародних складових виявляють молитовні формули, що характеризуються образною антропоморфною виразністю та метафоричним словотворенням, відзначаються філософським баченням світу, репрезентують систему етнодуховних цінностей українського народу та його ментальні риси – індивідуалізм, ліричність і сентиментальність.

Література:

1. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества / История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях. М., 1960. Ч. 1. С. 68-86.

2. Лис Володимир. Із сонцем за плечима. Поліська мудрість Пелагеї. URL: https://www.litmir.me/br/?b=269523&p=1

3. Із сонцем за плечима. Поліська мудрість Пелагеї. Yakaboo. URL: https://www.yakaboo.ua/iz-soncem-za-plechima-polis-ka-mudrist-pelagei.html

Демченко В.М.

ПОСТКОЛОНІАЛЬНІ РУДИМЕНТИ – НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Відповідно до пріоритетів людиноцентристської цивілізації будь-яка риса, що нагадує про темні часи работоргівлі, інквізиції, тоталітаризму та ще й перебуває у площині державного життя, викликає не лише етичну відразу, але й відчуття небезпеки. Зрозуміло, що тут не йдеться про носіїв такої етики (підлягають діагнозу у психіатричному вимірі) чи пересічних громадян (несвідомо відчули таку небезпеку, перебуваючи в епіцентрі бомбових атак агресора), чи маргінальних осб (узагалі нічого не розуміють і не відчувають

окрім елементарних життєвих потреб). Переважна більшість людей розуміють цінності гуманістичного устрою, зокрема свободу вибору, інформації, потребу державного суверенітету, власну роль у розвитку країни тощо. На протилежному боці – населення країн з авторитарним режимом, тоталітарним наглядом і пропагандою світового панування, що безпосередньо пов'язана з агресією та тероризмом. Тому і для перемоги над агресором, і для правильного подальшого розвитку України потрібно знати небезпечні риси, що властиві імперському мисленню.

Упродовж світової історії нового часу такою агресивною країною була Московська імперія (тут і далі використаємо саме такий варіант назви), що поступово нарощувала військову силу та перетворювалася на одного з головних гравців на геополітичному полі. І якщо до 19 сторіччя активність у захопленні чужих земель не викликала подиву й заперечення навіть у середовищі культургої та політичної еліти Росії, адже це і є сутністю імперії, яка без угамування загарбницької спраги просто перестане існувати, то в 19-му там почала з'являтися (дозволятися!) думка про внутрішній розвиток країни – підняття рівня життя її населення, про що до цього навіть не думалося, адже за головною концепцією тієї держави від самого початку було самодержавство, де цар відповідальний перед Богом за свій народ, а Бог йому за це дає безмежну владу над останнім. Насправді це було дещо інакше: імператор розумів той народ як «гарматне м'ясо» у геополітичних змаганнях, і вся Європа побоювалася Московську імперію саме через кількість «штиків», тобто величезну армію.

Якщо сюди додати, що вся країна була на службі в самодержця – від безвладного дворянина (не мав іншого вибору) до безправного селянина (був фактично рабом), то отримуємо народ-армію слухняних осіб, які розуміють (на рівні службових собак), що кращого місця (їжі, ставлення) від хазяїна можна досягти лише за умови виконання його наказів.

Звісно українці, які входили в цей державний організм спочатку більш опосередковано (17-18 сторіччя), а потім – повною мірою як частина російського народу, почали швидко не лише русифікуватися (культурний і мовний аспекти), але й імперіалізуватися (психологічний, зокрема ментальний, аспект), отримуючи негуманні риси народу-загарбника. Проте це було властиво не всім, адже ситуативний чинник формування культури людини (зокрема політичної) все ж таки менш впливовий порівняно із вродженим генетичним, і в певній ситуації останній виходить на перший план. Це не дивно, адже українці як нащадки давньої хліборобської культури (умовно трипільської чи й навіть скитської) не мають у менталітеті войовничих рис – вони більш прив'язані до землі, де народилися, виросли й на якій працюють.

З іншого ж боку маємо етнос росіян (тут не будемо аналізувати його генезу та походження назви), який у 12-14 сторіччях зазнав принципової трансформації, до своїх певних генетичних угро-фінських рис додавши азійські монгольські. Для історії етносів це не дивина: ті ж угорці та фіни, потрапивши під вплив європейських прадавніх народів на їх території, стали європейцями як генетично, так і культурно-політично. Про такі азійські риси російського етносу неодноразово зазначали їхні ж культурознавці та літератори (це загально відомо,

а тому не повторюватимемомся). Проаналізуємо лише ті з них, що є небезпечними для розвитку української державності, та ще й через призму сьогоденного воєнного протистояння з реваншистами того імперського світу, нині званого «руським миром» (аналогічно гітлерівські деологи говорили про возз'єднання германських земель).

Почнемо з того, що навіть територіально загарбані Чингісханом землі у 13 сторіччі дорівнювали обсягу «соцтабору» у 2-й половині 20 сторіччя. Письменник й історик Григорий Чхартишвілі означену нами вище азійську складову називає основою російської державності – від Московської імперії до сучасної Російської федерації. Деякі з цих рис як рудименти властиві й управлінській системі сучасної України – сподіваємося, що на рівні вже не держави, а окремих осіб або організацій. Так, адміністративно-командний стиль ґрунтується на монгольській традиції «вознесіння монарха на недосяжну висоту», що забезпечувало владу над масою різноманітних племен, з яких складалася велика степова імперія [1] (аналогічно – подальша Московська та СРСР). Концепція «великої держави», що реалізована Чингісханом і його нащадками («від океану до океану»), реалізувалася в почутті «гордості простої совєтської людини» за могутність своєї країни, яку всі мусять боятися та яка найсильніша в усьому. Як показала історія, така держава, як правило, дуже швидко й непомітно розвалюється – порівняно з тими, що розвиваються за природними законами – аж до пріоритетності інтересів окремої людини над державними (зокрема щодо приватної власності). Так, у Західній Європі, починаючи з англійської Великої хартії 1215 року, поступово утверджується правовий устрій, коли правитель мусить підкорятися законам [1].

Обов'язкова мілітаризованість такої ординської держави зумовлює об'єднання народу ідеєю непереможності, за якої будь-яка агресія визнається справедливою, освяченою Богом (бо ж цар \ секретар \ президент – його намісник). Така мета поглинає собою ціну перемог (поразок), тобто «за ценой не постоим». Саме тому кількість жертв у будь-якій із воєн, де брали участь Московська імперія та СРСР, є вищою за інші аналогічні трагедії.

Тотальна централізація управління – риса, що передбачає виключно рух униз ухвалених у ханській ставці рішень, що мало аналогію надалі в політбюро ЦК КПРС або й сучасних авторитарних лідерів В. Путіна та О. Лукашенка. Натомість із початком індустріально-технічної революції така держава різко втрачає свій міжнародний статус, оскільки спостерігається відсутність громадських інститутів, приватної ініціативи. Те ж саме відбувається з воєнною силою, що швидко втрачає свою силу у змаганні з більш модерновою. Корупція також є неодмінним супутником вертикальності управління, адже чиновник, якого не контролюють виборні інституції й незалежні медіа, не має страху перед покаранням за казнокрадство. Тому в найбільш жорстоку епоху і корупція є найбільшою.

Що стосується України, то навіть у межах імперії виявлялися управлінські ідеї, безпосередньо орієнтовані на європейські демократичні цінності. Так, у декларації («конституції») Пилипа Орлика (присязі на гетьманство 1710 року) говориться про гетьманів, які привласнили собі самодержну владу, через що в

запорозькому війську відбуваються численні незгоди, «розорення прав та вольностей, розкладення урядів військових генеральної старшини, полковників та значного товариства». Козацький лідер справедливо знаходить причину таких негараздів – це помилкова згода «малоросійського народу» на спілку з Московською державою, а та не виконує обіцянки бути захисником «вільного народу малоросійського» та його прав і вольностей [2].

Як головний засіб досягнення соціальної справедливості Орлик називає виборну систему, коли кожен полк добиратиме до загальної Ради одну особу – «добророзумну та заслужену», а в Раді все відбувається без «душепогибної заздрості та ворожнечі», без «применшення гетьманської честі», задля збереження Вітчизни-України. Гетьман при цьому радиться з усіма членами Ради про «цілість Вітчизни, про її загальне добро і про всілякі публічні діла» й нічого без їхнього дозволу не починає. Як цінності висуваються при цьому пошана й любов до всього старшого і меншого товариства, дотримання артикулів правних і справедливості [2].

Отже, відповідно до сучасної орієнтації на людиноцентризм, декларованих у Конституції свідомого вибору й суверенної сили кожного окремого громадянина, а також генетичних пріоритетів українців як хліборобів Україна має очиститися від набутих у складі Московської імперії рис, які походять ще від монгольських завойовників і сьогодні фактизовані вже російськими, а тому виявляють найвищий рівень загрози саме українській національній безпеці. Серед таких рис – централізованість державного управління, адміністративно-командна система, мілітаризованість суспільства, його безініціативність і корумпованість.

Література:

1. Акунин Б. Часть Азии. История Российского государства. Ордынский период. Книга 2. М.: ООО «Издательство АСТ», 2014. 470 с.

2. Пакти і Конституція прав і вольностей Війська Запорозького. URL : http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc2/1710%20(04)%2005.konstytutsiya%20Orlyka.php

Дричик В.М.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Воєнна безпека є достатньо складною категорією, тісно пов'язаною практично з усіма сферами життєдіяльності держави – зовнішньо- та внутрішньополітичної, економічної, соціальної та ін.

Воєнна безпека – це поняття, яке об’єднує систему заходів, механізмів, методів забезпечення обороноздатності нашої держави, у тому числі формування кадрів Збройних Сил України, розробку інноваційної зброї та засобів захисту від

такої зброї, забезпечення інформаційної безпеки в межах здійснення заходів захисту України тощо.

Сьогодні в умовах військових конфліктів, об'єктивно виникає питання про сутність воєнної безпеки та співвідношення її з національною безпекою.

Найважливішим завданням системи органів державної влади є забезпечення безпеки соціуму, що формує цю систему в першу чергу для створення гарантій своєї захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Загалом систему забезпечення воєнної безпеки країни можна охарактеризувати як модель цілеспрямованої діяльності уповноважених суб'єктів, спрямовану на виявлення, припинення та попередження військових загроз – загроз інтересам особистості, суспільства і держави. Основним завданням даної системи є трансформація програм забезпечення воєнної безпеки, прийнятих державою, на науково обґрунтовану модель скоординованих дій органів державної влади та громадянського суспільства в рамках чинного законодавства.

Питання воєнної безпеки часто аналізують лише в межах забезпечення обороноздатності держави.

В умовах становлення України як правової держави, побудови в ній сучасних і потужних Збройних сил та інших військових формувань, створення безпекового середовища, формування сектору безпеки й оборони, громадянського суспільства «найактуальнішою проблемою світової спільноти і будь-якої окремо взятої держави постає комплексна, складна та багатогранна проблема безпеки» [1, с. 3].

Однією з важливих в цьому плані була і залишається проблема вироблення і реалізації виваженої політики, яка має враховувати геополітичну ситуацію в Центральній Європі, базуватися на реальних економічних можливостях України, відповідати вимогам збереження її суверенітету й територіальної цілісності, ураховувати не лише свої національні інтереси, а й інтереси сусідніх держав, їх воєнний потенціал, можливість мирного розвитку. Можна вважати, що воєнна політика розробляється переважно для формування військової сили, регулювання її складу та рівня з метою стримування військового насильства, запобігання збройним зіткненням і ефективної реалізації національних інтересів у геополітичному просторі [2].

Деякі вчені зазначають про важливість військової освіти в межах забезпечення воєнної безпеки. В умовах сучасної геополітичної обстановки, зростання агресивності загроз воєнного характеру, які переросли на Сході України у війну, забезпечення воєнної безпеки держави, готовності сектору безпеки і оборони до відбиття збройної агресії визнано основним стратегічним напрямом реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони [3]. Це вимагає пошуку ефективних шляхів та механізмів забезпечення її відповідного рівня та вивчення основних положень особовим складом військ (сил) і слухачами військово-навчальних закладів [3]. За цих умов актуалізується колишнє філософське гасло: “необхідно навчатися воєнній справі належним чином”. Однак реалізм сьогодення у безпековій площині зумовлений

відсутністю належної правової бази й уваги до вивчення теоретичних і практичних аспектів забезпечення воєнної безпеки держави.

Слід також зазначити на важливості патріотичного виховання, у тому числі військовослужбовців. Так, розвиток духовно-ціннісної компоненту особистості, її патріотичної основи виступає своєрідною основою забезпечення воєнної безпеки країни. Для цього важлива система безперервної освіти та виховання особистості, здатної протистояти сучасним технологіям насильства, що базується на досягненні сучасної науки.

Окремо стоїть проблема нормативно-правового забезпечення системи воєнної безпеки. Так, прийнято безліч нормативних правових актів, але вони не утворюють єдину, взаємопов'язану, ієрархічно збудовану і підпорядковану систему; водночас відсутні такі важливі законодавчі акти, зокрема Концепція забезпечення воєнної безпеки в умовах воєнного конфлікту та війни; понятійний апарат слабо розвинений, суперечливий, має прогалини та характеризується юридичними колізіями; положення прийнятих законодавчих актів недостатньо відображають стан воєнної безпеки і не повною мірою науково обґрунтовані; законодавча база нестабільна, схильна до частих змін, у тому числі з метою задоволення інтересів окремих державних органів, не відповідає рівню сучасних загроз і небезпек, які виникають внаслідок глобалізаційних та інтеграційних процесів; правові норми часто суперечливі, фрагментарні, мають двояке тлумачення тощо.

Зміни в сучасному світі змушують переглянути та реформувати воєнні стратегії. Реальні та потенційні загрози самі по собі не можуть бути обґрунтуванням розміру, структури та бюджету сучасних збройних сил. Можлива альтернатива - комбінування підходів, заснованих на оцінці загроз і створення набору можливостей для реагування на військові виклики у найближчій і середньостроковій перспективі, і розвиток військово-промислового та технологічного потенціалів для реагування на можливі нові виклики віддаленому майбутньому.

Крім того, слід визначити проблему відсутності наукових установ, які здійснюють розробки інноваційної зброї, нових методів ведення війни та бойових дій, формування дієвих науково обґрунтованих механізмів захисту держави та населення від негативних впливів війни.

Ще однією важливою проблемою забезпечення воєнної безпеки є економічна складова. Адже від якісного фінансування залежатиме якість забезпечення воєнної безпеки.

Перебування в стані постійної загрози від застосування воєнної сили, спонукає державу до формування певної опори, котра убезпечить її соціально-економічний устрій, промисловий та науково-технічний стан. Для цього із власних ресурсів держави виділяється певна кількість сил та засобів у розмірі, достатньому для забезпечення воєнної складової національної безпеки [4].

Цілком очевидно, що забезпечення воєнної безпеки у новій політичній реальності вимагає інших підходів до розробки та реалізації заходів у галузі побудови військової організації суспільства та розвитку її різних сегментів. Вчені зазначають, що перед дослідниками стоїть завдання відновлення теорії та

практики військового будівництва, організації органів військового управління та системи захисту військовослужбовців.

Проведений аналіз дає підстави виокремити наступні проблеми забезпечення воєнної безпеки. По-перше, потрібує розробка та реалізація Концепції забезпечення воєнної безпеки в умовах глобалізаційних та воєнних викликів та небезпек до 2030 року, де слід передбачити систему реформування Збройних Сил України, розвиток наукових досліджень, покращення економічного забезпечення воєнної безпеки тощо. По-друге, потребує формування нових закладів вищої освіти для військовослужбовців, де передбачити інтегроване дуальне навчання, а також практико-орієнтоване навчання. По-третє, відсутність науково-дослідних установ (закладів), які здійснюватимуть сучасні дослідження проблем теорії війни, інноваційної зброї, захисту від такої зброї тощо. По-четверте, потребує формування інформаційної безпеки в межах забезпечення воєнної безпеки. По-п’яте, потребує формування міжнародної співпраці в межах формування дієвих механізмів забезпечення воєнної безпеки, обмін передовим досвідом та кращими інноваційними практиками, у тому числі щодо підготовки збройних сил, здійснення спільних навчань, оновлення зброї, розробка дієвих механізмів захисту населення та збройних сил від нових видів озброєння. По-шосте, формування постійних досліджень та прогнозів в межах воєнної та міжнародної безпеки. По-сьоме, окремий напрям воєнної безпеки – це робототехніка. На сьогодні потребує вирішення питання організації діяльності спеціальних підприємств з розробки робототехніки для проведення воєнних операцій, а також потребує вирішення питання підготовки професійних фахівців з управління такою технікою.

Література:

1. Григоренко Є. І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: Право, 2010. 280 с.

2. Гаценко С. С., Пащенко К. В., Свередюк Ю. А., Стариш М. Є. Модель процесу визначення загроз воєнній безпеці, як складової національної безпеки держави. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2021. № 3 (42). URL: http://sit.nuou.org.ua/article/view/246532.

3. Саганюк Ф. В., Лобко М. М., Голубєва О. М., Костенко Г. Ф. Проблеми вдосконалення теорії воєнної безпеки та її вивчення. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znpcvsd_2015_1_7.pdf

4. Штулер І. Воєнно-економічна безпека України в сучасному геополітичному просторі. *Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 2 (17). С. 206-221.

Дурман М.О.
Хмельницька М.В.

ПОРЯДОК БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

З початку повномасштабної воєнної агресії військ Російської Федерації проти України перед народним господарством країни стало питання не тільки продовження його функціонування як виробничо-промислового та соціально-економічного комплексу, але й можливість власне управління цими комплексами. При цьому таке управління може здійснюватися суб'єктами публічного управління – органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Об'єктами ж управління в цьому випадку можуть виступати державні та комунальні підприємства, установи та організації, а також приватні підприємства та фізичні особи-підприємці, якщо вони виконують замовлення держави, а також фізичні особи, такі як, наприклад, вчителі, публічні службовці, лікарі, працівники вищезгаданих підприємств, громадські активісти тощо.

Виклад основного матеріалу.

Для нормального функціонування держави в умовах правового режиму воєнного стану (як ми вже згадували) необхідно забезпечити функціонування органів публічного управління в цих особливих умовах. Крім змін в це функціонування, що вносяться відповідними законодавчо-нормативними актами, такими, як Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [1] і Закон України «Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні"», затвердженого Верховною Радою України [2], почалися зміни в персональному складі посадових осіб в структурі органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Це було обумовлено не тільки необхідністю мобілізації на військову службу публічних службовців, що мають потрібні військові спеціальності, але й виїздом жінок-публічних службовців з місць постійного проживання та роботи – як в інші громади в межах України, так і за кордон. Крім того, велика кількість працівників стала потрібною на підприємствах військово-промислового комплексу (ВПК) для переведення економіки на «військові» рейки. Фактично, на сьогодні ми маємо певний кадровий «голод» в органах публічного управління. Для ліквідації цього «голоду» 23 березня 2022 року Президент України підписав закон "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" [3].

Цей Закон визначає особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, а також осіб, які працюють за трудовим договором, укладеним з фізичними особами (далі - працівники), у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Практична реалізація положень цього Закону показала, що таким способом можна упорядкувати час роботи і

відпочинку, оплату праці та роботу в нічний час, більшість питань, пов'язаних з договорами на роботу, відпустки тощо.

І якщо кадровий «голод» у військових частинах та на підприємствах ВПК завдяки запропонованим механізмам та інструментам вдалося більш-менш подолати, проте нагальною проблемою, що потребує свого врегулювання, стала необхідність забезпечення мінімального складу посадових осіб органів публічного управління, працівників установ, підприємств та організацій, що забезпечують життєдіяльність територіальних громад та системи публічного управління нашої країни. При цьому, навіть, не йдеться про високу ефективність цієї діяльності – саме для підтримки життєдіяльності в умовах правового режиму воєнного стану. Для вирішення цієї проблеми було запропоновано механізм «бронювання військовозобов'язаних». Ще 04 листопада 2022 року в Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [4] були внесено зміни, що уточнили перелік військовозобов'язаних, які можуть бути заброньовані (табл.1).

Таблиця 1

Уточнений перелік працівників, що можуть бути заброньовані на період воєнного стану

Перелік до 04.11.2022 р.	Перелік після 04.11.2022р.
1. Бронюванню підлягають військовозобов'язані, які працюють в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування та на підприємствах, в установах і організаціях, яким встановлено мобілізаційні завдання (замовлення), у разі, якщо це необхідно для забезпечення функціонування зазначених органів та виконання мобілізаційних завдань (замовлень).	1. Бронюванню підлягають військовозобов'язані, які працюють: 1) в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, у разі якщо це необхідно для забезпечення функціонування зазначених органів; 2) на підприємствах, в установах і організаціях, яким встановлено мобілізаційні завдання (замовлення), у разі якщо це необхідно для виконання встановлених мобілізаційних завдань (замовлень); 3) на підприємствах, в установах і організаціях, які здійснюють виробництво товарів, виконання робіт і надання послуг, необхідних для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань; 4) на підприємствах, в установах і організаціях, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період. Критерії та порядок, за якими здійснюється визначення підприємств, установ і організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Як бачимо, законотворець суттєво розширив перелік осіб, які можуть бути заброньовані, додавши до нього працівників підприємств, установ та організацій, що забезпечують потреби Збройних сил України, інших військових формувань, а також які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.

Саме на виконання вищезазначеного Закону Кабінет Міністрів України 27 січня 2023 року прийняв Постанову № 76 [5], якою затверджено новий Порядок бронювання військовозобов'язаних і критерії визначення підприємств, установ і організацій, критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення. Серед новацій цього Порядку є встановлення обмеження щодо бронювання на рівні 50 % від кількості військовозобов'язаних в тому чи іншому органі влади, установі, підприємстві, а також можливість бронювання працівників недефіцитних військових спеціальностей, яку отримали критично важливі підприємства для економіки та забезпечення життєдіяльності населення. Раніше така можливість була лише для підприємств, що виконували мобілізаційні завдання. Прогресивним є також встановлення переліку критеріїв, яким повинно відповідати підприємство, щоб його визнали критично важливим – потрібна відповідність 3 критеріям з 7 пропонованих. Серед цікавих критеріїв, наприклад, є такий, як «підприємство є резидентом Дія Сіті» - а саме такий статус мають дуже багато підприємств ІТ-галузі.

Держава докладає багато зусиль, пробуючи у воєнний час налагодити ефективну та прозору роботу системи бронювання військовозобов’язаних. Це дає можливість державі запустити роботу ВПК та супутніх галузей на «воєнних рейках» (випуск товарів та послуг в межах мобілізаційних завдань), при цьому забезпечуючи функціонування реального сектору економіки (що не виконує мобілізаційні завдання, проте є важливим для економіки у цілому) та ефективне публічне управління (як запоруку стабільності ситуації в державі під час воєнного стану та в повоєнний період). Маємо надію, що ці заходи пришвидшать перемогу України над російським агресором.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/64/2022 Дата звернення 11.11.2022 р.
2. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text Дата звернення 11.11.2022 р.
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text
4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text
5. Деякі питання реалізації положень Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2023 № 76. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-%D0%BF#Text

Єманов В. В.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Науково-технічне супроводження політики забезпечення обороноздатності держави можна розглянути через призму положень про організацію наукової і науково-технічної діяльності в суб'єктах сил безпеки України. Узагальнення цих положень дає змогу визначити напрямки та методологію наукової і науково-технічної діяльності сил безпеки України.

Наукова і науково-технічна діяльність (НіНТД) у суб'єктах сил безпеки України спрямована на одержання і використання нових знань для розв’язання проблем, пов’язаних із реалізацією державної політики у сфері державної безпеки. НіНТД здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту» та інших нормативно-правових актів, які регулюють питання наукової і науково-технічної діяльності.

Основними видами наукової (науково-технічної) роботи є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові та проєктно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій наукової (науково-технічної) продукції, а також інші роботи, пов’язані з доведенням нових наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання.

Замовлення наукової (науково-технічної) продукції формуються на підставі пропозицій структурних підрозділів апарату суб'єкта сил безпеки України, які розробляються на підставі потреб територіальних органів і підрозділів, а також інших організацій, установ та підприємств у порядку, визначеному чинним законодавством та міжнародними договорами України.

Значущим фактором розвитку наукових досліджень є їх фінансове забезпечення. В даний час у світі складаються чотири головні центри науково-технічного прогресу - США, Європейський Союз, Японія та Китай. У цих країнах створено умови для інтенсифікації процесу відтворення знань. Відповідно до цього в рамках бюджету на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) виділяються значні ресурси. Аналіз науково-технічної політики провідних країн показує, що пріоритети національного науково-технологічного розвитку визначаються найчастіше у вигляді переліків найважливіших технологій. Переліки технологій, що регулярно розробляються та затверджуються на державному рівні, дозволяють сконцентрувати фінансові та матеріальні ресурси на найбільш пріоритетних напрямках, що забезпечують економічне зростання держави та конкурентоспроможність національної продукції на світовому ринку, розвиток військової техніки.

Аналіз науково-технічної політики провідних країн показує, що пріоритети національного науково-технологічного розвитку визначаються найчастіше у вигляді переліків найважливіших технологій. Переліки технологій, що регулярно розробляються та затверджуються на державному рівні, дозволяють

сконцентрувати фінансові та матеріальні ресурси на найбільш пріоритетних напрямках, що забезпечують економічне зростання держави та конкурентоспроможність національної продукції на світовому ринку, розвиток військової техніки. На основі зазначених переліків формуються відомчі переліки технологій, у тому числі переліки критичних технологій. Такий порядок визначення пріоритетів науково-технологічного розвитку прийнято у США, Франції, Великій Британії, Японії, Китаї, Канаді та інших країнах.

Проведенний аналіз дозволив визначити напрями удосконалення системи наукової і науково-технічної діяльності у силах безпеки України, а саме:

- створення умов забезпечення високої якості наукових досліджень;
- створення привілеїв воєнних вчених у порівнянні з несенням служби у суб'єктах сил безпеки України;
- створення діючих інструментів матеріальної та моральної мотивації для стимулювання наукових працівників;
- забезпечення високої якості освіти в школі та ВНЗ;
- науковий супровід проводився з постійною присутністю на об'єктах, навчаннях, випробуваннях на підприємствах;
- проведення комплексних НДР з основних проблем розвитку сил безпеки України;
- створення потужної лабораторної, стендової та випробувальної бази наукових установ та ВВНЗ;
- створення умов затребуваності результатів науки в органах державного управління;
- персональна відповідальність керівників усіх рангів за науковий ріст молодих вчених;
- створення високого престижу науки в суспільстві, кращі кадри в науці;
- керівники наукових установ підбирались з мотивованих досвідчених фахівців;
- налагодження системи підготовки та кар'єрного росту вчених;
- чіткий розподіл задач та відповідальності між ОДУ та науковими організаціями;
- міжвидові координаційні ради за участю провідних вчених країни з проблем національної безпеки;
- наукові установи можуть самостійно готувати кадрову заміну ветеранів;
- приведення організаційно-штатної структури та завдань НУ, НП ВВНЗ та ВНП ЗВО України у відповідність до реальних потреб сил безпеки України;
- збільшення відсотку залучення науковців до проведення спільних міжнародних досліджень та досліджень з НУ НАН України;
- удосконалення фінансового забезпечення НіНТД сил безпеки України;
- підвищення рівня інформаційного забезпечення НіНТД.

Проведений аналіз показав, що швидке зростання економічного потенціалу держави і як наслідок показників державної безпеки забезпечуються за рахунок збільшення науково-технічного потенціалу держави. Науковий потенціал ґрунтується на достатньому фінансуванні фундаментальних наукових досліджень, на потужній матеріально-технічній базі наукових досліджень,

мотивації вчених, високої якості освіти, затребуваність результатів науки для потреб держави.

Жировий Б.В.

ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВА БЕЗПЕКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі внутрішня стійкість держав, їх вага і авторитет визначаються не так військовою силою, як досягненням високих рубежів в економічному, науково-технічному, соціальному розвитку. Однак ця безперечна істина не повинна абсолютизуватись. Говорячи «не стільки військовою силою», не можна не визнавати, що і нею теж підтримується суверенітет держави, який розуміється як верховенство її влади на всій території країни, і як незалежність від інших держав у сфері міжнародного спілкування.

З часів Рішельє світ говорить про зброю як про останній аргумент королів. Але ще задовго до Рішельє і аж до наших днів монархії та республіки, диктатори та демократи виявляють готовність вдатися до цього аргументу для насадження чи захисту своїх пріоритетів.

Саме після Косово, західні інтелектуали практично одностайно дійшли висновку, що у довгостроковій історичній перспективі війна залишиться неминучістю, хоча радикально змінить свої форми.

Доля України безпосередньо пов’язана з розвитком її Збройних сил. Цей взаємозв'язок обумовлений геополітичними реаліями і завжди мав історичний характер. Нинішній час не є винятком. Навпаки, у періоди економічної нестабільності, гострого політичного протистояння та смути увага до проблем силових структур стає всепоглинаючою. При цьому важливо враховувати, що з усіх державних інститутів армія України зазнала за останнє десятиліття найбільшої шкоди. Позбавлена колишньої високорозвиненої бойової інфраструктури, організаційної та кадрової стійкості, належного фінансування, соціального та правового захисту, вона була втягнута в політичний процес у негативних цілях, що різко знизило її престиж у суспільстві. З іншого боку, всебічна дестабілізація армії, що наростала, відсутність планомірного розвитку.

Безумовно, ці явища не могли не вплинути на військовий соціум, хоча в ньому самому накопичувалися негативні процеси. Вони зводилися до такого:

- розростання військово-бюрократичного апарату за умов мирного часу призвело до виникнення корумпованої касти;
- соціальне відчуження, що прогресує у суспільстві, призвело до посилення соціальної диференції у всій соціальній структурі армії між генералами та старшими офіцерами, далі вниз до відділення сержантів і солдатів, створюючи виняткову небезпеку підриву стабільності армії, що базується на ідеї соціальної рівності;
- поява, поряд із традиційно існуючою владою офіцерського корпусу, що руйнує владу «дідовщини», створила негативну можливість перетворення

здорового морального клімату казарми в атмосферу кримінально-табірного життя;

- інтенсивний розвиток техніки та озброєння призводило до гострої суперечності між потребою у зростанні професіоналізму особового складу та іншими методами бойової підготовки та її консервативною організацією, обумовленою способом комплектування на основі загального військового обов'язку;
- забезпечення ратної праці в самих Збройних силах, що виникло внаслідок необхідності залучення військовослужбовців бойових спеціальностей до облаштування військ та господарських робіт, різко знизило встановлення солдатів та сержантів на оволодіння технікою та зброєю, призвело до зниження бойової готовності підрозділів та частин.

Більшість із названих негативних явищ виявилося вже на початку афганської війни, хоча якийсь час ще діяв старий механізм, який дуже впливає на стан соціалістичної військово-патріотичної свідомості значної частини військовослужбовців діючих частин, результатом якого став героїчний стереотип соціальної поведінки воїнів.[1]

Стан та перспективи розвитку військово-політичної обстановки визначаються якісним удосконаленням засобів, форм та способів збройної боротьби, збільшенням її просторового розмаху, поширенням на нові сфери. Можливість досягнення військово-політичних цілей не прямими, неконтактними діями визначають особливу небезпеку сучасних воєн та збройних конфліктів задля збереження міжнародної стабільності та миру. У цих умовах забезпечення безпеки, зміцнення Збройних сил залишається одним із найактуальніших завдань керівництва держави.

Термін «Військова безпека» давно і міцно утвердився нашою науковою та політичною мовою. Так він зустрічається в концепції Національної безпеки та інших офіційних документах.

Таким чином, уточнивши сучасні джерела військової небезпеки, можна дати таке визначення: військова небезпека - це можливі та реальні явища, події та процеси, що відбуваються як усередині країни, так і за її межами, які здатні порушити стан захищеності життєво важливих цінностей особистості, суспільства та держави та запобігання яких об'єктивно потрібне застосування військової сили з боку держави. Вживання в цій категорії визначення «військова» підкреслює, що йдеться про сферу життя та діяльності, що безпосередньо відноситься до війни та армії, пов'язаної з війною та армією. Відповідно до цього і військова безпека означає захист особистості, суспільства і держави від збройного насильства, захист миру та запобігання війні.

Література:

1. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. :В..І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянюк та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 784 с
2. Циганов В.П. Політична безпека і безпечна політика : складові, ознаки, стан, тенденції / В.П. Циганов. – К. : Ніка центр, 2006. – 112 с.

Загола Т.М.

СКЛАДОВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Донедавна глобальна безпека розглядалася як явище, що пов'язане з чинником військової могутності. Цей фактор характеризувався застосуванням військової сили або загрозою її застосування з метою усунення ймовірної агресії з боку держави чи груп держав, створення військових союзів та у ряді випадків переслідування своїх особистих інтересів. Поступово фактор військової могутності збагатив дипломатичні та інші політичні та державно-управлінські інструменти, які використовувалися для обмеження масштабів військового протистояння, швидкого озброєння та можливості виникнення збройних конфліктів. Таким чином, інструментами глобальної безпеки є, насамперед, дипломатія, створення міжнародних союзів та міжнародного співробітництва задля забезпечення безпекового існування людства.

Існує багато наукових досліджень окремих аспектів глобальної безпеки, зокрема: глобальна екологічна безпека, глобальна соціальна безпека, глобальна продовольча безпека, глобальна енергетична безпека, глобальна інформаційна безпека, глобальна воєнна безпека, глобальна фінансова безпека тощо та їх взаємозв'язки з національними безпеками світових країн.

Первинною є саме інформаційна загроза. І якщо говорити про інформаційну безпеку як про властивість мінімізувати загрози для певних об'єктів і суб'єктів інформаційної діяльності, то це дає можливість розглядати не загальнометодичні питання інформаційної безпеки, а різні рівні інформаційної взаємодії, інформаційних відносин, виділити методологічні та теоретичні проблеми забезпечення інформаційної безпеки, які необхідно вирішити. А тоді вже визначати засоби, методи протидії інформаційним загрозам, закладати ці методи у відповідні інформаційні системи для адекватного реагування на загрози [1].

Стрімкий розвиток комунікаційних технологій призвів до виникнення низки нових загроз світовому і національному розвитку. Серед них особливе значення набуває інформаційна безпека суспільства, держави, особистості. Це пов'язано з процесом формування інформаційного суспільства, характеристикою якого є всепроникна у всі його сторони життєдіяльності інформація. Сучасні технології вже не обмежуються рамками однієї країни, а мають загальносвітове значення. В умовах тотальної інформатизації суспільства значну роль відіграють питання інформаційної безпеки [2, с. 194].

Таким чином, глобальна інформаційна безпека є важливою для забезпечення глобальної безпеки і повинна вирішуватися в межах регіонального та світового масштабів.

Наступною складовою глобальної безпеки є глобальна соціальна безпека.

Соціальна безпека окремої країни не може розглядатися без впливу важливих зовнішніх глобалізаційних факторів та змін, і тому доцільно в межах забезпечення соціальної безпеки країни аналізувати також глобальну соціальну

безпеку, які основу формування добробуту населення у світі з урахуванням світових змін та небезпек.

Наступним елементом, який впливає на механізми формування глобальної безпеки є глобальна екологічна безпека.

Для запобігання глобальній екологічній катастрофі необхідно, в першу чергу, бездоганно забезпечувати екологічну безпеку у всіх сферах діяльності суспільства. Тому головне завдання у забезпеченні глобальної екологічної безпеки полягає у необхідності створити фундаментальну теорію стійкості біосфери та суворо дотримуватися встановлених вимог до повсякденної господарської діяльності.

Існування сучасних глобальних екологічних викликів людству зумовило необхідність забезпечення глобальної екологічної безпеки як регіональної, і міжнародної, що є важливою складовою світової політики.

Важливою складовою у формуванні глобальної безпеки є забезпечення глобальної енергетичної безпеки.

Проблема енергетичної безпеки набула особливої гостроти у зв'язку з процесами глобалізації світової економіки, негативними впливами систем енергетики на навколишнє середовище, а також виснаженням традиційних енергоресурсів планети. Всі ці фактори становлять загрозу сталому розвитку цивілізації. В арсеналі енергетики є великий набір первинних природних джерел енергії.

Для запобігання «енергетичним» конфліктам та забезпечення енергобезпеки світової спільноти в інтересах сьогодення та майбутніх поколінь неминучий перехід від енергетичної незалежності країн до енергетичної взаємозалежності та співпраці.

Ще однією складовою глобальної безпеки є забезпечення глобальної продовольчої безпеки.

Глобальна продовольча проблема знаходить вираз у формі дефіциту продуктів харчування, що ґрунтується на несприятливих природно-кліматичних умовах, недостатній розвиток продуктивних сил, військових конфліктах, економічних кризах.

Продовольча проблема вже давно є світовою, а не лише проблемою якоїсь конкретної держави. Багато наукових праць містять інформацію про зв'язок глобальної продовольчої безпеки з національною безпекою на підставі зв'язку соціальної та економічної безпеки, що є ключовими елементами національної безпеки держави. Слід зазначити, що продовольчу безпеку як окрему категорію виділяють та характеризують ряд індикаторів, які носять соціально-економічний характер та значення.

Ще одним елементом, який впливає на механізми формування глобальної безпеки, є глобальна воєнна безпека.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України продемонструвало, що світу слід мати дієві заходи, спрямовані на запобігання та відсіч військової агресії, мати інноваційну зброю, достатню кількість професійних військовослужбовців. Тобто виникла потреба у формуванні дієвих механізмів та інструментів формування воєнної безпеки.

На глобальному рівні основними аспектами воєнної безпеки є руйнування створеної після Другої світової війни системи міжнародної безпеки, підвищення рівня невизначеності і непередбачуваності безпекового середовища, яке характеризується: посиленням боротьби за ресурси та міждержавної конкуренції із застосуванням політико-дипломатичних, економічних, інформаційних, воєнних і гібридних інструментів, зокрема економічних важелів впливу, приватних військових компаній, регулярних військ без знаків розрізнення; загостренням конфліктів, спричинених етнічними, релігійними, міграційними, економічними та іншими чинниками; конкуренцією держав у сфері космічних, квантових, інформаційних, кібернетичних, гіперзвукових, біологічних, нано- та інших технологій, розробленням на їх основі систем озброєнь з використанням нових фізичних принципів, робототехніки та новітніх матеріалів, мілітаризацією навколоземного космічного простору; загрозами виникнення надзвичайних ситуацій, зокрема спричинених епідеміями; поширенням міжнародного тероризму та злочинності, загрозою розповсюдження зброї масового ураження [3].

Важливим елементом глобальної безпеки є глобальна економічна безпека. Розвиток глобалізації призводить до таких економічних явищ, як проникність міждержавних кордонів для вільного руху фінансових потоків, переміщення товарів, послуг, технологій, робочої сили, тобто до поширення правових режимів найбільшого сприяння та національного режиму у згаданих сферах. Держави з ринковою економікою зближуються за рівнем цін на товари, прибутковості підприємств та зарплат, зростає число та розмір злиттів компаній усередині держав та на міжнародному рівні. Відбувається приватно-універсалізація ринкових відносин через утвердження єдиних економічних принципів, звичаїв та правових норм для суб'єктів міжнародних економічних відносин, а в результаті – посилення взаємозв'язку та взаємозалежності національних ринків держав.

Водночас, виникають ризики, як для окремих країн, так і для світу в цілому.

Глобальна економічна безпека – це сукупність заходів, спрямованих на забезпечення сталого світового економічного розвитку, метою якого є досягнення максимальної безпеки та високого рівня життя для кожної особистості, незалежно від нації або національності, за умови збереження світу для майбутніх поколінь [4].

На глобальну безпеку впливають її елементи, зокрема: глобальна екологічна безпека, глобальна соціальна безпека, глобальна продовольча безпека, глобальна енергетична безпека, глобальна інформаційна безпека, глобальна воєнна безпека, глобальна економічна безпека, глобальна фінансова безпека тощо та їх взаємозв’язки з національними безпеками світових країн. Тому потрібно враховувати зазначені елементи при формуванні глобальної безпеки, оскільки вони взаємовпливають та взаємозалежні. Так, екологічна безпека впливає також на економічну та продовольчу безпеку, воєнна безпека, яка передбачає запобігання та мінімізації воєнних конфліктів у світі, впливає не лише на економічну безпеку, а й екологічну та продовольчу та ін. Енергетична

безпека впливає на економіку багатьох країн і несе в собі загрози не лише економічного, а й екологічного характеру.

Література:

1. Боднар А. О., Турченко О. Г. Загрози і моделі системи глобальної інформаційної безпеки. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8409/8408

2. Ананьїн В.О., Пучков О.О. Інформаційна безпека як складова національної безпеки України. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць.* 2014. Випуск 85 (6). С. 194-197.

3. Указ Президента України №121/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». URL: https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661

4. Фоміна М.В., Мішина І.Г. Глобальна економічна безпека: сутність і тенденції. URL: http://www.library.donduet.edu.ua/zbirnik-naukovikh-prats-torgivlya-i-rinok-ukrajini.html

Здоровко С.С

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ЗАГРОЗІ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ

Світ стає усе більш взаємозалежним і усе більш уразливим для проявів нових викликів і загроз, які переросли межі держав і давно вже стали транснаціональними за формою і глобальними за змістом. Їх дія проявляється опосередковано через породження загальносвітових соціальних проблем, деформацій, гострих протиріч, які вже у свою чергу продукують цілий ряд негативних явищ, в їх числі міжнародний тероризм, поширення зброї масового знищення, проблеми держав, які не відбулися, погіршення якості природного середовища, регіональні конфлікти, проблеми війни і миру, природні катаклізми, транснаціональна організована злочинність, торгівля наркотиками, незаконна міграція, викрадення людей та ін. [1].

У цих умовах однієї з найбільш перспективних ідей, яка намічає шлях виходу з системної кризи цивілізації, вбачається ідея стійкого розвитку, що полягає в погодженому рішенні проблем соціально-економічного розвитку у рамках всесвітньої співпраці. Національні стратегії стійкого розвитку нині розробляють більшість країн світу.

Впродовж тривалого періоду часу національна безпека в нашій країні ототожнювалася з державною безпекою. Це об'єктивно звужувало її прикладний простір, за межами якого виявлялися безпека народу, громадянського суспільства, інтересів особи, сім'ї, різних соціальних груп. Нині ж головними суб'єктами національної безпеки визнані суспільство і людина, і її проблематика розглядається через призму їх інтересів [1].

Забезпечення стійкого розвитку в якості мети усіх економічних, політичних і інших трансформацій являється, по суті, одним з основних елементів поняття національної безпеки. Відповідно, усе, що заважає цьому розвитку, віднесено до ризиків і загроз. Очевидно, що у сучасному взаємопов'язаному глобалізованому світі, політика не живе без економіки, навпаки, частенько саме економічні інтереси «ведуть» політиків, іноді навіть підштовхують їх до кризових ситуацій, саме економіка визначає стратегічні ризики для держави на перспективу.

Стабільність економічної системи визначається її постійністю на досягнутому рівні і незмінністю (фіксованістю) в часі її основних властивостей (характеристик, параметрів). Система може залишатися стійкою при зміні свого вигляду (форми) і змісту. За рахунок такої стійкості система може еволюціонувати, в той же час різкі зміни, як її власного змісту, так і зовнішніх умов можуть послабляти її стійкість.

Оскільки джерелом більшості нових викликів і загроз є недосконаліть економічних і політичних інститутів або економіко- політичні процеси, що протікають в міжнародній системі (глобалізація, політична інтеграція і так далі), можна зробити висновок про те, що дестабілізацію національної і міжнародної економічних систем здатні викликати ризики і загрози економічного і політичного походження.

Кожна з держав визначає власну ієрархію ризиків і загроз, при цьому, прийнято, що основними засобами і способами протидії їм повинні стати не силові або військові дії, а превентивні соціальні, економічні і культурно-інформаційні заходи.

Сучасне розуміння загроз, яке розділяє ООН, відбите в «Доповіді Групи високого рівня ООН по загрозах, викликах і змінах»[2], у якому перераховані шість блоків загроз :

1) війна між державами;

2) насильство усередині держав, включаючи громадянські війни, масові порушення прав людини і геноцид;

3) убогість, інфекційні хвороби і екологічна деградація;

4) ядерна, радіологічна, хімічна і біологічна зброя;

5) тероризм;

6) транснаціональна організована злочинність.

Для протидії цим загрозам рекомендується широке застосування «політики запобігання», що передбачає, передусім, широкий комплекс соціально-економічних і культурно-інформаційних заходів. Основою широкого міжнародного фронту для протистояння перерахованим загрозам повинна стати мережа міжнародних і регіональних організацій, що координують діяльність національних держав.

Важлива особливість підходу ООН до визначення загроз безпеки і заходів протидії їм полягає в тому, що пріоритетом розглядаються інтереси особи і громадянського суспільства, а не держави. На основі забезпечення особистої безпеки і можливості для гармонійного розвитку окремої особистості, виникне безпека на державному, міжнародно-регіональному і глобальному рівні.

Розглядаючи пріоритети економічної політики через призму запобігання ризикам стабільності і пониження стійкості можна констатувати, що нині держава функціонує в умовах відносно стабільного набору ризиків. Багатоаспектна невизначеність і процеси ентропії вимагають від нас наполегливих пошуків шляхів підтримки стійкості соціально-економічної і військово-політичної системи держави.

Терористична загроза визнана світовою спільнотою пріоритетною загрозою, а міжнародний тероризм у багатьох його проявах - наслідком перекосів в соціально-економічному розвитку світової спільноти, деформуючому впливі процесів глобалізації.

Література:

1. Запорожець Т. Національні інтереси та безпека України в контексті геополітики . Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління : зб. наук. пр. 2011. № 3. С. 343–350.

2. Саламатов В. О. Когнітивні моделі соціальної реальності в державному управлінні: сутність, можливості та механізми застосування : монографія . К. : Вид-во НАДУ, 2006. 212 с.

Карамишев Д.В.
Гордієнко Л.П.
Коршенко В.О.

МЕХАНІЗМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЩОДО ЛІКУВАЛЬНО-ЕВАКУАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄДИНОГО МЕДИЧНОГО ПРОСТОРУ

Проблема реалізації державної політики щодо організації та розвитку системи лікувально-евакуаційного забезпечення Збройних Сил України в умовах ведення повномасштабної війни проти України заслуговує на особливу увагу та вимагає наукового супроводу й досліджень, спрямованих на реалізацію євроінтеграційних прагнень України у сфері національної безпеки і оборони.

Реалізація воєнно-медичної доктрини України щодо організації лікувально-евакуаційного забезпечення Збройних Сил України в умовах Єдиного медичного простору передбачає налагодження взаємовідносин між органами військового управління, іншими органами публічної влади та громадськими інституціями.

Мета дослідження полягає в узагальненні організаційних засад стосовно розв’язання комплексу міжвідомчих питань щодо організації та розвитку системи лікувально-евакуаційного забезпечення Збройних Сил України.

Воєнно-медична доктрина України, як документ стратегічного характеру, наголошує на формуванні цілісної системи лікувально-евакуаційного забезпечення військ (сил) у поєднанні з ресурсними можливостями цивільної системи охорони здоров’я [2]. Це передбачає низку

заходів щодо організації надання медичної допомоги хворим і пораненим військовослужбовцям на третьому й четвертому рівнях, переважно, в закладах цивільної системи охорони здоров'я, що відповідає зазначеним рівням медичної допомоги [3].

Основою системи охорони здоров'я військовослужбовців є медичні служби (військово-медичні підрозділи, військові заклади охорони здоров'я та органи управління лікувально-евакуаційним забезпеченням). Складовою цієї системи також є визначена кількість закладів охорони здоров'я системи охорони здоров'я цивільного населення. Медичні служби провадять свою діяльність в єдиному медичному просторі держави шляхом дотримання законодавства у сфері охорони здоров'я, стандартів медичної допомоги та клінічних протоколів [2].

Єдиний медичний простір України являє собою систему організації надання медичної допомоги, яка об'єднує всі медичні ресурси держави спільним управлінням і визначеними механізмами фінансування. Такий підхід забезпечує доступність, якість і ефективність усіх видів медичної допомоги всім громадянам України, у тому числі і військовослужбовцям [1].

Отже, інтеграція системи лікувально-евакуаційного забезпечення військ в єдиний медичний простір України передбачає функціональне поєднання сил і засобів медичних служб та системи охорони здоров'я цивільного населення з метою максимальної реалізації їх спроможностей щодо ефективного медичного забезпечення військ. Склад сил і засобів медичних служб та система лікувально-евакуаційного забезпечення військ мають забезпечувати збереження і зміцнення здоров'я військовослужбовців, своєчасне та ефективне надання медичної допомоги у разі поранень, уражень і захворювань, якнайшвидше відновлення боєздатності.

Щодо медичної допомоги військовослужбовцям, то вона надається на тих етапах медичної евакуації, де вона може бути надана у найкоротший строк та у найбільш повному обсязі. За видами медична допомога надається в медичних підрозділах військових частин і з'єднань, закладах охорони здоров'я з урахуванням наявних сил і засобів та можливостей медичної евакуації. Медичні підрозділи та заклади охорони здоров'я є основою для формування етапів медичної евакуації (рівнів лікувально-евакуаційного забезпечення), кількість, місце їх розгортання, вид і обсяг медичної допомоги яких визначаються умовами оперативної і бойової обстановки та величиною санітарних втрат.

Запровадження передових практик та міжнародних стандартів медичного забезпечення Збройних Сил України реалізується на стратегічному рівні управління шляхом розроблення та уведення в дію низки нормативних документів. Зокрема, Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021 [4], затверджений ключовий документ, що стосується ресурсного забезпечення Збройних Сил України під назвою Стратегічний оборонний бюлетень України.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України [5], а також Стратегії воєнної безпеки України [6], Стратегічний оборонний бюлетень України визначає основні спроможності сил оборони, яких необхідно досягти та

стратегічні цілі їх розвитку на період до 2025 року, основні завдання та очікувані результати їх досягнення.

Щодо стратегічних цілей розвитку сил оборони, то їх реалізація передбачає виконання конкретних завдань. Наприклад, стратегічна ціль 4 передбачає розвиненість та дієвість системи лікувально-евакуаційного забезпечення, що відповідає потребам Збройних Сил України для відсічі збройної агресії проти України. Завдання 4.6., зокрема, передбачає створення ефективної системи лікувально-евакуаційного забезпечення, здатної на належному рівні забезпечити комплектування військ (сил) особовим складом, придатним за станом здоров'я до військової служби, забезпечити збереження життя і зміцнення здоров'я військовослужбовців, своєчасне надання високоякісної та ефективної медичної допомоги, підтримання боєздатності військ відповідно до міжнародних стандартів [4].

Це передбачає, зокрема: удосконалення планування з метою ефективного управління силами і засобами лікувально-евакуаційного забезпечення військ (сил) на відповідних рівнях; забезпечення чіткої координації та взаємодії діяльності медичних служб сил оборони, цивільної системи охорони здоров'я держави з ефективного та раціонального використання медичних ресурсів.

Розв’язання комплексу міжвідомчих питань щодо організації системи лікувально-евакуаційного забезпечення Збройних Сил України передбачає визначення організаційних засад взаємодії та взаємовідносин між органами військового управління, органами публічної влади та громадськими інституціями в контексті реалізації воєнно-медичної доктрини України. На особливу увагу заслуговує функція цивільно-військової взаємодії щодо лікувально-евакуаційного забезпечення, що стосується забезпечення підтримки дій військ, яка включає координацію доступу медичних сил Збройних Сил України, у т.ч. до медичних ресурсів цивільного середовища.

Необхідність інтеграції в єдиний медичний простір України передбачає побудову цілісної системи лікувально-евакуаційного забезпечення військ у поєднанні з ресурсними можливостями цивільної системи охорони здоров’я, а також визначає єдність поглядів на організацію та порядок застосування сил і засобів медичних служб та забезпечує спроможність цивільних закладів охорони здоров’я для лікувально-евакуаційного забезпечення військовослужбовців, що є важливим військово-медичним чинником такої співпраці.

Література:

1. Кошова С., Михальчук В., Радиш Я. Єдиний медичний простір України – нова парадигма розвитку національної системи охорони здоров’я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2021 [Електронне джерело], http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/32.pdf. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.9.30

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України» від 31 жовтня 2018року № 910. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-voyenno-medichnoyi-doktrini-ukrayini

3. Сердюк А.М., Риган М.М., Антоненко Л.П. та ін. Співпраця державної та відомчих систем охорони здоров'я на особливий період - актуальна проблема для України. *Медичне забезпечення антитерористичної операції: науково-організаційні та медико-соціальні аспекти*. URL: https://library.gov.ua/medychne-zabezpechennya-antyterorystychnoyi-operatsiyi-naukovo-organizatsijni-ta-medyko-sotsialni-aspekty/

4. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" від 17 вересня 2021 року № 473. URL:https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121

5. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 року № 392. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text

6. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» від 25 березня 2021 року № 121. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text

Кислий Д.
Таранець Н.

МЕХАНІЗМИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

В умовах посилення глобальної економічної нестабільності важливе значення має досягнення стійкого економічного розвитку країни і її регіонів. Питання узгодження подальшого соціально-економічного розвитку і охорони довкілля залишаються надзвичайно актуальною проблемою, оскільки суспільству необхідно оцінювати, які витрати воно несе для досягнення економічних результатів, і наскільки ці витрати доцільні. Економічне зростання саме по собі не служить самоціллю, воно покликано забезпечити підвищення рівня і якості життя людей. Такий підхід припускає розробку і реалізацію економічних і інституціональних механізмів державного регулювання, пов'язаних з оптимізацією використання регіонального потенціалу. Розвиток будь-якого регіону завжди детермінований його природно-ресурсною базою, екологічною обстановкою і їх впливом на соціально-економічну сферу. Проте процеси, що відбуваються в економіці багатих природними ресурсами регіонів, є швидше інерційними, ніж науково обґрунтованими в довгостроковому періоді [1].

Тому стійкий розвиток регіону на перспективу залежить від вирішення таких питань, як забезпечення господарської структури необхідними ресурсами при одночасному зменшенні негативної дії на довкілля, вдосконалення структури економіки на користь розвитку ринку екологічних товарів і послуг,

формування інституціональних умов оптимізації використання природно-ресурсного потенціалу.

В той же час багато питань взаємовпливу економічних, соціальних і екологічних аспектів регіональної динаміки досі не отримали належного дослідження і розробки в контексті стійкого регіонального розвитку і вимагають свого наукового обґрунтування.

У сучасних економічних умовах у регіонів відкриваються додаткові можливості для вибору різних стратегій соціально-економічного розвитку, використання природно-ресурсного потенціалу території. Для чіткішого розмежування компетенцій, вироблення механізмів реалізації інтересів певне значення придбаває комплексна еколого-економічна оцінка стану території. Така оцінка є основою становлення організаційно-економічного механізму державного регулювання стійкого розвитку території, в якому проводиться узгодження інтересів центру, регіону і господарюючих суб'єктів, що, зрештою, дозволить виявити пріоритетні напрями розвитку і розробити економічну стратегію на мезорівні[2].

Таким чином, вдосконалення підходів до формування комплексного механізму державного регулювання екологічно стійкого розвитку території є актуальним науковим завданням, що має теоретичне і практичне значення.

Реалізація концепції стійкого розвитку для України в цілому можлива тільки через розробку і реалізацію регіональних стратегій, що відбивають специфіку природно-ресурсного потенціалу і соціально-економічних умов регіонів. Значущість території для першочергової реалізації стратегії стійкого розвитку визначається підвищеним рівнем біорізноманітності, наявністю великих рекреаційних зон і територій, що особливо охороняються, перспективністю для ведення різних видів господарської діяльності, а також тим фактом, що екосистеми регіону відрізняються підвищеною чутливістю до антропогенних дій, і в першу чергу відносно порушення грунтового і рослинного покрову.

Література:

1. Левченко С.О. Напрями модернізації системи публічного управління в Україні. Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. 2014. Вип. 4 (20). С. 65–70.

2. Федоров І.С. Інституційні умови формування механізму забезпечення збалансованого регіонального розвитку. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 1 (10) . – С. 344-349.

Копанчук О.Є.

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДЕРЖАВИ

У демократичній державі діють ефективні механізми вільного обговорення різноманітних політичних питань, вироблення оптимальних програм реалізації політичних інтересів різних соціальних верств, а також існує реальна можливість вільної політичної комунікації.

Однак, політика – це індивідуальна, але більшою мірою колективна діяльність у сфері владних відносин, тому політичний інтерес – це вибіркове ставлення інституційних і соціальних суб'єктів політики до суспільно-політичних процесів, подій і явищ, реальна причина їхньої політичної активності, заснована на цілком певних об'єктивних принципах, переконаннях та установках.

Національний інтерес невіддільний від держави і державного управління та являє собою фундаментальний принцип, головний закон життєдіяльності держави, що слугує цілям збереження сили держави і здоров'я нації. Тому цілком очевидно, що категорії «національний інтерес» і «державний інтерес» тотожні. Дане твердження ґрунтується на тому, що держава виражає потреби нації [1].

Розвиваючи це положення, відзначимо, що національні інтереси – це не стільки інтереси нації в цілому, скільки інтереси вищої політико-управлінської еліти, обумовлені потребою збереження нації як об'єкта управління.

Головний національний інтерес не може бути об'єктом компромісу і політичного торгу, оскільки від його реалізації залежить безпека держави і суспільства на міжнародній арені. Тому досягнення даного національного інтересу пов'язане з необхідністю задіяти всі наявні ресурси та потенціал держави для захисту своїх національних інтересів. Недостатньо ефективний захист головних національних інтересів у міжнародному аспекті може спричинити важкі наслідки для держави, аж до її розвалу або втрати частини території.

За сферами політичного управління національні інтереси можуть бути внутрішньополітичними і зовнішньополітичними.

Виходячи з цього зовнішньополітичні інтереси держави, на наш погляд, полягають у забезпеченні національної безпеки і суверенітету, збереженні та зміцненні власних міжнародних позицій, забезпеченні найбільш сприятливих міжнародних умов для реалізації свого впливу на внутрішню і зовнішню політику інших країн[2].

У зв'язку з цим поняття «національний інтерес» стає однією з основних категорій політичної та державно-управлінської науки, проте це не зменшує кількість дискусій фахівців у сфері політики і державного управління з приводу змісту і структури даного поняття.

Література:

1. Воронянський О. «Національні інтереси» як категорія політичної науки . Вісник Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. 2011. № 10. С. 131–136.

2. Семенченко А. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України: монографія. К. : НАДУ, 2008. 428 с.

Копанчук В.О.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У системі функціонування будь-якої держави питання забезпечення національної безпеки завжди мають пріоритетне значення. Важливість цієї функції ще більше зростає у зв'язку з необхідністю реагування на комплекс нових глобальних викликів. Протидія глобальним деструктивним силам є найважливішим пріоритетом кожної держави. Згідно з цим вибудовується і система її зовнішньополітичних орієнтирів, відбуваються пошуки партнерів і союзників, формуються різні вектори зовнішньої та безпекової політики.

Усвідомлення національних інтересів, їх розуміння та зведення до злагодженої несуперечливої системи мусить здійснюватися за умови обов'язкового урахування сучасної геополітичної ситуації. Тільки тоді можливе чітке визначення національно-державних цілей, обґрунтування пріоритетних завдань, правильного співвідношення питань стратегії і тактики у межах обраного політичного курсу національної безпеки [1].

Новітні загрози, породжені процесами глобалізації, виникають із самої природи сучасних міжнародних відносин і є об'єктивним явищем. З огляду на це національного рівня гарантування безпеки вже недостатньо для їх попередження і подолання. Ізоляціонізм та різноманітні форми його прояву, такі як автаркія, класичні форми твердого нейтралітету, відмова від адекватних дій щодо інших суб'єктів міжнародних відносин і аналізу внутрішньополітичних процесів, що відбуваються за кордоном тощо, втрачають свою ефективність та є не виправданими з погляду національних інтересів сьогодення. Покладатися лише на такі форми уникнення загроз в умовах глобалізованого світу означає не лише не забезпечити надійний захист від них, а й створити додаткові проблеми.

Розглядаючи взаємозв'язок між глобалізацією й безпекою, можна виокремити критичні сфери, в яких проблеми наслідків глобалізації межують з проблемами безпеки, а саме:

- конфлікт цінностей;
- маргіналізація країн і регіонів;
- розпад політичних утворень і виникнення "держав, що не відбулися";
- технологічні прориви у створенні нових поколінь озброєння із залученням новітніх технологій;
- неконтрольоване поширення звичайних озброєнь та ЗМУ в конфліктні регіони;
- розвиток інформаційних технологій, здатних істотно впливати на стабільність держави;
- загострення локальних збройних конфліктів, які впливають на стан регіональної та глобальної безпеки тощо [7].

За сучасних умов протидіяти глобальним загрозам можна лише глобальними засобами, можливості для яких створює система міжнародних

відносин. Головними формами такої протидії є створення глобальних та регіональних моделей безпеки із засобами колективного попередження загроз і їх подолання.

Унаслідок поширення процесів світової глобалізації звужуються можливості незалежних суверенних держав у визначенні темпів та напрямів політичних змін усередині країн та у світі загалом. Доволі чітко окреслюється тенденція до зрощування національно-державних та загальносвітових проблем. Це актуалізує питання щодо формування субрегіональних, регіональних та глобальних систем безпеки. У сучасному світі поглиблюється тенденція до утворення систем колективної безпеки на регіональному та глобальному рівнях.

Нині найбільш ефективною формою колективного співробітництва в галузі безпеки та протидії сучасним глобальним загрозам є Організація Північноатлантичного договору НАТО.

Варто зауважити, що як НАТО, так і система безпеки та оборони ЄС не є взаємовиключними. Більше того, обидві сторони визнають взаємозалежність та обопільну доповнюваність. Свої стратегічні концепції розвитку ці дві безпекові структури розробляють з урахуванням перспектив та потенціалу одна одної. Практично всі держави Європи активно залучені до участі в обох безпекових структурах НАТО та ЄС. Це лише підтверджує їх необхідність і ефективність для сучасної європейської безпеки загалом та кожної окремої держави континенту зокрема [2].

Колективні форми гарантування безпеки на глобальному рівні накладають на всіх його суб'єктів глобальну відповідальність. Ігнорування негативних та загрозливих тенденцій в одному кінці світу рано чи пізно, але неминуче призводить до виникнення їх біля власних кордонів або безпосередньо у власній країні. Тож держава, яка прагне до іміджу відповідальної, не має права уникати сучасних викликів глобалізованого світу, прикриваючись тими або іншими причинами географічними, політичними, економічними, а повинна приймати їх та знаходити адекватні відповіді.

Література:

1. Власюк О. С**.** Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. К: НІСД. 2016. 528 с.

2. Криза сучасної системи міжнародної безпеки: причини та наслідки (за матеріалами наукової конференції). Зовнішні справи. Політичні науки. 2015. № 7. С. 6-9. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1640233

Ліснєвська Ю.О.

ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Забезпечення національної безпеки здійснюється за умови пріоритетності

національних інтересів, необхідності своєчасного вжиття заходів, адекватних до характеру і масштабів загроз цим інтересам, і ґрунтується на принципах правової демократичної держави. На сучасному етапі розвитку України національна безпека у стратегічному плані значною мірою визначається станом системи освіти. Освіта і наука стають рушійною силою розвитку країни, одним з найважливіших факторів національної безпеки. В зв'язку з цим вимагає відповідного вирішення проблема, з одного боку, забезпечення державою безпеки освіти, з другого –використання освітнього процесу у системі безпеки держави.

Національна безпеку можна визначити як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, забезпечення потенціалу розвитку країни на тривалий історичний період, а також стабільність та благополуччя суспільства. Національна безпека – це сукупність умов, що забезпечують суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства і усіх громадян цієї держави.

Національна безпека виражає здатність країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати реальні та потенційні загрози національним інтересам. Ряд українських дослідників вважають, що сутність національної безпеки не варто звужувати до функції захисту. Приміром, В.А. Ліпкан визначає національну безпеку як особливу сферу існування людини, нації, держави, культури, традицій, звичаїв, ресурсів, що не лише міцно пов'язує людей між собою, а й єднає їх із історичною спадщиною і довкіллям.

Система національної безпеки функціонує як структура, в якій безперервно відбуваються процеси взаємодії інтересів особи, суспільства, держави – з одного боку, і загроз цим інтересам – з іншого. Згідно Концепції національної безпеки України головними об'єктами національної безпеки є: громадянин – його права і свободи; суспільство – його духовні і матеріальні цінності; держава – його конституційний устрій, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість кордонів. Отже, вищою цінністю виступає життя як суспільства, так і людини, тому гуманітарна складова відіграє все більшу роль в рішенні проблем національної безпеки.

Політика національної безпеки в гуманітарній сфері є складною, багатофункціональною системою, яка базується на трьох стратегічних принципах – національних цінностях, національних інтересах і національних цілях. Український вчений Л. Чупрій підкреслює, що гуманітарна безпека забезпечується в концептуально-аналітичній, організаційно-управлінській і ресурсній площинах.

Освіта є одним з найважливіших чинників гуманітарної сфери національної безпеки, нерозривно пов'язує діяльність громадян з функціонуванням держави через відтворення і формування нових поколінь громадян. На сучасному етапі розвитку України національна безпека у стратегічному плані значною мірою визначається станом системи освіти. Освіта і наука стають рушійною силою розвитку країни, одним з найважливіших факторів національної безпеки. У широкомасштабній війні, яку російська федерація розв'язала на території України, гуманітарний ресурс виступає як

потужне джерело сили, а ментальна здатність українців до самоорганізації, на думку зарубіжних аналітиків, в умовах війни проявилася особливо яскраво.

Політична, економічна, соціальна, військова, екологічна, інформаційна безпека, інші складові національної безпеки сучасної держави не можуть функціонувати без кваліфікованих кадрів і наукових розробок. Система освіти, таким чином, забезпечує майбутнє будь-якої держави. У справі зміцнення безпеки країни одним з основних завдань є підготовка кваліфікованих фахівців і розширене відтворення інтелектуального національного ресурсу. В зв'язку з цим вимагає відповідного вирішення проблема, з одного боку, забезпечення державою безпеки освіти, з другого –використання освітнього процесу у системі безпеки держави. Особливо актуальною ця проблема стає в умовах воєнного стану. Помітно зросло значення такої складової гуманітарної безпеки як інтелектуальна безпека, завданням якої є створення сприятливих умов для функціонування інтелектуального потенціалу країни, в тому числі системи освіти та науки, інтелектуальної власності, комп'ютерного забезпечення, системи зв'язку, баз даних всіх типів.

Розвиток інноваційних технологій, який покладено в основу масштабних освітніх реформ, впровадження моделі Національного технопарку з підвищення якості освіти, у перспективі перетворять освіту в Україні на продуктивний сектор економіки. У справі посилення єдності народу, солідарності та громадської згоди значну роль відіграє система безперервної освіти, яка повинна формувати світогляд.

Характерною рисою нових моделей освіти є їх глобальний характер і масштаб. Найзриміше глобальні трансформації освіти виражаються у таких процесах як глобалізація освіти і становлення глобальної освіти. Глобалізація освіти як процес взаємодії різних національно-державних і регіональних систем освіти включає подальше об'єднання їх в єдину світову систему освіти. Глобальна освіта базується на змістовній трансформації світового освітнього процесу, наслідком яких є глобальні знання та глобальний світогляд.

Освіта стає усе більш вагомою в рішенні проблем національної безпеки і усе більш різноманітною за своїм інструментарієм. Проте не можна ігнорувати і негативні тенденції в гуманітарній безпеці України, такі як: скорочення чисельності наукових та науково-педагогічних кадрів; скорочення припливу молоді до сфери освіти та науки; недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення гуманітарної сфери.

Величезним викликом для безпеки освіти і усієї системи національної безпеки стала пандемія COVID-19, коли школи, професійні та вищі навчальні заклади були закриті, а мільйони дітей, підлітків і молодих людей були переведені на дистанційне навчання. Сьогодні необхідно ідентифікувати дестабілізуючі чинники безпеки освіти і спрогнозувати механізм їх поведінки в умовах криз різного типу. Це дозволить підвищити стійкість освітніх систем до різкої зміни зовнішніх умов.

У останні десятиліття сфера вітчизняної науки втратила значну частину своєї привабливості для науковців через недофінансування та надмірний формалізм. Талановиті перспективні учені виїжджають за кордон, в ті країни, де

традиційно існують сприятливі умови для наукових досліджень. Українські аналітики застерігають від проведення непродуманих освітніх реформ, які можуть привести до зникнення ряду наукових шкіл, зниження якості вищої освіти, падіння рівня науково-технологічного розвитку України.

Гуманітарні засоби впливу, в тому числі й освітній потенціал, все ефективніше діють в усіх сферах людської діяльності, у тому числі і в системі безпеки. Національна безпека безпосередньо залежить від ефективності системи освіти, що діє в державі, і особливостей національного освітнього простору. Незважаючи на загрози сьогодення, метою освітньої стратегії має стати повернення України до найбільш освічених країн світу. Це тим більш важливо, що за даними численних досліджень якості людського капіталу, індексів людського розвитку і інших критеріїв цивілізації XXI століття українське суспільство має досить посередні показники. Світ протягом останніх десятиліть мінявся в небаченому темпі. Традиційні військові ресурси безпеки сьогодні втрачають своє значення, і навіть відносно нові ресурси, такі як економічні та енергетичні, виявляються важливими, але недостатніми.

Література:

1. Баюк М. І. Гуманітарна складова політики державної безпеки: поняття, принципи / М. І. Баюк // Університетські наукові записки. - 2018. - № 1. - С. 186-199. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2018_1_18.

2. Ліпкан В. А. Національна безпека України / В. А. Ліпкан. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://libfree.com/144777971_ politologiyaponyattya_geopolitichnoyi_bezpeki.

3. Пироженко В. О. Гуманітарна складова національної безпеки : предмет дослідження та коло основних проблем / В. О. Пироженко // Стратегічна панорама. – 2005. – №2. – С. 27-35.

4. Чупрій Л. Концептуальні засади політики національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері /Л. Чупрій // Політичний менеджмент. – 2013. - №1-2. – С. 35-41.

5. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

Проніна О.В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

З урахуванням зростаючих сьогоденних загроз з боку Росії у всьому світі постають нові виклики міжнародній безпеці у сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній, продовольчій та інших сферах. Міжнародний тероризм, загрози через поширення зброї масового ураження, незаконна анексія частини території України починаючи з 2014 року, конфлікти і кількість країн, які втягнуті в міжнародні конфлікти стають все більш інтенсивними, зачіпають все нові геополітичні регіони і держави. Водночас усе більш актуальними стають внутрішні виклики національній безпеці України. Насамперед це стосується наявності проблеми захоплення Росією частини території України, населених пунктів та земель сільськогосподарського призначення. У таких умовах проблема національної безпеки постає як надзвичайно актуальна, першочергова, що потребує свого державного і міжнародного вирішення.

Земля завжди була, є і буде обмеженим ресурсом. Дбаючи про успішне майбутнє країни і її сталий розвиток, держава має проводити розумну та збалансовану політику щодо регулювання ринкових земельних відносин, забезпечувати ефективний перерозподіл земель як основного національного багатства, забезпечувати їх раціональне використання і охорону. Унікальний земельно-ресурсний потенціал України обумовлює її особливе місце серед інших європейських країн.

Соціальне та економічне благополуччя людини нерозривно пов’язано з земельними ресурсами, які відносяться до основного засобу виробництва у сільськогосподарському господарстві. Головне призначення цієї галузі економіки полягає у забезпеченні населення якісними продуктами харчування у достатній кількості, що, у свою чергу, формує продовольчу безпеку будь-якої країни та світу взагалі. Іноді сфера земельних відносин сприймається політичною елітою у престижно-популярних тонах, але значимість впливу їх на національну безпеку держави чомусь недооцінюється. Право власності на землю гарантується Конституцією [3]. Головним обов'язком держави є забезпечення можливостей реалізації цього права, а також його захисту.

Наслідками збройного конфлікту на сході України, окрім людських втрат, стала значна шкода екологічним системам та природним ресурсам, в тому числі земельним ділянкам сільськогосподарського призначення. Ця шкода була завдана у результаті порушення міжнародних принципів та національного законодавства. Велика кількість земель не обробляється та знаходиться замінованою. Екологічна ситуація Донбасу, тривалий час перебуваючи у кризовому стані, в період воєнних дій набула ознак екологічної катастрофи.

Ще у 2015 р. еколог Катерина Норенко наголошувала, що за приблизними підрахунками кожна п’ята шахта на території АТО була підтоплена. Найбільшою загрозою, на її думку, є повне затоплення шахт, оскільки мінерали з гірських порід потраплятимуть з шахтних вод у ґрунтові, а потім – у поверхневі, через що на поверхні може утворитися токсичне високомінералізоване озеро. Всі ці мінерали потрапляють у грунт сільськогосподарських угідь, тим самим вносячи токсичні речовини в неї і роблячі ці землі непридатними для вирощуваня продукції.

Внаслідок війни пошкоджено майже 5% земельного фонду України, а це понад 2 млн. га. За різними оцінками, прями втрати активів в сільському господарстві України складають $6 млрд, а загальні втрати – понад $30 млрд. Як підкреслив міністр аграрної політики та продовольства України Микола Сольський, сьогодні аграрії стикаються з великою кількістю викликів – крім війни, на них тиснуть низькі ціни на зерно, складні погодні умови, невизначеність щодо завтрашнього дня. Зараз фіксуються обсяг прямих і непрямих руйнувань, які спричинила війна: земельні ділянки, зернотоки, логістична системи, шляхи, морпорти, транспорт-перевізник тощо. В подальшому всі зафіксовані факти руйнувань та зібрані документи можуть використовуватися для відшкодування відповідних збитків як через звернення до міжнародних інстанцій (спеціально створений трибунал, Міжнародний кримінальний суд в Гаазі, Європейський суд з прав людини, інвестиційні арбітражі й ін.), так і через застосування внутрішніх програм та процедур в Україні (зокрема, звернення до суду). Вже зібрано інформацію про 213 пошкоджених об'єктів у 25 територіальних громадах. Переважна більшість з них стосується пошкоджених земельних ділянок. Постраждалих аграріїв закликають долучатися до збору доказової бази про воєнні злочини проти агропідприємств. Найбільша частка втрат - це втрати через знищення та пошкодження с/г техніки. Другою за розміром категорією є втрати через знищення та крадіжки виробленої продукції.

Мінагрополітики розпочало розробку методики визначення шкоди та збитків за втрати земельного фонду, які були завдані Україні внаслідок збройної агресії російської федерації. При розрахунку шкоди та збитків будуть враховуватись витрати на рекультивацію земель; збитки власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення; витрати на відновлення меліоративних площ; витрати на розмінування тощо.

Вже 20% природоохоронних територій України потерпіли від війни, в окупації залишаються 8 заповідників та 10 національних природних парків. Зруйноване довкілля і виснаженні агресором природні ресурси – такими лишаються деокуповані території після їх звільнення. По деяким підрахункам, після деокупації Луганської області, на розмінування буде потрібно не меньше 10 років. Відомо, що у зоні ризику опинилися 2,9 млн га Смарагдової мережі, території якої є значною частиною природоохоронної мережі Європи і яка охороняється у межах законодавства ЄС та Ради Європи. Також під загрозою знищення перебуває 16 об'єктів, які захищаються Рамарською конвенцією про водно-болотні угіддя, площею майже 600 тис. га. Ці території мають міжнародне значення, як середовища водоплавних птахів. Зазначемо, що за одинадцять місяців повномасштабної війни з росією екології України було завдано збитків на один трильйон гривень (майже 36 млрд євро). Задокументовано 2 тисячі випадків заподіяння шкоди довкіллю внаслідок війни.

В умовах глобальних проблем людства постає завдання максимально раціонально та ефективно використовувати свій земельно-ресурсний потенціал, зокрема земель сільськогосподарського призначення як основної складової продовольчого забезпечення. Загалом вважається, що українські землі

відносяться до одних із найбагатших у Європі, що у поєднані з помірно континентальним кліматом зумовлює потенційно високий рівень сільськогосподарського виробництва. Так, за даними Постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними" від 7 червня 2017 року № 413 [1].

Безперечно, одними із крупніших гравців сільськогосподарського ринку України є агрохолдинги. І їхню роль важко недооцінити, адже саме агрохолдинги дають левову частку ВВП країни, забезпечують робочими місцями та впливають на ціну продуктів харчування. 40% експорту країни – це сільгосппродукція, яка виробляється агроходингами та фермерськими підприємствами. Агрохолдинги України являються вертикально інтегрованими структурами в економічній системі країни. Завдяки поліпшенню та оптимізації виробництва, використанню сучасних технологій, застосуванню агрохімічних добавок – вирощування та реалізація зерна є в рази ефективнішою ніж збільшення посівних площ. Саме тому сьогодні аграрії роблять акцент не на кількості, а на якості. Ще одним фактором оптимізації земельних питань являється управління, адже значно легше керувати територією, що компактно розташована, ніж розділена. Зараз підвищення урожайності, а з нею і прибутку залежить від ефективності діяльності. Отож, агрохолдинги України є одними із основних суб'єктів в економіці нашої держави. Саме від них залежать ціни на продукти харчування, вони є основними експортерами с/г продукції, формують ВВП країни, створюють нові робочі місця та впроваджують інновації у веденні сільського господарства та точного землеробства.

Серед найбільших аргохолдингів України в 100 найбільших входять 10 компаній з іноземним капіталом. По існуючій інформації вони контролюють порядка 3-4 млн. га сільськогосподарських земель України. Серед них більшість це підприємства країни агресора Росії. Можна зазначити, що це становить загальну небезпеку Україні у зв'язку з відкритим ринком земель сільськогосподарського призначення. Ці підприємства можуть намагатись через підставних осіб отримати ці землі у приватну власність. І тому, після закінчення військових дій, треба обов'язково вирішити це питання, щодо недопустимості передачі земель резидентам країни- загарбника.

У даному контексті для України першочерговим стратегічним завданням державної політики національної безпеки є відновлення територіальної цілісності країни та сукупності демократичних інститутів на усій її території, збереження та відновлення до подальшого використання земельних ресурсів, консолідація української політичної нації, єдності усіх громадян України та усіх регіонів України, реінтеграція тимчасово окупованих територій після їх звільнення. Політика національної безпеки в земельній сфері має бути спрямована на подолання загроз у сільськогосподарському виробництві, культури виробництва продукції, підтримка українського виробника, кредитування агропромислових виробництв, науковий підхід щодо впливу держави на національну безпеку у всіх сферах життя, на підтримку умов, спрямованих на зміцнення пропаганди українського виробництва.

Література:

1. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413. URL: https://www.kmu.gov.ua/ ua/npas/250068882.
2. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень: [моногр.] / А.Б. Качинський. – К.: НІСД, 2013. – 101 с.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР //zakon1.rada.gov.ua.

Синишин М. М.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В ПРИКОРДОННОМУ ПРОСТОРІ ДЕРЖАВИ

Забезпечення національної безпеки досягається проведенням єдиної державної політики через відповідні механізми в галузі гарантування та підтримки такої безпеки, що представляє собою сукупність скоординованих і об'єднаних єдиним задумом політичних, організаційних, соціально-економічних, правових, інформаційних, спеціальних та інших заходів. Політика держави із забезпечення національної безпеки – це діяльність політичного керівництва країни щодо визначення цілей і постановки принципових завдань із захисту і розвитку національних інтересів у сфері національної безпеки та вироблення політичних управлінських рішень, форм, методів, способові технологій досягнення цих цілей.

Світова практика свідчить про те, що без активної управлінської та регулюючої ролі державних органів влади, управлінських структур та інститутів громадянського суспільства не може бути забезпечено динамічний розвиток, що базується на науково-технічних досягненнях соціально-економчіної сфери, як виключно важливій галузі життєдіяльності людського суспільства, в якій реалізується політика держави шляхом розподілу матеріальних і духовних благ, забезпечення прогресу всіх сторін суспільного життя, поліпшення положення кожної людини і суспільства в цілому.

При цьому державне управління забезпеченням національної безпеки постійно вдосконалюючись, дозволяє вирішувати або згладжувати гострі кути багатьох суспільно значущих проблем і соціально-політичних конфліктів, що виникають у процесі функціонування сучасної ринкової економіки. Воно виступає необхідною умовою життєздатності та ефективного функціонування всієї соціально-економічної системи країни. Проте, сам вираз, «державне управління у сфері національної безпеки» залишається проблематичним і дискусійним. Пов'язано це, з тим, що крім усього іншого, критика державної політики у внутрішній і зовнішній сферах (у середині XX століття) була

спрямована на її патерналістичну сутність [1]. Проте на початку XXI століття важливою стороною формування парадигми державного управління в цих сферах стало покладання відповідальності за систему безпеки поряд з державою на приватний-сектор і на громадськість, а також місцеві громади. Оскільки національна безпека – це симбіоз державної, суспільної безпеки й особистісної.

Як значущих суб'єктів забезпечення національної безпеки стали розглядатися недержавні / некомерційні організації або, так званий, третій сектор (поряд з першим – державним; другим став комерційний і громадський). Спільними завданнями цих організацій є залучення населення до процесу забезпечення національної безпеки, перш за все, через підтримку економічного розвитку, здійснення виваженого соціального захисту, регулювання процесу соціальних змін через розширення меж свободи і передачу влади з «центру» на місця.

Державна і регіональна політика з часом почали будуватися з урахуванням соціального й економічного потенціалу державних і недержавних інстмитуцій, які стали демонструвати серйозні досягнення у сфері вирішення проблем забезпечення національної безпеки, які до цього не були достатньо видимими або не мали ефективного інструментарію [2].

Одже розширення спектру зовнішніх і внутрішніх загроз національної безпеки в прикордонному просторі держави, зміна характеру взаємовідносин з суміжними країнами, обумовлюють необхідність реалізації прикордонної політики на ділянках межі декількох типів.

Формується нова геоструктура світової спільноти, з якою пов'язаний суперечливий, багатоплановий, зв'язаний з найгострішими конфліктами, у тому числі і озброєними, процес міждержавного розмежування, який відіграє головну роль в формуванні національної безпеки.

Література:

1. Державна політика / ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін [та ін.]. К. : НАДУ, 2014. 448 с.

2. Хруст Д. В. Основні напрямки забезпечення подальшого впровадження в практику охорони державного кордону сучасних прикордонних технологій Збірник наукових праць. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2009. № 49/1. Ч.II. С. 51-54.

Хорошенко М.В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕБІАЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Організаційне забезпечення реабілітаційних послуг, що надаються військовослужбовцям, виконує функцію насичення суб'єктів управління інформацією, необхідної для прийняття та реалізації управлінського рішення. Зазначене покликане надати процесу реабілітації як медичний так і соціальний ефект та сприяти відновленню соціального статусу, освоєнню соціальних ролей, включення до системи нових соціальних зв'язків військовослужбовців.

Позитивний ефект досягається шляхом аналізу інформації про середовище, в яких знаходилися особи, що надійшли на реабілітацію, а також про соціально-психологічні особливості військовослужбовців. Зазначене формує у суб'єктів управління спеціалізованими медичними установами позицію про слабку практичну віддачу сучасних реалій. Вже зараз чітко видно ті завдання, які можливо виконати фахівцям медико-соціальних установ щодо комплексної реабілітації військовослужбовців з урахуванням сучасних реалій.

Організаційну основу становить соціальне планування, що реалізує систему заходів, які забезпечують створення сприятливих умов для комплексної реабілітації військовослужбовців, у тому числі їх розміщення, організації побуту та дозвілля, налагодження інформаційної та розвиваючої діяльності. Необхідно проводити аналіз соціальних факторів та умов, найбільш суттєвих для управлінського завдання у даній сфері, пропозицій на основі соціологічного вивчення суспільних процесів та явищ [3]. Важливим завданням є встановлення параметрів соціального контролю за запланованими заходами, відпрацювання методик оперативного отримання інформації щодо питання ефективності процесу реабілітації військовослужбовців.

Сьогодні необхідний систематичний замір рівня соціального самопочуття військовослужбовців та членів сімей на різних етапах реабілітації, їхня задоволеність перебування у спеціалізованому медичному закладі. У сферу зазначеної діяльності входить отримання об'єктивної інформації про соціально-психологічні процеси подолання посттравматичного стресового розладу, конфліктів у сім'ях військовослужбовців, стабільності відносин у сім'ї. Передбачаються порівняльний аналіз та узгодження показників реабілітації за медичним, професійним та соціальним напрями.

У цьому контексті до сфери його діяльності можуть увійти підготовка фахівців з проблем обліку соціальних якостей особистості військовослужбовця у реабілітаційній діяльності, участь в інформаційній та розвиваючій роботі серед військовослужбовців, які перебувають на реабілітації. Іншим напрямом забезпечення реабілітаційного процесу є дослідження та вирішення соціальних проблем, а його кінцевим результатом мають бути практичні рекомендації щодо вдосконалення роботи спеціалізованих медичних закладів реабілітації.

Зміст цього напряму складають проведення досліджень, що дозволяють виявити реальні проблеми осіб, що реабілітуються, персоналу спеціалізованого медичного закладу та самого реабілітаційного процесу. Важливим є проведення роботи з діагностики, профілактики та нівелювання можливих негативних наслідків при прийнятті та реалізації неефективних рішень у сфері реабілітації військовослужбовців [1]. Ще один напрямок діяльності у цій сфері становить

вироблення практичних рекомендацій щодо обліку соціальних аспектів процесу реабілітації безпосередньо спеціалізованих медичних установ.

Зазначений напрям є параметричною функцією забезпечення, яка полягає в оцінці всього комплексу соціальних наслідків запланованих та здійснюваних заходів і новацій у процесі реабілітації. Її реалізація передбачає окреслення соціальних вимог до реабілітаційних комплексів, навчальних класів, рекреаційних зон, кімнат психологічного розвантаження. Соціологічну експертизу управлінських рішень щодо організації процесу реабілітації на різних рівнях реалізується за участі фахівців у вирішенні проблем медичного, соціального та профорієнтаційного профілю, які не входять безпосередньо у сферу їхньої функціональної діяльності.

Так працівники медичних закладів можуть залучатися до роботи у складі комісій, робітників комплексних та цільових груп для вивчення практики реабілітаційної роботи у відділах та службах. Всі ці питання безпосередньо пов'язані із соціальним самопочуттям військовослужбовця у реабілітації і тому входять у сферу діяльності соціальних працівників. Сучасна концепція реабілітації передбачає активність самого військовослужбовця процесах оздоровлення, професійної перепідготовки та соціальної інтеграції.

Успішність реабілітації великою мірою залежить безпосередньо від свідомості, волі, активності кожного військовослужбовця. На особистісному рівні необхідно впровадити у свідомість кожного військовослужбовця, що реабілітується, норми соціальної поведінки, що дозволяють йому ефективно будувати свою систему взаємодії з фахівцями, бути активним учасником процесу реабілітації [2]. В цьому сенсі робота фахівця спрямована формування у військовослужбовців розуміння безумовної зацікавленості держави у забезпеченні її оздоровлення, реабілітації, соціальної інтеграції. Це допоможе йому набути почуття впевненості в сьогоденні та майбутньому, інтегруватися з системою військової служби як свідомого партнера.

Не менш важливо викликати у військовослужбовців особисту активність у виконанні всіх запропонованих процедур, максимальне отримання додаткових реабілітаційних послуг, додаткової освіти, вдосконалення навичок соціальної взаємодії та соціально-психологічного регулювання. Працівники спеціалізованих центрів повинні допомагати військовослужбовцям у формуванні більш чітких мотиваційно-ціннісних основ свого життя та майбутньої професійної діяльності, набуття знань про зміст реабілітаційної програми, належних йому гарантій та пільг.

Військовослужбовець повинен мати гарантії не лише на одержання всіх заходів соціального захисту, а й розглядати заходи соціальної підтримки, у тому числі й комплексну реабілітацію як умову успішнішої професійної діяльності, сходження до більш благополучного стану у військовій системі та суспільстві. Соціальні технології реабілітації військовослужбовців є різновидом, конкретною формою загального процесу технологізації, визначальною вимогою до установи та колективу шляхом приведення їх соціально-професійних, соціально-демографічних та психофізіологічних характеристик і соціокультурних потреб.

Соціальні технології у реабілітації військовослужбовців є комплексом управлінських дій та діяльності з цілеспрямованого перетворення процесів реабілітації як соціального об'єкта. Соціальні технології базується на досягненні загальної теорії управління і є способом реалізації суб'єктами управління конкретного складного процесу реабілітації військовослужбовців шляхом розмежування його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур [4]. Удосконалення управління процесом реабілітації військовослужбовців пов'язане з технологізацією його елементів та підпорядковане низці принципів, провідними з яких є технологічна єдність аналізованого процесу.

Для удосконалення технологій психологічного та медичного забезпечення управління реабілітаційною діяльністю суб'єктам його управління необхідно реалізувати низку взаємопов'язаних процедур. Насамперед потрібно теоретичне обґрунтування змісту та форм технології соціологічного та медичного забезпечення, перевірку наявності умов для здійснення обраного варіанту реабілітації військовослужбовців. Важливою є процедура розробки сукупності критеріїв та методів виміру результатів та ефективності соціально-психологічного впливу на процеси управління в даній сфері.

На етапі психологічного та медичного забезпечення формуються комплекс заходів щодо охорони здоров'я, гідності та прав військовослужбовця, досягнення його високої реабілітованості в період перебування в спеціалізованих медичних установах. Досягаються фіксовані результати, звільнення військовослужбовців від небажаних стереотипів, орієнтацій, мотивів. Процес реабілітації військовослужбовців виступає як надійний засіб підвищення ефективності діяльності спеціалізованих медичних установ. Організація психологічної та медичної служби, впровадження у практику рекомендацій та пропозицій органів публічної влади стають наказом часу, нагальним завданням управлінських органів та посадових осіб, зайнятих сфері реабілітації військовослужбовців на сучасному етапі в Україні.

Література:

1. Афонін В., Кізло Л., Федак С. Психічний стан та результативність фізичної діяльності військовослужбовців. Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров’я людини. Львів, 2013. Вип. 17, Т. 2. С. 10-14.

2. Бєлай С.В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: Нац. акад. НГУ, 2015. 348 с.

3. Домбровська С.М., Коврегін В.В., Помаза-Пономаренко А.Л., Колєнов О.М. Державне управління у сфері безпеки соціальноеколого-економічних систем: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 244 с.

4. Фінін Г.І. Інформаційні технології у громадянському, патріотичному та військово-патріотичному вихованні. Науковий вісник. Серія «Філософія» / Харк. Нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2012. Вип. 39. С. 203-211.

Цимбал.Б.М.

БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблема безпеки є одним із наріжних чинників функціонування сучасної держави, що обумовлено наявністю різноманітних загроз і викликів сучасного світу. У зв'язку з цим надзвичайно важливою стає ефективність державно-управлінських чинників у системі публічного управління.

На наш погляд, у центрі будь-якої системи управління знаходиться людський фактор. Зрештою поряд з об'єктивними аспектами, що впливають на управлінський процес, серед яких можна виділити організаційні, інформаційні, правові, економічні. політичні та інші державні механізми, не менш важливою складовою успішності управлінського процесу є висока якість людського матеріалу.

На нашу думку, поняття «безпека» слід розглядати як захищеність систем, об'єктів тощо від будь-якого «загрозливого» фактора або їхньої сукупності. Водночас необхідно уточнити, що загроза життєво важливим інтересам особи, суспільства та держави не виникає з нічого, кожна загроза, як і будь-якого явища, має свої причини.

Ми також вважаємо, що слід погодитись і з відносним характером безпеки, розуміння якої завжди залежить від рівня розвитку суспільства у конкретно-історичних умовах. Наприклад, вступ людства в інформаційну еру поставило перед людською цивілізацією проблему захисту від інформаційних загроз. Також необхідно звернути увагу й на те, що сьогодні словосполучення «життєво важливі інтереси особи, суспільства та держави» поступово витісняється терміном «національні інтереси» З урахуванням зазначених обставин ми можемо запропонувати таке визначення: безпека особистості, суспільства та держави – це стан захищеності національних інтересів від реальних та потенційних, зовнішніх і внутрішніх загроз у конкретно-історичній обстановці.

До основних об'єктів безпеки відносяться особистість – її права, обов'язки та свободи. Людина (особистість), будучи об'єктом і суб'єктом забезпечення безпеки, є в усіх інших соціальних системах – об'єктах безпеки, відіграючи базову системотворчу роль, тому забезпечення безпеки особистості стає умовою забезпечення безпеки решти рівнів, але, у свою чергу, становище особистості визначається станом суспільства та держави. Як ми вже зазначали вище, загрози, що стоять перед сучасною державою, і Україна тут не є винятком – це насамперед загрози у сфері безпеки, з огляду на це безпека особистості в даному процесі є однією з найважливіших.

У теоретичному аспекті питання захисту особистості в системі публічного управління мають розглядатися насамперед у контексті соціального розвитку суспільства, оскільки саме в соціумі проявляються різні аспекти функціонування особистості. У даному контексті людський фактор –

це вплив на виробничі й управлінські процеси особистих якостей працівників, їх ціннісних орієнтацій, моральних принципів, норм поведінки у сфері праці, дозвілля, споживання, їх життєвих планів, рівня знань та поінформованості, характеру трудових і соціальних навичок, установок та уявлень про особистісно значущі елементи життя (соціальну справедливість, права і свободи людини, про її цивільний, професійний обов'язок тощо).

У державно-управлінському дослідженні феномену безпеки в принципі можна виділити дві проекції: внутрішню та зовнішню, кожна з яких може призводити до різних рішень і перспектив аналізу. В основі неузгодженостей між ними лежить насамперед різний рівень усвідомлення соціальними суб'єктами характеру та ступеня впливу на них системи соціальних зв'язків, за допомогою яких вони включені до суспільного життя та взаємодіють з іншими соціальними суб'єктами, організаціями та інститутами.

У державно-управлінському предметному полі феномен безпеки не можна зрозуміти у зв'язку з основними соціальними відносинами та інститутами цього суспільства. Конкретні образи індивідуальної безпеки, незважаючи на все своє різноманіття, значною мірою відображають характер домінуючих у суспільстві соціальних інститутів, рівень розвитку політико-управлінської та економічної системи суспільства та ін. Важливою властивістю безпеки в державно-управлінському предметному полі є її відносність у просторі та часі, а також динамічність. Оскільки безпека за своєю природою відносна, то соціальний суб'єкт оцінює її рівень або шляхом порівняння тих можливостей досягнення своїх цілей і цінностей, які він мав у певний момент часу, з тими можливостями, які він має у даний момент часу. Основні положення класичних (неокласичних) ліберальних концепцій у частині взаємозв'язку індивідуальної безпеки з соцієтальною безпекою в найзагальніших рисах можна відобразити у вигляді наступних тез:

1. Найважливішою частиною загальної безпеки індивіда є його економічна безпека. Гарантом та мірою безпеки є приватна власність. Навпаки, економічний контроль означає контроль над усім життям людей, бо контролюючи кошти, не можна не контролювати цілі.

2. Необхідною (хоч і недостатньою) умовою індивідуальної безпеки виступає економічний устрій ринкового типу («ринок завжди правий»): можливо й існують якісь способи зберегти безпеку при соціалізмі, проте ті, хто виступає і за соціалізм, і за безпеку одночасно, на думку лібералів, не робили серйозних спроб розробити інститути, які б їх поєднання. Тим часом цілком зрозуміло, як сприяє індивідуальній безпеці ринкове капіталістичне суспільство.

3. Економічна безпека (як індивідуальна, так і соцієтальна) – є засіб досягнення політичної та цивільної безпеки. Зокрема, ринок різко звужує коло питань, які потрібно вирішувати політичними засобами, дозволяючи звести до мінімуму роль держави як прямого учасника.

Таким чином, свій внесок у пізнання цього складного феномену зробили різні науки. На наш погляд, філософському підходу до безпеки не вистачає емпіричності, пов'язаності з конкретними реаліями суспільства, що

реформується. «Вузькоекономічний» підхід, що не дозволяє охопити всі межі безпеки в їхньому взаємозв'язку та взаємообумовленості, не відповідає вимогам комплексності.

Література:

1. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. – К. : НАДУ, 2012. – 544 с.

2. Калашнікова Л. В. Безпека життєдіяльності особистості: повсякденні практики й стратегії поведінки в сучасному українському суспільстві : дис. … д-ра соц. наук : 22.00.04 / Л. В. Калашнікова ; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2020. – 612 с.

Черевична Н.І.

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ І ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Ураховуючи загрози, спричинені стихійними лихами, технічними аваріями чи людськими прорахунками, тероризмом чи злочинними діями, заходи щодо основного захисту дуже складних економічних та соціальних елементів інфраструктури видаються абсолютно необхідними, зокрема стосовно особливо значущих для держави та суспільства елементів інфраструктури, пошкодження чи недієздатність яких призведе до тривалих перебоїв у постачанні, серйозних порушень громадської безпеки чи інших драматичних наслідків [1; 3].

Що стосується цих елементів так званої критичної інфраструктури, треба передбачити та сформувати заходи з мінімізації та усуненню шкоди, але, перш за все, профілактичні заходи, здатні заздалегідь запобігти серйозним аваріям або хоча б мінімізувати їх наслідки.

Загроза пошкодження критично важливого інфраструктурного об'єкта залежить від взаємного розташування у просторі та часі (для стаціонарних об'єктів – лише у просторі) джерела небезпеки й того об'єкта, на який воно впливає. Водночас небезпеки становлять загрозу лише тоді, коли вони мають можливість заподіяти шкоду конкретним об'єктам. Відповідно, небезпека (і так само кілька різних небезпек) становитиме загрозу для зазначеного об'єкта інфраструктури, лише в тому разі, якщо її (їх) небезпечні чинники мають можливість на цей об'єкт впливати. Наприклад, для людей загроза виникає за умови, що вони працюють на об'єкті підвищеної небезпеки чи в зоні забруднення, а для рухомих об'єктів – якщо вони під час небезпечної події перебувають у зоні впливу небезпечних чинників [1-3].

Ступінь загрози життю населення в певній місцевості й, відповідно, критичній інфраструктурі зумовлюється ступенем її небезпечності, а також географічними та часовими чинниками. Якщо перенести такий об'єкт за межі

небезпечної території, загроза для нього зникне, хоча небезпечність території не зміниться. Загроза життєдіяльності змінюється з часом – виникає взагалі, збільшується чи зменшується. Безпека населення, навколишнього середовища та різних об'єктів, зокрема й об'єктів критичної інфраструктури, у разі настання можливих техногенних аварій і стихійних лих у НС установлюється шляхом оцінювання ризику для окремого підприємства чи території порівняно з відповідними нормативними параметрами [1; 2].

У плані безпеки важливим є внесок у захист критично важливих елементів інфраструктури заходів з припинення несанкціонованих дій, що вчиняються сторонніми особами. Необхідно забезпечити рівень захисту об'єктів від порушень, спричинених навмисно, а також унаслідок стихійних явищ чи аварій, які по змозі виключали б виникнення серйозної небезпеки, наприклад унаслідок вибуху чи шляхом поширення небезпечних речовин. Слід також уникати перебоїв у постачанні продукції та наданні послуг, якщо існує серйозний ризик для діяльності критичної інфраструктури.

Тож, головним завданням розроблення концепції основних заходів захисту є захист життя людини за рахунок зниження рівня уразливості критичних елементів інфраструктури до впливу природних явищ і подій, спричинених технічними поломками або людськими прорахунками, а також зменшення рівня уразливості до актів тероризму чи злочинних дій. Отже, концепція основних заходів захисту повинна враховувати стандартизовані будівельні, організаційні, кадрові й технічні заходи безпеки [1-3].

Література:

1. Бабков Ю. П. Запобігання та ліквідація надзвичайних ситуацій / Ю. П. Бабков, М. М. Адамчук // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2015. – Вип. 4 (45). – С. 153– 157.

2. Домарацький М. Б. Специфіка державного регулювання критичної інфраструктури в Україні / М. Б. Домарацький // Публічне управління та митне адміністрування. – 2020. − № 2 (25). – С. 24–28.

3. Шахов В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України / В. Шахов, В. Мадіссон // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2013. – № 2. – С. 44–56.

Шандрик В. І.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ І УПРАВЛІННЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сучасний період існування незалежної України характеризується небаченим накопиченням загроз і викликів як щодо державної політики і управління окремих галузей економіки й соціально-трудових відносин, так і для існування нашої держави в цілому. Є зрозумілим, що не тільки існуючий воєнний стан, але й період повоєнної відбудови України вся система публічного

врядування нашої держави знаходитиметься у кризовому становищі, що характеризується зруйнованістю інфраструктурних та житлових об'єктів, підприємств та доріг, значним дефіцитом державного та місцевих бюджетів, робочих кадрів та управлінців апарату органів публічного врядування тощо. У таких умовах надзвичайної актуальності набуває спроможність системи органів публічного врядування виконати надскладні завдання структурної, технічної, комунальної та соціально-культурної відбудову міст і сіл України, подолати воєнні виклики, насамперед, всеосяжний дефіцит ресурсів (людських, фінансових, матеріально-сировинних, технічних тощо) та надзвичайно великий обсяг відновлення зруйнованих споруд, будинків та інфраструктурних об'єктів. Це обумовлює ключову роль будівельної сфери в повоєнній Україні та накладає особливі вимоги до публічного регулювання й управління діяльністю будівельних організації, яка набуває стратегічного характеру.

Головною особливістю державної політики і управління в будівельній галузі України в повоєнний період є те, як свідчить історія відбудови європейських країн після другої світової війни, саме будівельна галузь виступає локомотивом відновлення країн та вирішальним чином визначає результативність і ефективність усього комплексу вирішення соціальних, економічних і технічних проблем економіки, інфраструктури, енергетики, житлового господарства держави. Не випадково В. І. Кривдик та С. А. Матюх наголошують на тому, що "будівництво – це одна з пріоритетних галузей національної економіки, без її розвитку неможливо забезпечити належну інфраструктуру, вона створює велику кількість робочих місць" [3, с. 101].

Д. С. Литвак та Л. А. Величко конкретизують, що " Будівельна галузь не може існувати як самостійна, адже тісно пов’язана з іншими (як і інші галузі економіки не могли б існувати без будівництва, адже мета функціонування даної сфери полягає у формуванні і відтворенні основного капіталу. Всі інфраструктурні елементи сфери, як об’єкти, так і суб’єкти, присутні в усіх галузях національної економіки, тому функціонування будь-якого елементу потребує обов’язкових відтворювальних заходів, а саме це: ремонти, модернізація, реконструкція, первинне будівництво" [4, с. 368]. Цілком очевидно, що в повоєнний період головна увага державної політики та управління буде прикута саме останнім завданням – ремонтам, реконструкціям, модернізаціям та поновному будівництві у надзвичайно великих обсягах і практично в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства.

Повоєнна відбудова України вимагатиме надзвичайно великих зусиль та коштів, які вже сьогодні американськими експертами оцінюються сумою в понад трильон доларів [7], більшість з яких може зайти в Україну тільки в форматі різного роду інвестицій. А для цього "на державному рівні необхідно сформувати інституційне середовище, сприятливе до інвестиційних процесів, та поступово вдосконалювати систему нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в будівельній галузі, що сприятиме збільшенню обсягів інвестиційних ресурсів у будівництво, їх ефективному використанню і визначенню пріоритетних напрямів та забезпеченню ефективного використання капіталовкладень" [5, с. 52]. І така робота вже ведеться на найвищому

державному рівні нашої країни. Зокрема, наприкінці грудня 2022 року Президент України Володимир Зеленський провів зустріч у режимі відеоконференції з генеральним директором найбільшої у світі інвестиційної компанії BlackRock Ларрі Фінком. Згідно з попередніми домовленостями Глави держави з керівництвом BlackRock, що управляє активами на суму близько 8 трильйонів доларів, команда цієї компанії вже упродовж кількох місяців працює над проектом зі структурування фондів відбудови України. [6].

Важливою особливістю державної політики і управління в будівельній галузі України в повоєнний період є необхідність створення єдиної загальнодержавної системи регулювання інфраструктури цифрової економіки, яку Дмитро Котелевець визначає як "складну систему відносин з власною метою функціонування, взаємодією із зовнішнім середовищем, між органами державної влади, місцевого самоврядування і економічними суб'єктами, які беруть активну роль у формуванні сприятливих умов для активного створення, модернізації, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процеси виробництва, обміну, розподілу і споживання [2, с. 38-39]. При цьому важливо враховувати таку особливість державної політики і управління в будівельній галузі України в повоєнний період, як дотримання принципу справедливості, що має носити комплексний характер, який полягає у необхідності додержання інтересів як біженців, внутрішньо переміщених осіб, що потребують житла, так і держави та органів місцевого самоврядування, а також інтересів міжнародних донорів, які, виділяючи грантові кошти для вирішення житлових та інших проблем [1, с. 83].

Таким чином, поряд зі значною кількістю проблем і негараздів, які принесла війна в будівельну галузь, водночас історично складається історичний шанс для перетворення будівельної галузі на локомотив прискореного відбудування й відновлення української економіки та стрімкого прогресу всієї української держави. Адже повоєнне відновлення вимагає максимальної інтенсифікації діяльності будівельних організацій, а як відомо, будівництво є системоформуючою сферою, яка тягне за собою активізацію діяльності багатьох суміжних галузей економіки. З уваги на те, що будівельний комплекс є однією з ключових галузей і багато в чому визначає вирішення соціальних, економічних і технічних проблем розвитку всієї економіки країни Україна має вже сьогодні формувати принципово нову державну політику, в якій ключову роль відіграватиме будівельний комплекс як локомотив відбудови усієї держави.

Література:

1. Волкова А. Ю. Перспективи відображення принципу справедливості у житловій політиці держави щодо внутрішньо переміщених осіб в умовах сталого розвитку економіки України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика.* 2018. № 2 (36). С. 73–86.

2. Котелевець Д. Системний підхід до пізнання сутності державного регулювання інфраструктури цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2021. № 4. С. 35-42.

3. Кривдик В. І., Матюх С. А. Стан та тенденції розвитку будівельної галузі України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(2). С. 101-105.

4. Литвак Д. С., Величко Л. А. Управління розвитком економіки підприємств будівельної галузі. *Молодий вчений*. 2021. № 5(2). С. 367-371.

5. Непомнящий О. М., Шостак С. М. Сутність та зміст механізмів державного управління інвестиційною політикою у будівництві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 49-52.

6. Президент обговорив з генеральним директором BlackRock координацію зусиль щодо відбудови України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України.* 28 грудня 2022 р. URL : https://www.president.gov.ua/news/prezident-obgovoriv-z-generalnim-direktorom-blackrock-koordi-80105

7. A $1 trillion question for the West: How to rebuild shattered Ukraine. *The Washington Post.* 2022. October 20. URL : https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/10/20/how-rebuild-ukraine-after-war/

Шевченко Л.В

АДАПТАЦІЯ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Функції культурної дипломатії: на глобальному рівні -підтримка безпеки та миру у світі; -посилення міжнародної співпраці; -усунення та попередження конфліктів на релігійному, культурному, етнічному рівні; -збереження культурного розмаїття; -боротьба з культурною уніфікацією.

На цьому рівні всі держави взаємодіють в рамках спільних проектів інституцій системи ООН, G7, G20 і проектів з формування та управління глобальними ініціативами у сфері міжкультурного та міжрелігійного діалогу.

Функції: на національному рівні -захист національних інтересів та вирішенню завдань, які спрямовані на розвиток країни; -практична діяльність держави з впровадження національної стратегії чи програми в сферу культурної дипломатії та зовнішньої політики загалом.

Функції: на регіональному рівні -на рівні ЄС, формування взаємовигідних партнерських відносин з акторами, які її оточують, шляхом формування та підтримки спільного позитивного культурного простору.

Переважно в межах регіональних інтеграційних утворень, на європейському рівні можна зазначити про участь в культурних проектах РЄ та культурній політиці ЄС [1].

Модель взаємодії - цілі (придушення/впізнання тощо);

- характер взаємодії між учасниками (об'єктно-суб'єктний; суб’єктно-суб’єктний тощо);

- стилі взаємодії (монологова форма, діалог, співробітництво тощо);

- позиція у взаємодії (активна, реактивна тощо);

- методи реалізації (пропаганда, інформування тощо);
- тривалість (короткострокова, середньострокова, довгострокова);
- роль держави (жорсткий контроль, директивне формування;
ініціатор/виконавець програм, проектів; або НУО, окремі громадяни);
- джерела фінансування.

Як приклад - Німеччина створила потужну культурну дипломатію для того, щоб змінити сприйняття держави й народу, зокрема, культурна дипломатія відіграла надважливу роль у польсько-німецькому примиренні, адже умовою для примирення був діалог та спільні цінності.

Більшість сучасних розвинутих європейських держав створили мережі культурних інституцій, що діють за кордоном та відіграють важливу роль у розвитку міждержавних відносин (Британська Рада, Французький Інститут, Польський Інститут, Ґете Інститут в Україні є важливою складовою діяльності дипломатичних установ).

Окремими напрямом розвитку культурної дипломатії є вивчення та поширення державної мови, особливо активно у цій сфері працює Франція, Великобританія, Німеччина. Україні потрібно брати досвід від цих держав, заради більш стабільного майбутнього своєї країни.

Надзвичайно поширеними серед міжнародних культурних проектів є підтримка книговидання як потужного засобу культурного впливу.

Особливо зараз, під час повномасштабного вторгнення країни агресора РФ на територію незалежної України.

Не менш важливими є перекладацькі проєкти, адже сам переклад формує діалог між різними культурами.

Дослідженням «Світовий тріумф «Щедрика» – 100 років культурної дипломатії України» доносимо розуміння того, що Україна також має свої національні, інституційні, державні традиції в галузі культурної дипломатії [2].

Експерти наголошують на необхідності переходу від риторики навколо питань міжнародної культурної присутності України до розробки ефективного інструментарію.

Вони зазначають: «Досвід присутності української культури за кордоном доби Незалежності навряд чи можна назвати політикою культурної дипломатії або хоча б промоції культури.

Однак його не можна не враховувати, розбудовуючи культурну дипломатію як політику держави, більше того – аналіз досвіду міжнародної присутності української культури є досить важливим етапом й умовою успішного старту процесу інституалізації культурної дипломатії» [3].

На ґрунті вивчення зразків теоретичного та прикладного досвіду формування, розвитку та результативності культурної дипломатії як інструмента державної політики, що представляє її імідж засобами культури. Міжкультурна комунікація є потужним засобом лобіювання національних інтересів на міжнародному рівні.

Саме культурна дипломатія має стояти на захисті національних інтересів та безпеки, а розвиваючись обовязково відповідати зовнішнім викликам та загрозам.

Імідж держави майже неможливо сформувати без застосування комунікаційних стратегій в сфері культурної дипломатії.

У культурній дипломатії можуть, в залежності від поставленої мети, застосовуватися такі форми комунікаційних стратегій, як презентація, маніпуляція та конвенція.

Для формування іміджу держави найбільш сприятливою видається остання форма, оскільки вона передбачає не лише просування національного культурного продукту, а й налагодження стабільного діалогу, що є запорукою стійкості та тривалості розвитку співробітництва.

Література:

1. Луцишин, Г. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Г. Луцишин, А. Гончарук // Humanitarian vision. – 2017. – Vol. 3, num. 1. - С. 25–30

2. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України [Електронний ресурс] : зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко. – Київ: .Нац. ін-т стратег. дослідж., 2016. – 92 с.

3. Ржевська, Н. Ф. Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи [Електронний ресурс] / Н. Ф. Ржевська // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2018. – No 18/19. – С. 87–99.

Гарбуз С. В.

ВАЖЛИВІСТЬ УВАГИ ДО ПРОЦЕСУ ДЕГАЗАЦІЇ РЕЗЕРВУАРІВ ЗБЕРІГАННЯ НАФТОПРОДУКТІВ

Звільнення парогазової суміші з резервуарів зберігання нафтопродуктів може бути небезпечним з багатьох причин, і вимагає ретельного контролю та відповідального підходу до процесу дегазації.

Почнемо з того, що нафтопродукти, які зберігаються в резервуарах, можуть мати високий рівень небезпечних речовин, таких як гази і пари. Ці речовини можуть бути небезпечними для здоров'я людини, а також довкілля. Отже, дегазація є необхідною процедурою для зменшення негативного впливу на здоров'я та навколишнє середовище.

Однак, процес дегазації може також бути небезпечним через ризик вибуху. Гази та пари, що зберігаються в резервуарах, можуть створювати небезпеку вибуху, якщо не контролювати їх ретельно та не відповідно до вимог безпеки.

Саме з таких процесів є «малі» та «великі» дихання резервуару зберігання нафтопродукту. І являються обов’язковими технологічними процесами.

"Малі дихання" резервуарів відбуваються внаслідок зміни температури в газовому просторі ємності протягом доби. Вдень швидкість випаровування нафтопродукту зі зростанням температури збільшується, зростає тиск газової суміші. При цьому механічний дихальний клапан підтримує надлишковий тиск у газовому просторі резервуару не більшого за граничний (2 кПа), відкриваючись короткочасно для випуску пароповітряної суміші в атмосферу. Вночі температура знижується, тиск у газовій частині знижується, утворюється розрідження. При досягненні вакууму вище за граничний (0,2 кПа) дихальний клапан відкривається і впускає повітря в газовий простір резервуара. Вдень газовий простір насичується парами нафтопродукту і описаний процес повторюється знову. Легкі нафтопродукти, наприклад бензин, інтенсивно випаровуються,

Основні фактори, що впливають на інтенсивність «малих дихань» – інтенсивність випаровування та площа дзеркала випаровування.

Інтенсивність випаровування рідини визначається за формулою [1, 2]:

$$w_{\text{И}} = 10^{-6}\eta\sqrt{M}\rho_{\text{Н}}, \text{ кг/(м2з 1)} \qquad (1)$$

де: ή - Коефіцієнт, що враховує рухливість повітря [2]. За відсутності руху повітря = 1; М – молярна маса речовини (для бензину усереднений вміст вуглецю та водню визначається формулою С7Н13 відповідно М=97 кг/кмоль); ρн – тиск насичення бензину, кПа, є характеристикою бензину, яка залежить від

температури зберігання, приймається з довідкової літератури [3] або обчислюється за рівнянням Антуана [4]:

$$Рн = 0{,}133 \cdot 10\ A - B/(C+t),\ кПа, \qquad (2)$$

де: A, B, C – коефіцієнти Антуана; t – температура зберігання бензину, 0С.

Площа дзеркала випаровування вертикальних та горизонтальних заглиблених та напівзаглиблених резервуарів на АЗС залежить від їхньої ємності та конструктивних особливостей і становить від 4 до 10 м2.

Інтенсивність витіснення бензиноповітряної суміші (БВС) при «малих диханнях» на АЗС у літній період, отримана з урахуванням процесів випаровування бензину за формулами (1; 2) та площі дзеркала випаровування, становить від 0,1 до 0,15 м3/год на 1 м3 обсягу резервуара.

З метою зниження викидів парів бензину від «малих дихань» резервуари розміщують у грунті, де добові коливання температури, отже, і добові перепади тиску насичення бензину менш значні. Для зменшення площі випаровування на АЗС широко використовуються вертикальні резервуари.

"Великі дихання" відбуваються при заповненні випорожненого резервуара, коли весь газовий об'єм резервуара витісняється через дихальний клапан в атмосферу.

Інтенсивність витіснення БВС, переважно, залежить від тривалості заправки резервуара, що визначається продуктивністю насосів нафтобази. Тривалість заповнення резервуара залежить від його ємності та часу зливу бензину. Інтенсивність витіснення БВС при "великих диханнях" резервуарів ємністю від 10 до 40 м3 становить від 15 до 60 м3/год. З урахуванням великої інтенсивності та порівняно малого часу «великі дихання» можна розглядати як залпові викиди БВС, що різко підвищують вибухонебезпечність резервуара.

Щоб оцінити масу парів бензину при викидах від «великих дихань», необхідно знати об'єм, що витісняється, і концентрацію парів бензину в газовому просторі в момент «великого дихання». При кожному «великому диханні» в атмосферу може витіснятися об'єм бензино-повітряної суміші рівний об'єму резервуара, що звільнився. Залишок бензину в випорожненому резервуарі становить не менше 20% повного обсягу резервуару.

Для прогнозування концентрації парів бензину в газовій порожнині резервуара достатньо оцінити мінімальні та максимальні значення. За законом Дальтона загальний тиск у замкнутому газовому обсязі резервуару сумуватиметься з парціального тиску повітря (атмосферний тиск 101,3 кПа) та парціального тиску парів бензину (тиск насичення). Знаючи відношення парціального тиску парів бензину до загального тиску, можна визначити концентрацію парів бензину БВС в газовій порожнині резервуара [1]. Дані про тиск насичення прийняті за Н.Б. Варгафтику [3], і навіть можна отримати за рівнянням Антуана [4].

Концентрація парів бензину в замкнутій (герметичній) газовій порожнині резервуара підвищується за рахунок пружності парів і при тривалому зберіганні досягає свого найбільшого значення, при цьому в газовій порожнині

встановлюється рівний тиск (рН+ро). Відповідно до закону Дальтона відношення обсягів двох газів (повітря та парів бензину) визначатиметься їх парціальними тисками. Парціальний тиск пари бензину при цьому дорівнює тиску насичення, а парціальний тиск повітря - атмосферному тиску повітря. З урахуванням викладеного концентрацію парів бензину в газовому обсязі можна визначити за формулою:

$$сп = 100\ рн / (рн + ро),\ \%\ об. \qquad (3)$$

де: рН – тиск стану насичення за температури зберігання, кПа; ро - атмосферний тиск повітря, кПа.

При випорожненні резервуара в нього через клапан надходить атмосферне повітря, яке в процесі зберігання насичується парами бензину, і при новому наливі процес «великого дихання» повторюється знову. На великих нафтобазах з великим вантажообігом кожен резервуар може заповнюватися і випорожнюватися до кількох десятків разів протягом року, і втрати від випаровування можуть стати значними.

«Великі дихання» резервуарів нафтобаз становлять екологічну загрозу для населення та навколишнього природного середовища в радіусі до 175 м. Тому питання зниження екологічного ризику поблизу резервуарів нафтобаз є актуальними. У зв'язку з цим необхідним є пошук нових технічних рішень, спрямованих на зниження потенційної небезпеки «великих дихань» резервуарів нафтобаз.

Література:

1. Глінка Н. Л. Загальна хімія: Навчальний посібник / За ред. А.І. Єрмакова. - М: Інтеграл-Прес, 2002.-728 с.
2. Збірник нормативних документів, що регламентують норми та правила пожежної безпеки. - М.: Альфа-ПРЕС, 2003.545 с (с.439: Посібник із застосування НПБ 105-95. «Визначення категорій приміщень та будівель із вибухопожежної та пожежної небезпеки»).
3. Варгафтик Н. Б. Довідник з теплофізичних властивостей газів та рідин.-М.: Наука, 1972.-720 с.
4. Довідник Пожежовибухонебезпечність речовин і матеріалів та засоби їх гасіння: у 2-х книгах / За ред. А.Н. Баратова.- М.: Хімія, 1990.-кн.1-496 с., кн.2-384 с.

Кулєшов М.М.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Історія створення та підсумки діяльності системи цивільного захисту (ЦЗ), раніш цивільної оборони, в нашій країні свідчать про її актуальність та високу значущість як захисної і оборонної функції держави. На всіх історичних етапах

функціонування цивільного захисту основними його цілями завжди було забезпечення високої готовності системи ЦЗ до реагування на загрози природного, техногенного і воєнного характеру та підвищення ефективності захисту населення, матеріальних та культурних цінностей від цих загроз.

Особливо гостро постало питання захисту населення від наслідків воєнних дій, які ведуться зараз на території нашої держави. Ризики збройної боротьби у сучасних умовах кардинально змінюються. У зв'язку з цим населення, об'єкти та території належить захищати, насамперед, від вражаючих факторів високоточної та звичайної зброї, вторинних вражаючих факторів, що виникають при руйнуванні житлових будинків та об’єктів економіки. Зараз ми є свідками порушення систем керування; порушення діяльності об'єктів життєзабезпечення населення; ураження транспортної та інших видів інфраструктури, а також ключових об'єктів економіки; зростання ризику формування масштабних осередків ураження від руйнування звичайними засобами ураження хімічно та радіаційно-небезпечних об'єктів, гідротехнічних споруд. При цьому більшість науково-практичних підходів до забезпечення цивільного захисту нашої країни, які були сформовані раніш, не враховують сучасну військово-політичну обстановку у світі, соціально-економічну ситуацію в країні, науково-технічний прогрес у галузі засобів та методів захисту населення, морально застаріли і не дозволяють забезпечити ефективний захист населення в сучасних умовах.

Формуючи нові наукові підходи до забезпечення цивільного захисту слід виходити з того, що ЦЗ розглядається не лише як стратегічний чинник обороноздатності країни. Його заходи та результати діяльності набувають все більшої соціальної та економічної спрямованості. По-перше, цивільний захист забезпечує збереження людського, зокрема мобілізаційного потенціалу держави, захист населення від небезпек мирного та воєнного часу. По-друге, цивільний захист бере активну участь у збереженні економічного потенціалу в період війни. У разі, коли найважливіші промислові об'єкти стають першочерговими цілями поразки, особливого значення набувають заходи цивільного захисту, створені задля збереження цих об'єктів. По-третє, цивільний захист здійснює завдання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. По-четверте, навчання керівників усіх рівнів і населення заходам безпеки та діям у надзвичайних ситуаціях забезпечує суттєвий внесок у формування культури безпеки життєдіяльності населення.

Позитивною умовою вдосконалення цивільного захисту в Україні сьогодні є те, що створені базові основи, які дозволяють здійснювати подальше вдосконалення системи ЦЗ. Важливо відзначити наявність серйозних якісних змін у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері цивільного захисту та, як наслідок, створення необхідної нормативної правової бази. Останім часом розроблено нові підходи до організації захисту населення та територій, які забезпечують підвищення готовності та ефективність реагування сил цивільного захисту при ліквідації надзвичайних ситуацій в умовах мирного і воєнного часу, це стосується розробки та впровадження нових і перспективних засобів та технологій проведення аварійно-рятувальних, та інших невідкладних робіт, навчання населення, підготовки сил та керівного складу ЦЗ. Якісні зміни

відбуваються в організації оповіщення населення про загрози, де на основі комплексного використання науково-технічних досягнень у сфері інформування населення, створюються та використовуються сучасні програмні засоби та цифрові технології зв'язку. Зазначене дозволяє сьогодні успішно вирішувати більшість завдань з захисту населення в умовах воєнних дій, як в їх осередках так і на інших територіях.

Плануючи подальше вдосконалення та розвиток системи цивільного захисту країни на перспективу необхідно виходити з реально сформованої обстановки, рівня розвитку сучасних засобів збройної боротьби, рівня природної та техногенної небезпек і терористичних проявів, прогнозів соціально-економічного розвитку держави. Принципово важливою умовою є необхідність удосконалення ЦЗ в рамках загальної стратегії розвитку військової організації держави, спрямованої на підвищення обороноздатності, мобілізаційної готовності та захисту населення та територій від усього спектру можливих кризових ситуацій.

В сучасних умовах, система захисту населення від різноманітних небезпек має будуватися на принципі диференційованого захисту, тобто на захисті від конкретних небезпек, які можуть виникнути на даній території. Наприклад, підготовка заходів щодо захисту населення для варіанта ведення військового конфлікту із застосуванням високоточних засобів поразки та можливої його ескалації у великомасштабну війну з обмеженим застосуванням ядерної зброї. Так, в основу нового підходу до зонування територій нашої країни необхідно покласти припущення того, що в умовах сучасної війни найімовірніше застосування по об'єктах економіки та населеним пунктам не тільки високоточних неядерних боєприпасів, що є на озброєнні супротивника, а і окремих видів ядерного потенціалу, що призведе до збільшення площ руйнувань, зон радіоактивного забруднення, хімічного та біологічного зараження. У зв’язку з цим слід переглянути підходи до інженерного захисту населення та забезпечення його засобами індивідуального захисту. Тобто визначити, що забезпеченню засобами індивідуального захисту підлягає не тільки населення, що проживає в містах віднесених до груп з цивільного захисту, в зонах можливого хімічного забруднення та в зонах спостереження об’єктів радіаційної небезпеки [2], а і те, що проживає поза межами цих зон та міст, що дозволить кардинально змінити принципи забезпечення населення засобами індивідуального захисту.

Наступним питанням, що потребує вирішення, є планування і застосування оптимальних форм і способів проведення евакуаційних заходів. Евакуація є нині найефективнішим способом подолання гуманітарних катастроф. Врахування цього найважливішого чинника при вдосконаленні цивільного захисту, пошук нових нестандартних рішень даної задачі є вкрай важливим для підвищення ефективності системи цивільного захисту в цілому. Підтвердженням цього є сьогоднішні події та набутий досвід, які свідчать, що система евакуації населення, матеріальних та культурних цінностей із районів ведення воєнних дій має бути багатоваріантною, враховувати чисельність евакуйованого населення, його склад, можливі шляхи та етапи евакуації, доцільність використання

підземного простору для тимчасового укриття населення та ін. Все це має бути враховано при підготовці нового порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

Необхідно також на основі аналізу та оцінки дій органів влади під час воєнного стану переглянути зміст повноважень з метою більш чіткої їх регламентації та визначення міри відповідальності посадових осіб за реалізацію завдань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10. 2012 р. № 5403- VI. Відомості Верховної Ради. 2013.(№ 34-35). С.458.

2. Порядок забезпечення населення і особового складу невоєнізованих формувань засобами радіаційного та хімічного захисту. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1200: https://ips.ligazakon.net/document/kp021200?an=10&ed=2012_09_05

Касьян О.О.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Ефективність функціонування систем управління в сфері попередження надзвичайних ситуацій в агресивному зовнішньому середовищу в значній мірі залежить від людей. При роботі організацій в стаціонарному режимі зовнішні умови змінюються в звичному темпі, тому й співробітники системи управління поступово адаптуються до мінливих умов, користуючись накопиченими знаннями та досвідом. Аналіз поточної ситуації в світі, зростання складності існуючих систем дають підстави припускати, що частота і рівень негативних наслідків несподіваного виникнення НС мають тенденцію до зростання. Тому стиль керівництва, готовність людей до ризику, їх кваліфікація, поведінку, реакція на несподівані зміни, індивідуальні та групові норми поведінки повинні постійно аналізуватися і вдосконалюватися при організації систем управління попередження надзвичайних ситуацій.[1]

Надзвичайна ситуація, - це завжди різке порушення встановленого порядку. Не можна знати точно, чи відбудеться вона, і якщо станеться, то коли. По поведінці в екстремальних, складних ситуаціях людей можна розділити на два типи. До першого належать люди, які прагнуть навіть ціною великих зусиль отримати бажаний результат, досягти успіху. Вони рішучі, ініціативні, діловиті, відчувають постійний потяг до ризику, причому як до розумного, так іноді і невиправданого. Ці якості особливо яскраво проявляються в складних ситуаціях, коли вчинки пов'язані з ризиком і необхідністю вибору. [3] Люди другого типу щосили намагаються уникнути невизначеності, можливих невдач, неуспіху при виконанні тих чи інших дій, досягненні різних цілей. Вони ухиляються від участі в діяльності, пов'язаної з ризиком.

Ефективність роботи керівника системи управління в умовах попередження надзвичайних ситуацій в значній мірі залежить від залучення до управління різних експертів. Необхідність в експертах визначається зростанням комплексності розв'язуваних проблем і їх технологічною складністю. [2] Найвище керівництво повинне виробляти й удосконалювати вміння, що відрізняє хороших керівників - вміння використовувати експертні знання, постійно розширювати і вдосконалювати свої знання.

Відзначаючи важливість морального чинника для всіх учасників попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, особливого значення слід надавати морально-психологічній підготовці управлінських кадрів, формування їх психологічної стійкості, здатності зберігати в екстремальній обстановці на належному рівні необхідні професійні та морально-психологічні якості. [4] Морально-психологічна підготовка найтіснішим чином пов'язана з ідеологічною роботою, відповідальність за яку повинна бути покладена на керівників.

В сфері діяльності з попередження і ліквідації НС, взаємодія має основоположну значимість. Взаємодія в галузі попередження і ліквідації НС включає:

- спільна участь у розробці відповідних актів і керівних документів на державному, регіональному і територіальному рівнях;
- взаємний обмін інформацією, що відноситься до компетенції сторін;
- спільну розробку планів взаємодії;
- визначення сил і засобів, необхідних для попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій та їх виділення відповідно до розроблених планів взаємодії;
- узгодження спільних дій при виконанні завдань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, в тому числі з питань всебічного забезпечення;
- проведення спільних тренувань (навчань) з перевірки реальності планів, навчання органів управління та сил;
- участь представників в ході тренувань і навчань, що проводяться при роздільній підготовці сил і засобів сторін;
- спільна участь у проведенні службових розслідувань щодо встановлення причин великих аварій і катастроф.

Цілями організації взаємодії в Україні є:

- координація дій при плануванні, організації та проведенні спільних заходів щодо попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій;
- забезпечення оптимального використання сил і засобів, що залучаються для вирішення завдань з ліквідації надзвичайних ситуацій.

Методами організації взаємодії є: вироблення спільних рішень керівників і посадових осіб відповідних органів управління; створення об'єднаних штабів та інших тимчасових органів управління, апаратів представників інших органів управління. [5] Одним з найважливіших методів удосконалення взаємодії попередженні та ліквідації НС, є проведення спеціальних спільних тренувань, командно-штабних навчань, і спільне підготовка керівного і командно-начальницького складу. Сутність навчання полягає в діях його учасників при виконанні покладених на них обов'язків (відповідно до займаних посад) по

виконанню заходів, передбачених планують документами по захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Дії відпрацьовуються на тлі різноманітної динамічної обстановки, яка може скластися на території об'єкту і поблизу неї при виникненні надзвичайної ситуації різного характеру. Добре підготовлені і методично правильно проведені командно-штабні навчання, дозволяють постійно підтримувати високу готовність органів управління до якісного виконання раптово виникаючих завдань в особливих умовах, в тому числі і при надзвичайних ситуаціях. [1] Проведення навчання з комплексною темою дозволяє залучити ширше коло керівного складу до активного вирішення завдань мирного і воєнного часу, підвищити його теоретичні знання і практичні навички в проведенні передбачених планами заходів, повніше виявити наявні недоліки і виробити заходи щодо їх усунення. Взаємодію організовує старший орган управління з органами управління та силами, розташованими на підвідомчій території. Таким чином, єдина система об'єднує органи, сили і засоби державних органів виконавчої влади, органів виконавчої влади усіх суб'єктів, органів місцевого самоврядування та організацій, до повноважень яких належить вирішення питань у сфері захисту населення і території від надзвичайних ситуацій, і регламентує проведення різних видів взаємодії, які сприяють відпрацюванню і вдосконалення вмінь і навичок всередині цієї системи.

Література:

1. Могил С. Держава в попередженні та ліквідації наслідків аварій і катастроф / С. Могил // Актуальні проблеми держави та права : Збірник наукових праць. – 2009/ – Вип. 6. – Ч. ІІ. – С. 107–114.
2. Могил С. Держава як суб’єкт попередження і ліквідації наслідків аварій і катастроф / С. Могил // Актуальні проблеми держави та права. – Вип. 6. – Ч. ІІ, 2009. – С. 107–114.
3. Методичні рекомендації з питань організації та реалізації заходів цивільного захисту в органах виконавчої влади на підприємствах, в установах і організаціях [Електронний ресурс]. – К. : ДСНС України, 2015. – Режим доступу: http://undicz.dsns.gov.ua/files/2015/8/11/Metod_rekomendaciyi.pdf.
4. Мельниченко О. А. Механізми державного управління надзвичайними ситуаціями: сутність та складові [Електронний ресурс] / О. А. Мельниченко. – Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/20141/doc/2/04.pdf
5. Мельниченко О. А. Надзвичайні ситуації техногенного характеру: сутність та засоби державного управління / О. А. Мельниченко // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління. – 2014. – Вип. 2 (2). – С. 149–156.

Малачинська М.Й.

ГОТОВНІСТЬ СИСТЕМИ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Повномасштабне вторгнення спричинило масштабну кризу та поставила нові виклики перед системою охорони здоров'я. Вагітність, народження дитини та перші роки життя немовля є дуже вразливим для матері та дитини в мирний час, а в умовах надзвичайних ситуацій тим більш. Нові виклики спонукали до вирішення зовсім нових для нашої системи охорони здоров'я проблем, серед яких і готовність системи перинатальної допомоги до функціонування в умовах надзвичайних ситуацій.

У зв'язку із переосмисленням ступеню готовності системи перинатальної допомоги до функціонування в умовах надзвичайних ситуацій, ми мусимо чітко усвідомлювати, що перебудова системи перинатальної допомоги відбуватиметься у руслі структурних та змістовних перетворень системи охорони здоров'я в цілому в Україні. ВООЗ та група аналітиків розробили «Принципи відновлення та трансформації системи охорони здоров'я в Україні», які запропонували нашій країні як відправні наративи для подальшої діяльності у воєнний час та післявоєнній розбудові.

Стратегічні напрямки запропоновані експертами базуються на п'яти принципах: пацієнтоцентричність (орієнтованість на людину); рівність і фінансовий захист; резильєнтність; ефективність і стабільність; підзвітність [1]. Зазначені принципи можуть бути застосовані зараз та у майбутньому у якості критеріїв для оцінки потенційних інвестицій у заходи з охорони здоров'я та надання медичних послуг (мова йде про надання якісних індивідуальних медичних послуг, а також інфраструктури якісних послуг у галузі громадського здоров'я, а не тільки відбудови зруйнованих під час війни об'єктів). Мета впровадження зазначених принципів у діяльність системи охорони здоров'я полягає в необхідності узгодити пріоритетні напрямки відбудови та подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні з очікуваними інвестиціями. Цей процес має відбуватися вже на нових засадах, де готовність до надзвичайних ситуацій та адекватне реагування на них виходить на перший план.

Планується застосовувати зазначені принципи одночасно із реалізацією проєкту Стратегії охорони здоров'я до 2030 року. Це необхідно для того, щоб узгодити інвестиції у відновлення системи охорони здоров'я, зокрема мова йде і про перинатальні послуги, зі стратегією реформ всієї галузі та інтегрувати нові принципи діяльності у поточну гуманітарну допомогу.

ВООЗ розглядає напрям «Громадське здоров'я, готовність до надзвичайних ситуацій і реагування» як одну зі складових впровадження принципів у процес відновлення та трансформації системи охорони здоров'я. При цьому за запропонованою послідовністю заходів категорія «готовність до надзвичайних ситуацій і реагування» є першою [].

Незважаючи на те, що війна ще триває, керівництво нашої країни демонструє чітку спрямованість вже зараз готуватися до відновлення та

відбудови всіх галузей функціонування держави, зокрема й галузі охорони здоров'я. Для останньої війна принесла декілька суттєвих викликів.

По-перше, війна призвела до значного збільшення різних потреб населення в медичній допомозі, і це є очікувано. По-друге, знизила здатність системи охорони здоров'я надавати послуги, коли мова йде про перинатальну допомогу, особливо у випадках із ускладненнями, рівень кваліфікованої допомоги може бути навіть нульовим. В різних регіонах України ситуація може суттєво різнитися. Зазначимо, що деякі заклади охорони здоров'я зруйновані чи пошкоджені, одночасно на інші покладається додаткове навантаження. Третєю особливістю є проблеми переміщення великої кількості людей, а відповідно – необхідність задовольняти їх потреби в галузі охорони здоров'я. Говорячи про систему перинатальних послуг, жінки та немовлята відчувають погіршення їхнього стану через перерване лікування чи зміну обставин життя. Зазначені виклики, разом із наслідками всесвітньої пандемії COVID-19, посилені впливами війни на здоров'я населення, роблять питання готовності системи перинатальної допомоги надактуальними у сучасній ситуації. Сплеск проблем за останній рік тільки проявився, ймовірно, триватиме й надалі. Наслідки порушень у логістичному забезпечені, порушення інфраструктури системи профілактичних послуг чи догляду за немовлятами, відтік кваліфікованих кадрів, скоріш за все, будуть ще помітнішими впродовж наступних двох-трьох років, зокрема підвищений ризик інфекційних захворювань, яким можна запобігти за допомогою вакцинації.

Поки триває надзвичайна ситуація, що спричинена війною, є шанс закласти базис для переходу від кризового управління, яке відбувається зараз (загальнодержавні та місцеві органи влади реагують на виклики в межах короткострокових перспектив в умовах воєнного стану, а також отримують гуманітарну допомогу, покривають нагальні потреби) до управління в межах звичайного функціонування, але з урахуванням високого ступеню ризиків та постійної готовності реагувати на надзвичайні ситуації.

Такий підхід вимагає від управлінців сформованого, послідовного, але в той самий час динамічного бачення всього спектру заходів щодо відновлення системи охорони здоров'я в Україні. Щодо бачення системи заходів задля підвищення рівня готовності системи охорони здоров'я, системи надання перинатальних послуг як її складової, до реагування на надзвичайні ситуації, то магістральними напрямами можна вважати такі:

має ґрунтуватися на сильних сторонах функціонуючої системи в Україні;

врахування попередньої історії та послідовності проведення реформ;

вихідним інфраструктурним базисом є наявні на сьогодні установи і заклади охорони здоров'я;

можливості людського ресурсу (з урахуванням відтоку медичного персоналу та нерівномірності кваліфікованого персоналу по регіонах України);

врахування «Принципів відновлення та трансформації системи охорони здоров'я в Україні» запропонованих ВООЗ, як вихідних положень та критеріїв оцінки успішності для розробки заходів реагування на надзвичайні ситуації, та подальшу розбудову системи перинатальних послуг;

розмежування гуманітарної допомоги із налагодженням системи надання послуг, поступовий перехід від короткострокового реагування (на основі гуманітарної допомоги) до середньострокового та довготрокового планування і розвитку системи надання медичних послуг в цілому, системи перинаталтних послуг зокрема;

гнучкість реакцій на нові виклики та реалістична послідовність впровадження заходів із відновлення системи надання перинатальних послуг як інституційного механізму повоєнного відновлення всієї системи охорони здоров'я.

Література:

1. Principles to guide health system recovery and transformation in Ukraine. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2022». URL.: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo

2. United24: ініціатива Президента України. Київ: Уряд України; 2022. URL.: https:// u24.gov.ua/

Домбровська С.М.
Примуш Р.Б.

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

В нинішніх умовах провідною метою державної політики у сфері цивільного захисту є забезпечення необхідного рівня особистої безпеки людини, а також безпеки суспільства та держави у цілому в межах обґрунтованих з наукової точки зору критеріїв допустимого ризику.

Розробка та впровадження зазначеної державної політики здійснюється з урахуванням таких ключових принципів[3]:

– захисту від випадків настання та розвитку надзвичайних ситуацій підлягає все населення України, а також іноземні громадяни та особи без громадянства, що знаходяться в межах території країни;

– процеси підготовки та реалізації заходів щодо захисту від випадків настання та розвитку надзвичайних ситуацій повинні враховувати поділ повноважень між органами державної влади різних рівнів;

– у випадках настання та розвитку надзвичайних ситуацій пріоритетними є завдання, орієнтовані на порятунок життя та збереження здоров'я людей;

– заходи, що стосуються захисту населення і територій від випадків настання та розвитку різнохарактерних надзвичайних ситуацій, підлягають плануванню й реалізації відповідно до міжнародних угод, укладених Україною, Конституції України, законів та підзаконних нормативно-правових актів;

– переважний обсяг заходів, орієнтованих на профілактику випадків настання та розвитку надзвичайних ситуацій, а також на максимально можливе зменшення обсягів їх наслідків, повинен здійснюватися заздалегідь;

– підготовка та реалізація заходів щодо захисту населення і територій від випадків настання та розвитку різнохарактерних надзвичайних ситуацій повинні проводитися враховуючи економічні, природні й інші характеристики, територіальні особливості і ступінь реальної небезпеки різнохарактерних надзвичайних ситуацій;

– обсяг і зміст заходів, які забезпечують захист населення і територій від випадків настання та розвитку різнохарактерних надзвичайних ситуацій, визначаються з урахуванням принципу необхідної достатності і максимально можливого застосування сил і засобів, що є в наявності;

– усунення наслідків різнохарактерних надзвичайних ситуацій здійснюється за допомогою сил і засобів, що є у розпорядженні організацій, органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади України, на територіях яких виникла надзвичайна ситуація. У випадках недостатності зазначених сил і засобів, здійснюється залучення сил і засобів, наявних в інших суб'єктів України [2].

Що стосується впровадження державної політики у сфері цивільного захисту, то ці процеси ґрунтуються на відповідних законах й інших нормативно-правових актів і стосуються розробки й реалізації на загальнонаціональному та регіональному рівнях різнохарактерних цільових і науково-технічних програм, а також планів розвитку і вдосконалення єдиної державної системи попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій, з використанням організаційних, інженерно-технічних, економічних та адміністративних заходів.

Фінансування заходів щодо захисту населення і територій від випадків настання та розвитку надзвичайних ситуацій здійснюється відповідно до законодавства України. При цьому, з метою ефективної реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, на всіх рівнях формуються спеціальні органи управління, до повноважень яких відноситься вирішення зазначених проблем.

Проте для ефективного впровадження описаних завдань необхідною є відповідна підтримка зазначених заходів з боку держави з матеріальної та фінансової точки зору. При цьому слід відмітити, що важливим є не тільки надання допомоги постраждалим внаслідок настання та розвитку надзвичайних ситуацій, а й профілактика виникнення надзвичайних ситуацій та зменшення масштабів їх розвитку. Разом з тим необхідно відзначити, що в нинішніх умовах недостатньо виключно державних коштів для реалізації всіх необхідних заходів. У цьому контексті актуальними постають питання впровадження відповідних економічних механізмів, що забезпечують залучення необхідних фінансових ресурсів для ефективної реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.

Відповідно, держава повинна розширяти міжнародне співробітництво стосовно захисту населення та територій настання та розвитку від природних і техногенних НС. При цьому важливим бачиться впровадження досвіду країн ЄС стосовно формування та реалізації систем профілактики й усунення наслідків настання та розвитку надзвичайних ситуацій. Подібна співпраця забезпечується через укладання різнохарактерних угод та інших міжнародних актів, створення

сумісної нормативно-правової бази стосовно питань зацікавленості взаємного чи колективного рівня, а також прийняття участі в роботі потужних спеціалізованих міжнародних організацій [1].

Література:

1. Качинський А.Б. Оцінка економічного ризику надзвичайних ситуацій в областях Західного регіону України. Регіональна економіка. 2012. № 2. С. 64−72.

2. Коробка І.М. Організаційно-правові механізми публічного управління в сфері національного цивільного захисту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2021. Вип. 1 (14). (Серія «Державне управління»).* С. 312-319.

3. Малеван О. Ю. Напрями удосконалення сфери цивільного захисту держави / О. Ю. Малеван, Ю. П. Переверзін, В. О. Тищенко [Електронний ресурс] // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 11. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua

Сємілєтов О. С.

ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В ЕКОЛОГІЧНІ СФЕРІ

Майже рік тривають бойові дії за незалежність та територіальну цілісність нашої держави, що почались із карколомного нападу зі сторони колись дружньої як колись казали «братської Росії», що призвело до пошкодження інфраструктурних об’єктів та серйозного впливу на стан екології.

Вплив бойових дій на стан держави є дуже значним що призвело до зниження виробництва, спаду економіки, заморожування та припинення впровадження програм розвитку України та неможливості виконання ряду міжнародних зобов’язань у різних сферах життя держави, втрачання значних людських ресурсів в результаті терористичних актів, бойових дій, проти цивільних. Які призвели до непрогнозованого погіршення стану екології що є результатом пошкодження інфраструктури, промислових об’єктів, об’єктів природно заповідного фонду, культурної спадщини, історичних пам’яток та ін.

Слід зазначити що оцінку стану держави: всіх галузей та ланок держаної влади, стану промисловості, екології, ресурсів, об’єктів та ін. Можливо буде провести лише після закінчення бойових дій, припинення вогню та після забезпечення безпеки спеціалістів. Слід зазначити що за результатами проміжного аналізу, звітів та прогнозу можна стверджувати що з початку війни підрозділами ДСНС здійснено 81 288 виїздів на ліквідацію наслідків обстрілів, ліквідовано 13 967 пожеж, врятовано 3 930 осіб, надано психологічну допомогу 202 407 особам. Уряд нашої держави робить проводить роботу із притягнення Російської федерації до відповідальності за вчені порушення. Про це наголосив перший заступник Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України

Руслан Гречаник під час слухань у Комітеті Верховної Ради з питань екологічної політики та природокористування. Як зазначає заступник Міністра захисту довкілля та природних ресурсів Євгеній Федоренко Росія вже “Понад 8 років ставить під загрозу екологічну безпеку не лише України, але й Європи. Шляхом злочинного знищення нашої інфраструктури, нафтобаз, ТЕЦ, ГЕС та інших енергооб'єктів, чим на десятки років може зробити довкілля непридатним для життя”, як зазначає міністр через цілеспрямовані удари по дамбі Карачунівського водосховища що призвели до її пошкодження на р. Інгулець до річкових вод змило велику кількість відходів та каналізаційних стоків. Також результаті пожеж до атмосфери потрапило понад 499 тисяч тонн. отруйних речовин.

Бойові дії поставили нові завдання перед урядом нашої держави, завдяки допомозі міжнародних партнерів які в тяжкий для нашої країни час допомагають нам у вирішенні не тільки матеріальних та технічних проблем та консультують нас у вирішенні та напрацюванні нормативно правової бази. Також до позитивних моментів можна віднести плідну працю між Міндовкілля та Мінрегіоном. Результатом якої став законопроект який був затверджений у 1 читанні “Про хімічну безпеку та управління хімічною продукцією”; були прийняті рамкові Закони “Про управління відходами”; Затвердження плану з реалізації Концепції підвищення рівня хімічної безпеки до 2026 року. Створений алгоритм взаємодії між різними державними органами влади за для розслідування злочинів проти природи.

Крім того, на Конференції сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Україна ініціює започаткування процесу обговорення єдиних підходів до оцінки збитків навколишньому середовищу та клімату від військових дій. Десятки країн вже підтримали таку ініціативу.

Тобто можна стверджувати що наші органи влади проводять все сторонню політику в тяжких умовах які зараз відбуваються в нашій державі проводять Державну політику і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій шляхом взаємодії та розробки нових підходів до оцінки та попередження ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в Україні завдяки усесторонній праці та залученню науковців та політиків країн сусідів та країн побратимів. Проводять політику щодо планування, модернізації, відновлення держави в після воєнний час, політику щодо підтримки виробництв.

Література:

1. Масштаби шкоди, завданої довкіллю України від агресії Россії, вражають весь світ https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkillya-masshtabi-shkodi-zavdanoyi-dovkillyu-ukrayini-vid-agresiyi-rf-vrazhayut-ves-svit

2. Оперативна інформація ДСНС щодо наслідків ведення бойових дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/news/operatyvna-informatsiia-dsns-shchodo-naslidkiv-vedennia-boiovykh-dii-rf180222023 (дата звернення: 18.02.2023)

Сокол І.В.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Слід зазначити, що небезпеки та надзвичайні ситуації мають різний характер. Найчастіше в їх основі лежать природні явища, що викликають стихійні лиха, екологічні, пов'язані з порушенням рівноваги у діяльності людини та навколишнього природного середовища, техногенні, що виникають при аваріях та катастрофах у виробничій сфері, на транспорті, в системах комунікацій, біологічні, що виявляються в епідеміях, епізоотіях епіфітотіях, і соціальні, пов'язані з протиріччями в суспільних відносинах. Аналіз надзвичайних ситуацій, що відбуваються останнім часом, свідчить, що в 75–80 % випадків їх виникнення пов'язане з діяльністю людини та обумовлено причинами соціального характеру [1].

Створюючи умови для свого існування та розвитку, задовольняючи свої потреби, людина постійно впливає на навколишній світ і тим самим викликає його реакцію у відповідь – протидію. У ході або внаслідок цієї протидії він, у свою чергу, піддається впливу різних факторів, у тому числі і соціальних. При цьому без серйозних наслідків для себе людина переносить ці дії лише доти, доки вони не перевищують певну межу або рівень прийнятного ризику. Далі відбувається порушення здоров'я людини або функціонування соціуму, тобто виникає небезпечна ситуація, яка в принципі ще оборотна і за своєчасного вжиття заходів може зменшитися до прийнятного рівня або взагалі зникнути. Однак коли процес небезпеки наростає і починає виходити з-під контролю, виникає екстремальна ситуація, під якою розуміється небезпечна ситуація, що представляє реальну загрозу життю людини або соціуму в цілому.

Система публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту – є організаційною соціотехнічною системою, в обов'язковому порядку є відкритою, оскільки перебуває у постійному взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, потребує постійного надходження ззовні необхідних ресурсів для свого належного функціонування, а також відповідає на запити зовнішнього середовища відповідними результатами своєї діяльності: ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, припиненням дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею, рятуванням населення і майна, локалізацією зони надзвичайної ситуації, а також ліквідацією або мінімізацією її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров’ю населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну[2].

Основними завданнями системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту є попередження, прогнозування, планування, оповіщення населення щодо надзвичайних ситуацій, а функціонування сфери цивільного захисту спрямовано на захист населення, територій, економіки від наслідків стихійних лих, аварій, катастроф, військових конфліктів тощо.

В умовах необхідності забезпечення відповідного рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та переходу країни до сталого розвитку методологічною основою є системний підхід, який дозволяє ралізувати всі

функції публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту, забезпечити узгодження діяльності всіх інституцій, діяльність яких спрямована на формування і розвиток сфери цивільного захисту, як необхідної передумови запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків у мирний час та в особливий період.

Література:

1. Волянський П.Б., Гур'єв С.О., Соловйов О.С., Терент'єва А.В. Кризовий менеджмент і принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій / монографія. К.: Парлам. вид-во, 2021. 432 с.
2. Кропивницький В.С. Напрями вдосконалення механізмів публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту в Україні. Державне будівництво. Електронне видання. Харків. ХНУ ім. Каразіна. 2022. Вип. 1 (31). URL: https://periodicals.karazin.ua/db/article/ view/ 20366.

Тютюник В.В.
Ященко О.А.
Тютюник О.О.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ АНТИКРИЗОВИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ В РЕЖИМІ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Територія України, як система з територіально-часовим розподілом параметрів життєдіяльності, у процесі свого функціонування та розвитку створює передумови для виникнення небезпек, які негативно впливають на стан природно-екологічного, економіко-технічного та соціально-політичного балансу на її території [1].

Важливою умовою протидії основним загрозам для національної безпеки України є створення ефективної системи національної безпеки. Основою системи національної безпеки України є комплексна система безпеки, складові підсистеми якої перебувають у тісних взаємозв'язках і взаємозалежностях, з метою забезпечення відповідного стану захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за яких забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [2].

Нормативно-правова основа функціонування системи національної безпеки України та її підсистем побудована на підставі Конституції України, законів України «Про основи національної безпеки України», «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим над звичайного стану», «Про демократичний і цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», затверджена Указом Президента України відповідно до положень Закону України «Про основи

національної безпеки України» Стратегія національної безпеки 2015 року, інших законів і нормативно-правових актів, а також на підставі визнаних Україною договорів та угод.

У разі виникнення в Україні чи на окремих її місцевостях надзвичайної ситуації (НС) техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, а також створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства Указом Президента України (який підлягає затвердженню Верховною Радою України) може тимчасово вводитися правовий режим надзвичайного стану [3].

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

В сучасній історії незалежної України прецедент виник 23 лютого 2022 року. Президент держави видає Указ № 63/2022 "Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України". Причиною стає визнання 21 лютого 2022 року керівництвом Російської Федерації незалежність самопроголошених "ЛНР" і "ДНР" та прийняття рішення щодо введення на тимчасово окуповані території Донецької та Луганської областей підрозділів збройних сил Російської Федерації.

Такі дії є продовженням політики Російської Федерації щодо ескалації збройної агресії проти України, нав'язування сепаратизму, провокування міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, масових безпорядків, що загрожує безпеці, життю і здоров'ю громадян, державному суверенітету, конституційному ладу та територіальній цілісності України.

Підривна діяльність спеціальних служб Російської Федерації, підтримувана нею діяльність сепаратистських сил, кримінальних та незаконних військових угруповань на окупованих територіях Донецької та Луганської областей, здійснення ними терористичної діяльності набули характеру збройного протистояння і загрожують поширенню на інші регіони України.

У разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності Указом Президента України (який підлягає затвердженню Верховною Радою України) може тимчасово вводитися правовий режим воєнного стану [4].

Воєнний стан в Україні або в окремих її місцевостях передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної

безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Вперше рішення щодо запровадження воєнного стану у 10 областях України з 26 листопада 2018 року на 30 днів було прийнято 26 листопада 2018 року у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації у районі Керченської протоки проти кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України, наявною загрозою широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил Російської Федерації.

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

Згодом строк дії воєнного стану в Україні продовжено: з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб згідно з Указом Президента № 133/2022 від 14.03.2022; з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб згідно з Указом Президента № 259/2022 від 18.04.2022; з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 341/2022 від 17.05.2022; з 05 години 30 хвилин 23 серпня 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 573/2022 від 12.08.2022; з 05 години 30 хвилин 21 листопада 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 757/2022 від 07.11.2022.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) невідкладно разом з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності привела єдину державну систему цивільного захисту (ЄДСЦЗ), її функціональні та територіальні підсистеми у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період.

Заходи з ліквідації наслідків НС, пожеж та небезпечних подій на території України здійснюються силами цивільного захисту, у тому числі підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, із залученням органів Національної поліції України та підрозділів Національної гвардії України відповідно до покладених на них завдань.

Безпосередня організація та координація робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій здійснюються шляхом: обмін інформацією про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій у різних регіонах країни; проведення спільних оперативних нарад Голови ДСНС або його заступників з Головою (заступниками) Національної поліції України та Командувачем (заступниками) Національної гвардії України, керівників територіальних органів ДСНС з керівниками територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України та оперативно-територіальних об’єднань Національної гвардії України; здійснення спільних заходів за планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту в разі виникнення надзвичайної ситуації, що розробляються

на регіональних і місцевих рівнях; проведення спільних навчань та тренувань; здійснення інших заходів.

Одним з перспективних напрямків розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, взаємодії, координації і контролю за діяльністю органів виконавчої влади, правоохоронних органів та військових формувань у сферах національної безпеки і оборони у мирний час, а також в особливий період, у тому числі в умовах воєнного стану, в умовах надзвичайного стану та під час виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, є створення та розширення єдиної мережі ситуаційних центрів, до складу якої мають входити Головний ситуаційний центр України, Урядовий ситуаційний центр, ситуаційні центри органів сектору безпеки і оборони, ситуаційні центри центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а також резервні та рухомі ситуаційні центри [5].

Спираючись на цю перспективу, авторами у роботах [6, 7] запропоновано створення ефективної інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами попередження й локалізації наслідків НС шляхом комплексного включення в діючу систему ЄДСЦЗ по вертикалі від об’єктового до державного рівнів різних функціональних елементів територіальної системи моніторингу НС та складових системи ситуаційних центрів, які жорстко пов’язані між собою на інформаційному та виконавчому рівнях для прийняття відповідних антикризових рішень для розв’язання різних функціональних задач моніторингу, попередження та ліквідації НС природного, техногенного, соціального та воєнного характеру.

Показано, що основною функцією системи ситуаційних центрів на всіх рівнях управління ЄДСЦЗ є збір й обробка фактичної інформації, прогнозування ризику виникнення різного роду НС та розробка ефективних антикризових рішень. Процедура прийняття управлінських рішень ускладнюється тим, що необхідними умовами ефективності рішень є їх своєчасність, повнота й оптимальність. Тому, підвищення ефективності прийнятих рішень пов'язане з необхідністю рішення задачі багатокритеріальної оптимізації в умовах невизначеності, що потребує розробки формальних, нормативних методів і моделей комплексного рішення проблеми прийняття рішень в умовах багатокритеріальності й невизначеності при управлінні процесами попередження й локалізації наслідків НС для забезпечення ефективного функціонування ЄДСЦЗ.

Література:

1. Андронов В.А., Дівізінюк М.М., Калугін В.Д., Тютюник В.В. Науково-конструкторські основи створення комплексної системи моніторингу надзвичайних ситуацій в Україні: Монографія. Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2016. 319 с.

2. Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 569-р «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України».

3. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III.
4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII.
5. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року «Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони», Введено в дію Указом Президента України від 18 червня 2021 року № 260/2021.
6. Рубан І.В., Тютюник В.В., Тютюник О.О. Особливості створення системи підтримки прийняття антикризових рішень в умовах невизначеності вхідної інформації при надзвичайних ситуаціях. Науковий журнал "Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони". Київ: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. 2021. №1(40). С. 75–84.
7. Тютюник В.В., Ященко О.А., Рубан І.В., Тютюник О.О. Особливості функціонування системи ситуаційних центрів на різних стадіях розвитку надзвичайних ситуацій. Науковий журнал "Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони". Київ: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. 2022. Вип. 1(43). С. 41–52.

Шойко В.М.

ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

В сучасних умовах інтеграційних процесів та глобальних трансформацій, надзвичайно актуальними залишаються питання аналізу сучасного стану сфери цивільного захисту в Україні, зокрема аналізу факторів і причин, що впливають на процеси її формування і розвитку в сучасних умовах. Тому визначальним є дослідження сучасного стану та основних тенденцій розвитку сфери цивільного захисту в Україні, а також визначення результативності та ефективності публічного управління та адміністрування в зазначеній сфері в умовах необхідності переходу до безпекових засад розвитку країни та суспільства.

На наш погляд, оцінку ефективності та результативності системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту в Україні доцільно проводити комплексно на національному (порівняння внутрішньої щорічної динаміки розвитку публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту окремо за кожною зі складових гасла українських рятувальників «Запобігти. Врятувати. Допомогти») та наднаціональному рівнях (порівняння відповідних українських показників з показниками інших країн світу, а саме: інтегральних показників – ключових індикаторів розвитку сфери цивільного захисту в Україні у таких світових рейтингах, як: Індекс ефективності врядування (Government Effectiveness Index); Рейтинг найбезпечніших країн світу (Global peace index); Індекс стійкості навколишнього середовища

(Environmental Sustainability Index); Індекс екологічної ситуації (Environmental Perfomence Index); Індекс глобальної безпеки в галузі охорони здоров'я (Global Health Security)) [1].

Так, Індекс ефективності врядування (Government Effectiveness Index) (GEI) характеризує особливості формування передумов для подолання кризових явищ і подальшого розвитку економічної, політичної, соціальної сфер (в тому числі сфери цивільного захисту) функціонування й розвитку неусталених господарських систем, що є можливим за утвердження принципу використання всіх резервів підвищення ефективності суспільних інститутів, структур та механізмів. Сутність цього принципу полягає в необхідності пошуку і реалізації будь-яких можливостей для вдосконалення й оптимізації процесів соціально-економічного розвитку. Одним з найважливіших напрямів такого вдосконалення виступає підвищення ефективності врядування, оскільки від функціонування органів влади на перебіг суспільного життя залежать довгострокові перспективи розвитку держави (суверенітет, національна безпека, безпека у сфері цивільного захисту тощо), системні характеристики суспільства (спроможність до самоорганізації, ініціативи тощо), короткострокові орієнтири (реалізація реформ) [2].

На жаль, в сучасних умовах російської військової агресії місце України в зазначеному рейтингу погіршиться, адже, наприклад, ризики появи надзвичайних ситуацій значно збільшуються.

Таким чином, діяльність системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту в умовах військового часу має бути максимально ефективною та результативною і спрямованою на запобігання та ліквідацію надзвичайних ситуацій, в тому числі через співробітництво України з іншими країнами в зазначеній сфері, що сприятиме наближенню перемоги, якнайшвидшому відновленню зруйнованої війною країни та поверненню населення до мирного життя в Україні.

Література:

1. Квашук В. П. Система цивільного захисту та безпеки держави, проектно-орієнтоване управління: компетентісний підхід // Вісник ЛДУ БЖД : зб. наук. пр. 2013. № 7. С. 92–99.

2. Кропивницький В.С. Напрями вдосконалення механізмів публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту в Україні. Державне будівництво. Електронне видання. Харків. ХНУ ім. Каразіна. 2022. Вип. 1 (31). URL: https://periodicals.karazin.ua/db/article/ view/ 20366.

Албов Н. Є.

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Формування та реалізація державної соціально-гуманітарної політики уособлюють багатоступінчастий, заснований на аналізі проблем взаємопов'язаний процес, в якому існують різні блоки прийняття управлінських рішень. Державна політика охорони здоров'я, зміст якої відображає інтереси громадян загалом є її концентрованим відображенням, що сприяє підтримці та відтворенню соціально-гуманітарної цілісності суспільства. Вивчаючи державну соціально-гуманітарну політику як феномен громадськості не можна не приділити увагу системі управління, яке активно аналізується та порівнюється з даною політикою у зарубіжній літературі.

Державна соціально-гуманітарна політика розробляється з урахуванням безлічі обставин та умов органами державної влади, інституціями громадянського суспільства, дослідницьких центрів, культури та науки. В основі вироблення соціально-гуманітарної політики держави лежать базові інтереси суспільства, стратегічні потреби відповідного етапу розвитку держави виражені у формі основних принципів та стратегічних цілей, які знайшли відповідну громадянську підтримку [2]. У процесі вироблення політики охорони здоров'я виникає проблема адекватності вираження базових інтересів суспільства у відповідній державній позиції. Реалізація державної політики у галузі охорони здоров'я виявляється у реалізації конкретних заходів у досягненні поставлених цілей для всіх верств суспільства.

Кожен інститут, що інтегрує та координуючий діяльність у сфері реалізації державної політики у галузі охорони здоров'я виступає як певна організація, яка виконує комплекс функцій. У суспільстві відбувається усвідомлення того, що багато проблем, пов'язаних зі здоров'ям мають соціальну природу а здоров'я та життя людей визнаються вищими соціальними цінностями, тому зі сторони медицини спостерігається зростання уваги до вивчення соціальних причин хвороби. Охорона здоров'я, як особливий соціальний інститут формується поступово, інституційні зміни в медицині створили колективну систему охорони здоров'я людей. Охорона здоров'я уособлює галузь діяльності держави, мета якої полягає в організації та забезпеченні доступного медичного обслуговування населення, збереженні та підвищенні рівня його здоров'я.

Комплекс цих заходів спрямований на попередження та лікування хвороби, забезпечення здорових умов праці, високої працездатності та активного довголіття людини. До принципів державної системи охорони здоров'я відносять державний характер, безкоштовність та загальнодоступність, профілактичну

спрямованість, єдність науки та практики, лікування та профілактики, спадкоємність у наданні медичної допомоги, громадський характер. Система охорони здоров'я виступає одним з елементів сукупності соціальних інститутів та є фундаментальним з погляду громадянського суспільства.

Система охорони здоров'я будучи соціальним інститутом інтегрує та організує сферу життєдіяльності людей, яка відповідає за фізичний, духовний і моральний стан суспільства. Задоволеність людей від отримання медичних послуг та соціальні очікування від провідних реформ у системі охорони здоров'я забезпечують стабільність даного соціального інституту [3]. Саме на ньому лежить основна відповідальність за збереження життя та здоров'я громадян, профілактику та зниження захворюваності населення. Сучасний етап розвитку вітчизняної системи охорони здоров'я характерний насамперед її реформуванням, головною рушійною силою якого є комплекс проблем національної системи охорони здоров'я, включаючи проблему соціально-гуманітарної ефективності реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я.

За останні роки в Україні склалася вкрай несприятлива ситуація в галузі охорони здоров'я, знизилася якість та доступність медичної допомоги населенню, збільшилось кількість захворювань соціально небезпечного характеру. Медико-демографічна ситуація характеризується зростанням смертності та зниженням народжуваності, негативним природним приростом населення, що стало стимулом комплексного реформування системи охорони здоров'я. Державна політика в соціального-гуманітарній сфері, у тому числі в охороні здоров'я, уособлюється як протиріччя між постійно виникаючими людськими потребами та можливістю держави їх задовольняти.

Державна політика в галузі охорони здоров'я має будуватися на засадах підтримки заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я населення і віднесення громадянського здоров'я населення до факторів забезпечення гуманітарної безпеки, дотримання прав людини та громадянина у сфері охорони здоров'я населення та забезпечення пов'язаних із цими правами державних гарантій. Пріоритетність фінансування системи охорони здоров'я, забезпечення гарантій надання громадянам медичної допомоги, повинна відповідати встановленим стандартам її якості, забезпечення системи охорони здоров'я відповідними фінансовими ресурсами [1]. Дотримання єдності інтересів громадян та держави у галузі охорони здоров'я, доступності медичної допомоги на території держави важливе у розвитку міжнародного співробітництва в галузі охорони здоров'я.

Практика реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я має низку особливостей, які виражають значимість охорони здоров'я як соціального інституту та регулятора рівня життєзабезпечення людей. Без участі медичного співтовариства у розробці ідеології, цілей, завдань, принципів та механізмів змін, розуміння та схвалення передбачуваних дій з боку громадських організацій пацієнтів інших громадських організацій, роз'яснення суспільству сценарію дій та прогнозу очікуваних результатів, до яких приведуть зміни, громадянське суспільство не буде здатним досягти намічених цілей та поставлених завдань.

Жодна діяльність з реалізації дій, запропонованих програмами, концепціями та соціально-гуманітарною політикою в цілому не може здійснюватися без достатнього ресурсного забезпечення.

Очевидно і те, що кількісні характеристики необхідних для змін ресурсів повинні визначатися залежно від цілей, досягнення яких визначено як запланований результат і тих завдань, які необхідно вирішити досягнення цілей [2]. Практика показує, що при розробці планів, програм та проектів, спрямованих на вирішення проблем у системі охорони здоров'я особливої актуальності набуває соціум, у якій відбуваються події, пов'язані зі змінами. На процес реалізації державної політики у системі охорони здоров'я впливає політична, економічна, соціальна, демографічна ситуація, стратифікація товариства, соціокультурні особливості суспільства, у тому числі національно-етнічні. У більшості країн основними механізмами реалізації державної політики охорони здоров'я для задоволення потреб населення в отриманні медичної допомоги є нормативно-правова база галузі, що регламентує надання, управління та контроль медичної допомоги, стандартизація галузі, що здійснюється за допомогою нормативно-технічних документів та система експертизи.

Нормативно-правова база галузі уособлює систему взаємопов'язаних нормативно-правових актів від закону до нормативно-технічного документа, обов'язкових до виконання всіма закладами охорони здоров'я незалежно від форми власності та які регламентують правові засади надання медичної допомоги, її якості, доступності та контролю. В кожній країні нормативно-правова база галузі формується з урахуванням національних традицій надання медичної допомоги. Особливою рисою державної політики у сфері охорони здоров'я є наявність стандартів, які складаються з розумінням обмеженості засобів та особливостей надання допомоги в різних лікувально-профілактичних організаціях, тому в них закладається мінімальний рівень необхідної допомоги.

Література:

1. Державна політика у сфері охорони здоров’я: *кол. моногр.*: у 2 ч. / упоряд. Я.Ф. Радиш; передм. та заг. ред. М.М. Білинської, Я.Ф. Радиша. Київ: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

2. Пак С.Я. Внутрішньо організаційна структура державного управління охороною здоров’я на регіональному та місцевому рівнях в Україні: сучасний стан та перспективи. *Державне управління: теорія і практика*. 2011. № 1. URL: http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Pak.pdf

3. Ліфінцев О.В. Принципи здійснення контролю у сфері охорони здоров’я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки».* 2015. Вип. 3-2. Т. 1. С. 156-159.

Батир Ю.Г.
Трусова В.В.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІСЛЯВОЄННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Війна спустошила сферу туризму, порушила фінансові, енергетичні та продовольчі ринки, спричинила шалену інфляцію не тільки в Україні, а й по всьому світу. Туризм у центральній, східній та південній Україні повністю припинився. З огляду на такі тенденції питання відновлення туризму, зокрема у повоєнний період, є особливо актуальним в умовах сьогодення, що і лежить в основі актуальності тематики статті.

Характерною рисою післявоєнного періоду в США став «Рух на Захід». Розкішні готелі будувалися в Сан-Франциско і Денвері, з'являлися перші Національні Парки. Саме поява національних парків Йеллоустоун та Йошиміте стала ключовим фактором, який допоміг західному району США в становленні своєї ідентичності. Найбільшого підйому туристична індустрія США зазнала після Другої Світової війни, коли стали доступними авіаперевезення. До війни індустрія охоплювала широку різноманітність напрямків та місць, а кількість 20 подорожуючих постійно зростала. Однак післявоєнний період став справжнім переворотом в туризмі, докорінно змінивши США [4].

Ефективне функціонування туристичного комплексу можливе за умови раціонального використання його ресурсного потенціалу. Ця економічна функція пов'язана з фінансовими, матеріально-технічними, трудовими, інформаційними та іншими ресурсами, які використовують суб'єкти туристичної діяльності. Важливу роль у туристичному бізнесі відіграють трудові та інформаційні ресурси, без яких неможливий розвиток послуг, що відповідають вимогам інтелектуального суспільства. Деякі вчені вважають, що конкурентоспроможний бізнес потребує освіченої та творчої ініціативи працівників у всіх сферах діяльності. В розвинутих країнах кваліфікованих працівників, наприклад, в Японії – 72%, Кореї – 68 %, Німеччині – 56%, США – 43%) [2]. У туристичній сфері України, за даними 2017 року, кваліфікованими є 43,6% працівників. Тому серед інтелектуальних туристичних ресурсів особлива увага приділяється інноваційним продуктам і підприємницьким здібностям працівників.

Останнім часом активно вивчаються та досліджуються окремі аспекти впливу інформації та інтелектуальних ресурсів для забезпечення конкурентоспроможності компаній, місце та роль інформаційних технологій в системі менеджменту на підприємстві, способи управління інформаційними ресурсами та запровадження стратегічних методик на основі та з використанням інформаційних технологій для забезпечення успішного розвитку туристичних агенств [2].

Аналіз інформаційних потреб сучасних суб'єктів туристичної діяльності та споживачів туристичних послуг підтверджує актуальність інформаційного забезпечення та його змістовний розвиток у напрямку нового гуманістичного

розуміння відпочинку і туризму, орієнтованого на задоволення духовних, емоціональних, культурних та освітніх запитів людей.

Фінансові ресурси фірми також істотно впливають на вибір стратегії. Будь-які зміни в її роботі, наприклад, вихід на нові ринки, розроблення нового продукту і перехід у нову галузь, потребують великих фінансових затрат. Тому фірми із великими фінансовими ресурсами або ж мають легкий доступ до них, під час вибору стратегії розвитку можуть обирати із більшої кількості варіантів, ніж фірми з обмеженими фінансовими можливостями. Зобов'язання підприємства щодо попередніх стратегій створюють певну інерційність у розвитку. Проте неможливо повністю відмовитися від них у зв'язку з переходом до інших. Тому при виборі нового напряму необхідно враховувати той факт, що деякий час ще діятимуть зобов'язання попередніх періодів, які відповідно стримуватимуть або коригуватимуть можливості реалізації нових стратегій. Ці питання потребують подальших досліджень [3].

Таким чином ми бачимо, що війна - не є прикладом занепаду, а є прикладом подальшого розвитку. У зв`язку з тим, що велика частина українців поїхала у Європу, саме ця подія може бути рушійною у випадку з майбутнім розвитком туризму внутрішнього (залучшення досвіду європейських країн) та зовнішнього (більш тісні взаємини з країнами Європейського союзу на політичному рівні). Наслідком чого є тісний взаємозв'язок та співпраця з Україною, та допомога у її виході на світову арену туризму.

Незважаючи на втрати українського туристичного сектору через війну, за перші чотири місяці 2022 року сума туристичного збору становила 64 млн 611 тис. грн, що майже на 65% більше, ніж за аналогічний період 2021 року, коли до бюджету надійшло 39 млн. 206 тис. грн. Місто Київ і чотири області входять до п'ятірки лідерів за сплатою туристичного збору. Так, місто Київ поповнив свій бюджет на понад 18 млн грн. Порівняно з відповідним періодом 2021 року найбільше зростання зафіксовано у Львівській області – 268%. З цієї області до бюджету надійшло 11 млн 463 тис. грн. У Закарпатській області сума туристичного збору зросла на 144% і склала 6 млн 212 тис. грн. Хмельницька область залучила до бюджету 1 млн 447 тис. грн. ІваноФранківська область внесла до бюджету майже 6 млн грн, збільшивши збори на 48%. Таке зростання змусило більшість українців, які тікали від бомбардувань і не бажали перебувати під окупацією, залишати свої домівки у східних, центральних та південних регіонах і перебиратися у безпечніші райони на заході [4].

Концептуальні засади реструктуризації туристичного потенціалу повоєнної України забезпечують стійкий комплекс поглядів на визначення майбутнього вектору розвитку вітчизняного туризму в контексті формування стратегії повоєнної відбудови. Варто відзначити стратегічними орієнтирами повоєнного відновлення сфери туризму в Україні: розгалуження інфраструктури туристичних послуг та оцифрування рішень; розвиток туризму на трьох рівнях (відповідно до туристичного напрямку, інвестиційних проєктів і місцевих особливостей) та формування конкурентної переваги України; просування унікальних українських брендів за кордоном.

Підсумовуючи зазначене вище, доцільно відзначити, що перспективними

напрямками повоєнного відновлення сфери туризму в Україні є:

1) розвиток ділового, освітнього, спортивного, медичного, культурного, зеленого, воєнного та будівельного туризму;

2) підвищення інтересу іноземних туристів до повоєнних зруйнованих міст, символічних місць та пам'ятних маршрутів;

3) забезпечення тісної співпраці між країнами у напрямку взаємопідтримки туристичної діяльності;

4) розробка та реалізація програм (як державних, так і міжнародних) підтримки суб'єктів туристичної діяльності;

5) пошук нових методів та способів реалізації туристичних послуг тощо.

Особливу увагу зі сторони держави необхідно сконцентрувати на пропагуванні для іноземних туристів приїзд до повоєнних зруйнованих міст та селищ, як би це банально не вважалось. На нашому гіркому досвіді слід виховувати у людей всього світу повагу та любов до людини та людяності, та неможливості повторення такої страшної трагедії де-інде у світі. І ще одним важливим, на наш погляд напрямком, має бути будівельний повоєнний туризм, який би передбачав можливість іноземних туристів прийняти участь у відбудові зруйнованих міст і селищ (можна передбачити можливість їх участі у відбудові від 3 до 10 днів).

Також у контексті відбудови сфери туризму в Україні варто опиратись на досвід інших країн, які ефективно відбудували індустрію туризму після кризових ситуацій, в тому числі війн.

Література

1. Бакурова А.В. Діденко А.В. Основні проблеми туристичної галузі. Матеріали І Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції "Проблеми формування нової економіки XXI століття". Львів. 2011. С.89-94.
2. Домбровська С.Н. Білотіл О.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія.. Х.: НУЦЗУ. 2016. 196 с.
3. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В Втрати та напрями порятнку туристичного бізнесу Укра\ни в умовах війни. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Випуск 62. С. 178–196
4. Моца А.А., Шевчук С.М., Середа Н.М. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41. С. 193-189.
5. Современное состояние и перспективы развития туризма США. https://www.zharar.com/rus/dyplom/26168-diplomnye_raboty.html

Брус В.В.
Чубань В.С.

ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Основні напрямки здійснення державного фінансового контролю визначені ст. 26 Бюджетного кодексу України. В цій статті передбачено, що контроль за дотриманням бюджетного законодавства повинен бути спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до Бюджетного кодексу та іншого законодавства. Такий контроль направлений на:

1) оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту);

2) правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності;

3) досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;

4) проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;

5) запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності[1];

Здійснення державного фінансового контролю забезпечує центральний орган виконавчої влади, уповноважений Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю[2]

Основними принципами державного фінансового контролю є:

-законність;

-повнота і суцільність перевірок;

-відшкодування збитків;

-відповідальність винних службових осіб за допущені порушення[3].

Державний фінансовий контроль здійснюється в двох формах - внутрішній і зовнішній.

Зовнішній контроль здійснюють вищі органи фінансового контролю. Внутрішній фінансовий контроль здійснюють розпорядники бюджетних коштів, які поділяються на органи централізованого контролю та органи децентралізованого контролю. До органів централізованого фінансового контролю Україні можна віднести Державну аудиторську службу України, а до органів що проводять децентралізований внутрішній фінансовий контроль можна зараховувати створені в середині державного органу підрозділи внутрішнього контролю.

Вищим органом фінансового контролю, в Україні є Рахункова палата України, повноваження якої визначені Законом України «Про рахункову палату

України». Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням.

Повноваження, покладені на Рахункову палату Конституцією України здійснюються через провадження заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту). Державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) забезпечується Рахунковою палатою шляхом здійснення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів[1].

Фінансовий аудит полягає у перевірці, аналізі та оцінці правильності ведення, повноти обліку і достовірності звітності щодо надходжень і витрат бюджету, встановлення фактичного стану справ щодо цільового використання бюджетних коштів, дотримання законодавства при здійсненні операцій з бюджетними коштами.

Аудит ефективності передбачає встановлення фактичного стану справ та надання оцінки щодо своєчасності і повноти бюджетних надходжень, продуктивності, результативності, економності використання бюджетних коштів їх розпорядниками та одержувачами, законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень учасниками бюджетного процесу, стану внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів.

Література:

1. Правові основи фінансового контролю. Національна академія внутрішніх справ. 2019. Режим доступу до ресурсу: https://arm.naiau.kiev.ua/books/finance_law_20/nm/them2.html.

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні . Закон України. 1002. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text.

3. Дікань Л.В. Фінансово-господарський контроль: навч. посіб. Л.В. Дікань. ХНЕУ, 2008. 346 с.

Будзин В. Р.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ: СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Протягом останніх десятиліть громадське здоров'я та соціальний добробут набули сутнісного суспільного значення. Публічні інституції за допомогою економічних та соціальних заходів всіляко намагаються знайти ефективні важелі впливу на індивідуальне та суспільне здоров'я, соціальне забезпечення з метою покращення його стану. Пандемії, інфекційні захворювання становлять загрозу та все частіше потребують негайної реакції національних систем охорони здоров'я.

До вирішення проблем охорони здоров'я дедалі активніше залучаються міжнародні соціальні громадські інституції, які відіграють роль глобальних учасників державної політики громадського здоров'я. Соціальна політика покликана долучити населення до здорового способу життя, допомагаючи сформувати правильне уявлення про соціальні ролі та відносини в суспільстві. Впровадження міжнародних, стандартів, програм охорони здоров'я та вирішення соціальних проблем у конкретних країнах значною мірою залежить від доцільності соціально-медичних втручань.

Активізація зацікавлених груп у виробленні управлінських рішень щодо охорони здоров'я, посилення уваги до цієї сфери не є випадковими. Адже питання здоров'я, соціального забезпечення доступності лікування, умов життя стосуються інтересів широких груп населення. Бюджетні кошти на охорону здоров'я та соціальну політику мають бути спрямовані виключно на благо громадян [3]. Держава має прагнути до того, щоб усі витрачені платниками податків гроші приносили якнайбільше результату для здоров'я та благополуччя людей.

Нові вимоги до державної соціальної політики та громадського здоров'я пов'язані також з об'єктивним процесом формування проблем здоров'я, які при цьому активно політизовано. Сучасні інновації спонукають до більш глибокого осмислення процесів взаємовідносин між національними та наднаціональними інститутами у сфері громадського здоров'я, соціальної політики, сучасних тенденцій управління. Сьогодні актуалізуються проблеми взаємодії між національними та локальними ініціативами щодо громадського здоров'я, соціальними проблемами, глобальними ідеями та середовищем їх втілення.

Ефективна державна соціально-гуманітарна політика є відносно самостійною сферою суспільних відносин, пов'язаною з реалізацією національних та глобальних цілей, соціально-гуманітарним реформуванням суспільства, її результати є мірило оцінки рівня суспільного добробуту, розвитку соціуму та його безпеки. Сучасна політика соціальних аспектів громадського суспільства ґрунтується на тому, що органи публічної влади несуть відповідальність за стан здоров'я та благополуччя населення, а не лише за стан та фінансування системи надання медичної допомоги.

Державна соціально-гуманітарна політика служить одним з способів легітимації влади та оперує нормативними уявленнями про громадське здоров'я та благополуччя, як бажаний рівень соціально-демографічних показників. Система охорони здоров'я та соціального забезпечення не може функціонувати як єдине ціле, вона діє лише завдяки зусиллям відповідних важелів. Громадське здоров'я характеризується комплексом демографічних показників: народжуваність, смертність, смертність немовлят, рівень фізичного розвитку, захворюваності, середня очікувана тривалість життя [1]. Тому, громадське здоров'я та соціальні складові повинні мати комплексний характер, що слід враховувати у відповідній ситуації на сучасному етапі.

Всупереч світовій практиці, в основі фінансових ресурсів галузі формуються кошти бюджетів всіх рівнів, тоді як роль страхових механізмів досі мінімальна. Водночас оцінка обсягів та структури фінансових ресурсів

громадського здоров'я ускладняється закритістю інформації про результати діяльності приватних установ, широким поширенням неофіційних платежів, а також високим рівнем тінізації відповідних галузей. Серед основних корупційних складових громадського здоров'я та державної соціальної політики виділяють існування корупційних схем у державних закупівлях, неналежне кадрове забезпечення галузей та існування великої кількості дозвільних документів і ліцензій.

Формування кадрової політики у галузі охорони здоров'я достатньо складний та багатогранний процес, у якому взаємодіють об'єктивні та суб'єктивні фактори. він включає послідовне здійснення законодавчих, організаційно-управлінських, науково-дослідних та інших заходів. У ході реалізації всього спектра заходів важливо зберегти оптимальне співвідношення новацій та наступності, перспективності та прагматизму, кадри є найбільш стабільним соціальним елементом суспільства та держави, носієм їх традицій та досвіду [2]. Динамічний розвиток законодавчого забезпечення різних аспектів діяльності системи охорони здоров'я та державної соціальної політики, перехід на нову модель медико-соціальної допомоги, необхідність законодавчого забезпечення прав працівників відповідних сфер зумовлює актуальність правової підготовки кадрів.

Громадське здоров'я та соціальне благополуччя будується на взаєминах із соціумом і визначається тими моральними принципами, які є основою соціального життя людини у суспільстві. Програма та заходи такого характеру мають передбачати механізми впровадження системного підходу в управлінську діяльність, впровадження сталого споживання та виробництва, підвищення рівня обізнаності суспільства про значення та переваги його застосування з метою збереження здоров'я та соціального благополуччя громадян. Значним недоліком є те, що національні плани державної соціальної політики та галузі охорони здоров'я знаходяться в проектних стадіях та їх прийняття часто відкладається. Серед проблем державної соціальної політики та охорони здоров'я залишається відсутність цільової компоненти, яка орієнтується на створення сприятливих умов для виховання, розвитку особистості у повсякденній та громадській діяльності.

Важлива необхідність відстоювання прав людини на здоров'я та соціальну справедливість на основі різнорівневого партнерства, лобіювання сприятливої державної соціальної політики та її підтримки, розвиток відповідної рекреаційної інфраструктури, активізація громад у площині підготовки волонтерів у сфері формування здорового та благополучного життя. Істотним недоліком у політиці громадського здоров'я та соціального благополуччя є відсутність розуміння у людини всіх рівнів цінності власного здоров'я, відсутності умов для збереження таких цінностей.

Підґрунтя цієї проблематики лежить у педагогічних засадах і складається з елементів виховання, поведінки, культури власного здоров'я та соціального благополуччя. Тому, вирішити проблеми культурно-ціннісної групи можливо запровадивши програми, спрямовані на усвідомлення цінності власного і громадського здоров'я та благополуччя, заохочення з боку держави та залучення

всіх активних громадян, громадських організацій та бізнес-структур до вирішення таких проблем. Система охорони здоров'я та соціального забезпечення, що склалася, потребує у перетвореннях задля забезпечення її належного функціонування.

Зволікання з прийняттям стратегічно важливих рішень для охорони здоров'я та соціального забезпечення призвели до того, що в даний час вони перебувають у критичному стані та не можуть належним чином виконувати покладені на них функції. Як вихід, вбачається прийняття та запровадження національних програм, в основі яких буде покладено принцип збереження громадського здоров'я та благополуччя у здорового та соціально успішного громадянина, а також принцип профілактики та попередження захворювань та соціальних потрясінь.

Література:

1. Ліфінцев О.В. Принципи здійснення контролю у сфері охорони здоров’я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки».* 2015. Вип. 3-2. Т. 1. С. 156-159.

2. Надюк З.О., Сенюк Ю.І. Сучасна державна політика у сфері охорони здоров’я: аналіз реформування системи. *Право та державне управління,* 2020. №2. С. 211-220. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf

3. Парубчак І.О., Балашов А.М. Державне регулювання в системі надання послуг з оздоровлення та відновлення здоров’я населення в мережі рекреаційно-курортних закладів України. *Публічне управління та адміністрування.* 2021. Вип. 21. С. 68-71.

Вільхова Т.В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Для максимально повного та системного аналізу розвитку малих підприємств України необхідні ефективні напрями, механізми та інструменти реалізації державної політики. Існуючі механізми розвитку бізнесу не призводять до соціально-економічного розвитку, що веде до диспропорцій серед громадянського суспільства та сфери підприємництва.

За даними проведеного дослідження Advanter Group, Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, а також Дія. Бізнес було визначено ряд проблем з якими стикалися малі підприємства у відносинах з державними органами у листопаді 2022 року (рис. 1).

Рис.1. Проблеми бізнесу у взаємовідносинах з органами влади, %

Виявлено найбільшу проблему бізнесу у тому, що податкова служба блокує податкові накладні, а саме із 504 опитаних, так вважає половина респондентів (50,4%). Це призводить до неможливості здійснювати нормально діяльність малого бізнесу. Податківці не обґрунтовують свої рішення, «Чинний порядок блокування ПН/РК значно сповільнює бізнес, а недотримання регіональними податківцями їхніх обов'язків щодо обґрунтування причин блокування ПН/РК та неврахування Таблиці даних призводить до втрат бізнесом часу, грошей та репутації» [1].

Через воєнне положення в країні, підприємці зіткнулися з проблемою затримок на митних кордонах, а саме 20,4 % опитаних респондентів вважають, що їх бізнес значно сповільнюється і відбуваються значні втрати у доходах через порушену логістику.

19,6 % опитаних представників малого бізнесу вважають, що на сьогодні існує несправедливе, необґрунтоване рішення при відмові у доступі до державної грантової програми допомоги. Після проходження певної процедури щодо отримання таких грантів, учасникам надходили повідомлення у відмові наданні таких грантів, але обґрунтованих чітких позицій не було при цьому вказано.

На рисунку 1 вказано низку проблем, які має врегулювати держава, аби дозволити бізнесу працювати в умовах воєнного стану, надати можливість малим підприємствам розвиватися, здійснювати свою діяльність відповідно до чинного законодавства.

Розвиток підприємництва передбачає розробку рекомендацій та інструментів по вдосконаленню механізмів державної політики малого бізнесу на основі визначення теоретичних основ, принципів, методів, підходів та найкращих вітчизняних та зарубіжних практик.

Виявлені особливості та недоліки існуючого підходу дозволили сформулювати ряд пропозицій щодо застосування напрямів державної політики розвитку підприємництва [2]. Крім цього, запропонована в майбутньому зміна підходу щодо формування пріоритетних сфер діяльності в Україні шляхом підвищення ролі територіальної, науково-освітньої, інноваційної, соціально-орієнтованої складових розвитку бізнесу. В рамках цього виділено три ключові сфери розвитку: сільське господарство, ІТ-сектор та експортну діяльність.

Враховуючі отримані результаті, необхідно забезпечити механізми державної політики якісного розвитку малого підприємництва в Україні шляхом застосування ефективних заходів та інструментів в досліджуваних сферах діяльності.

Слід зосередитись на тих факторах в державному регулюванні, що негативно впливають на розвиток малого бізнесу.

За допомогою проведених досліджень визначено, що негативні фактори державної політики розвитку малих підприємств існують в підтримці зовнішньоекономічної діяльності, в антикорупційній діяльності, податковій політиці, свободі інвестицій та захисту інвесторів.

Виходячи з цього, необхідне формування комплексної національної системи підтримки експорту та зовнішньоекономічної діяльності, що спирається на фінансові, маркетингові, організаційні, інформаційні, політико-дипломатичні та торгово-політичні інструменти підтримки для отримання максимального ефекту щодо посилення позицій України та українського виробника товарів та послуг на перспективних міжнародних ринках.

За останній час на території України створено велику кількість організацій, спілок, які мають основну ціль боротьби з корупційними проявами. Серед них наступні:

- Національне антикорупційне бюро України (НАБУ);
- Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП);
- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК);
- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;
- Національна рада з питань антикорупційної політики при Президентові України.

При значному забезпеченні антикорупційної діяльності та великій різноманітності антикорупційних заходів складність у позбавленні від корупції зберігається, що показують проведені дослідження у сфері державної політики.

Згідно проведених досліджень важливим аспектом розвитку малого підприємництва в Україні є застосування дієвих механізмів податкової політики. На теперішньому етапі реалізовані проєкти законів та нормативно-правових актів щодо розвитку податкової політики, зокрема: електронний документообіг у фіскальній сфері; податкові консультації; податкові перевірки та запити; стягнення, розстрочення та відстрочення податкового боргу; фінансові санкції та пеня; ліквідація податкової міліції; податки (податок на додану вартість; податок з доходів фізичних осіб; акцизний податок; рентна плата; плата за землю; єдиний податок); трансфертне ціноутворення;

Негативними змінами для бізнесу, слід вважати: надання органам Державної Фіскальної Служби права позасудового стягнення коштів з рахунків платників податків; заборона зменшення суми податку на прибуток, що підлягає сплаті до бюджету, на суму податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

В Україні існує негативна динаміка застосування напрямів реалізації державної політики у забезпеченні свободи інвестицій та захисту інвесторів.

Слід зазначити, що в напрямі захисту прав інвесторів вже здійснено окремі заходи та механізми. Зокрема, дані заходи стосуються приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародне інвестування та багатонаціональні підприємства, а саме, проведено консультації з Міністерством закордонних справ України та Міністерством юстиції України щодо заходів, які необхідно здійснити в аспекті приєднання України до Декларації.

Міжнародні інвестиції допоможуть українському бізнесу відновитися після повномасштабного воєнного вторгнення. І держава має мотивувати міжнародних донорів робити грошові вливання у розвиток нашої економіки. Для цього має бути спрощено податкову систему, держава має гарантувати захист таких інвесторів від корупційних схем і забезпечити нормальні умови для здійснення господарської діяльності для малих підприємств.

Література:

1. Справжня ПДВ-війна: масове блокування податкових накладних. Системи для бізнесу. URL: https://sys2biz.com.ua/news/spravzhnya-pdv-vijna-masove-blokuvannya-podatkovyh-nakladnyh/ (дата звернення: 15.02.2023).
2. Вільхова Т.В., Панченко Є.В. Розвиток малого бізнесу в умовах воєнного часу. Молодий вчений модерну – фундамент розвитку освіти, науки та бізнесу: матеріали III Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Дніпро, 22 червня 2022 р.). – Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2022. – С. 289-292.

Гвоздь Є.В.

ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Енергетичні підприємства відіграють особливу роль у просуванні економіки держави до ринкових відносин. Це пов'язано з тим, що енергетичні підприємства, є сукупністю процесів видобутку, перетворення, розподілу та споживання енергетики від джерел отримання природних енергетичних ресурсів до застосування енергії, безпосередньо впливають на забезпечення життєдіяльності суспільства. Логістизація виробничих, енергетичних та комунікаційних процесів в енергетиці може стати важливим фактором підвищення ефективності енергетичного комплексу та його підсистем.

Ефективний розвиток будь-якої організаційної структури насамперед залежить від функціонуючої системи державного стратегічного управління. Було б невірно вважати, що кілька десятків років тому організаційні структури зовсім не мали стратегічної поведінки. Стратегічне управління як термін вводиться в 70-ті роки [1]. Звідси виникає необхідність вироблення стратегії, що буде використовуватись як інструмент адаптації до змін. При цьому систематизована та відкрита стратегія виявляється більш ефективною. Достовірність таких результатів підтверджує статистична верифікація.

У загальному випадку під державним стратегічним управлінням розуміють таке управління організацією, яке спирається на людський потенціал як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, здійснює гнучке регулювання та своєчасні зміни в організації, що відповідають виклику з боку оточення і дозволяють досягати конкурентних переваг, що в результаті дозволяє організації вижити і досягти своєї мети в довгостроковій перспективі.

Розробка логістичної стратегії галузевої енергетики має припускати ефективний взаємозв'язок корпоративних стратегічних цілей, логістичної та маркетингової стратегій, що включає в себе:

• визначення конфігурації та меж логістичної мережі;

• формування, координацію організуючих структур, що входятьу логістичну мережу та представлених самою галуззю, споживачамиенергії, державними структурами, які є регуляторами;

• визначення стратегічних вимог щодо надійності енергопостачання, що включають надійність електропостачання та якість електроенергії;

• формування системи ефективного ремонтного та експлуатаційного обслуговування енергообладнання та мереж;

• визначення стратегічних цілей у галузі ціноутворення, так як від тарифів на електроенергію залежить конкурентоспроможність окремих видів продукції в регіоні, а, зрештою, рівень життя населення всього регіону;

• інтегровану систему управління запасами, оскільки енергетика є однією з найбільш фондомістких галузей;

• визначення обмежень щодо охорони навколишнього середовища та раціонального використання ресурсів;

• логістичну інформаційну систему, оскільки енергетика одна з небагатьох сфер діяльності, яка “жорстко” пов'язує підприємства у єдину транснаціональну логістичну мережу.

Як існуюча, так і майбутня проблеми логістики пов'язані задекватністю системи попиту, що пред'являється. Постійне зростання ціни на енергетичні ресурси, посилення екологічних вимог, необхідність отримання додаткового інформаційного ресурсу якісно ускладнюють логістичні процеси. В даний час вичерпується потік нових технологій, які сприяли протягом тривалого часу ефективному вирішенню багатьох завдань.Різноманітність підходів до вирішення очікуваних у майбутньому логістичних завдань пов'язані з концепцією інтегрованої логістики. Для цього потрібна істотна зміна логістичної практики [2].

Використання сьогоднішніх технологій для вирішення завтрашніх логістичних завдань потребує розробки якісно нових методів публічного управління. Основною перешкодою реалізації концепції інтегрованої логістики є неготовність до змін, що настали і наступають, а так само негнучкість менеджерів усіх рівнів[3].

Загалом можна зробити висновок, що для всіх організаційних структур, незалежно від розмірів, форми власності та інших характеристик використання логістичних та маркетингових стратегій є обов'язковим для досягнення найбільш ефективних результатів у рамках ринкової економіки.

Література:

1. LittleArthur D. InnovationExcellenceinLogistics — ValueCreationbyInnovation. ELA EuropeanLogisticsAssociation, Brussels, Belgium, 2007. 440 p.

2. Мельник О.В. Нові концептуальні підходи в логістиці. Ефективна економіка. 2013. № 2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1825

3. Демченков Я. Повоєнна відбудова енергосектору України передбачатиме розширення доступу споживачів до чистої енергії. URL: https://www.mev.gov.ua/novyna/povoyenna-vidbudova-enerhosektoru-ukrayiny-peredbachatyme-rozshyrennya-dostupu-spozhyvachiv.

Гололобов С. М.
Антонова Л. В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Сучасні виклики сьогодення, вступ цивілізованого світу в інформаційну епоху, активний розвиток процесів глобалізації та комп’ютерних технологій, що викликали зростання ролі інформації у всіх сферах суспільного життя, поставили на порядок денний питання щодо розробки та застосування нових інструментів конкурентного розвитку для держав, створення їх неповторного іміджу, збереження національної культурної самобутності в сучасних умовах. Розвинена культура держави стає її «м’якою силою», основою її національної безпеки, авторитету та міжнародного впливу, запорукою економічного зростання. В умовах повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації на територію суверенної України роль та значення культури як потужного чинника боротьби з ворогом, гуртування нації, сприйняття її унікальності у світі неможливо переоцінити. Нинішня державна політика у сфері культури вже зараз повинна формуватися та реалізовуватись зважаючи на стратегічні цілі відбудови цілісної та сильної української держави.

Фундаментальною засадою державної політики у сфері культури є Конституція України, в статті 11 якої вказано, що «держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [2]. Правове трактування культури як сукупності матеріального і духовного надбання нації, що включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, освіту та науку, подано в Законі України «Про культуру» [6]. Пріоритетами державної політики у сфері культури, які реально мають бути реалізовані у практичній діяльності суб'єктів здійснення відповідної політики, визначено: розвиток культури української нації; актуалізацію ролі культури як системи цінностей та ресурсу для забезпечення сталого розвитку і консолідації суспільства; збереження національного культурного надбання; сприяння створенню конкурентоспроможних національних культурних та креативних продуктів.

На розвиток української культури та забезпечення його сталості до повномасштабного вторгнення Російської Федерації впливала ціла низка деструктивних чинників, серед яких: стагнація системи культурної інфраструктури; стійке недофінансування галузі культури та низький рівень оплати праці; «кадровий голод», старіння і демотивація персоналу тощо, що в сукупності негативно впливало на рівень якості надання культурних послуг населенню. Водночас можливості споживання культурних послуг залежить від економічної спроможності населення, а тому одним із першочергових завдань сьогодні вбачається необхідність забезпечення економічних потреб громадян України, що своєю чергою може забезпечити галузь культури через креативні індустрії та креативну економіку.

Після перемоги над російським агресором українська культура може перетворитися на джерело економічного добробуту, а тому одним із важливих напрямів державної політики у сфері культури має стати розвиток економічного потенціалу культури. Окремі кроки в цьому напрямі вже були зроблені, про що свідчить зокрема Указ Президента України «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» № 329/2020 від 18.08.2020 року, який регламентує заходи задля сприяння розвитку культурного потенціалу України, збереження, популяризації та ефективного використання національного культурного надбання, створення умов для туристичної привабливості об'єктів культурної спадщини, підтримки креативних індустрій [5]; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» № 84-р від 03.02.2021 року, яке затверджує зазначений план заходів та зобов'язує відповідних суб'єктів звітувати про стан його виконання [4]. З огляду на низький рівень самоорганізації та відсутність відповідної інституції – національного координатора (як, наприклад, Українського інституту книги для книговидавництва), сектор креативних індустрій потребує консолідації та інституціоналізації представників, підтримки модернізації інфраструктури та технологічної бази з фокусуванням уваги на допомозі створення креативного

продукту, забезпечення державою базових навчальних і фінансових можливостей.

Відсутність у державній політиці у сфері культури послідовної та дієвої системи стимулювання мистецької творчості змушує порушувати питання удосконалення наявних та запровадження нових інструментів підтримки митців щодо реалізації ними творчого потенціалу. На сучасному етапі розвитку країни українське мистецтво, окрім військових реалій, переживає технологічну модернізацію. Ці глибинні трансформаційні процеси, в першу чергу, зумовлені цифровою трансформацією різних галузей суспільного життя та іншими потребами суспільства. Означені чинники мають переорієнтувати сам культурний/креативний продукт, модернізувати як процеси адміністрування галузі, так і культурно-мистецькі простори з метою підвищення рівня споживання національного культурного продукту. Цифровізація має дати можливість доступу до послуг і культурних продуктів якнайширшого кола осіб, спростити пошук та сприяти найширшому використанню і затребуваності таких продуктів та послуг [1].

Сьогодні не менш важливим пріоритетним сектором для підтримки є народні художні промисли, котрі перебувають у стані кризи, яка у зв'язку із російською агресією ще більше загострилася, що призводить до поступової втрати унікальних виробничих технологій та художніх технік і загрожує зникненням цього явища. Даний сектор потребує особливої уваги з огляду на те, що має неабиякий потенціал для капіталізації ресурсу нематеріальної культурної спадщини, підвищення зайнятості населення в сільських територіях (і особливо молоді, жінок та осіб похилого віку) та істотного підвищення туристичної привабливості регіонів (зокрема для іноземних туристів).

На території сучасної України розташовано близько 170 000 об'єктів культурної спадщини, які перебувають на державному обліку, 65 історико-культурних заповідників, шість унікальних культурних об'єктів, включених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які мають виняткову загальнолюдську цінність. 401 населений пункт в Україні визначено історичним населеним місцем. Водночас значна кількість культурних пам'яток та культурних об'єктів зазнали руйнувань внаслідок воєнних дій. За попередніми підрахунками, станом на кінець грудня 2022 року понад 550 різних пам'яток та об'єктів культури були зруйновані внаслідок повномасштабного військового вторгнення Росії на територію вільної України [3].

Ще одним важливим напрямом формування та реалізації державної політики у сфері культури є підвищення доступності культурних заходів та закладів для різних верств населення. Згідно з результатами дослідження 2021 року у межах проєкту «Мистецтво для всіх: ситуація з дотриманням культурних прав людей з інвалідністю в Україні» [7] дві третини українців (64 %) вважають, що держава в першу чергу має забезпечувати рівні права людей з інвалідністю у сфері культури. Майже половина (49 %) вважає, що місцева влада має забезпечувати рівність для людей з інвалідністю у реалізації культурних прав. Відтак тема безбар'єрності в галузі культури сьогодні залишається неабияк актуальною і потребує особливої уваги та підтримки.

Отже, культурний розвиток, який забезпечується виваженою державною політикою у сфері культури, має безпосередній вплив на формування у населення України громадянської ідентичності через освіту, дозвілля, креативні індустрії, систему національно-патріотичного виховання та просвітництва, що має стратегічне значення для подальшого усестороннього розвитку держави, національної безпеки та успішного майбутнього її громадян.

Література:

1. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О.(кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валевський О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 126 с.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к-27-IX/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 12.02.2023).
3. Мапа культурних втрат : електронний ресурс Українського культурного фонду. URL: https://uaculture.org/culture-loss (дата звернення: 14.02.2023).
4. Про затвердження плану заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 № 84-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-s-a84r (дата звернення: 07.02.2023).
5. Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму : Указ Президента України від 18.08.2020 № 329/2020. Редакція від 13.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329/2020#Text (дата звернення: 11.02.2023).
6. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. Дата оновлення: 07.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text (дата звернення: 10.02.2023).
7. Український культурний фонд : офіційний вебсайт. 64% людей з інвалідністю не відвідують заклади культури, – результати всеукраїнського опитування про культурні права людей з інвалідністю. URL: https://ucf.in.ua/news/22-10-2021 (дата звернення: 13.02.2023).

Горбенко О. М.

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Україна потребує нарощення конкурентних переваг на магістральних напрямах як технологічного, так і фінансово - економічного й організаційно-функціонального порядку. Здійснення радикальної економічної реформи й

формування інноваційної економіки в нашій країні усе гостріше порушує питання про необхідність більш тісної взаємодії держави й бізнесу.

Національна економічна система, що виступає організаційно зовнішнім середовищем для вітчизняних господарюючих суб'єктів, в кожен цей момент часу визначає кінцеву мету, загальні правила їх поведінки відповідно до потреб соціально-економічного розвитку суспільства. Проте вона не впроваджується у внутрішні структурні взаємозв'язки фірм з метою участі в процедурі вибору ними конкретних форм своєї поведінки на мікрорівні.

Причому саме вплив зовнішнього середовища ініціює господарюючі суб'єкти до цілеспрямованої економічної діяльності, оскільки їх головна функція полягає в задоволенні структури потреб і в досягненні цілей, продиктованих макроекономічною системою (зовнішнім середовищем). З цієї точки зору зовнішнє середовище асоціюється з тими умовами, які фірма, як правило, не може змінити, але повинне врахувати у своїй поведінці, оскільки вони позначаються безпосередньо на її життєдіяльності [1].

На сучасному етапі динамічний розвиток економіки в Україні неможливий без створення державного механізму з підтримки і стимулюванню інноваційної діятельності в науково-технічній сфері.

Таким чином, як для ринкової, так і для перехідної економіки характерні такі властивості зовнішнього середовища, які обумовлюють невизначеність результатів господарської діяльності - об'єктивну основу для підприємницького ризику. Невизначеність ситуації зумовлюється тим, що існує безліч змінних, контрагентів і осіб, поведінку яких не завжди можна передбачити з прийнятною точністю. Позначається також і відсутність чіткості у визначенні цілей, критеріїв і показників їх оцінки (зрушення в громадських потребах і споживчому попиті, поява технічних і технологічних нововведень, зміна кон'юнктури ринку, непередбачуваність природних явищ).

Усунути невизначеність майбутнього в підприємницькій діяльності в перехідній і ринковій економіці неможливо, оскільки вона є елементом об'єктивної дійсності. Ризик властивий господарській діяльності фірм і є невід'ємним елементом їх поведінки. Наявність господарського ризику - це, по суті справи, зворотна сторона свободи економічного вибору, його альтернативності, тобто своєрідна плата за такі умови функціонування [2].

Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності економіки потрібна така структура основних фондів, яка дозволить підвищити питому вагу оброблювальної промисловості, наукомістких і високотехнологічних виробництв. Конкретно це припускає рішення трьох взаємозв'язаних завдань : нарощування об'ємів основних фондів до необхідного рівня; вибору пріоритетів капіталовкладень у відновному періоді так, щоб отримати найбільшу віддачу від обмежених засобів і перебудувати в процесі формування конкурентоздатного виробництва структуру основних фондів з урахуванням цільових установок на тривалу перспективу; створення і відробітку у відновний період дієздатної системи державного регулювання, планування і фінансування капіталовкладень у високі технології і оновлення основних фондів

Література:

1. Дєгтяр О.А. Створення інфраструктури підтримки малого підприємництва як чинник регіонального розвитку. Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали щоріч. міжнар. конф., 31 жовтня 2007 р. Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ 2007. Т. 2. С. 125-127.
2. Колісник Р.М. Організаційно-теоретична визначеність державного управління у сфері підприємництва: економіко-управлінський аспект. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 1 (10). С. 350-356.

Даміров Наміг Рафіг огли

МОДЕЛЬ NEW PUBLIC MANAGEMENT – ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Проблеми реформування системи публічного управління має подвійну природу. З одного боку, це – відповідь на глобальні виклики XXI ст.; з іншого – нагальна необхідність вирішення питань, пов'язаних із приведенням у відповідність нових реалій у сфері ринкової економіки та принципів демократизації суспільного життя з новаціями державного устрою країни. На сьогодні система публічного управління потребує більшої гнучкості, а також вирішення проблем в умовах обмеженості інформації, а також в екстремальних умовах. Тому виникла потреба у реформуванні системи публічного управління відповідно до нових умова життєдіяльності українського суспільства в умовах воєнного часу. У зв’язку з цим, пропонуємо здійснити аналіз використання моделі New Public Management в систему публічного управління в умовах воєнного часу.

Модель New Public Management передбачає кардинальний перегляд місця держави у житті суспільства: держава виявлялася не домінуючою по відношенню до нього суб'єктом, що реалізує переважно функції контролю та нагляду, а «таким, що служить, основною функцією якого є виробництво суспільно значимих послуг» [1, с. 48]. При цьому поняття «державні послуги» об’єднували діяльність держави, пов'язаної із забезпеченням захисту життя населення: правоохоронна діяльність, військова оборона, забезпечення протипожежної безпеки тощо.

Головним позитивним ефектом від реалізації принципів NPM-моделі в системі публічного управління для населення є підвищення чутливості держави до її потреб, підвищення якості державних послуг, можливість здійснення громадського контролю за діяльністю держави та економія витрат громадян як платників податків на її забезпечення.

Відповідно до концепції New Public Management за державним апаратом закріплювалася функція формування суспільного замовлення на виконання приватним сектором на правах аутсорсингу. Цей підхід вимагав застосування

принципово іншого методу бюджетування, а саме – переходу від бюджетування за видатками до системи бюджетування, орієнтованої на результат. Тому реформа публічного управління включає, в тому числі, бюджетну реформу, метою якої є зниження жорсткого контролю, розширення фінансової автономії відомств. Проте межа між бюджетуванням, орієнтованим на результат, і плановою економікою досить складно дотриматися.

Модель New Public Management – підприємницька за своєю суттю і передбачає використання ресурсів новими способами задля максимізації продуктивності і ефективності. «Дух підприємництва» трансформує публічний сектор навколо низки уявлень. Зокрема, це - управління іншими, а не виконання їхніх функцій; інтенсивна орієнтація на споживача, можливість вибору на засадах конкуренції; організація через постановку завдань, а не формулювання правил; інвестування в результати, а не наміри; перевага заохоченню як результату підприємництва замість бюрократичних витрат. Прагнення профілактики, ніж лікування зумовлює необхідність децентралізації організацій та посилення спільної роботи з метою досягнення змін шляхом ринковоорієнтованих намірів [2]. Іншими словами, на відміну від «старого публічного менеджменту» (або публічного адміністрування) «новий публічний менеджмент» зміщує акцент з функцій, виконання завдань убік підрядних робіт, доручень, а бюрократія та ієрархія поступається мультипрофесійним командам з повноваженнями ухвалювати рішення, виконувати організаційну роботу та здійснювати контроль згідно з реалізованим проектом. Критерієм економії та ефективності є задоволення споживача [3].

На підставі узагальнення основні умови і ознаки функціонування моделі New Public Management у публічному управлінні слід згрупувати у такі блоки:

– приватизація зорієнтованих на ринок державних підприємств та напрямів діяльності держави (державні функції передаються приватним структурам за договірними угодами або на основі державнопартнерських відносин);

– зорієнтованість на клієнта (оперативне й гнучке реагування на потреби замовників і користувачів державних послуг, максимальне задоволення їх запитів);

– децентралізація управління (фінансами, персоналом, якістю робіт; делегування владних повноважень і відповідальності з центрального на нижчі рівні державного управління, активізація діяльності місцевих органів влади та недержавних організацій у розробленні й виконанні стратегічних цілей державної політики; встановлення через систему оцінки результатів діяльності персональної відповідальності за якість управління; наділення низових ланок владними повноваженнями для ефективного ухвалення рішень та розв’язання проблем місцевого значення; скорочення чисельності штату державних службовців, підвищення відповідальності організацій за досягнення результатів);

– кардинальна зміна цілей і змісту діяльності державних установ, спрямованість не на виконання правил, інструкцій, циркулярів, а на досягнення визначених результатів (функціонування держустанов в умовах ринку через конкуренцію, вибір клієнта через проведення тендерів та ін.; розширення сфери

їхньої відповідальності; широке впровадження стратегічного планування та інших інновацій) [4; 5].

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що модель New Public Management в Україні може бути запроваджена з урахуванням вже існуючої системи публічного управління та тих реформ, які були реалізовані. Так, в умовах воєнного часу потребує зменшення кількості державних структур та державних службовців, оскільки змінюють пріоритети публічного управління – зокрема на формування обороноздатності держави та посилення системи національної безпеки. Переведення деяких послуг в систему платних та делегування функцій держави приватним організаціям.

Окремо можна розглянути можливість переведення системи управління персоналом публічного управління до приватних організацій. Так, відбір кадрів, їх розвиток, підвищення кваліфікації, оцінювання кадрів може здійснювати приватні організації, які мають відповідну акредитацію. Доцільно внести зміни до Закону України «Про державну службу», де передбачити, що функції з залучення, відбору, селекції, навчання, підвищення кваліфікації, проведення оцінювання публічних службовців здійснюють акредитовані приватні організації. Акредитацію таких фірм, організацій, установ здійснює Кабінет Міністрів України. Це надасть можливість зменшити персонал публічного управління, до функцій якого відносяться функції управління персоналом, що звичайно, зменшить та оптимізує використання коштів з державного бюджету.

Література:

1. Красильников Д. Г., Сивинцева О. В., Троицкая Е. А. Современные западные управленческие модели: синтез New Public Management и Good Governance. *Ars Administrand: Искусство управления*. 2014. № 2. С. 45-62.

2. Osborne D., Gaebler T. Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector. Reading, MA: Addison-Wesley URL: http://cms.mildredwarner.org/summaries/osborne1992.

3. Jones L., Thompson F. Public Management Institutional Renewal for Twenty-First Century. Stanford, Con.: JAI Press Inc., 1999 URL: www.gbv.de/dms/sub-hamburg/323872794.pdf

4. Гордон М. В., Оленцевич Н. В., Колісник І. О. Моделі публічного управління: порівняльний аналіз та пропозиції для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 3. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1207.

5. Public management developments: [Survey]. Paris: OECD Publications, 1993, 39 p.

Діщук М. В.
Помаза-Пономаренко А.Л.

ТЕМНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОХОДУ ДЛЯ ВІДБУДОВИ

Організований темний туризм – це один з прибуткових видів туризму, що обирають люди з розвинутих країн. Слід відзначити, що dark-туризм – порівняно молодий напрямок, який передбачає відвідування місць та історичних пам'яток, відомих значними трагічними подіями. Усе це засвідчує актуальність обраної проблематики дослідження.

Саме поняття було введено в ужиток у 1996 році співробітниками Каледонського університету. У дослівному перекладі з англійської означає і «темний туризм» або «темний туризм». Найяскравішими прикладами дарк-туризму є в'язниця Алькатрас у США, музей Голокосту в Освенцимі в Польщі, Новодівичий цвинтар, покинуте місто Прип'ять в Україні.

Люди сьогодні менше бажають подорожувати і відпочивати пасивно, через це виробники туристичного продукту пропонують туристам активний відпочинок. Він супроводжується багатьма цікавинками з гострими відчуттями. Тому популярністю серед туристів користуються екстремальні та нетрадиційні види туризму.

З виникненням та розвитком масового туризму у світі, який змінився надзвичайно потужним туристичним бумом в 70-і роки 20 століття та перетворенням його в 90-і роки в глобальну галузь народного господарства, з’явилася необхідність доповнення до існуючої класифікації туризму нових різновидів. Сьогодні свідомість суспільства знаходиться під впливом політичних, соціальних процесів, що не могло не відбитись на уподобаннях та напрямках розвитку вже нових видів туризму як, наприклад, «темний» туризм.

Розробка науково-практичних основ «чорного» туризму має важливу перспективу для української науки і споживача. Так, після показу серіалу "Чорнобиль" популярність турів у це місце стрімко піднялася. Але ще до серіалу Чорнобиль охрестили "перлиною українського туризму".

Людей завжди приваблювали місця жахливих, сумних, трагічних та інших аналогічних подій. Аварія на ЧАЄС, не стала виключенням. Перші екскурсії відбулися у 2005 році. Тоді перед очима туристів постав той самий «відомий» саркофаг четвертого енергоблоку. Вбивча краса як охрестили це явище працівники станції. Після його було змінено багато маршрутів та багато правил проведення екскурсіх у цих небезпечних місцях. Бо у перші роки екскурсій багато хто отримував дуже великі дози радіації. Через це, кожен рік змінювалися маршрути.

Більшу частину грошей з екскурсії, туристичні агентства віддавали у фонд «зони відчудження» для підтримки роботи станції та її утилізації. Але екскурсії на станцію припинилися після моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Після запеклих боїв на її території станція повернулися під контроль України. Однак екскурсії наразі туди заборонені.

Через війну в Україні туристичні потоки суттєво знизилися, і спостерігаються у тих її регіонах, які найменше відчувають на собі наслідки війни. Кордони зачинені, і до країни приїздять тільки іноземні журналісти, та волонтери. Минув вже майже рік повномасштабної війни Росії проти України. Втрати українського туристичного сектору за цей період вже сягнули сотень мільйонів гривень. Через це багато туристичних агентств збанкротували, та зачинилися. Через це значно підвищився рівень безробіття.

Разом з тим, деякі компанії, які переїхали до другої країни, та продовжують платити податку до державної скарбниці. Саме це допомагає економіці нашої країни у цей складний для країни час. Темний туризм у країнах Європи, це не нове поняття. Проте для нашої країни, так. Після 24 лютого, багато міст були знищені, зруйновані, а деякі захопленні.

Після їх деокупації, людям відкрилася страшна картина. Обвуглені, зруйновані, та размародерені дома. Для наших людей, ця картина доволі не приємна. А для європейців, шось не звичайне. Навіть у період війни вони прилітають, що би побачити на власті очі ці страшні кадри, та місця злочинів. Деякі люди зі свої зруйнованих будівель роблять пам'ятники про ті страшні події.

Наразі більша частина Луганської області, та Донецької окуповані. Наразі там йдуть запеклі бої. Під час його процесу багато будівель пошкоджені, а деякі стерті з лиця землі. Багато людей залишилися без житла. На жаль, держава невзмозі надати усім житло, тому люди їдуть у інші регіони голі та босі. Ті туристичні фірми, які вже відкрили покупки турів у ці місця, кажуть що дуже багато іноземців хочу відвідати ці місця. Саме ці кошти можуть допомогти у відбудові цих регіонів, та дання житла людям, які його втратили.

Поки що, зарано говорити коли ці тури відбудуться, адже вже відомі місця куди вони заплоновані. Це міста Северодонецьк, Лисичанська, Бахмут, Маріуполь, Соледар. Наразі багато іноземних послів, туристів, та різних делегацій відвідали Бучу, Гостомель, Ірпінь. Гроші з цих турів та екскурсій були віддані на їх відбудову, та відновлення інфраструктури.

Висновки. Кожна людина цивілізованого світу бачила карти з цих міст, мертві тіла людей, вирви від снарядів, та спалену ворожу техніку. Багато хто відвідав ці місця завдяки онлайн екскурсії, та зоданатили на відновлення цих місць. Наразі не має чіткого плану відновлення Луганської та Донецької областей, бо бойові дій там ще тривають. Скільки ще це буде, поки ніхто не знає. Отже, темний вид туризму може стати одним із головних видів доходу, на відновлення цих міст.

Дулгерова О.М.

ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія російської федерації звісно вплинула і на сферу трудових відносин. «Мирні» КЗпП та зарплатно-трудові закони (як-то Закон про оплату

праці, Закон про відпустки та інші) зовсім не пристосовані до ситуації, яка склалася з настанням військових дій з 24 лютого 2022 року [1].

Понад 10 млн наших громадян були вимушені покинути свої домівки та переїхати у більш безпечні місця перебування. Люди, побоюючись за своє життя та здоров'я, тікали з місця проживання. Працювати на новому місці проживання дистанційно могли лише одиниці [1].

Мета дослідження – визначити проблеми трудового законодавства в умовах воєнного стану.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Відповідно до Указу Президента України від 24.04.2022 № 64/2022 в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [3].

Щоб врегулювати питання трудових відносин під час воєнного стану в Україні 15.03.2022 Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який набрав чинності 24.03.2022. [4]

Цей Закон визначає особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, а також осіб, які працюють за трудовим договором, укладеним з фізичними особами (далі - працівники), у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану [4].

Частиною 3 ст. 1 Закону № 2136 передбачено, що у період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих Законом № 2136. До того ж главу XIX «Прикінцеві положення» КЗпП доповнено п. 2, який передбачає: під час дії воєнного стану діють обмеження та особливості організації трудових відносин, встановлені Законом № 2136 (ч. 1 Прикінцевих положень Закону № 2136) [4].

Мінекономіки у своєму коментарі до ст. 1 Закону № 2136, розміщеному на його сайті 23.03.2022 р.2, зазначає, що:

- норми Закону № 2136 мають пріоритетне застосування на період дії воєнного стану для працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами;

- норми законодавства про працю, які суперечать положенням Закону № 1236, на період дії воєнного стану не застосовуються;
- інші норми законодавства про працю, які не суперечать положенням Закону № 2136, також можуть або повинні застосовуватися у відносинах між працівником та роботодавцем [5].

Крім того, 01.07.2022 було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», який набрав чинності 19.07.2022, ним було внесено ряд змін до відповідних нормативно-правових актів у сфері трудового законодавства, зокрема до Кодексу законів про працю України, Закону України "Про оплату праці", Закону України "Про відпустки", а також і до вже вищезазначеного Закону України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" [6].

Основи регулювання трудової діяльності в разі застосування дистанційної чи надомної форм праці регламентовано Законом України № 1213-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» [7], а також Законом України № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (Covid-19)» [8].

Проте, існують певні неузгодженості між аналізованими вище документами, Кодексом законів про працю України, а також Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що підкреслює актуальність законотворчої діяльності за окресленим напрямом та впорядкування механізмів регулювання взаємодії працівників і роботодавців шляхом подальшого дослідження проблематики та вдосконалення чинного законодавства з урахуванням реалій сьогодення та потреб найближчого майбутнього [9].

Отже, під час дослідження було визначено проблеми трудового законодавства в умовах воєнного стану. Також, Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» під час війни має пріоритетну роль над іншими нормативно-правовими актами трудового законодавства. Варто зазначити, що шляхом численних змін та доповнень чинне трудове законодавство поступово адаптується до сучасних трудових правовідносин.

Змієнко В. Воєнний стан. Прийнято Закон про особливості трудових відносин в період воєнного стану (загальний огляд). *Зарплата та кадрова справа.* 2022. №6. С. 3 – 23.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травн. 2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 28.11.2022).
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15 бер. 2022 р. № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20 (дата звернення: 28.11.2022).
4. Коментар Міністерства економіки від 23 бер. 2022 р. до Закону України від 15 бер. 2022 р. № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».
5. Трудові відносини під час воєнного стану: зміни та новації. *Правовий клуб PRAVOKATOR* : веб-сайт. URL: https://pravokator.club/news/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voyennogo-stanu-zminy-ta-novatsiyi/ (дата звернення: 28.11.2022).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 4 лют. 2021 р. № 1213-IX. *Урядовий кур'єр.* 2021. № 20. С. 7. Ст. 850.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (Covid-19): Закон України від 30 бер. 2020 р. №540-IX. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 30. С. 5. Ст. 1059.
8. Машков К. Є., Горностай О. Б., Товт Т. О. Особливості трудових відносин в умовах воєнного стану: нормативно-правове регулювання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. DOI: https://doi.org/10.32782/392253.

Дум'як Ю.Л.

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

У квітні 2021 року Європейський Союз (далі – ЄС) заявив про недостатньо гармонізовану систему митного контролю, зокрема зазначивши що це спричиняє шкоду фінансовим інтересам ЄС [1]. Тому була запроваджена ініціатива щодо управління митною справою, дослідження у сфері управління ризиками, перегляд вимог до звітності, моніторингу та огляду, збільшення ролі уніфікації. Україна та ЄС співпрацюють щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині організаційного, нормативного, кадрового та інших аспектах. Однією з актуальних проблем є здійснення ефективного митного контролю, адаптація митної системи України до євростандартів, проведення уніфікації вітчизняних норм.

Митний союз ЄС, створений в 1968 році, має на меті спростити торгівлю компаніям ЄС, гармонізувати мита на товари, які надходять з-за меж ЄС і допомогти захистити європейських громадян, тварин та навколишнє середовище. На практиці Митний союз означає, що митні органи всіх країн ЄС працюють за принципом уніфікації. Вони застосовують однакові тарифи до товарів, що ввозяться на їх територію з решти світу, і не застосовують ніяких

тарифів всередині країни. У випадку з ЄС це означає, що не сплачуються митні збори при перевезенні товарів з однієї країни ЄС в іншу. Мито з товарів, що ввозяться до ЄС, становить близько 14% від загального бюджету ЄС як частина його «традиційних власних ресурсів». Митний союз заснований з метою ліквідації митних зборів та інших обмежень у сфері торгівлі між країнами-учасницями, а також встановлення єдиних митних зборів при імпорті з третіх країн. Це сфера є виключною компетенцією ЄС, де ЄС визначає митну політику та приймає митне законодавство. Однак відповідальність за імплементацію митного законодавства лежить насамперед на державах-членах, і включає в себе стягнення митних платежів для ЄС і застосування митного контролю.

У сфері митної справи ЄС має виключну компетенцію приймати законодавство, в той час як держави-члени несуть відповідальність за його реалізацію, включаючи митний контроль. Митні органи держав-членів відіграють ключову роль у збалансуванні необхідності полегшення торгівлі з більш швидкими та безперебійними процедурами імпорту та необхідністю застосування митного контролю. Митний контроль на зовнішніх кордонах ЄС захищає споживачів від товарів і продуктів, які можуть бути небезпечними або шкідливими для їхнього здоров'я.

Українська сторона у жовтні 2022 року поінформувала щодо прогресу оновлення Додатку XV [2] до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, який стосується наближення митного законодавства України до ЄС (постатейна імплементація Митного кодексу та інших регламентів ЄС). Таким чином Україна досягла значних успіхів в імплементації Митного кодексу ЄС, та підтвердила готовність до подальшої підтримки України у цьому напрямку. Поступом є питання щодо набуття українськими підприємствами статусу Авторизованого економічного оператора (AEO), приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами.

Обмін попередньою митною інформацією обговорюється вже тривалий час та потребує переходу до практичної площини запровадження такої процедури. Європейські колеги ефективно працюють у системі SEED+ (Systematic Exchange of Electronic Data) [3], у рамках якої відбувається обмін попередньою інформацією між країнами ЄС та балканськими країнами. Митний SEED оновився до Customs SEED+ шляхом встановлення додаткових зв'язків з обміном даними, модернізації митних модулів SEED та вдосконалення управління регіональними митними ризиками.

Платформа SEED відіграла важливу роль у реалізації ініціативи «Зелені коридори» в умовах Covid19. Вона була використана для прискорення процесу оформлення товарів першої необхідності з огляду на пандемію Covid19, заздалегідь надіславши інформацію про партії товарів першої необхідності всім агентствам (митним, фітосанітарним, ветеринарним та харчовим інспекціям), які беруть участь у оформленні товарів, щоб агентства могли підготуватися і щоб цим партіям можна було надати пріоритетне проходження.

Позитивні результати ініціативи «Зелені коридори/смуги» ілюструються статистикою, яка показує, що приблизно 80% вантажівок використовували

внутрішньо-CEFTA контрольно-пропускні пункти/загальні контрольно-пропускні пункти на зелених коридорах, причому 20% з них перевозили товари першої необхідності та отримували вигоду від пріоритетного проїзду [4].

У грудні 2022 року у ході 6-го засідання Підкомітету з питань митного співробітництва Комітету асоціації Україна – ЄС обговорили стан справ у митній сфері в Україні. Крім того, під час зустрічі представники Держмитслужби відзначили результативність співробітництва з митними адміністраціями з питань взаємної адміністративної допомоги, а також з OLAF [5] (*англ*. European Anti-Fraud Office, Європейське бюро по боротьбі з шахрайством) з питань протидії митному шахрайству. Сторони відзначили початок роботи в програмі ЄС «Митниця» та обговорили можливості, які відкриваються для Держмитслужби в рамках програми. Представники ЄС зазначили, що з попереднього засідання Підкомітету відбувся значний прогрес у виконанні Українською стороною зобов'язань в рамках Угоди про асоціацією між Україною та ЄС [6].

Загальна система управління митними ризиками (CRMS) розроблена для забезпечення швидкого та простого у використанні механізму обміну інформацією, пов'язаною з ризиками, безпосередньо між операційними посадовими особами та центрами аналізу ризиків у всіх державах-членах. Вона сприяє митному втручанню в масштабах ЄС щодо найвищих ризиків на зовнішньому кордоні та всередині країни і, таким чином, є невід'ємним елементом у розробці системи управління ризиками Союзу. CRMS складається з форми RIF, яка заповнюється в режимі он-лайн і миттєво стає доступною для всіх митних органів, підключених до неї. RIF є ефективним засобом забезпечення того, щоб на зовнішньому кордоні Союзу застосовувався послідовний рівень митного контролю по відношенню до виявлених нових ризиків, тим самим пропонуючи необхідний рівень захисту громадянам і фінансовим інтересам ЄС і Митному Союзу, забезпечуючи при цьому еквівалентне ставлення до суб'єктів торгівлі по усій території ЄС.

Таким чином, система є практичним способом забезпечення того, щоб інформація про виявленні нових та важливих ризиків якомога швидше поширювалася на операційні митниці у всіх державах-членах; це гарантує, що по всьому ЄС можуть бути вжиті негайні заходи для боротьби з такими ризиками, створює рівні умови для трейдерів і бореться з ризиковою або шахрайською торгівлею.

Українській стороні необхідно напрацювати технічну модель для обміну інформацією. На сьогодні ЄС здійснює напрацювання концептуального документу, який би розкривав всі можливі аспекти обміну попередньою інформацією, з урахуванням законодавства ЄС щодо захисту персональних даних. Обмін попередньою митною інформацією є актуальним та потребує вирішення у нормативному, функціональному аспекті та у сфері технічного та матеріального забезпечення. Інші зазначені інструменти митного контролю ЄС є корисними для України, але потребують нормативно-правового впровадження та організаційно-матеріального забезпечення. Для цього необхідно запровадити управлінську модель, з залученням необхідних публічних інституцій митної

системи, які функціонально-організаційно забезпечать реалізацію прийнятих ратифікованих міжнародних норм.

Література:

1. Митний контроль: недостатня гармонізація перешкоджає фінансовим інтересам ЄС. Спеціальний звіт 04.2021. *An official website of the European Union.* URL : https://eur-lex.europa.eu/homepage.html.
2. Рішення № 1/2022 Комітету Асоціації Україна - ЄС у торговельному складі щодо оновлення Додатка XV (Наближення митного законодавства) до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Рішення. 25 жовтня 2022 року. *Рада асоціації між Україною та Європейським Союзом*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845_001-22#Text.
3. Systematic Exchange of Electronic Data. CEFTA – Центрально-європейська угода про вільну торгівлю. URL : https://cefta.int/projects/seed/.
4. Статистика зелених коридорів. CEFTA – Центрально європейська угода про вільну торгівлю. URL : https://statistics.cefta.int/greencorridorsanon.
5. European Anti-Fraud Office. URL : https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_en.
6. У ході 6-го засідання Підкомітету з питань митного співробітництва Комітету асоціації Україна – ЄС обговорили стан справ у митній сфері в Україні. 02.12.2022р. *Офіційний веб-портал Держмитслужби України.* URL : https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-khodi-6-go-zasidannia-pidkomitetu-z-pitan-mitnogo-spivrobitnitstva-komitetu-asotsiatsiyi-ukrayina-ies-obgovorili-stan-sprav-u-mitnii-sferi-v-ukrayini-1024.

Дурман О.Л.
Козир О.В.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗА КОШТИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Формування та реалізація фінансово-бюджетної політики – доволі складний та відповідальний процес. В звичайних умовах мирного стану і законотворці, і нормотворці (як на державному, так і на місцевому рівнях) докладали багато зусиль, щоб наша законодавчо-нормативна база була актуальною та зрозумілою, прозорою та без «підводних каменів». Для цього, наприклад, було розроблено та запроваджено інформаційну систему публічних закупівель ProZorro, яка дала змогу вивести «з тіні» великі обсяги коштів державного бюджету та місцевих бюджетів різних рівнів.

Проте після уведення в дію правового режиму воєнного стану Указом Президента України [1] та його затвердження Верховною Радою України відповідним Законом України [2], економіка та система публічного управління

почали працювати «на воєнних рейках». Почала перебудовуватися і система управління на рівні держави та на рівні місцевого самоврядування. Більшість механізмів та інструментів, заходів бюджетно-фінансової політики втратили свою активну реалізацію і фактично призупинені (чи, навіть, «розвернуті» в протилежний бік) з моменту широкомасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну та початком військової агресії.

Розглянемо такий аспект формування та реалізації фінансово-бюджетної політики на місцевому рівні як особливості здійснення публічних закупівель за кошти місцевого бюджету на територіях, що мають особливо визначений статус.

Мінреінтеграції наказом від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» [3] актуалізувало перелік таких територій, внісши, а, фактично, кардинально змінивши наказ, що діяв до цього – «Про затвердження Переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 10 грудня 2022 року» [4]. Відтепер територія України поділяється на територію активних бойових дій, територію можливих бойових дій та окуповану територію з датами початку і завершення (припинення) дії такого статусу. Додатково Постановою КМУ від 30 січня 2022 р. № 90 «Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» визначено, що території, для яких не визначена дата завершення бойових дій (дата припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації Російською Федерацією, вважаються такими, на яких ведуться бойові дії, або тимчасово окупованими Російською Федерацією [5, 6]

Хоча є й певна неточність та невизначеність як в самих документах, так і в практиці їх застосування. Так, в наказі [4] в преамбулі було чітко визначено, для яких цілей він використовується, а саме:

– *визначення терміну, з якого починається виплата допомоги внутрішньопереміщеним особам (ВПО)* – з 1 числа місяця, що настає за місяцем, в якому відповідна інформація внесена до цього Переліку (відповідно до абзацу дев'ятого пункту 3 Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332) [7];

– *визначення терміну, протягом якого не проводиться приватизація об'єктів* – на період дії правового режиму воєнного стану та протягом трьох місяців з дня його припинення або скасування, щодо об'єктів, які розташовані на територіях, на яких ведуться активні бойові дії та інформація про які міститься в Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією (відповідно до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2022 року № 952 «Про внесення змін до Порядку проведення електронних аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації та визначення додаткових умов продажу») [8].

В той же час у цьому переліку [3] не визначено, для яких потреб він створений (для реалізації норм яких нормативно-правових актів). А це вже має

ознаки певної колізії, наприклад, в процедурах публічних закупівель. Аналогічна ситуація була із податковим кодексом (щодо пільг по окремих податках). Так, якщо громада раніше (до затвердження наказу №309) була віднесена до території бойових дій наказом №75, то органи місцевого самоврядування проводили публічні закупівлі по спрощеній системі відповідно до підпункту 9 пункту 13 Постанови КМУ від 12 жовтня 2022 р. №1178 [9] – шляхом укладення договору про закупівлю без застосування відкритих торгів та/або електронного каталогу для закупівлі товару.

Якщо ж тепер цю територію віднесли до території «можливих бойових дій», то є незрозумілим, чи можна не проводити торги, якщо «замовник перебуває в районі проведення воєнних (бойових) дій на момент прийняття рішення про здійснення закупівлі або її здійснення». Але таке формулювання дуже неконкретне – виникає розмите розуміння що вважати моментом прийняття рішення: протокол уповноваженої особи, дату затвердження річного плану закупівель чи внесення певних змін до бюджету (в частині видатків)?

Експерти в неформальних розмовах у своєму середовищі обумовлюють таке упорядкування, наприклад, необхідністю більш чітко визначити статус таких територій для використання в іншій діяльності. Проте, на нашу думку, цілі такого регулювання слід визначати чітко, з вказанням сфер, на які розповсюджуються його норми. Тому будемо чекати уточнень та роз’яснень і внесення змін до цих нормативно-правових актів зі сторони Мінреінтеграції, Мінекономіки чи інших зацікавлених органів державної влади, адже запит на такі дії зі сторони органів місцевого самоврядування вже є.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/64/2022
2. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text
3. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (Мінреінтеграції) від 22.12.2022 р. № 309. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text
4. Про затвердження Переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 10 грудня 2022 року: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (Мінреінтеграції) від 25.04.2022 р. № 75. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-22#Text
5. Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 р. № 1364. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text

6. Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 р. № 1364: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2023 р. № 90. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2023-%D0%BF#Text

7. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. URL:

8. Про внесення змін до Порядку проведення електронних аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації та визначення додаткових умов продажу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2022 р. № 952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2022-%D0%BF#Text

9. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text

Журавель С. М.

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Рівень розвиток кадрового потенціалу будь-якою організаційно-виробничої системи (ОВС) є одним з головних факторів, який виступає задля підвищення ефективності її функціонування. Основу ефективного функціонування (ОВС) забезпечує розвиток людських ресурсів являє собою комплекс заходів, що включають: професійне навчання; перепідготовку й підвищення кваліфікації; планування кар'єри персоналу організації.

Також, за умов глобальних трендів цифровізації управлінських та виробничих процесів, актуалізується питання забезпечення якісно високого рівня кваліфікації кадрів. Безперечним аргументом, що обумовлює зазначене виступають негативні тенденції за деякими показниками цифрового розвитку України, що є сигналом для провідних державних органів та організацій щодо вжиття відповідних стимулюючих заходів у бік цифровізації економіки

Розвиток кадрового потенціалу визначає цілі, під цілі та базові принципи, які охоплюють систему управління персоналом будь-якої ОВС у цілому. Принципи, які слугують для формування кадрового потенціалу наступні [1, с. 66]:

1. Системність – кадровий потенціал розглядається, як взаємозалежна динамічна система, що охоплює всі категорії працівників та спрямовується на формування та використання людського капіталу ОВС;

2. Рівні можливості – реальні шляхи просування, які відбуваються в економічному, соціальному та політичному житті держави;

3. Повага до людини – потреби та інтереси колег є першочерговими серед пріоритетів управлінської складової ОВС у цілому;

4. Правова й соціальна захищеність – обов'язковим є дотримання законів, правових актів, трудового, цивільного та господарського права;

5. Оптимізація – основу становлять сукупні здібності працівників, що є необхідними для координації дій, щодо забезпечення стратегічних переваг;

6. Комплементарність управлінських ролей – відбувається постійна взаємодія між професійною та політичною кадровою складовою ОВС.

Ефективне управління багато в чому залежить від ефективного використання персоналу і кадрової політики. Саме кадрова політика створює умови для ухвалення рішень, що задовольняють і організацію, і її співробітників. Кадрова політика формується і реалізується на трех рівнях : на державному, на регіональному та на рівні певної установи чи організацій.

На державному та регіональному рівня кадрова політика виступає як інструмент, який здатний зробити вирішальний вплив на увесь процес суспільних трансформацій та повязпний з проведенням великомасштабних реформ в державі

На рівні певної установи чи організацій кадрова політика виступає певною системою теоретичних поглядів, принципів, правил, норм, що визначають основний напрям роботи з персоналом, а також методи, сприяючі створенню високопродуктивного згуртованого колективу .

Ефективною кадровою політикою називають таку кадрову стратегію, яка об'єднує різні аспекти політики організації відносно персоналу і плани по використанню робочої сили. Кадрова політика повинна підвищувати адаптивність організації до вимог ринку, що міняються, і технологій, які можна передбачати в перспективі [2].

Узагальнюючи вищенаведене зазначимо, що на сьогодні, в Україні основною подальшого соціально-економічного розвитку держави та, відповідно, умовою якісного життя населення є розвиток людського потенціалу, саме тому дана тема є актуальною та потребує глибоких досліджень.

Література:

1. Дядюра К. В Іванова Н. С. Кадровий потенціал підприємства . Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. Матеріали : II Міжнародної науково-практичної конференції 22 квітея2021 р. Киів . 2021. С. 66-67

2. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / авт. кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін.; за заг. ред. д.держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка, д. політ. наук, проф. К.О. Ващенка, д.соц. наук., проф. Ю.П. Сурміна (кер. проєкту). К.: НАДУ, 2012. С. 17

Ігнатьєв О.М.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Оцінка ефективності державного управління формуються на базі системи суб'єктивних цінностей, виражених в ідеології суспільно-державного устрою, в стратегічних цілях суб'єкта управління – політичному курсі, у концепціях, політичних установках і нормах системи управління, які визначають загальні національно-державні інтереси. Найчастіше за такі видаються інтереси панівних класів або домінуючих національно-етнічних груп. Зазначене пояснює залежність критеріїв оцінки насамперед від типу політичної системи, а також конкретно-історичних умов, у яких вона функціонує. Цінності, цілі, концепції, принципи державного управління, нормативна база системи управління, нарешті, суспільні потреби й інтереси - всі ці елементи критеріїв ефективності державного управління представляють собою змінні, обумовлені суспільно-державним устроєм, політичним режимом і конкретним середовищем (історичним і природним), у якому знаходиться дане політичне співтовариство. У сукупності вони складають механізм реагування поведінки держави, як співтовариства людей, на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, систему контролю над зовнішніми та внутрішніми процесами змін. Чим ширшою є сфера контролю, тобто раціонального впливу, тим вищою є ефективність державного управління. Але контроль, раціональне управління суспільством і середовищем не може поширюватися нескінченно. Межа йому – природна самоорганізація суспільства. В цілому, здатність державного суб'єкта сполучити цілеспрямований вплив на соціум з реалізацією його властивості до самоорганізації є одним з універсальних показників ефективності державного управління [1; 2].

Оцінка ефективності державного управління в теоретичному аспекті є процедурою порівняння результатів тих або інших рішень із критеріальними ознаками, що втілюють офіційно визнані цінності, інтереси, цілі та норми. Процедура оцінювання – це одночасно процес виявлення протиріччя між суб'єктивним і об'єктивним факторами управління. Такі протиріччя цілком природні: неможливо (і не є необхідним) повністю врахувати у цілях і стратегіях, проектах і планах усієї різноманітності об'єктивних тенденцій і потреб, інтересів і запитів суспільства, а також передбачити вплив постійно мінливих ситуацій. Рішення фіксують певну дистанцію між існуючим і належним, дійсним і бажаним, реалізованою та потенційною можливостями держави й суспільства. Протиріччя між досягнутими результатами та нереалізованими можливостями, між використаними й незатребуваними ресурсами, між показниками на вході та на виході системи управління детермінуються неадекватністю цілей і засобів, масштабом реальних можливостей і об'єктивних потреб, а також обсягом запасів ресурсів.

Відповідність результатів рішень цінностям і цілям системи, суспільним потребам, інтересам і потенційним можливостям їхнього задоволення не наступає спонтанно. Вона досягається підвищенням рівня функціонування всієї

системи управління, адекватністю принципів, форм, методів і стилю прийняття й реалізації рішень об'єктивному фактору й нормативно-ціннісній базі управління [1; 2].

Залежно від того, що береться за основну ознаку ефективності, розрізняють три групи критеріїв: ціннісно-раціональний, цілераціональний і прагматичний.

Оцінка ефективності тих чи інших державних програм (економічного, соціального або культурного розвитку) можлива із залученням таких показників: обсягу виконаних робіт і проведених заходів, що співвідноситься з витратами; реалізації офіційно встановлених стандартів споживання товарів і послуг; рівня задоволення потреб і запитів населення щодо певних послуг і предметів життєвої необхідності, що фіксується, зокрема, опитуваннями населення й аналізом скарг і пропозицій громадян; динаміки росту бюджетних асигнувань тощо.

В цілому, результати державного управління оцінюються всім суспільством, його окремими групами й кожною людиною окремо, тому що вони наочно проглядаються через зміну рівня й якості життя населення; розвиток соціальної й духовної сфери; результати, отримані в сфері економіки, національної безпеки, міжнародного співробітництва тощо [1; 2].

Література:

1. Ребкало В. А. Політичні інститути в процесі реформування системи влади / В. А. Ребкало, Л. Є. Шкляр. – К. : Вид-во НАДУ. – Міленіум, 2003. – 172 с.

2. Пасемко Г. П. Державне регулювання економічних відносин в умовах глобалізації : монографія / Г. П. Пасемко, М. А. Латинін, Т. М. Лозинська та ін. ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. М.А. Латиніна. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. – 276 с.

Іноземцева О.Б.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сучасне українське суспільство перебуває в стані постійного пошуку оптимальної моделі політичної системи та ефективних шляхів розв’язання суспільно-політичних та соціально-економічних проблем в умовах війни. Це покладається насамперед на фахівців, які достатньою мірою володіють необхідними знаннями, вміннями та навичками, необхідними для їх реалізації.

Розробку та аналіз проблем кадрової політики у сфері цивільного захисту, перспектив її розвитку, характеристику моделей кадрового менеджменту, питання його управління ретельно вивчали В. Андрющенко, В. Бакуменко, С. Домбровська, І. Каленюк, В. Козубняк, Т. Лукіна, В. Огаренко, Н. Островерхова, Н. Протасова, В. Садковий та інші визначні вчені.

Глобальні економічні, політичні та соціальні зміни, які сьогодні відбуваються у світі, вивели систему цивільного захисту держави за межі звичайної моделі забезпечення техногенно-природної безпеки об'єктів економіки і громадян силами та засобами центральних та місцевих органів виконавчої влади і рятувальних підрозділів, що надаються у їх розпорядження під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Дедалі більше уваги приділяється спільним заходам з попередження та реагування на загрози у тісному міжнародному співробітництві [4].

Саме ці зміни в найближчі роки справлятимуть величезний вплив на функціонування єдиної державної системи цивільного захисту України та її структуризацію, стан забезпечення природно-техногенної безпеки та надання допомоги населенню, постраждалому від впливу чинників надзвичайних ситуацій. До них насамперед можна віднести процеси глобалізації управління економічними і екологічними стратегіями, як наприклад, розвитком еко- та біотехнологій, транснаціональними і транскордонними процесами, розвитком нових, сучасних інноваційних технологій тощо.

Не менш суспільно значущим є зростання частоти і наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру, чому сприяє зношеність основних засобів виробництва та нераціональне їх використання, недостатнє фінансування заходів капітального і поточного ремонту потенційно небезпечних об'єктів національної економіки [3].

Враховуючи певну закритість та заангажованість радянського та пострадянського суспільства, звичним при цьому стало нехтування здобутками та досвідом більшості країн Європи у галузі управління техногенно-природною безпекою, управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій в економіці держави, що певною мірою вплинуло й на рівень кадрової політики у сфері цивільного захисту.

У процесі вивчення стану підготовки управлінських кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту України, а також дослідження механізмів функціонування органу управління галузевою освітою, виявлено досить серйозні проблеми, розв'язання яких потребуватиме чималих зусиль як щодо кадрової політики, кадрового менеджменту, так і реформування системи підготовки фахівців-рятувальників, які забезпечуватимуть безпеку населення і територій під час можливого впливу небезпечних природно-техногенних факторів.

Так, керівні кадри сфери цивільного захисту держави (посадовці обласного й районного масштабу) сьогодні готуються лише на рівні післядипломної освіти. Форми такої підготовки (тематичне вдосконалення, короткотермінові семінари, курси підвищення кваліфікації, спеціалізації) не стали обов'язковими для керівників територіальних органів управління ДСНС України. Відбір для професійної підготовки вказаних фахівців не завжди обґрунтований і орієнтується переважно на формальні методи. Крім того, професійний відбір керівних кадрів у сфері цивільного захисту має базуватися також на оцінці їх компетенції, рівня професійної підготовки, освіти, наявної кваліфікації, цілого комплексу психологічних, ділових та моральних якостей кандидатів на керівні посади [2].

З точки зору державного управління, одним з вагомих чинників удосконалення механізмів управління кадровою політикою, зокрема освітою фахівців галузі цивільного захисту, є розробка складових державних та галузевих стандартів вищої освіти, а також стандартів освіти вищих навчальних закладів ДСНС України. На нашу думку, основними принципами побудови вказаних стандартів слід визначити:

цілеспрямованість – послідовність реалізації вимог законодавчо-нормативних актів України за всіма компонентами нормативного й навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців сфери цивільного захисту та безпеки життєдіяльності відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня;

прогностичність – формування змісту освіти, що забезпечує здатність особи вирішувати специфічні (відповідно до галузі) завдання діяльності, які можуть виникнути в майбутньому;

технологічність – безперервність й послідовність реалізації етапів розроблення й впровадження нормативної та навчально-методичної документації, що регламентує галузеву освіту;

діагностичність – забезпечення можливості оцінювання рівня досягнення та ефективності цілей галузевої освіти та професійної підготовки рятувальників.

Такі висновки ґрунтуються на припущенні, що всебічний розвиток системи цивільного захисту держави значною мірою залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. Найвагомішими з них, на нашу думку, є оптимальна організаційна структура органів управління і підрозділів цивільного захисту, ефективність виконання ними покладених на них завдань із забезпечення безпеки населення, своєчасність та ефективність стратегічного та оперативного планування заходів цивільного захисту, управління ресурсами, призначеними для ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф, природних катаклізмів, раціональність фінансових призначень на ці цілі, а також спроможність галузевої системи освіти забезпечити органи управління та підрозділи цивільного захисту підготовленими фахівцями рятувальних професій різних освітньо-кваліфікаційних рівнів [1].

Таким чином, проблемно-цільове дослідження сучасного стану державного управління підготовки управлінських кадрів та фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій засвідчило, що відсутність системного опрацювання теоретичних положень і висновків щодо розвитку вітчизняної освіти фахівців сфери цивільного захисту та безпеки життєдіяльності не задовольняє як сучасні суспільні потреби, так і вимоги міжнародних норм і стандартів. Подальша підготовка кадрів у сфері цивільного захисту потребує обґрунтування основних положень перспективної концепції та визначення принципів управління, зокрема галузевою освітою з огляду на передовий міжнародний досвід і кращі вітчизняні досягнення.

Література:

1. Новакова О.В. Формування політичної еліти як фактор модернізації суспільства // Розвиток освітніх процесів та становлення громадянина в контексті

європейської інтеграції. – Луганськ: Вид-во СНУ імені Володимира Даля, 2004. – 286 с.

2. Сьомін С. В., Резнікова О. О. Проблеми реформування системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України / Внутрішня політика – 1, 2017.

3. Implementation of the International Strategy for Disaster Reduction. Report of the Secretary – General: A/64/280. – UN, 2017. – 28 p.

4. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unocha.org/aboutus/who-we-are.

Карпа М.І.

РОЛЬ ВМО В ГАЛУЗІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Вплив контрафакту і піратства на світову економіку з кожним роком стає все більш серйозним. Роль митниці у боротьбі з контрафактом є дуже важливою для запобігання недобросовісній конкуренції та гарантування рівного доступу на ринок для всіх суб'єктів господарювання. Більше того, митниця виконує важливу функцію у фіскальній сфері, але оскільки імпортні мита падають на її місію захисту суспільства та забезпечення дотримання правил торгівлі, набуває все більшого значення. Багато контрафактної продукції наражають громадськість на серйозні ризики для здоров'я та безпеки. Згідно зі Звітом Всесвітньої митної організації (далі - ВМО) про незаконну торгівлю [1], були зафіксовані численні випадки фармацевтичної продукції та ліків, що відпускаються за рецептом, виготовлених з отруйних, інших небезпечних складових або містять активні інгредієнті; автозапчастин та іграшок, які не відповідають стандартам безпеки; деталей повітряних суден, зібраних з підроблених запасних частин; продуктів харчування, шампуню та побутових засобів для чищення, що містять небезпечні інгредієнти тощо. Ці підроблені продукти можуть бути небезпечними та призвести до легких травм, отруєння, летальних наслідків.

ВМО впроваджує низку програм та заходів для вирішення проблем екологічного спрямування, сприяння сталого розвитку, запровадження так званих «зелених» митниць. Програма захисту прав інтелектуальної власності, охорони здоров'я та безпеки починається з припущення, що нічого не можна досягти ізольовано. Таким чином, ВМО бере активну участь у здійсненні широкомасштабних заходів з розбудови потенціалу, координації зусиль своїх членів та пов'язаних з ними міжнародних організацій, співпраці з приватним сектором та розробці різних інструментів правозастосування.

Організаційно-інституційне забезпечення програми включає акредитацію експертів, підготовлених ВМО, організацію регіональних та національних семінарів для оперативних митників, а також проведення діагностичних місій, які включають перегляд національного законодавства, аналіз ризиків для

конкретної країни, залучення правовласників та компетентних національних органів тощо.

Координація зусиль усіх зацікавлених сторін шляхом одночасного посиленого прикордонного контролю є ключовим елементом програми. За допомогою таких операцій можна досягти кількох цілей, включаючи обмін інформацією в режимі реального часу між різними країнами, надання митникам новітніх інструментів та інструментів для більш ефективного аналізу та таргетування ризиків, посилення співпраці з правовласниками та отримання додаткової інформації про підробки, методи приховування тощо.

Важливу роль відіграє і партнерство з приватним сектором. Митниця здатна підвищити ефективність своєї діяльності, маючи в режимі реального часу доступ до комерційних даних і стратегічної інформації, необхідної для виявлення контрафактних товарів. Зі свого боку, законні підприємства отримують величезну користь від роботи у партнерстві з митною адміністрацією, яка, маючи більшу обізнаність про потреби бізнесу, знаходиться в кращому становищі для полегшення законної торгівлі.

Важливим механізмом є міжнародне співробітництво, адже ВМО та її члени тісно співпрацюють з такими організаціями, як GS1, Union des Fabricants, Федерація європейської індустрії спортивних товарів (FESI), Asociación Nacional para la Defensa de la Marca (ANDEMA), Les Entreprises du Médicament (LEEM), Митний інформаційний центр інтелектуальної власності (CIPIC), з метою уникнення дублювання повноважень та сприяння тому, щоб зусилля всіх зацікавлених сторін об'єдналися у пошуках колективної справи – боротьби з контрафактом та піратством – яка лежить в основі економічної, комерційної та соціальної турботи держав.

ВМО організовує серію симпозіумів для запровадження екологізації усіх митниць, впровадження «зелених митниць», з метою захисту навколишнього середовища. Після «Глобальної конференції зеленої митниці» [2], організованої 27 та 28 червня 2022 року симпозіуми є частиною загальної роботи ВМО для організація діяльності зеленої митниці [3]. Понад 200 учасників з митних адміністрацій, міжнародних урядових організацій, неурядових організацій, наукових кіл та приватного сектору приєдналися до цього першого симпозіуму. Ця конференція успішно започаткувала діалог між багатьма зацікавленими сторонами щодо екологічної та торговельної політики, щоб зрозуміти складність питання та дослідити роль митниці. Розпочато діалог, що сприятиме захисту навколишнього середовища та дозволить ефективно адаптувати митницю до глобальної потреби у співпраці з зацікавленими сторонами. Після Зеленої конференції ВМО, метою серії симпозіумів є пошук дієвих ідей, щоб зробити видання Гармонізовану систему до 2027 року все більш зеленою, беручи до уваги, що Порядок денний ООН зі сталого розвитку до 2023 року визнає важливість міжнародної торгівлі для забезпечення більшої екологічної стійкості, сприяння розвитку та економічному зростанню.

Залучення митних адміністрацій, зацікавлених сторін та користувачів Гармонізованої системи до серії симпозіумів дає ще один спосіб Секретаріату ВМО взяти участь у необхідних комунікаціях для розвитку цієї роботи.

Важливість такої роботи є актуальною, оскільки потреба в підтримці Гармонізованої системи заходів зеленої політики все частіше визначається членами та іншими міжурядовими організаціями.

Екологізація Гармонізованої системи з використанням ретельно оформленого методу для окремої ідентифікації товарів, що мають екологічне значення, дозволить забезпечити більшу прозорість і передбачуваність комерційних операцій за участю цих видів товарів, а також підтримати заходи політики щодо зниження впливу торгівлі на навколишнє середовище.

Іншою метою моніторингу таких товарів буде боротьба із загрозами сталому розвитку, незаконною торгівлею дикою фауною та флорою, незаконною експлуатацією лісового, рибного та гірничодобувного ресурсів, відходів, які загрожують міжнародній безпеці, а також економічному зростанню та розвитку.

Залишаються ще низка різних невирішених питань щодо поширення концепції циркулярної економіки. Одне з питань полягає в тому, що для більшості товарів гармонізована система не має підрозділів, які стосуються того, чи є матеріали первинними чи переробленими, чи придатні відходи для операцій з відновлення. Є багато невирішених питань щодо того, яким чином такі матеріали можуть бути ідентифіковані на кордоні. Отже, актуальним є питання розробки механізму, за яким Гармонізована система може відображати рух торгівлі до більш циркулярної моделі економіки.

Література:

1. Illicit Trade Report 2021. Publications. *An Official Web-portal of World Customs Organization*. URL : https://www.wcoomd.org/en/topics/enforcement-and-compliance/resources/publications.aspx.
2. Successful conclusion of the Green Customs Global Conference. 30 June 2022. *World Customs Organization*. URL : https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2022/june/successful-conclusion-of-the-green-customs-global-conference.aspx.
3. Visualising a greener HS. A Symposia Series. *World Customs Organization*. URL : https://www.wcoomd.org/en/events/upcoming-events/visualising-a-greener-hs.aspx.
4. Karpa, M. (2021). Universally recognizeed and national principles of competence of civil servants as a basis for legal provision of information security: the experience of the European Union. Journal of interdisciplinary research (11(2)). pp. 48-53.
5. Kryshtanovych, M., Akimova, L., Shamrayeva, V., Karpa, M., Akimov, O. (2022). Problems of European integration in the construction of EU security policy in the context of counter-terrorism. International Journal of Safety and Security Engineering, Vol. 12, No. 4, pp. 501-506. https://doi.org/10.18280/ijsse.120411.

Карпеко Н.М.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Одним з ключових механізмів соціальної політики будь-якої держави є механізми розподілу доходів і власності. Динаміка розподілу власності є одним з істотних індикаторів соціального стану суспільства, причому її вплив на політичну сферу у відомому сенсі є більш довготривалим і стійким, чим дія інших чинників розвитку соціуму, оскільки характер власності - відправна точка і кінцевий результат функціонування будь-якої соціально-економічної і політичної системи. Приватна власність відповідає способу буття особистого інстинкту і особистого життя. Звідси витікає необхідна індивідуальна форма творчості і господарської праці, господарського інтересу і творення, а також забезпечена свобода.

Таким чином, від того, як в державі вирішується проблема приватної власності і регулювання доходів, залежить політична стабільність і соціальний світ. На різних етапах розвитку держави проблема приватної власності вирішується далеко не однозначно. Ретроспективний аналіз показує, що в системі соціальної диференціації багатства діють стійкі закономірності. Так, виявляється існування граничних величин її концентрації, що відповідають різним фазам розвитку. Йдеться про те, що фаза економічного підйому співпадає з посиленням нерівності і соціальної диференціації, а період економічного спаду, навпаки з їх зниженням.

Зменшення міри нерівності, як правило, характерно і для періодів соціально-політичних катаклізмів (криз, військових конфліктів і так далі). Така тенденція пов'язана з особливостями взаємодії економічної і соціальної політики. Економіка для соціальної сфери - це поживне середовище. В цьому відношенні соціальна політика не може бути абсолютно незалежною від економічної політики, оскільки вона завжди спирається на наявний ресурсний потенціал економіки.

Будь-яка дія економіки на соціальну сферу супроводжується певними змінами в соціальній структурі. Так, в періоди економічного зростання посилення концентрації стає можливим завдяки тому, що більшість населення, щонайменше, не втрачає, навіть швидше набуває з точки зору добробуту. У цій фазі падіння рівня життя менш ймовірно по економічним і соціальним, так само як і політичним причинам. З іншого боку, фази спадів і криз стимулюють значний ріст загальної і локальної соціальної напруги. У цих умовах відбувається зниження долі багатства, що знаходиться у розпорядженні вищих соціальних груп. Органічний взаємозв'язок економіки і соціальної сфери носить прямій, але зовсім не лінійний характер, це в деякій мірі «маятниковий механізм» зі своїми внутрішніми закономірностями роботи. Дія політики на соціальну структуру визначається іншим характером взаємозв'язку. Коли політичні актори роблять масштабні політичні дії, як правило, це порушує соціальну гармонію [2, с.24].

У соціальній політиці держави існує певна кореляція між моделями диференціації доходів і власності. Тут визначальне місце займають механізми розподілу доходів, оскільки вони динамічніші, а тому можуть ефективніше і відносно безболісно коригуватися з боку владних структур. Моделі ж розподілу власності, як правило, більше статичні, вони тісно пов'язані з тривалою динамікою моделей диференціації доходів, і тому на практиці має місце істотне відставання у формуванні адекватної моделі власності. Довготривалість і певна статичність стосунків власності частенько не дозволяє розглядати їх як прямий механізм соціальної політики держави. Проте незважаючи на таку особливість, в соціальній політиці країн заходу з часом стали враховуватися і проблеми розподілу і росту довгострокових активів. Довготривалість формування стосунків власності пов'язана з тим, що вони, як правило, залежать від зусиль декількох поколінь.

Накопичення доходів - це, як правило, результат діяльності активного покоління і у меншій мірі передування. В зв'язку з цим можна припустити, що зосередження у окремих соціальних груп значного потенціалу власності неминуче веде до збільшення диференціації, тоді зниження соціальної нерівності шляхом реформіста стає можливим тільки за допомогою застосування гнучкіших механізмів розподілу доходів. Взаємозв'язок доходів і власності визначається і масштабами кореляції цих параметрів. Пріоритети населення в структурі доходів - це один зі значимих показників рівня стабільності соціально-політичної системи.

В період кризи переваги міняються. Населення намагається «позбавиться» від готівки і банківських вкладів, направляючи вільні засоби на купівлю нерухомості, золота і предметів розкоші. Накопичення додаткових активів у вигляді власності веде до того, що з певного моменту останні починають використовуватися як джерело доходу. Можна також констатувати, що пріоритети населення обумовлені природною орієнтацією на найбільш стійкі і ліквідні види майна, причому вона тим більше, чим менш значний поточний рівень доходів тієї або іншої групи. В той же час з досягненням певної соціальної позиції і певного рівня доходів характер власності починає придбавати нові контури: відбувається перехід до більше диверсифікованої моделі.

Механізми соціальної держави наслідують системні закономірності, одна з яких пов'язана з тим, що елементи системи мають певний динамізм, мінливість, а сама структура відносно стійка і консервативна. В країнах Заходу процеси розподілу доходів і власності дуже динамічні, але в структурному плані ситуація міняється досить повільно, і іноді на ті або інші більш менш помітні, видимі зміни йдуть десятиліття. Загальна спрямованість розвитку багато в чому задається НТР, яка формує потужні імпульси, що ведуть до зрушень у базових механізмах [3, с.85].

Таким чином, механізми соціальної держави, як показують факти, ефективні відносно зниження поточного, але менш дієві відносно довготривалої (структурної) нерівності; тому у будь-якої, навіть найефективнішої соціальної політики є свої фізичні межі і обмеження. Моделі розподілу доходів і власності вимушені балансувати в діапазоні соціальної рівноваги між двома полюсами,

верхньої межеї якою є економічна ефективність, яка повинна зберігатися на високому рівні і не має бути порушена соціальними переміщеннями. Нижня межа - це міра задоволеності соціальних груп відносно економічних і політичних аспектів свого положення. Цей показник повинен набагато перевершувати потенціал чинників, стимулюючих ріст незадоволення, а отже, і активні форми соціального протесту. Отже, моделі розподілу доходів і власності у рамках соціальної політики держави нерідко бувають дуже болючі для окремих соціальних груп, які реагують на соціальну несправедливість в руслі механізму відносної депривації. Щоб уникнути цього, необхідно, щоб міра задоволеності соціальних груп відносно економічних і політичних аспектів свого положення була висока. Вагому допомогу в цьому процесі може надати грамотна інформаційна політика [1, с.172].

Для успіху багатьох реформ як в соціальній, так само і в інших сферах, важливі не лише об' єми коштів, що виділяються на ці реформи, податкові та інші перерозподільчі механізми, але і зміна свідомості самих реформаторів і громадян, у тому числі шляхом забезпечення позитивної інформаційної підтримки соціальної реформи. Для цього важливо постійно і доступно пояснювати громадянам мету і завдання кожної реформи і супроводжувати таку політику позитивними образами. Результатом такої інформаційної політики буде створення обстановки соціального оптимізму - важливої основи процесу реформування і соціальної мобілізації. Тому одна з наших гіпотез полягає в тому, що для успішної реалізації соціальних реформ потрібна грамотна інформаційна політика держави по їх підтримці, роз'ясненню громадянам, створенню позитивного інформаційного поля і позитивних образів в процесі їх реалізації.

Література:

1. Кінаш І.П. Склад і структура соціальної інфраструктури / І.П. Кінаш // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 3 (46). – Ч. 2.– С. 171–176.

2. Моторнюк У.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави / У.І. Моторнюк // Економіка та держава. – 2016. – № 12. – С. 23–26

3. Новікова О. Ф. Інноваційні підходи до формування соціальної політики в умовах зростання зовнішніх та внутрішніх викликів / 238 О. Ф. Новікова // Соціально-трудові відносини: теорія та практика . – 2014. – № 2. – С. 80–88.

Карпеко О.В.

ШЛЯХИ І НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

З розвитком ринкових стосунків змінилася політика господарюючих суб'єктів. Ефективне управління багато в чому залежить від ефективного

використання персоналу і кадрової політики. Саме кадрова політика створює умови для ухвалення рішень, що задовольняють і організацію, і її співробітників. Кадрова політика формується і реалізується на державному і регіональному рівнях, на рівні організацій. З одного боку, це засіб, який здатний зробити вирішальний вплив на увесь процес змін, що відбуваються, та пов'язані з проведенням великомасштабних реформ в державі і суспільстві. З іншого боку, кадрова політика – це система теоретичних поглядів, принципів, правил, норм, що визначають основний напрям роботи з персоналом, а також методи, сприяючі створенню високопродуктивного згуртованого колективу. Ефективною кадровою політикою називають таку кадрову стратегію, яка об'єднує різні аспекти політики організації відносно персоналу і плани по використанню робочої сили. Кадрова політика повинна підвищувати адаптивність організації до вимог ринку, що міняються, і технологій, які можна передбачати в перспективі.

Фахівці рекомендують дотримуватися наступних принципів при формуванні державної кадрової політики :

- принцип доступності (відкритість і рівність умов доступу громадян при вступі на державну службу);
- принцип вибору (залучення найбільш кваліфікованих кандидатів на основі єдиних вимог в ході відкритого конкурсу);
- принцип гласності (кадрові рішення і їх підстави мають бути відкриті і підконтрольні громадянському суспільству);
- принцип конкурентоспроможності (привабливість державної служби на ринку праці);
- принцип винагороди за результатами діяльності (залежність грошового змісту державного службовця і його посадового росту від результатів службової діяльності);
- принцип професійного розвитку (наявність системи безперервної професійної освіти державних службовців).

Дотримання цих принципів дозволяє підвищувати рівень професійної компетентності державних службовців, долати якісний дисбаланс між кадровими складами приватного і державного секторів, формувати відкрите громадянське суспільство і так далі [2,с.101].

Найважливішим суб'єктом забезпечення соціальної і національної безпеки України є кадри державної служби. Потрібне створення інноваційної теорії і практики публічного управління, формування управлінських кадрів, державних службовців нової генерації, здатних мислити і діяти в умовах кризового стану суспільства, коли світ стає не лише відкритішим, транспарентними толерантним, але і конфліктним, небезпечним і уразливим.

Результатами неефективної кадрової політики минулих років в Україні, на думку деяких учених, являються:

- недостатня конкурентоспроможність багатьох державних чиновників в порівнянні з сучасним менеджментом великих компаній;
- відтік великого числа висококваліфікованих, професійно підготовлених держслужбовців в комерційні і інші недержавні структури;

- система корупції, що склалася, патронажу і протекціонізму у багатьох органах публічного управління;
- відсутність дієвих кадрових - управлінських механізмів допуску до держконтроля і захисту, що перешкоджають проникненню в найвищі органи влади людей з авантюристськими схильностями, низькою правовою культурою, моральними вадами, із слабкою професійною підготовкою, а також профнепридатних.

Рівень професіоналізму держслужбовців можна охарактеризувати як близький до середнього, хоча експерти, що представляють держслужбу, вважають його на рівні вище за середній. Професіоналізм держслужбовців необхідно удосконалювати і розвивати, усуваючи причини його зниження.

Невідповідність напрямів і якості професійної підготовки потребам підприємств і організацій призводить до зниження конкурентоспроможності людського капіталу регіону, що формується. В майбутньому це може стати реальною загрозою для економічної рівноваги області [3].

Актуальною залишається проблема залучення в аграрний сектор молодих висококваліфікованих фахівців, здатних повною мірою використати науково-технічний потенціал сільсько-господарських підприємств. Дефіцит кваліфікованих кадрів - одна з найгостріших проблем, яка характеризує ситуацію на сучасному ринку аграрної праці. Вона породжує виникнення інших несприятливих тенденцій.

Розвиток економіки, висока міра конкуренції на ринку товарів і послуг сприяють розвитку кадрової політики на підприємстві, оскільки головним ресурсом організації є її співробітники, витрати на яких виникають при їх наймі і навчанні. Від кваліфікації працівників, їх професійної підготовки і ділових якостей значною мірою залежить ефективність виробництва. Тому кадрова політика - це генеральний напрям в роботі з персоналом, визначуване сукупність найбільш важливих принципових положень виражених в рішеннях уряду на тривалу перспективу або окремий період. Поняття «Кадрова робота» включає підготовку кадрів, їх підбір, розставляння, використання, перепідготовку, виховання, організацію творчого росту, створення кадрового резерву, планування руху кадрів, їх переатестацію.

Ряд фахівців розглядає персонал як головний чинник конкурентоспроможності підприємства. Існує пряма залежність якості продукції і витрат, ефективності використання виробничих потужностей, фінансових ресурсів, реалізації інноваційних можливостей персоналу, розробки конкурентної стратегії і інших аспектів діяльності підприємства від компетентності персоналу підприємства.

Важливим напрямом кадрової політики є кадрове планування, під яким розуміють спрямовану діяльність організації по підготовці кадрів, забезпеченню пропорційного і динамічного розвитку персоналу, розрахунку його професійно-кваліфікаційної структури, визначенню загальної і додаткової потреби, контролю за його використанням. Мета кадрового планування - надання людям робочих місць в потрібний момент часу і у необхідній кількості відповідно до їх потреб, схильностей і вимог виробництва [1, с.105].

Робочі місця з точки зору продуктивності і мотивації повинні дозволити працюючим оптимальним чином розвивати свої здібності і підвищувати ефективність праці.

Питаннями кадрового резерву необхідно займатися на рівні регіонів, де формується кадровий потенціал, добре знайомий з регіональними реаліями. Ефективне управління кадрами є чинником національної політики, тому необхідно безперервно формувати і адаптувати кадрову політику на усіх рівнях до обставин, що змінюються.

Кадрова політика покликана забезпечувати соціально-економічні інтереси суспільства у рамках стратегії розвитку регіону. Для цього необхідно виробити нові підходи до регіонального регулювання кадрових процесів, визначити нові пріоритети і принципи кадрової роботи як на державному, так і на регіональному рівні.

Література:

1. Жовнірчик Я.Ф. Сучасна кадрова політика в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 12. С. 102–107.

2. Карпеко Н.М. Розвиток механізмів державного регулювання ринку праці в умовах модернізації економіки. Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2022. – Вип. 2 (17). С. 97-103.

3. Лучанінова Л.О. Державна кадрова політика – найважливіша передумова зміцнення держави / Л.О. Лучанінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kbuapa.kharkov.ua

Кисельов Є. В.

ІНСТРУМЕНТИ РЕФОРМУВАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Паливно-енергетичний комплекс (далі ПЕК) є стратегічно важливою національно-господарською структурою в економіці України і її регіонів, технологічна єдність якої обумовлена організаційними взаємозв'язками і економічною взаємозалежністю нерозривного ланцюга здобичі - перетворення - передачі - споживання - використання енергоресурсів. Організаційно ПЕК підрозділяється на галузі, системи і підприємства :

- Що добувають: вуглевидобування, нафтовидобуток, газодобування, переробка торфу, сланців, урану і інших ядерних матеріалів;
- Що перетворюють: углепереработка, нафтопереробка, газопереробка, здобич торфу, сланців, електроенергетика, атомна енергетика, котельні та ін.
- Передавальні і розподіляючі: перевезення вугілля, торфу, сланців, нафтопроводи і інші способи транспортування нафти і нафтопродуктів,

газопроводи, електричні мережі, паро- і теплопроводи, трубопроводи місцевих енергоносіїв, газобалонне господарство;

Споживання і використання в усіх галузях національного господарства на технологічні, санітарно-технічні і комерційно - побутові потреби, що об'єднуються поняттям «Енергетика галузей національного господарства», розділяється на енергетику промисловості, транспорту, сільського господарства, комунальну і т.д.

Як видно, організаційної єдності в ПЕК немає, в сучасних умовах сталося ще більше організаційне відособлення окремих частин ПЕК з утворенням локальних господарських одиниць (акціонерних товариств) за участю державного капіталу і капіталу вищестоящих адміністративно - виробничих структур.

Проте, технологічна єдність виробництва і споживання паливно-енергетичних ресурсів призводить до необхідності дуже тісних інформаційних зв'язків між різними частинами ПЕК, особливо в електроенергетиці. Тут існує єдина система оперативного управління, що об'єднує усі електроенергетичні об'єкти незалежно від рівня управління (станції, мережі, системи, Єдина енергосистема країни) і форми власності (державна, акціонерна, колективна, приватна).

Різні галузі і складові частини ПЕК економічно об'єднуються на українському і світовому енергетичному ринку (за прямими договорами, через товарно-сировинні біржі, з державними замовленнями і квотах на експорт і тому подібне) будучи господарський самостійними суб'єктами ринку.

В той же час технологічна єдність ПЕК робить суб'єктів енергетичного ринку взаємозалежними, а в такій цілісній галузі як електроенергетика і при теплопостачанні від ТЕЦ і котельних, коли споживачі в повному розумінні слова прив'язані до теплових і електричних мереж, виникає природна монополія виробників.

Монополізм електроенергетики природним чином ускладнює розвиток ринкових стосунків між виробниками і споживачами енергії. Електроенергетика є виробничо - технологічним комплексом, що включає установки для генерування, перетворення, передачі і розподілу електричної і теплової енергії. Це електростанції і котельні різних типів, електричні і теплові мережі, а також підприємства і організації у складі галузі, що здійснюють проектування, будівельно-монтажні і пуско-налагоджувальні роботи, ремонтне обслуговування.

XX століття було не лише століттям багатократного зростання споживання енергії у всьому світі, але і періодом постійного поліпшення її якості. У 1970-і роки нафтові кризи змусили багато країн переглянути свою енергетичну політику у бік ресурсозберігання.

Для подолання системної кризи в економіці потрібна заміна традиційних підходів в управлінні на нові методологічні рішення, основою яких повинен стати позитивний досвід вітчизняного і зарубіжного управління. Особливість подібних рішень в державному регулюванні полягає в розгляді об'єктів регулювання, у тому числі і паливно-енергетичного комплексу, як цілісної економічної системи, елементи якої орієнтовані на реалізацію конкретної

цільової установки і здатні забезпечити відтворення за рахунок власних ресурсів. При цьому важливо відстежувати динаміку таких основних системних властивостей, які характеризують, з одного боку, потенціал самого об'єкту регулювання (самоорганізація, саморегулювання, самозбереження), з іншої – показують його відношення із зовнішнім середовищем (адаптивність, гнучкість, автономність, ієрархічність, безпека, надійність).

Література:

1. Ільєнко А. С. Енергетична безпека України: сутність, загрози та механізми регулювання. «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління». Том 30 (69) № 4, 2019. С.61-67.

2. Євдокімов В. А. Інструменти державного управління розвитком електроенергетичної галузі . Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи : зб. тез Щорічної Інтернет наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 березня 2015 р.). Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ, 2015. Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2015-1/doc/2/11.pdf.

Ковальська Н.М.
Ковальський В.І.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В сучасних умовах розвиток ефективних інститутів влади в Україні неможливий без кардинальних змін у політико-адміністративній системі. Військова агресія Росії створила глобальні ризики, які загрожують світу, сформували нові виклики у сфері публічної політики. У доповіді «Геополітика війни в Україні» [3] такі дії РФ кваліфікують як порушення норм міжнародного права та принципів міжнародного порядку. Слід наголосити, що такі наземні бойові дії, найбільші за останні три чверті століття стали викликом європейській стабільності та безпеці. Тим самим відповідно до міжнародного кримінального права було порушено фундаментальні принципи Статуту ООН. Такі прояви агресії через російське вторгнення в Україну 2022 р. стало значними викликами для системи міжнародної безпеки. «Ревізіонізм Росії в Україні є не поодиноким випадком, а частиною континууму зовнішньополітичних цілей і фундаментальною складовою частиною російської державності та спробою проєкції сили як щодо європейських держав, так і на глобальному рівні. Вторгнення РФ в Україну та вчинення воєнних злочинів проти українців є виявом її імперської політики, продовженням радянського імперіалізму» [1]. За наслідками цього, ключові дійові особи не лише в глобальному вимірі, стикнулися із загрозами в економіці, геополітиці, охороні навколишнього середовища, соціальними ризиками, технологічними катастрофами. Адже за оцінками світових експертів, існує більш як тридцять напрямів, спроможних дестабілізувати суспільно-економічне життя у більшості країн світу.

Наприклад, згідно аналізу Національного інституту стратегічних досліджень у доповіді «Глобальні ризики та невизначеність: огляд дослідження EIU» [2] зазначено, що геополітичними та геоекономічними наслідками російської агресї проти України є зростання ризиків для співробітництва країн Європейського Союзу з КНР і це негативно впливає на розвиток світової економіки. Автори зазначають, що «уряди держав ЄС критикують китайську зовнішньополітичну позицію щодо збройної агресії РФ проти України, тоді як китайська сторона має значні важелі воєнного, політичного та економічного впливу на політику Росії. Це спричиняє занепокоєння урядів держав – членів ЄС з приводу того, що Китай опосередковано сприяє агресорові в підриві європейської системи безпеки» [2]. Дослідники наголошують, що КНР виступає ненадійним партнером, в ситуації коли, нав'язав ЄС свою геоекономічну стратегію «Один пояс – один шлях», але при цьому ухиляється від консолідованого реагування на реальні загрози. Наголошено, що нерівноправне ставлення Китаю до європейського бізнесу, що інвестує в економіку цієї держави, а також державне субсидування китайських виробників, що спричиняє нерівність умов торгівлі, посилює ці ризики. Наведено думку експертів EIU, які вважають, що «якщо не буде досягнуто згоди щодо врегулювання зазначених проблем, ЄС буде змушений ввести *економічні санкції проти КНР* у вигляді заборон та обмежень на імпорт певних товарів, інвестицій, на злиття європейського та китайського бізнесу, на доступ до фінансових ресурсів Євросоюзу» [2]. Можна зазначити, що це спричинить проблеми як для китайських компаній на ринках ЄС і відіб'ється на діяльності комерційних підприємств ЄС у КНР, так і для ЄС, адже заблокує постачання важливої для економіки Європейського Союзу сировини. Зрозуміло, що за результатами торгівельної війни і Єс і КНР зазнають економічної шкоди. Крім того, це призведе до скорочення інвестицій, експорту та імпорту між ними.

Глобальні тенденції відбилися на суб'єктності публічних акторів у різних типах систем, ускладнивши процес формування публічної політики та виокремивши національні моделі цього багатоскладового явища, які мають свої унікальні особливості, проблеми й результативність. Публічні актори (інституціоналізовані й неінституціоналізовані), діючи в конкретно заданих інституціональних обставинах (інституціональне середовище), формують публічну політику в різних системах диференційовано і з різним ступенем результативності та ефективності. Під інституціональним середовищем прийнято розуміти – політичні діючі формальні і неформальні правила, що утворюють політичні, соціальні та юридичні межі взаємодії між людьми, що забезпечують інформацію і координацію дій. До формування інституціонального середовища мають відношення ті актори, які причетні до нормотворчості. Фактично інституціональне середовище являє собою «правила гри», яким слідують актори в публічному просторі для збереження стабільності політичної системи. Однак, це відносна величина, оскільки в політичному житті відбуваються процеси, що вимагають коректування, а іноді й зміни інституціональних гравців в публічному полі. Слід зазначити, що в Україні реформування політичної системи управління і відповідних інститутів

характеризується розвитком громадянського суспільства та перетворення його на повноцінного актора політичних процесів з позитивним балансом довіри.

Отже, ризики, які породжує російська військова агресія щодо України, спричиняють дестабілізацію економічної та суспільно-політичної ситуації в усьому світі. Таким чином, виникає потреба у відповідних змінах в політико-адміністративній системі і публічній політиці.

Література:

1. Геополітичні аспекти впливу на хід війни РФ проти України. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/heopolitychni-aspekty-vplyvu-na-khid-viyny-rf-proty-ukrayiny

2. Глобальні ризики та невизначеність: огляд дослідження EIU. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/hlobalni-ryzyky-ta-nevyznachenist-ohlyad-doslidzhennya-eiu

3. Kotoulas I. E., Pusztai W. Geopolitics of the War in Ukraine. Foreign Affairs Institute, June 2022. URL: https://euagenda.eu/upload/publications/geopolitics-of-the-war-in-ukrai…

Кондратьєв Ю.О.
Панчишний М.М.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Розробка дієвого механізму державного регулювання в сфері охорони здоров'я виступає однією з важливих умов, котра буде спрямована на забезпечення її ефективного функціонування. Саме поняття механізму державного регулювання охорони здоров'я являє собою частину механізму, що регулює економіку країни в цілому. Розглядаючи механізм державного регулювання сфери охорони здоров'я зокрема, можна виділити сукупність цілей, принципів і методів адміністративного, економічного, правового і соціального характеру, які здійснюються державою за допомогою набору інструментів з метою забезпечення динамічного і ефективного розвитку сфери охорони здоров'я країни.

Серед елементів механізму державного регулювання сфери охорони здоров'я прийнято виділяти суб'єкт і об'єкт регулювання, методи, інструменти та засоби реалізації механізму, цілі та принципи регулювання, а також його результати [1; 2].

Суб'єктами державного регулювання в сфері охорони здоров'я є Верховна Рада України, Президент України як глава держави, Рада національної безпеки і оборони України як координаційний орган, спрямований на вирішення питань національної безпеки та оборони при Президентові України, центральні органи виконавчої влади, зокрема – Міністерство охорони здоров'я України, та місцеві органи виконавчої влади разом з органами місцевого самоврядування [1-3].

Зазначені суб'єкти, які здійснюють регулювання у сфері охорони здоров'я, поділяються на чотири групи, а саме:

– вищі органи державної влади;

– органи виконавчої влади загальної компетенції;

– органи виконавчої влади галузевої компетенції;

– органи місцевого самоврядування.

Що стосується об'єктів державного регулювання, то вони поділяються на матеріальні і нематеріальні. Серед матеріальних прийнято виділяти власне установи охорони здоров'я, медичних персонал, лікарські засоби та основні фонди, а також фінансові ресурси. До нематеріальних об'єктів належать службові зв'язки між суб'єктами зазначених відносин, відносини між пацієнтом та працівником сфери охорони здоров'я, професійний рівень медичного персоналу тощо [2; 3].

Однак головний об'єкт державного регулювання представлений здоров'ям населення та його станом, на який можна впливати й покращувати його рівень. Крім цього, серед важливих об'єктів регулювання виступає система охорони здоров'я, яка об'єднує безліч закладів охорони здоров'я всіх форм власності, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, які здійснюють управління ними [1; 2].

На сучасному етапі розвитку системи охорони здоров'я основні цілі механізму державного регулювання сфери представлені такими напрямами:

- забезпечення населення висококваліфікованими фахівцями та якісним рівнем медичного обслуговування;

- забезпечення громадян гарантованим пакетом безкоштовних медичних послуг;

- забезпечення достатнього рівня фінансового забезпечення;

- забезпечення новими технологіями та інноваційним розвитком галузі;

- вдосконалення системи організації та управління охороною здоров'я;

- підвищення рівня кваліфікації кадрів в системі охорони здоров'я;

- проведення профілактичної діяльності;

- забезпечення вдосконалення процесу правового регулювання;

- створення конкурентного середовища на медичному ринку;

- створення системи охорони здоров'я, яка пристосовується до постійно змінюваних умов існування економічного ринку [1-3].

В цілому, для досягнення поставлених завдань важливим моментом є те, що органи влади, здійснюючи державне регулювання сфери охорони здоров'я спираються на такі принципи як законність, прозорість, системність, оптимальність, прогнозованість, пріоритетність, ефективність і соціальна відповідальність. Дотримуючись зазначених принципів можна досягати підвищення дієвості та ефективності механізму державного регулювання в умовах реформування галузі, існуючі на даному етапі в Україні.

Література:

4. Заколодяжна М. В. Програмно-цільовий підхід у державному управлінні системою охорони здоров'я. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_du/...1/.../DU111_43.pdf.

5. Карлаш В. В. Державне регулювання реформуванням системи охорони здоров'я України / В. В. Карлаш // Інвестиції: практика та досвід. − 2019. − № 15. − С. 121–124.

6. Фойгт Н. Роль планування в системі державного управління охороною здоров'я / Н. Фойгт. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2011_3/11fnauoz.pdf.

Кордиш Д.Є.

СИНЕРГЕТИЧНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО Й ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ МІСТА В УКРАЇНІ

Синергетичний підхід дозволяє визначити, яким чином те чи інше явище та процес можуть розвиватися під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Зміна вектору розвитку є позицією біфуркації, яка може бути повернута на місце відхилення. Допомогти в цьому може реалізація відповідних механізмів публічного управління, серед яких ключовими є правовий та організаційний. Не є виключенням у цьому контексті й сфера послуг водопостачання та водовідведення міста, яка регулюється правовими нормами та координується через діяльність публічних інституцій. На цій підставі вважаємо за доцільне зупинитися на визначенні особливостей застосування синергетичного підходу до розвитку правового й організаційного механізмів публічного управління якістю послуг водопостачання та водовідведення міста в Україні.

Верховна Рада України розглянула у першому читанні законопроект «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» № 10006 [1]. Документ викликав дискусії в наукових колах. Противники вважають, що він дозволить вивести з-під тендерних процедур цілі сфери закупівлі. Водночас Законопроект №10006 можна оцінити досить високо. Адже його впровадження спрямоване на встановлення гнучкішого режиму закупівель для покупців у різних сферах господарювання. Проте, незважаючи на всю позитивність нововведень, до цього документу залишається ще багато питань, розглянемо їх.

Невиправданою, зокрема, можна вважати ідею створення спеціального закону саме для визначення особливостей здійснення закупівель в окремих секторах, оскільки процедура закупівель, умовно кажучи, на 98% визначається Законом України «Про здійснення державних закупівель» (Закон про держзакупівлі), а 2%, що залишилися, регулюються окремим законом. У цьому випадку набагато простіше було б вносити зміни до вже існуючого Закону про держзакупівлі [1], а не створювати новий.

Згідно з пояснювальною запискою Кабінету Міністрів України, нормативно-правовий акт, що розглядається, створений для встановлення більш гнучкого режиму закупівель, тобто спрощення цієї процедури для певного кола відносин. Насправді, цей Законопроект ставить перед собою більш серйозні цілі. Також у пояснювальній записці зазначено, що він створений з огляду на необхідність запровадження міжнародного досвіду у сфері державних закупівель. Така позиція пов'язана, зокрема, із положеннями Директиви ЄС 2004/17 від 31 березня 2004 року, які координують процедури закупівель установ, що діють у водному, енергетичному, транспортному та інших секторах, а також включають у преамбулі понад п'ятдесят пунктів пояснення причин та цілей. На жаль, новий Законопроект не містить таких пояснень.

Фактично Законопроект №10006 закладає основи концептуально нового правового регулювання у певних сферах суспільних відносин. Тому насамперед необхідно звернути увагу не на особливості здійснення закупівель, а на те, хто виступає суб'єктами держзакупівель, у яких відносинах ці суб'єкти перебувають і з якою метою їх включають до сфери правового регулювання таких закупівель.

У чинній редакції Закону про держзакупівлі [1] порушуються питання закупівель суб'єктами сфери природних монополій, а також особливості придбання будь-якими замовниками товарів, робіт та послуг у певних сферах. З ухваленням проекту Закону України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» [1] його положення поширюватимуться на закупівлю будь-яких товарів, робіт та послуг суб'єктами у певних сферах. Причому «нові» сфери не збігаються в повному обсязі ні з поняттям природних монополій, визначеним у статті 5 Закону України «Про природні монополії», ні зі сферами редакції, що діє, пункту 2 частини 4 статті 2 Закону про держзакупівлі.

Підкреслимо, що основні причини підготовки Законопроекту № 10006 пов'язані з проблемами функціонування певних ринків – через відсутність на них ефективної конкуренції, оскільки, з одного боку, існують нерівні умови доступу підприємств-продавців на ці ринки, а з іншого – порушується справедливий баланс інтересів споживачів та продавців, які діють на таких неконкурентних ринках. Наприклад, у таких сферах, як водопостачання та водовідведення, постачання теплом, послуги залізниць щодо використання колій та інші послуги, надання яких передбачає наявність мережної інфраструктури, конкуренції не існує. А це означає, що, на відміну від конкурентного ринку, постачальнику таких послуг не загрожує ризик не продати свою послугу, якщо вона буде надто дорогою чи неякісною, оскільки покупець все одно не має альтернативи.

Такий підхід можна вважати соціально несправедливим та економічно неефективним. Адже необхідно лібералізувати ринки та розвивати конкуренцію як найефективніший інструмент справедливого розподілу благ та досягнення ефективності, і якщо не у всій сфері, то хоча б на суміжних ринках. Наприклад, виділити у сфері електроенергетики окремі ринки генерації, транспортування та постачання. Поки що конкуренція на лібералізованих ринках відсутня, необхідно врегулювати відносини між постачальником послуг та покупцями, включаючи регулювання якості та ціни послуг.

Незважаючи на те, що регулювання цін може запобігти включенню у вартість витрат, що не мають відношення до надання послуги, це не усуває ризиків несправедливих цін внаслідок завищення витрат, пов'язаних безпосередньо з наданням послуги. Тому постачальник, купуючи необхідні товари чи послуги для їхнього перепродажу в майбутньому, може діяти неефективно. Так, покупець може купувати у «своїх» дорожче, ніж на ринку, або просто гарантувати їм ринок збуту, тим самим обмежуючи конкурентний доступ до нього інших підприємств. За такої мотивації попиту немає сенсу говорити про ефективність конкурентних механізмів. І надзвичайно важливим тут є забезпечення рівних конкурентних умов доступу до таких ринків.

Отже, актуальним є запровадження процедури конкурсного відбору, яка компенсує відсутність у покупця мотивів діяти ефективно – на замовника покладається обов'язок прийняти пропозицію, яка є економічно найвигіднішою внаслідок конкурентної боротьби продавців, незалежно від товариських чи політичних уподобань покупця. Форма власності таких підприємств не має значення. Головне, щоб ринок, на якому діє підприємство, не був конкурентним через те, що таке підприємство єдине, яке виконує покладену на нього державною чи комунальною владою функцію надання певних послуг.

У Законопроекті № 10006 перераховані ті сфери, де надання послуг пов'язане з використанням інфраструктури мереж, виділено та лібералізовано суміжні ринки, які мають бути відкриті для широкого доступу. Такий принцип має використовуватись і підприємствами у сферах фактичного (явного чи неявного) впливу державних чи комунальних органів (це визначено участю у капіталі чи правою (участю) призначення до органів управління) для відкриття конкуренції на таких ринках.

Отже, якщо можливість впливу державних чи комунальних органів на підприємства більш-менш зрозуміла, то питання наявності у підприємств спеціальних прав, незалежно від того, державні вони чи приватні, не зовсім зрозуміле, оскільки поняття «виняткових прав» значною мірою пов'язане з концепцією послуг загального інтересу (що охоплюють основні мережеві послуги) як ключовий елемент моделі європейського суспільства, яка не має адекватного відображення в українському правовому регулюванні. Очевидно, що змістовне наповнення Законопроекту №10006 має спричинити суттєві позитивні зміни у регулюванні задіяних секторів. Тому ухвалений у першому читанні документ є дуже важливим кроком у розвитку не лише сфери державних закупівель в Україні. З огляду на це вважаємо, що перспективи впровадження норм цього законопроекту варто оцінювати з позиції застосування синергетичного підходу до розвитку правового й організаційного механізмів публічного управління якістю послуг водопостачання та водовідведення міста в Україні.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/.

Костенко В.О.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

24.02.2022 року через повномасштабну військову агресією Російської Федерації проти України Указом Президента № 64/2022 було введено воєнний стан, відповідно до якого Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Єдину державну систему цивільного захисту (ЄДСЦЗ), її функціональні та територіальні підсистеми приведено у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період [1].

Населені пункти нашої держави систематично зазнають ракетних ударів, а в прифронтових містах та селах бомбардувань, артилерійських та мінометних обстрілів. Під час ведення бойових дій виникають масштабні вибухи та пожежі, які представляють значну загрозу життю та здоров'ю населення, особливо при застосуванні спеціальних запальних боєприпасів із напалмом, іншими горючими речовинами. Тож, необхідно одразу після нанесення удару виявити, локалізувати та ліквідувати пожежі до того, як ті завдали шкоди майну, людям та оточуючому середовищу. В таких складних умовах, часто ризикуючи власним життям, сили реагування ДСНС мають забезпечити надійний захист населення, територій та довкілля від наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

При ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасінні пожеж, евакуації й рятуванні людей, наданні допомоги постраждалим в умовах ведення бойових дій для особового складу пожежно-рятувальних підрозділів надзвичайно важливим є дотримування правил з питань охорони праці задля збереження життя і здоров’я під час виконання завдань за призначенням.

Система управління охороною праці – це організаційно-розпорядча та контролююча діяльність у сфері охорони праці керівництва та структурних підрозділів (служб) відповідного рівня. Прийняття рішень проводиться на підставі аналізу та порівняння інформації про фактичний стан безпеки та умов праці на робочих місцях працівників структурних підрозділів, підпорядкованих підприємств відносно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Метою системи управління охороною праці - є забезпечення створення та додержання безпечних та нешкідливих умов праці на всіх робочих місцях, а також під час виконання працівниками службових обов’язків.

Організація роботи стосовно забезпечення безпеки праці в системі ДСНС України здійснюється згідно із Законом України «Про охорону праці» [2], відповідними нормативно-правовими актами та нормативними документами ДСНС України в обсязі та порядку, передбаченими для відповідних професій.

Головним органом у системі ДСНС України, що забезпечує своєчасне здійснення заходів стосовно організації виконання правових, організаційно-технічних, лікувально-профілактичних, соціально-економічних та санітарно-гігієнічних заходів, спрямованих на запобігання професійним захворюванням, нещасним випадкам і аваріям у процесі праці працівників є Відділ з охорони праці та безпеки життєдіяльності ДСНС України.

У межах своїх повноважень Відділ самостійно та через підпорядковані служби з охорони праці органів і підрозділів ДСНС України проводить роботу щодо виконання вимог законодавства України та інших нормативно-правових актів з безпеки праці, контролює їх виконання. Здійснює у межах визначених повноважень організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції.

Служби з охорони праці органів і підрозділів ДСНС України здійснюють організацію та проведення роботи стосовно забезпечення безпеки праці у структурних підрозділах центрального апарату ДСНС (головних управліннях ДСНС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установах, відомчих вищих навчальних закладах, аварійно-рятувальних підрозділах, підприємствах тощо) та керуються у своїй роботі Типовим положенням про службу охорони праці, затвердженим наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15.11.2004 № 255, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 01.12.2004 за № 1526/10125 (НПАОП 0.00-4.35-04).

Структура та чисельність служби з охорони праці органів і підрозділів ДСНС України визначається відповідними відомчими нормативно-правовими актами. Порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків, які сталися в органах і підрозділах ДСНС України проводиться у відповідності з Інструкцією про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, затвердженої наказом МНС України від 18.06.2006 № 540, і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 10.10.2006 за № 1106/12980 [4].

Працівники певних категорій забезпечуються безкоштовно спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту відповідно до галузевих норм та в порядку згідно із наказом МНС України від 12.09.2005 року № 207 “Про заходи щодо виконання постанови КМУ від 23.08.2005 року № 795 “Про затвердження опису та зразків форменого одягу і відповідних знаків розрізнення особового складу органів і підрозділів цивільного захисту і норм забезпечення форменим одягом”.

Система управління охороною праці (СУОП) - частина загальної системи управління виробництвом, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також небезпеці для третіх осіб, що виникають у процесі виробничої діяльності, і включає в себе комплекс взаємопов’язаних заходів на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з промислової безпеки та охорони праці.

Висновки: враховуючи особливості виконання рятувальниками завдань за призначенням в умовах дії воєнного стану ДСНС України повинно встановити та підтримувати у робочому стані заходи щодо безперервного удосконалення Системи управління охороною праці. Зазначені заходи мають враховувати: зміни у законодавчих і нормативно-правових актах з питань охорони праці, угодах з галузевими профспілками та галузевій програмі поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища; стратегічні й поточні цілі у сфері охорони праці; висновки аналізу ефективності СУОП у підрозділах; результати

моніторингу та оцінки ефективності виконання запланованих заходів; зміни у стані охорони праці у підпорядкованих структурних підрозділах; висновки щодо аналізу матеріалів розслідування аварій, нещасних випадків, професійних захворювань і реалізації заходів щодо їх попередження та ін.

За результатами аналізу ДСНС України повинно визначати пріоритетні напрямки науково-технічної політики та поточні цілі у сфері охорони праці на період воєнного стану, спрямовані, насамперед, на зниження ризиків найбільш небезпечних робіт при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Пріоритет має надаватися організаційним, технічним і технологічним діям, які здатні суттєво вплинути на усунення аварійності, травмо небезпечності, поліпшення умов та безпеки праці, зниження рівня професійних ризиків, та відзначаються реальністю досягнення позитивного результату з урахуванням технічних і фінансових можливостей.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 / Президент України. Офіційне інтернет - представництво. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

2. Закон України «Про охорону праці». В редакції Закону № 229-IV (229-15) від 21.11.2002, Відомості Верховної Ради, 2003, № 2, ст.10.

3. Типове положення про службу охорони праці (НПАОП 0.00-4.35-04), затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 15.11.2004 № 255.

4. Наказ МНС України «Про затвердження Інструкції про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах МНС України» від 18.06.2006 № 540, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.10.2006 за № 1106/12980.

Кравченко А.О.
Богурський Ю.В.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

В Україні, що проголосила себе соціальною державою, усе більш гостро встає завдання досягнення відповідності рівню сучасних розвинених держав, міжнародним соціальним стандартам життя. Сучасні розвинені країни - це соціальні держави з високим рівнем добробуту, досягнутим завдяки раціональному використанню і розвитку соціального потенціалу, що відбиває можливості суспільства по максимізації соціально-економічного розвитку.

Головним елементом соціального потенціалу виступають людські ресурси з їх соціально-демографічними характеристиками. В Україні соціальний потенціал суспільства використовується недостатньо ефективно, що гальмує трансформаційні процеси побудови інформаційного суспільства з соціально-орієнтованою економікою. Виявляються кризові явища формування соціального потенціалу. Тому потрібна активізація соціальної політики держави,

спрямованої на розвиток різних форм соціального потенціалу: фізичного, освітнього, культурно-мотиваційного [2, с. 172].

Стан соціального потенціалу визначається системою показників, серед яких ведучими є чисельність населення, його статева і вікова структура, кількість жінок фертильного віку, рівні народжуваності і смертності, природного приросту населення, здоров'я, тривалості життя. Процес скорочення чисельності населення передусім обумовлений зниженням народжуваності і пояснюється двома обставинами. По-перше, лібералізацією громадських стосунків, що супроводжувалася вирівнюванням гендерних стосунків на ринку праці, що виразилося в послабленні інституціональних обмежень, пов'язаних з розлученнями. По-друге, політикою неолібералізму, яка розширила можливості працівників в підвищенні свого добробуту за рахунок високого рівня кваліфікації, що вимагало більше часу на навчання. Це сприяло тому, реалізація планів по створенню сім'ї і народженню дітей стала відкладатися на пізніші періоди життєвого циклу, оскільки трудящі зосереджувалися на накопиченні капіталу.

Ці обставини сприяють виробленню нових підходів в демографічній політиці як найважливішому механізму збереження і накопичення соціального потенціалу. Процес інституціоналізації цієї політики супроводжується дискусією про дієвість таких інструментів соціальної підтримки сім'ї, як посібники на неповнолітніх дітей, материнські посібники, гнучкі форми зайнятості, надання субсидій і позик на житлі, розширення послуг з догляду за дітьми. В якості основних способів вирішення проблеми пропонується підтримка сім'ї. Позитивний досвід країн заходу по підтримці рівня народжуваності і проведенню сімейної політики слід враховувати і Україні. Можливості ефективної і повнішої реалізації соціального потенціалу обумовлені станом соціально-трудових стосунків, пов'язаних з системою оплати праці і диференціацією доходів в суспільстві.

Диференціація оплати праці є необхідним механізмом стимулювання трудової активності, але в розумних межах. При занадто високому рівні нерівності в суспільстві наростає почуття соціальної несправедливості, відбувається ріст соціальних обурень. Щоб не допускати цих крайнощів, потрібна збалансована, зважена державна політика регулювання доходів. У західноєвропейській практиці вдається стримувати поглиблення нерівності завдяки перерозподілу доходів в суспільстві. Наприклад, у Франції виходить понизити рівень бідності з 25 до 7%, а в Данії - з 17 до 4% [1, с. 170].

Знайти компроміс між суперечливими інтересами дозволить така соціальна політика, яка, з одного боку, забезпечує соціальну стабільність, а з іншої - підтримує конкурентоспроможність і ефективність виробництва. Тобто принцип справедливості в сучасному розумінні повинен відповідати запитам системної ефективності. Крім того, в умовах постіндустріалізації, що відбувається в передових країнах світової спільноти, зростаючій гуманізації виробництва і інформатизації підвищуються вимоги до людського чинника, і передусім до інтелектуальних ресурсів. Тобто спостерігається тенденція росту ролі інтелектуальної праці. Так, розрахунки Всесвітнього банку показують, що в

економічно розвинених країнах в структурі громадського багатства на інтелектуальний потенціал доводиться 75%, а на природні ресурси - 25%.

Для переходу українського суспільства в постіндустріальну стадію необхідно переглянути політику українського уряду відносно використання і розвитку соціального потенціалу. Тому першочерговим заходом повинне стати збільшення заробітної пати, доведення її долі у ВВП до рівня не менше 35%. Це можливо тільки за умови випереджаючих темпів росту зарплати над темпами росту продуктивності і цін.

Для прискорення перетворень у базових сферах життєдіяльності суспільства охорони здоров'я, освіти, житлової сфери, сільського господарства реалізуються національні проекти по їх системній модернізації. В результаті загальні витрати державного бюджету на соціальну сферу збільшуються. Відомо, що соціальні і економічні явища взаємообумовлені. Перетворення в соціальній сфері, як показує практика, роблять значний вплив на економічну сферу і навпаки. Наприклад, державна політика розвитку професійної освіти безпосередньо відбивається на показниках ефективності виробництва, підвищує конкурентоспроможність, що, у свою чергу, створює умови для росту зайнятості населення і забезпечує стійкість фінансової системи [3, с.93].

У сучасних умовах в економічно розвинених країнах робляться зусилля із трансформації соціальної сфери, а саме по переходу до активного типу соціальної політики, що передбачає посилення адресного характеру соціальних витрат, активізацію заходів по професійній підготовці і працевлаштуванню, недопущенню маргіналізації. Це припускає скорочення для малозабезпечених груп населення податків і інших платежів, а також введення додаткових трансфертів. Отже, слід визнати, що раціональне використання і розвиток соціального потенціалу є значимою умовою становлення інноваційного суспільства.

Найважливішим механізмом, що забезпечує розвиток соціального потенціалу, може стати інноваційна соціальна політика держави, яка передбачає не лише створення мінімальних соціальних стандартів, що забезпечують рівень виживання для населення, але і такий рівень громадського споживання, який спонукає більш високу продуктивність праці, а також широкі можливості для прояву творчих здібностей людини. У зв'язку з цим і встає завдання подолання негативних елементів способу життя українців.

Соціальні перетворення, пов'язані з підвищенням ефективності реалізації соціального потенціалу суспільства, зачіпають цілий комплекс різних стосунків соціального характеру. При цьому модернізація окремих компонентів соціальної сфери повинна здійснюватися системно. На громадському рівні потрібні посилення соціалізації макроекономіки, інституціоналізації соціальної відповідальності держави, вдосконалення інституту соціальної політики держави. На відміну від економічних показники соціального потенціалу суспільства не такі динамічні в короткому тимчасовому періоді. Внаслідок цього навіть за умови значного росту ВВП швидкого наростання соціального потенціалу не станеться. Крім того, на наш погляд, якісні зміни в динаміці показників соціального потенціалу можуть статися тільки при втіленні принципу

соціальної справедливості, тобто налагодженні соціально ефективного розподільного механізму в області доходів населення. Саме соціальна справедливість відбиває сприйняття в колективній свідомості суспільства стану розподільних стосунків, а також умов для самореалізації і саморозвитку людини.

Література:

1. Карпеко Н.М. Розвиток механізмів державного регулювання ринку праці в умовах модернізації економіки. Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2022. – Вип. 2 (17). С. 97-103.
2. Кудлаєнко С. Структурні елементи механізмів реалізації соціальної політики. Вісник ХНУ. Економічні науки.2019. №1. С. 169–173.
3. Чугунов І. Я., Качула С. В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. Вип. 2. 2020. С. 87–98.

Краско О.А.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ЯК ДЖЕРЕЛА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Розвиток наукового пізнання особливостей формування, накопичення та використання людського капіталу в контексті еволюції суспільства дозволило виявити в ході дослідження ряд обмежень класичної теорії людського капіталу, що може бути використана в науці публічного управління, ключовими серед яких є: відносна стабільність інститутів, у зв'язку з чим завдання їх оцінки займало другорядні позиції у дослідженнях; людина розглядається не як кінцева мета, а як засіб досягнення мети, звідси: витрати на людину представляються вантажем зобов'язань для держави та соціальним навантаженням для бізнесу; основне значення мають навички, що формують специфічний людський капітал, загальні навички не впливають на рівень людського капіталу.

У цьому класична теорія людського капіталу не відкидала важливості здатності людини діяти за умов порушеної економічної рівноваги. Наприклад, у ситуації інституційної трансформації вивчалися зміни вимог ринку праці, перехід до нового технологічного устрою [1, 2]. Поряд із людським капіталом в економічній теорії розрізняють поняття: людський потенціал, трудовий потенціал, трудові ресурси, робоча сила, кадровий потенціал.

Завдяки широкому визнанню результатів теоретичних досліджень індійського вченого, нобелівського лауреата А. Сена [3], у рамках концепції розвитку людини з'явився науковий інтерес до поняття «людський потенціал». У своїх дослідженнях він підходив до вивченню людського потенціалу з погляду можливостей індивіда, збільшення яких є розвиток людського потенціалу. На його думку, «людський потенціал - це сукупність фізіологічних,

інтелектуальних, психологічних можливостей людини, які вона може реалізувати у процесі життєдіяльності» [3]. Частина цих можливостей не впливає на здатність до праці, частина, що залишилася, в сукупності складає трудовий потенціал, який реалізується лише в процесі трудової діяльності. Трудовий потенціал визначають як «сукупні можливості населення щодо здійснення трудової діяльності, що змінюються в результаті розвитку продуктивних сил та виробничих відносин» [2]. Реалізований (капіталізований) трудовий потенціал називається людським капіталом. В умовах незатребуваності знань, навичок людини накопичується невикористаний (нереалізований) трудовий потенціал [1].

У сучасній науці та практиці публічного управління такий підхід отримав своє застосування, однак одночасно відзначається практика розгляду людського потенціалу як здібностей та/або як готовності. Розгляд людського потенціалу як уроджених та набутих здібностей лежить в основі формування стратегічних цілей державної соціальної політики в галузі освіти [2].

На основі розуміння людського потенціалу як готовності до плідної діяльності та потреби особистості в самореалізації, системи цінностей та інтересів, наявності мотивації до праці, ієрархічної структури переваг, ступеня активності визначаються стратегічні орієнтири державної соціальної політики у сфері соціальних та трудових відносин. Сприйняття людського потенціалу як можливостей, умов повноцінного, творчого та задоволення працею, якості життя, якості трудового життя лежить в основі визначення стратегічних цілей реалізації державної соціальної політики у напрямку покращення якості життя населення.

Людський потенціал, будучи частиною людських ресурсів, перетворюється на людський капітал лише за певних умов, спектр яких залежить від стадії розвитку суспільства. Так, в умовах соціально-економічного розвитку такими умовами є: глобалізація та міжнародна міграція, навчання протягом усього життя, форсайтинг кадрових потреб та компетенцій, інноваційне середовище та інноваційна культура, трансфесійність та активна самостійність. У свою чергу, розвиток людського капіталу можливий лише за умови високого рівня сформованого людського потенціалу та людських ресурсів на всіх рівнях агрегування від мікро до мега.

Трудові ресурси (робочу силу) можна розуміти як форму використання людського потенціалу. І це справедливо, проте зв'язок людського потенціалу з трудовими ресурсами має більш складну природу та опосередкований такими категоріями, як трудовий потенціал та людський капітал.

Реалізація здатності до праці як якісної характеристики робочої сили дозволяє зрозуміти причини та рушійні сили розвитку інноваційної економіки. Сукупні людські здібності, що відрізняються безперервністю пізнання, осмислення отриманих знань, їх креативним використанням є трудовим потенціалом соціально-економічної системи, який характеризує можливість розвитку цієї системи. Конвертація людського капіталу у трудові ресурси визначається показником робочої сили. Робоча сила є працездатною частиною населення країни, яка в силу психічних, фізіологічних та інтелектуальних

якостей здатна виробляти матеріальні блага чи послуги. До трудових ресурсів відносять населення, здатне працювати. Це, перш за все, люди в працездатному віці, а також працюючі пенсіонери, підлітки, іммігранти.

У системі державної статистики робоча сила зветься «економічно активне населення». Особливістю розвинених країн є висока частка найманих працівників, менш розвинених - самозайнятих, передусім, через велику кількість домашніх господарств, що працюють на себе. Зі структурою економічно активного населення та пов'язаних з нею особливостей використання людського капіталу пов'язана категорія «кадровий потенціал» - це багатокритеріальна характеристика наявних здібностей та потенційних можливостей конкретних працівників як цілісної системи (колективу). У межах цього поняття об'єднані здібності працівників вирішувати поточні завдання, можливості реалізовувати вміння та застосовувати навички. Іноді поняття застосовується як синонім трудового потенціалу, але частіше використовується позначення його певної частини.

За даними Світового банку, представленою в доповіді The Changing Wealth of Nations 2018: Building a Sustainable Future, у структурі багатства країн у середньому по світу 64% займає людський капітал, у країн з високим доходом ця частка становить 70%, з низьким доходом - 41% [5]. У структурі багатства України капіталізований людський потенціал займає 54,6 % [4]. Причому до 50% різниці між доходами країн визначається рівнем людського капіталу.

Високий рівень людського капіталу в Україні дає шанс на те, що країна впорається з новими викликами і завданнями формування соціально-економічного розвитку. Для забезпечення адекватності викладу дійсної суті явищ та процесів формування, накопичення та використання людського капіталу в умовах соціально-економічного розвитку України неприпустима багатозначність наукових термінів, оскільки це призводить до невизначеності у формулюваннях понять та неясності дослідницьких концепцій та теорій.

Особливістю соціально-економічного розвитку України є особлива роль людських ресурсів у складі економічних можливостей, визначальних здібності соціально-економічних систем до ефективного залучення до господарського обороту нових технологій, що потребує вивчення ролі людського капіталу в соціально-економічному розвитку України.

Література:

1. Рябчук О. Г., Гожуловський С. С. Особливості розвитку людського капіталу як основного фактора зростання економіки України. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2020. Вип. 4. С. 182-192.
2. Гинда С.М., Гинда О.М. Людський капітал: сутність, особливості аналізування та оцінювання. Економіка і суспільство. Випуск 12 / 2017. С. 73-78.
3. Сен А. Развитие как свобода / пер. с англ. под ред. Нуреева. М.: Новое издательство, 2004. 432 с.
4. Укрстат (2022). Демографічна та соціальна політика. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_eansmv_u.htm

5. OKR (2022). The Changing Wealth of Nations 2018: Building a Sustainable Future. URL: https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29001

Кришталь Т. М.
Перевізник В. М.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 2014 року перед Україною постало важливе завдання – формування ефективної системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО). На початок 2023 року в Україні внаслідок вторгнення рф зареєстровано 4,8 млн. внутрішньо переміщених осіб, з них 30% – це пенсіонери та люди з інвалідністю [1]. Першочергового вирішення потребують питання щодо розміщенням ВПО, забезпечення їх житлом, відновленням документів, наданням медичної, психологічної допомоги, працевлаштуванням, отриманням пенсій та соціальної допомоги.

Сьогодні Україна намагається вжити усіх можливих заходів, спрямованих на розв’язання проблем, пов’язаних із соціальним захистом внутрішньо переміщених осіб. У 2022 році з бюджету виплатили 55 млрд. грн. допомоги на проживання ВПО [1]. Лише у січні 2023 року було нараховано допомоги на проживання ВПО на загальну суму понад 6,2 мільярдів гривень. Також переселенці отримують від держави гуманітарну допомогу, харчові набори, одяг і речі першої необхідності. До того ж у 2022 році було здійснено важливий крок щодо цифровізації соціальної сфери, зокрема запроваджено послуги для ВПО у застосунку Дія: реєстрація ВПО он-лайн; зміна адреси реєстрації ВПО; зняття з обліку ВПО [2]. Понад 1,4 млн. осіб скористались цифровим сервісом щодо подання заяви на допомогу на проживання ВПО.

Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб є невід'ємною складовою державної соціальної політики України.

Соціальний захист населення – це система економічних, правових, організаційних та інших заходів держави із забезпечення соціальних прав і гарантій громадян, дія якої спрямована на турботу держави та суспільства про громадян, яким потрібна допомога у зв’язку з віком, станом здоров’я, соціальним становищем, недостатнім забезпеченням засобами існування тощо [3].

Згідно ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо-переміщених осіб» внутрішньо-переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [4].

Соціальний захист ВПО являє систему державних, територіальних та недержавних організаційно-правових заходів законодавчо обов'язкового чи добровільного характеру, які застосовуються для задоволення соціальних потреб осіб, зумовлених обставинами, передбаченими Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», та спрямовані на ефективну інтеграцію цих осіб за новим місцем проживання, а також створення умов для забезпечення їм гідного рівня життя [5].

Одним із пріоритетних завдань України як соціальної держави є створення законодавства у сфері соціального захисту ВПО, а також механізмів реалізації їх прав та захисту інтересів. Так, до основних нормативно-правових актів, які сьогодні регламентують можливість реалізації гарантій соціального захисту ВПО в умовах воєнного стану можна віднести такі: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»; Постанови Кабінету Міністрів України: «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» від 20 березня 2022 року № 332; «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24 вересня 2008 року № 866; «Деякі питання надання державної соціальної допомоги на період введення воєнного стану» від 07 березня 2022 року № 214; «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану» від 19 березня 2022 року № 333; «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» від 20 березня 2022 року № 331; «Зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо виплат пенсії та грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам» від 25 березня 2022 р. № 363 року; Розпорядження Кабінету Міністрів України 4 «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка»» від 06 березня 2022 року № 20 та ін.

На думку науковця М. В. Чічканя основними напрямами діяльності держави щодо соціального захисту ВПО є [6]:

1) вдосконалення нормативно-правової бази в зазначеній сфері, зокрема, законодавчого регулювання призначення грошової допомоги на проживання;

2) запровадження інституту Уповноваженого з питань ВПО;

3) налагодження співпраці з міжнародними інституціями щодо додаткових заходів із соціальної підтримки ВПО та з метою залучення додаткових фінансових ресурсів.

Отже, під державним регулюванням соціального захисту ВПО слід розуміти створення організаційних, правових і соціально-економічних механізмів забезпечення реалізації їх конституційного права на соціальний захист. На нашу думку, важливим є створення ефективної та єдиної державної політики щодо реалізації гарантій соціального захисту ВПО, врегулювання на законодавчому рівні процедури оперативного відновлення окремих документів ВПО (трудової книжки, пенсійного посвідчення), надання публічного доступу

ВПО до повної та об’єктивної інформації від уряду стосовно міжнародної фінансової допомоги ВПО; здійснення прозорого контролю за проведенням соціальних виплат ВПО.

Література:

1. У Мінреінтеграції розповіли, скільки в Україні зареєстровано переселенців, дані Слово і Діло: аналітичний портал. URL: https://www.slovoidilo.ua/2023/02/07/novyna/suspilstvo/minreintehracziyi-rozpovily-skilky-ukrayini-zareyestrovano-vnutrishno-peremishhenyx-osib
2. Соціальний захист-2022 у цифрах і фактах: Підтримка ВПО, дані Урядового порталу. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/sotsialnyi-zakhyst-2022-u-tsyfrakh-i-faktakh-pidtrymka-vpo
3. Нагребельний В. П., Болотіна Н. Б. Соціальний захист. *Юридична енциклопедія*: В 6 т. К., 1998. Т. 5. С. 558–559.
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text
5. Кульчицький Т. Р. Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... д-ра філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право» / Інститут післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів, 2022. 224 с.
6. Чічкань М. В. Державна політика у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні: актуальні питання. *Право і суспільство*. Дніпро, 2022. №5, С. 122-126.

Кузнєцов В.О.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У 2019 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань у сфері надання житлово-комунальних послуг» [1], який покликаний захищати інтереси споживачів та покращити роботу виконавців комунальних послуг. Зважаючи на важливість надання послуг у житлово-комунальній сфері, розглянемо особливості цього Закону, з точки зору, визначення перспектив розвитку механізмів публічного управління системою державних закупівель у сфері житлово-комунальних послуг в Україні.

Для споживачів, зокрема, Закон [1] передбачає спрощення процедури укладання договорів з виконавцями послуг, зменшення кількості платежів у платіжках, визначення відповідальних за технічне обслуговування газових

мереж у будинках та дозволить співвласникам багатоквартирних будинків отримати у користування чи власність земельні ділянки, на яких розташовані будинки.

Варто виокремити такі ключові зміни, передбачені аналізованим Законом [1]:

1. Істотно спрощується порядок укладання договорів у сфері комунальних послуг. Через публічний договір приєднання підприємства матимуть змогу в один момент перевести всіх споживачів на нові договори. Це дозволить зменшити фінансові витрати та заощадити час як виконавцю, так і споживачам.

2. Платіжка за комунальні послуги стане зрозумілішою. За вимогами чинного законодавства плата, наприклад, виконавцю послуги з постачання теплової енергії та постачання гарячої води, може складатися з 9 платежів, за кожний з яких банки беруть комісію за обслуговування.

3. Кількість платежів буде оптимізована. Для публічного договору приєднання – це буде 3 платежі:

По теплу:

1) Плата за послугу з постачання теплової енергії;

2) Плата за послугу з постачання гарячої води;

3) Плата за абонентське обслуговування.

По воді:

1) Плата за послугу з централізованого водопостачання;

2) Плата за послугу з централізованого водовідведення;

3) Плата за абонентське обслуговування.

4. Технічне обслуговування внутрішньо-будинкових газових мереж у багатоквартирних будинках. Протягом тривалого часу на законодавчому рівні це питання не вирішувалося. Обслуговування мереж у багатьох випадках із 2015 року не здійснювалось. Це питання безпеки мешканців багатоквартирних будинків. Отже, Закон [1] чітко встановлює умови технічного обслуговування, а також визначає відповідальним за проведення оператора газорозподільних систем або іншого суб'єкта господарювання, який має право на виконання таких робіт.

5. Завершення обладнання будинків лічильниками тепла та води. З 2017 року в Україні діє Закон «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», який передбачає 100% облік комунальних послуг. Наразі в Україні житлові будівлі обладнані прибудинковими лічильниками теплової енергії на 81,7%, гарячої води на 17,3%, питної води на 75,6%. Закон [1] визначає джерело фінансування витрат із встановлення лічильників через інвестиційні програми підприємств тепло- та водопостачання та надає додатковий час підприємствам для обладнання будівель лічильниками до 1 серпня 2022 року. Після цієї дати за невстановлення лічильників підприємство штрафуватимуть. Проте поряд із цим виникають й інші проблемні питання, які потребують окремого розгляду.

Отже, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань у сфері надання житлово-комунальних послуг» [1] встановлює, що у разі невизначення співвласниками багатоквартирних

будинків із формою управління будинком до 1 січня 2021 року, органи місцевого самоврядування 1 травня 2021 року мають провести конкурси щодо призначення управителів. Крім того, після 1.08.2022 р. за не встановлення лічильників підприємство штрафуватимуть. Не зрозумілим у цьому контексті є, якщо будинкові прилади комерційного обліку встановлюються за рахунок фінансування витрат на їхнє встановлення через інвестиційні програми, чому за це стягують плату з мешканців. З метою більш детального вирішення цього питання, слід наступні наукові розвідки присвятити дослідженню такого питання.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/.

Лаба О. С.

СУТНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Кадри, кадровий потенціал, людські ресурси відіграють важливу та ключову роль у системі управління. Від професіоналізму кадрового потенціалу системи публічного управління залежить якість,ефективність, результативність всіх рішень в системі управління, а від чесності та відкритості кадрового потенціалу залежить формування та збереження репутаційного капіталу системи публічного управління.

Під менеджментом людських ресурсів як управлінсько-економічною категорією, як правило, розуміють систему роботи з персоналом, спрямовану на більш ефективне використання здібностей працівника, підвищення якості його праці У систему публічного управління це поняття прийшло з бізнес-середовища.

Сутність менеджменту людських ресурсів у системі публічного управління полягає у залученні, утриманні та ефективному використанні фахівців високої кваліфікації, а також створення умов для реалізації професійного потенціалу, внаслідок чого забезпечується ефективне функціонування всієї системи публічного управління.

Найважливішими напрямками менеджменту людських ресурсів у системі публічного управління в даний час мають стати:

1. Розвиток маркетингу персоналу. Необхідно формувати імідж публічного управління як привабливого роботодавця. Органи державної влади як роботодавець повинні активно конкурувати із приватним сектором за талановитих, активних співробітників. Причому пошук слід розпочинати зі студентської лави. Так, запровадження національних конкурсів серед студентів, надання можливості талановитим студентам проходити стажування в органах

державної влади, проведення профорієнтаційної роботи серед випускників ЗВО [1].

2. Застосування компетентнісного підходу. У менеджменті людських ресурсів під компетенцією розуміють сукупність знань, умінь та навичок, стилю мислення, поведінкових характеристик, якими володіє конкретний працівник. Наявність певних компетенцій є необхідною передумовою якісного та ефективного виконання посадових обов'язків в системі публічного управління. На компетентнісному підході побудовано модель компетенцій, яка у свою чергу є основою для формування програм оцінки та навчання; побудови системи мотивації; впровадження інституту наставництва та менторства; впровадження системи оплати праці на основі оцінки ефективності індивідуальної та колективної праці.

3. Забезпечення прозорих та відкритих механізмів відбору та кар'єрного розвитку працівника в системі публічного управління. Це можна здійснювати за допомогою цифрових технологій – щодо проходження різноманітних тестів, вирішення ситуативних завдань, проходження онлайн курсів підвищення кваліфікації тощо, а також із залученням до процесу відбору та оцінювання кадрів приватні компанії, які мають на це відповідні ліцензії. Це надасть можливість залучити талановитих професійних фахівців та чесно неупереджено їх протестувати, пробачити позитивні та негативні риси майбутнього фахівця, визначити мотивацію та очікування кандидатів тощо.

4. Застосування методу оцінки персоналу, який заснований на оцінці компетенцій (competency based assessment). Згідно з цим методом компетенцію можна розглядати як суму знань (knowledge), умінь (know how) та поведінкових навичок (behavior), необхідних для ефективної та результативної діяльності [2]. У європейських країнах основи управління компетенціями вже давно застосовуються при створенні стандартів для основних професійних груп (наприклад, National Vocational Qualifications,NVQ). У компетентнісній моделі поєднуються методи та підходи оцінки професійних компетенцій, що використовуються при доборі персоналу. При реалізації навчання персоналу модель професійних компетенцій допомагає відібрати необхідні програми навчання, форми та методи навчання, а також сформувати сам запит на навчання [3].

5. Автоматизація кадрових процедур в системі публічного управління. На даний час активно впроваджується система електронного документообігу, навчання онлайн. Разом з тим, можливо запровадити систему електронного забезпечення органів державної влади та публічних службовців щодо системи управління персоналом, яка має включати такі елементи: інформацію про рівні кваліфікації службовця, досвід його діяльності, підвищення кваліфікації, оцінювання, проходження конкурсних процедур, кар'єрне зростання, заохочення, стягнення, декларування доходів, стажування тощо. Такі бази даних нададуть можливість роботодавцю та керівнику розуміти який досвід та рівень кваліфікації претендента, а службовцю – всю інформацію про проходження служби в органах державної влади або місцевого самоврядування. Крім того, зазначена база даних буде постійно оновлюватися та надавати інформацію

керівнику та службовцю про потребу у підвищенні кваліфікації, кар'єрному зростанні, проведення оцінювання, отриманні додаткових надбавок та виплат тощо.

6. Проведення професійного розвитку фахівців системи публічного управління має здійснюватися на основі принципу його безперервності, реалізації нових підходів до розвитку професійних якостей публічних службовців на основі індивідуального планування заходів з професійного розвитку та кар'єрного зростання та регулярної оцінки професійного потенціалу.

7. Проведення кадрового аудиту в органах державної влади. Можна виокремити наступні напрямки кадрового аудиту органів державної влади:

- Оцінка кадрового потенціалу організації, що включає аналіз кількісних і якісних характеристик персоналу.

- Оцінка організаційних структур управління, тобто структура організації - співвідношення та підпорядкованість основних елементів, ступінь жорсткості / гнучкості організаційної конфігурації.

- Діагностика та оцінка ефективності кадрових процесів та процедур управління, тобто напрями діяльності організації стосовно персоналу [4].

Таким чином, головним завданням менеджменту людських ресурсів у системі публічного управління є раціональне використання здібностей людини як в інтересах держави, суспільства, системи управління, так і у його власних інтересах (щодо розвитку та законного отриманні матеріальних та моральних винагород). Менеджмент людських ресурсів у системі публічного управління є складним, творчим, інноваційним процесом, що постійно оновлюється, у якому взаємодіють як організаційні, соціально-психологічні, правові, економічні, моральні, і інші чинники.

Література:

1. Пархоменко-Куцевіл О. І. Інноваційні підходи до формування посад системи публічного управління в умовах воєнного часу. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки, (27-29 червня 2022 року)*. м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня "Волиньполіграф", 2022. С. 397-400.

2. *Kettl D., Ingraham P., Sanders R., Horner C.* Civil Service Reform. Building a Government That Works. Washington, DC, 1996, p. 9.

3. Паламарчук І. В., Мироненко В. А. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ КРАЇН – ЧЛЕНІВ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. Теорія та практика державного управління 3(66)/2019. URL: http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/4857/1/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA.PDF

4. Пархоменко-Куцевіл О. І. Механізми кадрового аудиту органів державної влади під час військових дій та конфліктів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2676. DOI: 10.32702/2307-2156-2022.5.1

Лелеченко Н.В.

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Екологічна безпека України – питання, яке актуалізується сьогодні крізь призму запровадження європейських стандартів, систематизації законодавчих актів та їх гармонізації з acquis communautaire Європейського Союзу та яке знайшло своє відображення у 8-ми програмах дій Європейського Співтовариства у сфері охорони навколишнього середовища, починаючи з 1973 по 2030 роки.

У відповідності до підписаної між Україною та ЄС Угоди про асоціацію, прийнятих на себе зобов'язань, дії органів публічної влади держави передбачають покращення адміністративних механізмів, налагодження діалогу між природоохоронними органами та сукупністю суб'єктів регульованої сфери, які, нажаль, недостатньо корелюються із прийнятними стандартами. Саме тому 8-а Програма дій ЄС у галузі охорони навколишнього середовища акумулює в собі дієві напрями розвитку європейської екологічної політики на період до 2030 року, сприяє досягненню цілей Європейського зеленого курсу в галузі охорони навколишнього середовища та зміни клімату.

Готовність України до запровадження європейських стандартів у сфері екологічної безпеки передбачає оновлений рівень взаємовідносин та діалогу з ЄС щодо продовження співпраці у рамках нового етапу стратегування – запуску ініціативи Європейського зеленого курсу (European Green Deal), а також потребує уніфікації вітчизняного законодавства та програм, розвитку системи публічного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та реалізації європейських природоохоронних ініціатив [4].

З цією метою пропонується до прийняття низка законодавчих актів, серед яких, зокрема, законопроєкт «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення», яким окреслено цивілізовані екологічні правила для підприємств та який дозволяє Україні насамперед імплементувати 75-ту європейську директиву, в основу якої закладена європейська модель чітких правил контролю гранично доступної концентрації виробництва на підприємствах-забруднювачах задля дотримання вимог природоохоронного законодавства.

На думку експертів: «Реформа у сфері промислового забруднення має забезпечити довгоочікувану модернізацію вітчизняної промисловості та підвищення її конкурентоздатності. Вона спрямована на покращення стану довкілля та здоров'я населення за рахунок суттєвого скорочення викидів, які щорічно забирають тисячі життів українців і коштують державі 6% ВВП. Впровадження цього законопроєкту наблизить Україну до високих європейських стандартів з екологічної безпеки» [2].

Разом із цим, Україна має впровадити Директиву Європарламенту про промислові викиди, основне завдання якої – зменшити викиди забруднювальних речовин в атмосферу, скиди стічних вод із концентрацією забруднювальних

речовин та контролювати операції у сфері управління відходами. З цією метою необхідно ухвалити закони «Про відходи упаковки» та «Про управління відходами видобувної промисловості». Такі дії направлені на запровадження «принципу розширеної відповідальності виробника, створення системи роздільного складання та переробки відходів упаковки, збільшення обсягів використання вторинної сировини» [1].

Водночас «однією з головних засад розвитку української економіки є впровадження європейських стандартів промислового та продовольчого виробництва». Йдеться, зокрема, про інноваційний розвиток промисловості, «промисловий безвіз» з ЄС – визнання еквівалентності української системи технічного регулювання та оцінки відповідності європейській. Такий підхід надає змогу виробникам промислової продукції отримати необхідні сертифікати в Україні, а не шукати офіційного представника в Євросоюзі. Це також полегшує доступ частини української продукції до європейських ринків [1]. А від так, ключовими пріоритетами співпраці України та ЄС має бути впровадження системи управління екологічними ризиками в усіх сферах національної економіки, що сприятиме запобіганню катастроф техногенного та екологічного характеру.

Потребує прийняття і законопроєкт «Про відходи електричного та електронного обладнання», метою якого є імплементація норм законодавства ЄС щодо утилізації відходів електричного та електронного обладнання, а також відпрацьованих батарейок та акумуляторів.

Заслуговує на увагу і проблема щодо зменшення забруднення повітря новими автомобілями. З цією метою Єврокомісія представила нові екологічні стандарти Євро 7 для автомобілів щодо оновлення та посилення ліміту викидів шкідливих речовин для вантажівок і автобусів. Оскільки, передбачається, що у 2050 році понад 20% автомобілів і фургонів і більша частина важких транспортних засобів продовжуватимуть викидати шкідливі речовини з вихлопної труби на вулицях наших міст. Зазначимо, що Верховна Рада відклала введення стандарту екологічної безпеки автомобілів «Євро-6» в Україні з 2020 до 2025 року.

Як бачимо, запровадження європейських стандартів у сфері екологічної безпеки в Україні дуже важко просувається шляхом гармонізації вітчизняного законодавства з європейськими нормами.

Саме тому дані процеси мають бути підпорядковані досягненню цілей реформування системи екологічного врядування, що дозволить покращити стан та підвищити ступінь захисту довкілля України і переходу до сталого розвитку [3, с. 7], спрямовуватись на збереження, покращення і відтворення якості довкілля, захист життя і здоров’я людей, проведення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем раціонального використання природних ресурсів.

У ході дослідження з’ясовано, що потужним стимулом для реформування екологічної політики на сучасних засадах, забезпечення її інтегрованого характеру є екологічна модернізація та впровадження екосистемного підходу в галузеву політику й удосконалення системи екологічного управління,

взаємопроникнення екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля.

Література:

1. Аналізуємо виконання президентської програми: європейські стандарти виробництва. UTL: https://www.slovoidilo.ua/2021/11/04/stattja/polityka/analizuyemo-vykonannya-prezydentskoyi-prohramy-yevropejski-standarty-vyrobnycztva

2. Екологічна модернізація відповідає нормам ЄС і економічно вигідна підприємствам. UTL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3180113-ekologicna-modernizacia-vidpovidae-normam-es-i-ekonomicno-vigidna-pidpriemstvam-eksperti.html

3. Охорона довкілля в угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Доповідь Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС Брюссель, 18 травня 2017 року. UTL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Dovkillia-Fin-6.pdf

4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. UTL: https://ips.ligazakon.net/document/T192697?an=1

Логачов Д.О.
Філіппова В.Д.

ВПЛИВ ДЕМОКРАТІЙ НА СПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

Процеси, що відбуваються сьогодні в світи призвели до розуміння того, що сильна держава має бути побудована на принципах демократії, яка має значний позитивний причинно-наслідковий вплив на спроможність держави. Демократії у 21 столітті демонструють стільки ж наступності, скільки і змін, і вони дають стільки ж приводів для оптимізму, скільки причин для занепокоєння.

Демократію можна визначити як спосіб життя або форму правління, яка дозволяє членам політичної спільноти ділитися спільним досвідом і жити за своїми моральними цінностями [1].

Учені наголошують, що із 91 нової демократії, що виникли з 1974 року, 34 пережили крах, причому часто в короткі терміни. У 28 випадках демократія після переходу перебувала у стагнації, як правило, на досить низькому рівні, а ще у двох вона зазнала ерозії. Лише у 23 випадках демократія просунулась відносно вихідної точки. Небагатьом країнам вдалося створити міцні ліберальні демократії. Режимам, які починалися з вищого рівня ліберальної демократії, географічно оточені демократіями, і які мали більш високі темпи економічного зростання, було менше шансів зламатися. При цьому, режими, які починали з

нижчого ВВП на душу населення і переживали нижче економічне зростання, а також режими, що починалися з більш високого рівня ліберальної демократії, з меншою ймовірністю поглиблювали демократію [2].

Однією з характерних рис, що відрізняють демократію одна від одної, є те, як кожна демократія формувалася в результаті зіткнення з насильством. Деякі демократії народилися в результаті революції, інші, які замінили авторитарне чи колоніальне правління вільними виборами, щосили намагалися стримати насильство, розв'язане після встановлення демократії. Зіткнення із насильством повторюються навіть в успішних демократіях. Насильство не можна розуміти як виняткове вторгнення, що перекидає природний стан спокою демократії. Багато демократій зобов'язані своїм народженням насильству, і насильницькі виклики демократичному порядку продовжують захищатись як необхідні крайні засоби для порятунку самої демократії. Усі політичні системи, які виникли внаслідок революції, стикаються з проблемою контролю над насильством, яке вони розв'язують. Демократії, народжені внаслідок насильницької революції, також зіткнулися з неминущим завданням направити революційний запал своїх витоків у мирні процеси демократичного судочинства [3].

Зрозуміло, що демократія не може зміцнитись, коли панує беззаконня, процвітає корупція, а держава слабка. Як зазначив Френсіс Фукуяма, хороше управління – чи принаймні спочатку гідне, а не хижацьке управління – є ключем до довгострокових перспектив демократії [4]. Погано керовані демократії, які погано функціонують, – це нещасні випадки, які тільки й чекають свого часу. Якогось моменту виникне криза або з'явиться антидемократична сила – військові, повстанський рух чи авторитарний демагог. Якщо демократія не буде поглиблена та інституційно зміцнена, демократія зазнає краху. І це вимагає, щоб усталені ліберальні демократії «продемонстрували свою незмінну здатність до демократичної життєздатності, реформ та належного управління», свідомо працюючи «для сприяння демократичному розвитку в усьому світі» [5].

Виходячи з вищесказаного, постає необхідність сприяння впровадженню демократії у глобальному масштабі та збільшенню кількості держав з демократичним політичним режимом. При цьому, передові демократії мають посилити свій голос у глобальному просторі для боротьби з авторитарними проявами. Всередині демократичних держав необхідно зосередитися на протидії дезінформації і сприянні роботи неупереджених ЗМІ. Також демократичні держави мають всебічно сприяти дотриманню норм міжнародного права та підсиленню впливу міжнародних інституцій. Все це є запорукою сприяння з боку демократичних держав консолідації демократії лімітрофних або перехідних країн і допомогою їхнього приєднання до альянсу сталих демократій.

Отже, як зазначив Майкл Інат'єв «демократія є життєво важливою для свободи. Її легко втратити і легко пошкодити… причому гарантій демократичного порядку просто немає. Є лише успадкована віра, що передається з покоління в покоління як серед громадян, так і серед політиків, відтворювана виборами за виборами, голосування за голосуванням, рік у рік, у промовах, класах, засобах масової інформації, курсах громадянського суспільства та на всіх різних форумах, які використовує вільне суспільство… Насильство може вбити

демократію, воно наражає на небезпеку всіх, а особливо тих, хто використовує насильство для захисту самої демократії» [2]. Саме тому не можна нехтувати інтересами демократії в цілому, демократичного транзиту і окремих молодих демократій в угоду поточним тимчасовим економічним вигодам та фальшивим альянсам з авторитарними країнами, оскільки це може привести до непередбачуваних наслідків впливу демократії на спроможність нашої держави.

Література:

1. Robert B. Talisse, "Can Democracy Be a Way of Life? Deweyan Democracy and the Problem of Pluralism," *Transactions of the Charles S. Peirce Society* 39 (Winter 2003): 1–21.
2. Mainwaring, S., and F. Bizzarro. "The Fates Of Third-Wave Democracies". *Journal of Democracy,* vol. 30, no. 1, Jan. 2019, pp. 99-113.
3. Ignatieff, M. "The Politics of Enemies". *Journal of Democracy*, vol. 33, no. 4, Oct. 2022, pp. 5-19.
4. Francis Fukuyama, "Why is Democracy Performing So Poorly?" *Journal of Democracy* 26 (January 2015): 11–20.
5. Michael McFaul, "Russia's Road to Autocracy," *Journal of Democracy* 32 (October 2021): 17 (and see the full discussion of democratic failure, 15–19).

Лукашук М. В.

ПРІОРИТЕТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ефективне врядування є дієвим інструментом забезпечення сталого розвитку держави. В умовах децентралізації важливою стороною взаємовідносин з громадськістю є обласна рада, як представницький орган, який юридично представляє інтереси територіальних громад області. Обласна рада – орган місцевого самоврядування, що представляє спільні інтереси територіальних громад, сіл, селищ і міст у межах повноважень, визначених Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами, а також повноважень, переданих їй сільськими, селищними, міськими радами. Діяльність обласної ради ґрунтується на колективному вільному обговоренні й вирішенні питань, віднесених до її компетенції, законності, гласності, правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в України» та іншими законами, відповідальності та звітності перед радою уповноважених нею органів, обраних чи призначених посадових осіб, широкому залученні громадян до управління суспільними справами, реалізації волі виборців через депутатів і безпосередню їхню участь у

формуванні і діяльності ради, взаємодії з трудовими колективами, політичними партіями та громадськими організаціями, іншими органами місцевого самоврядування, дотриманні принципу поєднання місцевих і державних інтересів

Для підвищення рівня оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах необхідним є уніфікація підходів до оприлюднення офіційної інформації на веб-сайтах розпорядників для забезпечення її повноти, актуальності та навігаційної доступності. Суб'єктам владних повноважень на виконання цих рекомендацій необхідно:

належним чином і в повному обсязі оприлюднювати повну інформацію про актуальні офіційні контактні телефонні номери та електронні пошти, призначені для подання звернень громадян, інформаційних запитів та інших комунікацій із суб'єктами владних повноважень;

належним чином та в повному обсязі оприлюднювати тексти нормативно-правових та розпорядчих актів, прийнятих в межах компетенції, що стосуються євроінтеграції;

створити на офіційних веб-сайтах окремий розділ «Цивільний захист» або «Воєнний стан», де забезпечити систематичне оприлюднення та оновлення всієї важливої інформації щодо війни, правових заходів воєнного стану, евакуації та ін. у межах територіальної юрисдикції органу влади.

Щодо забезпечення права громадян на звернення необхідним є:

внести зміни в порядки розгляду звернень громадян і проведення особистого прийому, якими передбачити можливість (на прохання громадянина) забезпечення прав згідно зі статтями 18, 22 Закону України «Про звернення громадян» за допомогою засобів цифрового онлайн-зв'язку;

здійснити заходи з підвищення кваліфікації працівників, відповідальних за прийом і розгляд звернень, щодо дотримання вимог статті 40 Конституції України та Закону України «Про звернення громадян» під час розгляду звернень;

посилити контроль над розглядом звернень по суті, забезпеченням прав (на прохання заявника) згідно зі статтею 18 Закону України «Про звернення громадян».

Щодо дотримання вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» органам державної влади та місцевого самоврядування варто поліпшити організацію їх прийому та обробки, а також забезпечити підвищення кваліфікації працівників, залучених до цього процесу. У зв'язку із повномасштабною збройною агресією та активним розвитком євроінтеграційних процесів суб'єктам владних повноважень доцільно: визначити окремий телефонний номер для прийому інформаційних запитів і звернень громадян в усній формі, забезпечити безперебійне його функціонування, яке не залежатиме від наявності дротового зв'язку та щомісячної оплати послуг; сприяти вирішенню питань невідкладно; підвищити кваліфікацію працівників, відповідальних за прийом, реєстрацію та розгляд інформаційних запитів, щодо положень законодавства про доступ до публічної інформації.

Забезпечення прозорості та передбачуваності процедур державного управління, відкриття державних даних, зменшення бюрократії та надання

послуг найбільш зручним та доступним для громадян способом є основними прагненнями в цьому напрямку. Таким чином, рішення щодо забезпечення ефективного врядування у післявоєнний період має зосереджуючись на забезпеченні конституційних прав громадян у повоєнний період, підсиленні інституційної спроможності органів влади та ефективності місцевого самоврядування з урахуванням викликів, що постали у період дії воєнного стану та будуть обумовлені процесом відновлення України та набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС.

Ляшевська О.І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

На сьогоднішній день вдосконалення механізмів державного управління щодо забезпечення державної безпеки є актуальним науковим завданням.

Інноваційний характер управління в наш час представлений новими зв'язками, новими управлінськими інструментами, організаційними схемами і суспільними процесами. Потреби управлінських інновацій викликають появу новітніх цілей та управлінських задач, функцій та інструментів, через які вони здійснюються, зумовлюють необхідність у цілеспрямованості управлінської діяльності, спрямованої на кращі результати, які відбуваються у процесах та мають керовані системи. Вивчення способів розвитку управлінських систем, їх методологічний та організаційний супровід для того, щоб проводити належну інноваційну модернізацію чинних чи побудову новітніх управлінських систем, варто розуміти як пріоритетні напрями управлінської діяльності у наш час.

Поняття «державно-управлінські рішення» це результат діяльності його суб'єктів, спрямований на розв'язання певних проблем державного рівня, які, своєю чергою, асоціюються з відповідними управлінськими ситуаціями, прийняттям управлінських рішень та вибору однієї з альтернатив.

Поняття «державно-управлінські рішення» тісно пов'язане з процесом державного управління та є його основоположною складовою частиною. З метою уточнення зазначеного поняття щодо сутності та значущості механізмів державного управління, що забезпечують прийняття обґрунтованих державно-управлінських рішень, розглянемо процес управління та дії керівного складу органу державного управління щодо забезпечення державної безпеки в кризових умовах на прикладі Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС).

Відповідно до Положення про ДСНС, основним її завданням є, зокрема, реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності. ДСНС, відповідно до покладених на неї завдань, виконує визначені заходи, зокрема, шляхом залучення підрозділів

пошуково-рятувальних сил та аварійно-рятувальних служб ЦОВВ, МОВВ та координації їхньої діяльності в кризових умовах, організації проведення пошуково-рятувальних робіт і контролю за їх проведенням, забезпечення гасіння пожеж, рятування людей, надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха й інших видів небезпечних подій, що становлять загрозу життю або здоров'ю людей [1].

Зазначені функції та завдання органи державного управління ДСНС у межах повноважень інших органів державного управління сектору безпеки та оборони України проваджують шляхом прийняття державно-управлінських рішень, базисом яких є законодавство у сферах державної безпеки та цивільного захисту, відповідно до встановленої послідовності дій органів державного управління (організаційний механізм державного управління), структури, функцій і завдань органів державного управління, що визначені в положеннях про ДСНС і ЄДСЦЗ щодо їхніх функцій і завдань у зазначених сферах (структурно-функціональний механізм державного управління).

Державно-управлінські рішення є вагомим елементом системи державного управління, за допомогою якого досягається мета дій. Початком процесу державного управління є зміна безпекових умов функціонування або розвитку об'єкту управління, зокрема ЄДСЦЗ. Відповідно до Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 223, виникнення конкретної кризової ситуації призводить до необхідності коригування плану реагування на надзвичайну ситуацію, уточнення державно-управлінського рішення щодо завдань і складу сил і засобів, необхідних для реагування, що відповідають умовам зазначеної кризової ситуації [2].

Отже, державно-управлінське рішення в кризових умовах забезпечується, зокрема, організаційним і структурно-функціональним механізмами державного управління. У дослідженні не розглядаються інші механізми, що, вочевидь, також забезпечують прийняття й реалізацію державно-управлінських рішень у кризових умовах щодо забезпечення державної безпеки, наприклад, політичний, інформаційний, ресурсний тощо.

Література:

1. 1.Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF (дата звернення: 06.05.2021).

2. 2.Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 223. База даних «Законодавство України» / із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 456 від 23.02.2022

Мальцев У. В.
Філіппова В. Д.

РОЛЬ МІСЦЕВИХ РЕСУРСІВ У РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Зусилля щодо розвитку громад вимагають підготовку ряду пріоритетних програм, які адаптовані до умов, проблем та реальних потреб кожного регіону. Програми розвитку громад вирішують не лише проблеми, які лежать на поверхні, а й проблеми, які є латентними чи прихованими, тому важливо їх враховувати при визначенні пріоритетів розвитку суспільства в масштабі пріоритетного розвитку громади, який має базуватися на місцевих ресурсах.

Розвиток громади визначається нами як рух, спрямований на підвищення загального добробуту суспільства через активну участь та ініціативи громади. Також учені стверджують, що розвиток громади є спробою досягти шести цілей, а саме: задоволення основних потреби громади, включаючи потреби споживання та потреби продуктивного бізнесу; підвищення обізнаності громади, участь у різноманітних заходах розвитку; підвищення почуття відповідальності перед результатами розвитку громади; розвиток здатності громади утверджуватися; створення та підтримка інфраструктури та об'єктів на території; збільшення доходів і добробуту суспільства [1]. Ресурсний потенціал є джерелом і засобом їх відтворення, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки розвитку громад.

Процес розвитку громад, що базуються на місцевих ресурсах, дуже важливий, оскільки це покращення можливостей людських ресурсів для оптимального використання потенціалу місцевих ресурсів. Одним із місцевих ресурсів у розвитку суспільства є місцеві знання. Як вважають вчені, такі знання означають унікальні місцеві знання, засновані на спадковому процесі в певних спільнотах, які стали місцевим культурним багатством. Місцеві знання є основою прийняття рішень у територіальній громаді в різних сферах, таких як сільське господарство, здоров'я, освіта та управління природними ресурсами [2].

Природні ресурси серед переліку інших ресурсів територіальних громад вирізняються тим, що вони: існують як такі (земельні, водні, лісові, мінерально-сировинні та ін.) незалежно від фінансових впливів /субвенцій, дотацій, грантів тощо; завжди «прив'язані», належать до території, мають просторові ознаки; не мігрують на відміну від кадрових, людських; переважно відносяться до ресурсів, що складно відновити, вичерпуються; змінюють якість у залежності від умов використання. Перелічені позиції свідчать про те, що для територіальних громад природні ресурси при раціональному розумному використанні мають стати найбільш стабільною основою майбутнього розвитку.

Слід зазначити, що фінанси як місцевий ресурс є головною ознакою фінансової незалежності органів місцевого самоврядування у виконанні ними реальних владних функцій і необхідним джерелом для здійснення процесу розширеного відтворення, фінансування місцевих програм розвитку та соціального забезпечення територіальної громади.

Інституційний місцевий ресурс пов'язаний з особливостями сучасних процесів інституціоналізації у системі місцевого самоврядування, який розглядається як постійний процес формування, розвитку і засвоєння всіма елементами системи місцевого самоврядування норм, правил, ролей, цінностей і еталонів, необхідних для здійснення управлінської діяльності, способів контролю за їх поведінкою, основним елементом якого є поява і розвиток неформальних правил, ініційованих елементами суспільної системи; оформлення і закріплення усталених і прийнятних норм в нормативних актах; формування механізму забезпечення дотримання закріплених норм. Представники міст, політики та особи, які приймають рішення, повинні прийняти владу громад і краще намагатися з ними співпрацювати; зрозуміти їхні потреби з метою досягнення консенсусу в суспільстві та розумного міського розвитку.

Загалом в усьому світі проводиться пошук інноваційних підходів та методів до збереження, раціонального використання та подальшого нарощення ресурсного потенціалу громади з метою реалізації оптимальної стратегії сталого розвитку своїх територіальних громад. До нових підходів нарощення ресурсного потенціалу територіальної громади можна віднести ідею створення бізнес-інкубаторів, які можуть виступати джерелом зростання її економічного потенціалу шляхом надання різноманітних послуг, консультацій, навчання в інформаційній, комунікаційній, маркетинговій, патентно-ліцензійній, рекламно-видавничій, консалтинговій, лізинговій, фінансовій, посередницькій та інших сферах.

Отже, різноманітність місцевих ресурсів можна використовувати стратегічно для підтримки розвитку громади. Використання місцевих ресурсів у механізмах управління сьогодні вимагають адаптації, емпатії, гнучкості, інтеграції та участі. Тому, щоб заохотити місцеву економіку, орієнтація на розвиток має бути децентралізованою, тобто надавати перевагу інтересам і розвитку регіону. У розвитку громади на основі місцевих ресурсів гарантується стійкість ідей розвитку, які є продуктивними, креативними та інноваційними. Успіх цього розвитку громади полягає в інтелекті в управлінні обізнаністю громадськості з використанням різних потенційних місцевих ресурсів, включаючи використання місцевих технологій, заснованих на знаннях. Процес розширення прав і можливостей громади – це цілеспрямована спроба полегшити роботу місцевих громад в процесі планування, ухвалення рішень і управління місцевими ресурсами. Володіння місцевими ресурсами має відбуватися через колективні дії та мережевий зв'язок, щоб зрештою вони мали можливість і незалежність в економічній, екологічній та соціальній сферах, тому для досягнення успіху потрібні відповідні стратегії нарощення ресурсного потенціалу територіальної громади.

Література:

1. Mwaniki C. W., Were S. (2017) Effects of project management practices on community development in Nairobi City County. *International Journal of Project Management*. Т. 1. №. 9. С. 153-166.

2. Prabawati I. et al. (2018) Strategy community development based on local resources. *Journal of Physics*: Conference Series. The 2nd International Joint Conference on Science and Technology (IJCST) 2017. IOP Publishing, T. 953. №. 1. doi:10.1088/1742-6596/953/1/012158

Олійник В.І.
Пятибрат О.В.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Успішне державне управління має велике значення для сталого розвитку країни, оскільки воно впливає на різні сфери життя суспільства, такі як економіка, соціальний розвиток, екологія та інші. Державне управління повинно забезпечувати ефективне використання ресурсів, враховувати інтереси громадян та здійснювати заходи для збереження природних ресурсів та екологічної стійкості.

Розуміння основних принципів державного управління та їх застосування допоможе країні забезпечити сталий розвиток та виконання стратегічних цілей, що покращить якість життя громадян та допоможе забезпечити сталість економічного зростання. Тому ефективне державне управління є необхідним для досягнення сталого розвитку країни, але відсутність чітких принципів та їх відповідне втілення може призвести до негативних наслідків, таких як корупція, недостатня прозорість та відповідальність, неефективне використання ресурсів та збільшення соціально-економічних нерівностей.

Державне управління - це система органів держави, які забезпечують реалізацію державної політики та функціонування державних органів і установ. Вона включає у себе процеси прийняття та реалізації рішень, виконання законодавства, управління економікою, фінансами, соціальною сферою, охороною здоров'я, освітою, культурою та іншими сферами діяльності держави. Державне управління має важливе значення для сталого розвитку країни. Його ефективність визначається якістю та результативністю державних рішень, їх впливом на соціальний та економічний розвиток країни та на сталість природних ресурсів. Управління повинно сприяти економічному зростанню, соціальній стабільності, збереженню природних ресурсів та охороні навколишнього середовища.

Для досягнення цих цілей державне управління повинно бути ефективним, прозорим, відкритим та партнерським, забезпечувати участь громадськості та інноваційність, а також враховувати інтереси громадян та здійснювати заходи для збереження природних ресурсів та екологічної стійкості.

Основні принципи державного управління визначаються конституцією та законодавством кожної країни, проте загальноприйняті принципи включають такі: 1) законність - всі рішення та дії органів державного управління повинні відповідати законам та конституції країни; 2) прозорість - діяльність державних

органів та прийняті рішення повинні бути відкриті та доступні для громадськості; 3) ефективність - державне управління повинно бути ефективним та результативним у досягненні поставлених цілей; 4) відповідальність - органи державного управління повинні нести відповідальність за свої дії та прийняті рішення; 5) участь громадськості - громадськість повинна мати можливість брати участь в процесі прийняття рішень та відстоювати свої права та інтереси; 6) незалежність - органи державного управління повинні діяти незалежно від зовнішнього впливу та захищати інтереси держави та громадян; 7) інноваційність - державне управління повинно стимулювати розвиток інновацій та новітніх технологій для ефективного та результативного виконання своїх функцій; 8) сталість - державне управління повинно забезпечувати сталість та збереження природних ресурсів для забезпечення майбутнього розвитку країни [1].

Ці принципи є основою для ефективного та сталих розвитку державного управління та забезпечення підвищення якості життя громадян та економічного зростання країни.

Існує низка проблем у виконанні принципів державного управління, які можуть суттєво підірвати ефективність та сталість розвитку країни:

Корупція - недостатня прозорість та відповідальність можуть сприяти поширенню корупції в державному управлінні

Недостатня ефективність - державні органи управління можуть бути недостатньо ефективними у виконанні своїх функцій та прийнятті рішень

Політичний вплив - дії державних органів управління можуть бути підпорядковані політичним інтересам, що може вплинути на об'єктивність та ефективність прийнятих рішень

Бюрократія - складність та повільність процесів в державному управлінні можуть сприяти бюрократизації та втраті часу на вирішення проблем

Основні проблеми у виконанні принципів державного управління

Недостатня інноваційність - державне управління може бути недостатньо інноваційним та не використовувати новітні технології для поліпшення ефективності та результативності своїх функцій

Недостатня участь громадськості - обмеження участі громадськості може призвести до прийняття рішень, які не відповідають інтересам та потребам громадськості

Недостатній розвиток інфраструктури - недостатня інфраструктура може обмежувати можливості державного управління та його ефективність

Рисунок 1 - Основні проблеми у виконанні принципів державного управління [2]

Враховуючи ці проблеми, державні органи управління повинні розробляти та впроваджувати стратегії та політики, що спрямовані на вирішення вищезгаданих проблем. Наприклад, держава може зміцнювати прозорість та відповідальність в державному управлінні шляхом створення механізмів контролю та звітності, забезпечувати навчання та професійний розвиток державних службовців, прискорювати процеси вирішення питань, поліпшувати комунікацію з громадськістю та використовувати новітні технології. Також можливими заходами можуть бути зміцнення незалежності державних органів управління, забезпечення їх фінансування та розвитку інфраструктури. В цілому, метою таких стратегій є забезпечення більш ефективного та стабільного державного управління, яке сприятиме сталому розвитку країни [4].

Для вирішення низки проблем у державному управлінні можна розглядати декілька можливих напрямів дій:

1. Реформа державного управління. Важливо провести реформу державних органів управління, зокрема зменшити бюрократію, забезпечити їх фінансування та професійний розвиток державних службовців.

2. Впровадження новітніх технологій. Використання сучасних технологій може допомогти покращити якість державного управління та прискорити процеси прийняття рішень.

3. Залучення громадськості до процесу державного управління. Важливо створити механізми залучення громадськості до прийняття рішень у державному управлінні, зокрема шляхом проведення громадських слухань, консультацій та опитувань.

4. Зміна культури управління. Для покращення якості державного управління необхідно змінювати культуру управління, відходячи від бюрократичних та формалістичних підходів, та створювати відкрите та прозоре середовище, що сприятиме активній участі всіх зацікавлених сторін.

5. Розвиток міжнародної співпраці та обміну досвідом. Важливо вивчати та впроваджувати кращі практики у державному управлінні з інших країн, а також залучати міжнародні організації до розробки та впровадження політик [3].

Висновки. Таким чином, державне управління є ключовим фактором для сталого розвитку країни, оскільки воно визначає стратегічні цілі, а також забезпечує реалізацію цих цілей шляхом координації різних сфер діяльності та використання ресурсів. Основними принципами державного управління є ефективність, прозорість, відповідальність, участь громадян та інших зацікавлених сторін, забезпечення правової держави та сталого розвитку. Проблеми в державному управлінні полягають у недостатній ефективності та прозорості, відсутності відповідальності, недостатньому залученні громадськості та інших зацікавлених сторін, а також відсутності стратегічного планування. Для вирішення цих проблем можна залучити регіональні управлінські структури, впроваджувати систему делегування повноважень, розвивати електронне управління та забезпечити доступ до інформації для громадськості.

Література:

1. Єфіменко, Н.І. Державне управління: теоретичний аспект. Соціально-економічні проблеми і держава, 2021. Т. 21, №1. С. 20-30.
2. Литвин, А.О. Основні принципи державного управління в умовах глобалізації та їх роль у сталому розвитку країни. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка", 2021. Вип. 37. С. 28-35.
3. Барановська, Н.Ю. Державне управління як чинник сталого розвитку країни. Економічний часопис - XXI, 2021. Вип. №1-2(1-2). С. 73-77.
4. Крижанівська, О.І. Сталість розвитку країни та роль державного управління в її забезпеченні. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука", 2021. Вип. 3(98). С. 89-92.

Оробей В.В.

ФУНКЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В Україні створені умови для розвитку спроможних громад, які змінюють організаційні та ресурсні підходи в управлінні територією з метою забезпечення її ефективного соціально-економічного розвитку. Наявна соціальна інфраструктура сільських територій не відповідає сучасним потребам людини, крім того, внаслідок російської військової агресії на територію України інфраструктура значно постраждала, тому зусилля громад спрямовується на формування нової або модернізація наявної інфраструктури, а також розробляються нові управлінські підходи до її утриманні й розвитку. В контексті нашого дослідження доцільним є розгляд функцій публічного управління, спрямованих на розвиток соціальної інфраструктури на сільських територіях.

Перш, ніж розпочати дослідження визначеної проблематики, зазначимо, що функцію розглядають як сталу сукупність однорідних спеціалізованих робіт. На рівні держави функції об’єднані в групи – правовстановлюючі, правозастосовні та функції з надання державних послуг. Оскільки головне призначення соціальної інфраструктури – надавати державні публічні послуги, то дії держави по відношенню до соціальної інфраструктури як виконання певних державних функцій належать до останньої групи.

В публічному управлінні можна виокремити функції публічного управління та функції органу публічної влади. До основних функцій публічного управління відносять планування (прогнозування), організацію, мотивацію і координація. Такі ж головні функції належать органу публічної влади. Зазначимо, що функції органу публічної влади – це конкретні дії з реалізації владних повноважень, спрямовані на досягнення певного результату та спрямовані на керовані об’єкти. Зазвичай ці функції розглядаються як рішення публічного органу влади і виробляються у вигляді конкретного документу. Варто відзначити, що інститутам громадянського суспільства належать переважно функції аналізу

та контролю. В цілому можна стверджувати, що функція – це систематична практична діяльність суб'єктів управління, що спрямована на керований об'єкт.

Соціальна інфраструктура представляє собою систему взаємопов'язаних об'єктів інфраструктури, які забезпечують життєдіяльність території. У такому разі ця система також виконує певні функції – функції системи.

Як стверджує Н. Пігуль, функції соціальної інфраструктури визначені і підпорядковані цілям соціально-економічного розвитку суспільства. Автор виділяє такі функції:

– «всебічний і повний розвиток людини шляхом задоволення її побутових, духовних і культурних потреб;

– створення умов для формування прогресивних тенденцій у демографічних процесах;

– ефективне використання трудових ресурсів;

– відтворення робочої сили, яка б відповідала потребам і рівню розвитку виробництва;

– забезпечення оптимальних житлово-комунальних і побутових умов життя населення;

– охорона здоров'я, покращення та збереження фізичного здоров'я населення;

– раціональне використання вільного часу людей;

– формування громадської свідомості та наукового світогляду;

– управління та охорона громадського порядку;

– розподіл і обмін матеріальних благ» [3].

Виходячи з наведених функцій, соціальна інфраструктура виконує обслуговуючі функції. У функціях системи соціальної інфраструктури чітко простежується взаємозв'язок її галузей та економічного розвитку території. Також можна стверджувати, що соціальна інфраструктура має гуманітарну спрямованість, оскільки спрямована на розвиток людини і суспільства в усіх проявах та забезпечує захист особистості.

За словами П. Левіна, функції соціальної інфраструктури розвиваються «у руслі гуманітарних стратегій і накопичення досвіду соціальних практик, багаторічної розробки методичних засобів соціальної роботи. Чим розвиненішою буде ринкова цивілізація і культура суспільства, тим інтенсивнішим має стати процес гуманізації людських відносин і досконалішим управління соціальною інфраструктурою» [2]. Вчений зазначає, що потребою часу є перегляд підходів до соціальної підтримки народу на основі гуманізації діяльності всіх структур суспільства – потребує вдосконалення патерналістська функція держави у частині своїх відносин із суспільством та послідовне посилення соціальної відповідальності бізнесу у частині його участі у підвищенні добробуту населення.

Деякі науковці розглядають добробут як соціальну функцію держави. Організаторська роль держави у цьому аспекті полягає в оцінці змін, що відбуваються на світовому і національному рівнях, та розробка ефективних рекомендацій для розвитку галузей соціальної інфраструктури. Підхід до розробки соціальних функцій пропонує В. Бульба. За його словами, соціальна

функція орієнтована на отримання потреб як мета і результат. До соціальних функцій у такому разі автор відносить:

— функцію соціального відтворення населення, яка полягає у формуванні сприятливих умов для соціального відтворення та життєдіяльності людини, задоволення її потреб – у праці, споживанні, сімейних відносинах, охороні здоров'я, освіті та ін. Її підфункціями є: демографічна, охорони здоров'я, культурна, гармонізація сімейних відносин, освітня;

— регуляторну функцію – полягає у стимулюванні державою активної діяльності людини та соціальних груп за допомогою різних важелів задля їх спроможності до самореалізації та самозахисту. Її під функції: соціальної стандартизації, соціальної справедливості, боротьби з бідністю, соціальної реінтеграції, регулювання трудових відносин;

— соціально-захисну функцію – полягає у забезпеченні соціальних прав громадян та соціальний захист соціально незахищених груп населення; забезпечення гідного рівня життя громадян соціально зорієнтованим державним управлінням та відповідною бюджетною політикою. Підфункцями є: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціального захисту, соціальної допомоги, соціальної безпеки людини;

— стабілізаційно-адаптивну функцію, що полягає у забезпеченні соціальної стабільності в державі шляхом формування та вдосконалення механізмів легітимації органів публічної влади; узгодження інтересів через правове регулювання конфліктів в суспільстві та забезпечення його усталеного розвитку. Її підфункції: соціального прогнозування, гармонізації суспільних відносин, інтеграції та солідаризації, соціального партнерства, легітимізації та узгодження інтересів [1].

Вище наведений підхід до розробки соціальних функцій є допустимим до розробки функцій соціальної інфраструктури, оскільки комбінує глобальні процеси з найважливішими умовами функціонування її галузей. Багатогранність та багатосторонність соціальної інфраструктури сільських територій дає можливість уявити сучасні тенденції, характер і рівень її системи. Слід зазначити, що кожній галузі соціальної інфраструктури належать специфічні функції.

Вищезазначене дозволяє дійти висновку, що функціями публічного управління соціальною інфраструктурою сільських територій є цілеспрямована діяльність органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства, спрямованої на обслуговування потреб й інтересів населення, що проживають у сільській місцевості, створення належних умов для їх розвитку та самореалізації, забезпечення гідного рівня життя людини. Багатоманітність і різноплановість функцій публічного управління соціальною інфраструктурою дозволяє класифікувати їх за певними ознаками. Зокрема, можна виділити функції системи соціальної інфраструктури та функції управління нею. В цілому можна стверджувати, що функції є важливим елементом стійкого розвитку сільських територій.

Література:

1. Бульба В. Г. Соціальні функції держави в умовах глобалізаційних трендів сучасності: державно-управлінський аспект : дис. ... док. наук з держ. управління : 25.00.01 ; Харківський регіон. ін-т держ. упр. Нац. академії держ. упр. при Президентові України. Харків, 2012. С. 130.
2. Левін П. Б. Теоретичні питання функціонування соціальної інфраструктури на етапі формування постіндустріальної економіки. *Демографія та соціальна економіка.* Наук.-економ. та сусп.-політ. журнал. 2007. № 2. С. 108.
3. Пігуль Н. Г. Сутність і значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2013. № 2 (58). С. 39-40.

Парубчак П.І.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ДОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ У ПЕРІОД СУЧАСНОГО ЕТАПУ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Державна соціально-економічна політика повинна враховувати не тільки матеріальні, а й суспільні, а також духовні інтереси членів суспільства. Тому вона і має бути спрямована на зміну рівня і якості життя населення, на пом'якшення протиріч між учасниками ринкової економіки і запобігання соціальних конфліктів. Сутність державної соціальної політики полягає у підтримці відносин в соціальних групах, гарантуванні умов для підвищення рівня добробуту, життя членів суспільства, формування соціальних гарантій.

Серед найважливіших орієнтирів соціально-економічної політики держави в даний час визнаються формування і розвиток прийнятних соціальних інфраструктур, політика грамотного розподілу доходів населення, соціально-демографічна політика, проблеми соціального захисту та зайнятості громадян. Всі види соціального забезпечення, такі як грошова підтримка, матеріальна допомога, що надається індивідуальним, найчастіше інвалідам і вразливим верствам населення, які не можуть піклуватися про себе в силу того, що не мають особистих доходів і джерел засобів до існування, або мають їх в обмеженому обсязі безпосередньо пов'язані з соціальною економікою.

Найпоширенішим видом соціального захисту вразливих верств населення є пенсійне забезпечення, на сьогоднішній день для окремих категорій населення пенсійний вік значно нижчий. У країні встановлені певні гарантії, що полягають у тому, що кожному пенсіонеру виплачується пенсія не нижче встановленого законом рівня [3]. Крім пенсійних виплат, пенсіонерам з державного і місцевих бюджетів виділяються різноманітні допомоги, вони виражаються в постійній або тимчасової, а також тривалої, або одноразової соціальної підтримки.

Не менш значущим фактором, що впливає на задоволеність життям, і як наслідок соціального благополуччя населення, на його соціальний спокій впливає рівень матеріального благополуччя. Можливе позначення меж доходів сім'ї, за якими не забезпечується відтворення населення, цей рівень повинен бути

як мінімум матеріального забезпечення, або прожиткового мінімуму, більше третини людей в кінці минулого століття перебували за межею бідності.

Центральне місце в питанні демографії займає відтворення населення, яке відбувається за допомогою природної зміни поколінь через народжуваність і смертність. Якщо демографічні проблеми не ставляться в число первинних у питаннях соціально-економічної політики, то створюється загроза генофонду нації [1]. Основні акценти в демографічній політиці повинні бути розміщені в напрямку забезпечення здорового нового покоління, збільшення тривалості активного життя, збереження здоров'я населення та інших якісних характеристик розвитку громадянського суспільства.

Серед пріоритетних і найважливіших завдань соціально-економічної політики кон'юнктура ринку визначає зміцнення економічної самостійності та добробуту сімей з дітьми. Для цього необхідно не збільшувати пільги і компенсаційні виплати, а стимулювати зростання трудових доходів, отже ще одним з найважливіших аспектів соціально-економічної політики є зниження смертності працездатного населення.

Актуальним вектором державної соціально-економічної політики є сфера зайнятості, оскільки підвищення рівня працевлаштування населення забезпечує відповідні доходи основної її частини. Безробіття є однією з показників і одним головних проблем ринкової економіки, яку держава повинна вирішувати. Рух на ринок неможливий без формування надійної системи соціального захисту всіх верств населення, яка здатна забезпечити максимально можливу нейтралізацію негативних явищ в економіці.

Держава повинна створити механізм захисту населення від таких соціальних факторів ризику, як безробіття та інфляція. Загалом, соціальний захист полягає в тому, що кожен має право на рівень життя, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та необхідні соціальні послуги, які необхідні для підтримки здоров'я і благополуччя його самого і своєї сім'ї. Важливим є право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості, або іншої втрати засобів до існування внаслідок незалежних від нього обставин.

На даний час система соціального захисту і соціальних гарантій не в повній мірі відповідає основним принципам ринкової економіки, не володіє достатньою гнучкістю і потребує глибокої трансформації. Найбільш доцільним способом є розробка багаторівневої системи, в якій гарантії, встановлені на вищому рівні доповнювалися б і розвивалися, а не зменшувалися, отже має зберігатися встановлення мінімального рівня гарантій для всього населення держави.

Система соціального захисту населення, безумовно, функціонує в єдності з системою соціальних гарантій, соціальні гарантії держави є основою реалізації системи соціального захисту населення. Система соціальних гарантій повинна бути динамічною і покликаною, перш за все, запобігати можливим факторам соціального ризику, а не усувати вже виникли вогнища соціальної напруги [1]. Тому, система соціальних гарантій повинна бути розроблена таким чином, щоб автоматично утримувати соціальний захист на необхідному рівні.

Під час переходу до ринкової економіки найбільш гостро постає проблема соціального захисту населення від зростання цін, інфляції та безробіття. Щоб зростання цін на товари і послуги не призвело до катастрофічного зниження особистого споживання і рівня життя, індексація доходів повинна змінитися. Таким чином, серед основних напрямів соціально-економічної політики держави можна виділити формування прийнятної соціально-економічної інфраструктури та її розвиток, питання політики розподілу доходів населення, основні аспекти соціально-демографічної політики, проблеми зайнятості та соціального захисту громадян, питання зайнятості населення.

Державна соціально-економічна політика характерна системою заходів, вкладених у досягнення цілей і результатів, пов'язаних із підвищенням громадського добробуту, покращенням якості життя громадян та забезпеченням соціально-економічної стабільності, соціального партнерства в суспільстві [2]. Водночас, до цілей соціально-економічної політики можна віднести максимальне збереження фізичного, інтелектуального, духовно-етичного потенціалу, формування трудового потенціалу, що відповідає вимогам ринкової економіки, створення інституційних та соціально-економічних передумов для реалізації громадянами, різними суспільними верствами та групами населення своїх інтересів та потреб.

Одним із механізмів реалізації державної соціально-економічної політики є забезпечення соціальних зобов'язань та гарантій з боку держави, встановлення державних пенсій, виплата допомоги окремим категоріям громадян, надання державної соціальної допомоги. Для забезпечення соціальної рівності кожному громадянину та окремим категоріям громадян законодавством передбачаються певні правові соціальні гарантії та пільги, які забезпечують рівність у суспільстві, заохочення за особливі заслуги перед суспільством.

Основою для забезпечення соціальних гарантій є мінімальні соціальні стандарти, що становлять мінімальний рівень соціального захисту громадян у сфері пенсійного забезпечення, зайнятості населення, освіти, охорони здоров'я, житлово-комунальної політики, соціального обслуговування. Закріплені на законодавчому рівні необхідний мінімум соціальних гарантій, є обов'язковим для забезпечення не тільки для державної влади на всіх рівнях, а й у роботодавців всіх форм власності [4]. Для ефективної реалізації заходи соціальної політики мають відповідати низці вимог необхідний та достатній обсяг, адресність, облік територіальних особливостей, системність та комплексність.

Адресність та облік територіальних особливостей є засобом забезпечення соціальної справедливості фактором активізації внутрішнього потенціалу громадянина. Через адресність соціальних послуг вдається допомогти конкретній людині, яка опинилась у важкій життєвій ситуації, підтримати її соціальну ініціативу та активність, прагнення самостійно вирішувати проблеми. Системність та комплексність надання соціальних гарантій дозволяють забезпечити єдність заходів економічного, правового, соціального характеру, ефективно захистити тих, хто перебуває на межі бідності, потрапив у скрутну життєву ситуацію.

Важливе значення соціальні гарантії мають у попередженні соціального неблагополуччя та соціальних ризиків, а саме, випереджувальні компенсації у грошовій та натуральній формі малозабезпечених верств населення за тих чи інших соціальних потрясінь, а й створення таких умов, коли люди самостійно можуть впоратися зі складною життєвою ситуацією, використовувати особисті ресурси у разі соціальних ризиків. Попередження соціального неблагополуччя може здійснюватися через, підтримки недержавних систем соціального страхування, поєднання платних та безкоштовних послуг, підтримання величини грошових доходів на рівні не нижче прожиткового мінімуму, розвитку різних форм участі населення у фінансуванні соціальних програм.

Література:

1. *Демидко Д.Л.* Соціально-гуманітарна політика держави в контексті трансформації усвідомлення моделі державності сучасним суспільством. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів:* матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 12 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 111-114.

2. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.

3. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник.* 2009. Вип. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf

4. *Мамонов І.* Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.

Пархоменко-Куцевіл О.І.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійне забезпечення грає найважливішу роль соціальному захисті суспільства. На кожному історичному етапі розвитку держави воно зазнає певних змін. Так, на етапі свого зародження та розвитку система пенсійного забезпечення була повністю державною незалежно від країни. Згодом у цій системі виникло додаткове недержавне пенсійне забезпечення, необхідне для зняття надмірного навантаження на державний бюджет. Такий шлях розвитку систем пенсійного забезпечення характерний і для країн Європейського Союзу, у яких на сьогоднішній день активно впроваджується функціонування недержавних пенсійних фондів. Найбільшого поширення вони отримали

переважно у Великій Британії, Данії, Нідерландах та у Ірландії, найменше – у Франції, Іспанії, Греції та Мальті.

Виклад матеріалу. За останні роки у країнах Європейського Союзу спостерігалося збільшення народжуваності та тривалості життя населення. Це, безперечно, є позитивним фактором демографічного розвитку суспільства, однак є і причиною виникнення труднощів у функціонуванні пенсійної системи – зростають ризики нестачі грошових коштів, необхідних для здійснення пенсійних виплат громадянам пенсійного віку у майбутньому. На тлі ситуації, що склалася на сьогодні, Європейською комісією проводиться активне реформування пенсійної системи країн ЄС.

На підставі ухвали Європейської комісії можна виділити наступні пріоритетні напрямки розвитку системи пенсійного забезпечення у країнах ЄС:

1. Збільшення тривалості трудового життя. У рамках цього напрями передбачається досягнення наступних цілей:

- збільшення пенсійного віку;
- стимулювання до трудової зайнятості після досягнення пенсійного віку;
- зменшення частки дострокового пенсійного забезпечення.

2. Збільшення частки пенсійних накопичень. Основні цілі цього напрямки:

- збільшення обсягу накопичень за обов'язковим пенсійним страхування;
- збільшення обсягу накопичень за додатковим пенсійним забезпечення.

3. Розвиток добровільного пенсійного забезпечення [1].

Таким чином, на даний момент існують проблеми швидкого ефективного трансформування пенсійного забезпечення в країнах ЄС.

У європейських країнах стан пенсійної системи є одним з основних барометрів загальної соціальної обстановки, і Іспанія не є винятком, проте її національний case study показовий як приклад тих фінансових труднощів, якими стикаються деякі пенсійні системи у світі.

1 січня 2022 р. набрав чинності перший етап пенсійної реформи. Нинішня реформа включає прийнятий у Європі набір заходів параметричного характеру: поступове підвищення пенсійного віку та необхідного страхового стажу для отримання повної пенсійної допомоги, обмеження можливостей передчасного виходу на пенсію. Для підтримки купівельної спроможності пенсіонерів вводиться індексація пенсій за старістю відповідно до змін індексу споживчих цін. Поступове підвищення віку виходу на пенсію до 2027 р. становитиме 67 років. На даний час вийти на пенсію у віці 66 років і двох місяців може будь-який іспанець за умови, якщо він сплачував страховий внесок не менше 37,5 року [2].

За останні півтора-два десятиліття підвищення пенсійного віку відбулося в більшості країн. У ряді країн підвищення мало місце двічі. Як правило, ці країни, у котрих пенсійний вік на момент початку реформ не перевищував 60 років для чоловіків і жінок [6]. У багатьох країнах пенсійний вік зараз підвищується до 65–67 років, а в деяких країнах обговорюють можливості його підвищення до 70 років. Ці процеси обумовлені підвищенням тривалості життя та внаслідок цього збільшенням навантаження на пенсійну систему та економіку загалом [3].

Одночасно з підвищенням пенсійного віку збільшується й мінімальний страховий стаж, необхідний для призначення страхової пенсії за віком. для того,

щоб обмежити дострокове отримання пенсій, страховий стаж часто встановлюється навіть вище рівня мінімального страхового стажу, необхідного для призначення страхової пенсії за віком у загальновстановленому пенсійному віці. Окремі країни вже зараз, а деякі країни в перспективі, планують зв'язати зміни пенсійного віку зі зміною очікуваної тривалості життя [4].

В Іспанії за добровільний вихід на пенсію за три роки до офіційного віку розмір щорічної допомоги знижується на 17%. Така система посилення почне застосовуватися з 2024 р. Розмір «штрафу» за добровільний вихід на пенсію менш ніж за рік становить 2,96%. Як стимулюючий захід для продовження активного трудового життя осіб третього віку за кожен додатковий рік роботи після досягнення офіційного пенсійного віку передбачено підвищення пенсії не менш як на 4% щорічно [5]. Таким чином, основна ідея полягає у продовженні активного трудового життя осіб третього віку.

Важливим нововведенням є використання так званого механізму міжпоколінської справедливості (Intergenerational Equity Mechanism), заснованого на принципі солідарності та покликаного гарантувати гідне забезпечення найближчих поколінь пенсіонерів [5].

Пенсійна реформа в Польщі розпочалася 1 січня 1999 р. та запровадила систему, засновану на т. зв трьох стовпах, тобто джерела фінансування майбутніх пенсій, а саме: перший стовп – установа соціального страхування; другий стовп – відкритий пенсійний фонд; третій стовп – пенсійні програми працівників, індивідуальні пенсійні рахунки, пенсійне забезпечення. Перший і другий стовпи передбачають обов'язкове відрахування коштів, а третій стовп – добровільне відрахування коштів [6].

До найважливіших змін, які відбулися у реформованій польській пенсійній системі, належать: поступове збільшення пенсійного віку для жінок та чоловіків до досягнення такого рівня, що становить 67 років; зменшення бази для нарахування пенсії з реформованої системи на суму попередніх пенсій за віком, отриманих до досягнення пенсійного віку; запровадження можливості часткового виходу на пенсію до досягнення пенсійного віку; поступова уніфікація страхового стажу для жінок та чоловіків – до 25 років – надання їм права на найнижчу пенсію; пристосування підвищеного пенсійного віку до правил визначення гіпотетичного періоду, що враховується під час обчислення розміру пенсії з інвалідності; забезпечення подальшого отримання пенсій з інвалідності та виплат до виходу на пенсію до досягнення ними пенсійного віку; продовження періоду отримання періодичної пенсії з наявного капіталу [7].

На нашу думку, введення недержавного страхування є важливим пріоритетом реформування системи пенсійного забезпечення. Водночас, також головним є сприяння діяльності людей похилого віку із гнучкою системою виплат пенсій та заробітних плат.

З'ясовано, що на сьогодні діяльність людей похилого віку в країнах Європи заохочується. Крім того, радикально змінюється уявлення про старість, спокій та роботу. Спокій як тривалий, самостійний та повноцінний період життя відчуває тиск із боку світу праці, тобто зростає політичне бажання утримати зрілу робочу силу і перенаправити її енергію у продуктивне русло для суспільства. Для

України є важливим чинником відмова від класичної моделі життєвого шляху, що передбачає такі стадії життєвого циклу – дитинство, освіта, робота, пенсія. Це звужує у індивідів, держави та бізнесу можливості планування інноваційних стратегій розвитку. Незважаючи на те, що у суспільстві домінує страх і невіра в успіх використання специфічного капіталу літніх людей, які стримують розвиток економіки та ринку праці, в найближчому майбутньому, безсумнівно, бурхливо зростатимуть і розвиватимуться нові та унікальні форми діяльності у старшому віці – консалтинг, самозайнятість, наставництво, менторство, громадська некомерційна діяльність тощо.

При підвищенні пенсійного віку важлива розробка державних програм здоров'язбереження робочих місць.

Також потребує розроблення інструментів використання капіталу та потенціалу літніх людей у різних сферах життєдіяльності суспільства, а також вивчати та розвивати методики управління персоналом, надаючи їм більше гнучкості та орієнтації на старші вікові групи працівників.

Література:

1. Опыт реформирования стран Европейского союза. URL: http://vestnik.spbu.ru/html17/s05/s05v3/07.pdf.

2. OECD Pensiones at a glance 2021 : how does Spain compare? *OECD.* 2021. URL: https://www.oecd.org/spain/PAG2021-ESP. pdf.

3. Rozanov A. Public pension fund management: best practice and international experience. *Asian Economic Policy Review*. 2015. № 10. P. 275-295.

4. Кулікова Є. О. Порівняльний аналіз системи пенсійного страхування України та зарубіжних країн. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. 2018. № 9(37). С. 142-146.

5. Pascual CortésR. Los nuevos coeficientes reductores de las jubilaciones anticipadas empiezan a aplicarse el sábado. *Cinco Días*. Madrid, 2021. URL: https://cincodias.elpais.com/cincodias/2021/12/29/economia/ 1640777679_419377.html

6. Alcelay S., Cuesta M. Escrivá plantea subir un 0,5% las cotizaciones para pagar las pensiones del «baby boom». *ABC*. Madrid, 2021. URL: https://www.abc.es/economia/abci-escriva-subira-05-por-ciento-cotizacionesempresarios-y-trabajadores-para-sostener-pensiones-202111022039_noticia. html#disqus_thread.

7. Zmiany w przepisach emerytalnych od 1 stycznia 2013 p. wynikające z ustawy z dnia 11 maja 2012 p. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz innych ustaw. (2013). Zakład Ubezpieczeń Społecznych. URL: https://www.zus.pl/ozus/aktualnosci?p_p_id=templatelistpublisherportlet_WAR_templatelistpublisherportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=exclusive&p.

Пасічник О.В.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Систему громадського контролю в Україні можна розділити за об'єктом контролю: 1) суспільний контролю за органами публічної влади; 2) суспільний контролю за окремими видами юридичних осіб. У цьому дослідженні розглядається саме громадський контроль за органами публічної влади, зважаючи на їх роль у забезпеченні сталого розвитку держави та суспільства.

Публічний контроль, як особлива форма волевиявлення суспільства, є однією із гарантій реалізації конституційного механізму народовладдя. Більшою чи меншою мірою він присутній у системі державного устрою будь-якої країни і виражається в суспільно-політичних відносинах, що характеризуються проведенням представниками різних соціальних груп контрольних заходів щодо органів публічної влади та економічних суб'єктів. До публічного контролю відносять нагляд за дотриманням прав людини у спеціалізованих установах (установах пенітенціарної системи, установах, що надають психіатричну допомогу, дитячі притулки), громадські обговорення та публічні слухання, а також громадське спостереження за окремими аспектами доступність правосуддя (наприклад, для людей з обмеженими можливостями здоров'я).

Публічний контроль – це діяльність суб'єктів громадського контролю, що здійснюється з метою спостереження за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших інституцій, що здійснюють відповідно до законів публічні повноваження, у цілях громадської перевірки, аналізу та суспільної оцінки актів і прийнятих рішень [1].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що рівень праворозуміння учасника публічного контролю, закладеного в законодавстві, є істотно вищим за рівень знань пересічного громадянина, який володіє базовим рівнем правової культури. Ця обставина, безумовно, є об'єктивною перешкодою для участі в аналізованих правовідносинах пересічних громадян. Це підтверджується і експертними оцінками представників, які, констатуючи правову неосвіченість у деяких громадських працівників, пропонують подолати цю проблему шляхом отримання суспільними контролерами мінімальної компетенції з урахуванням їх сертифікації [1]. На нашу думку, запропонований варіант вирішення проблеми може бути цілком вірогідним. Безумовно, юридична техніка, що використовується законодавцем, суттєво ускладнює реалізацію механізмів публічного контролю. Тому створення додаткових перешкод у вигляді сертифікації може унеможливити вияв пасивної форми правового нігілізму у суспільстві стосовно даного інструменту народовладдя.

На нашу думку, складність системи публічного контролю зумовлює виключення з нього звичайних громадян та переважання серед учасників цих правовідносин осіб, які діють на «професійній основі». При цьому соціум шукає нові форми взаємодії, які можуть бути поза правовим полем, що, безумовно, є недоліком існуючої нормативно-правової бази.

Слід відзначити, що право на участь громадян у публічному контролі може бути реалізовано за допомогою таких способів:

1. Особисто. У цьому випадку громадянин може брати участь у публічному контролі як громадський інспектор та експерт. Якщо в процесі такої участі у громадянина виникає конфлікт інтересів, то він зобов'язаний повідомити про це організатора заходу, а також про будь-які спроби підкупу чи тиску нього. Інформація про це оприлюднюється, у тому числі в Інтернеті.

2. У складі інституціоналізованих соціальних груп. У цьому разі громадські об'єднання та інші недержавні некомерційні організації можуть бути організаторами таких форм публічного контролю, як громадський моніторинг, громадське обговорення, а також брати участь у здійсненні громадського контролю в інших формах.

Права суб'єктів публічного контролю похідні стосовно конституційного права громадянина на участь в управлінні справами держави. Проте законодавець не гармонізував окремі форми здійснення цього права з Конституцією України, що призводить до фіктивності деяких гарантій реалізації.

Отже, зважаючи на те, що діяльність органів публічної влади може бути спрямована на протидію ефективній роботі суб'єктів публічного контролю, зазначені положення законодавства сукупності із презумпцією сумлінності органу публічної влади можуть нівелювати діяльність інститутів громадянського суспільства. Тому доцільним для залучення громадян до системи публічного контролю є створення єдиних інформаційних майданчиків щодо проведення: громадських моніторингів, громадських обговорень, громадських експертиз. При цьому, сформовані та розміщені в межах зазначених майданчиків акти, висновки, протоколи тощо слід розглядати як повноцінні результати громадського контролю, які є обов'язковими для обліку у роботі органів публічної влади.

Література:

1. Неугодніков А.О. Громадський контроль за діяльністю суб’єктів публічної адміністрації: наближення до міжнародних стандартів. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12312/%D0%9D%D0%B5%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%93%D1%80%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Пересада В. О.

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ПРОЦЕСАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАТАСТРОФИ В УКРАЇНІ

Значна частина населення України не розглядає екологічну складову як невід’ємний компонент поняття «сталий розвиток» суспільства. У свою чергу, громадяни розуміють «сталий розвиток» здебільшого як результат зростання економіки або внутрішнього валового продукту (52 %), тоді як «врівноваження інтересів економіки, екології та суспільства» в контексті розуміння поняття

«сталого розвитку» відзначають лише 27 % опитаних громадян [1].

Отже, перед нашою державою стоять важливі завдання з подолання наслідків екологічної катастрофи, досягнення результатів із точки зору стану екології та управління природними ресурсами. Окремим важливим завданням для України є подолання екологічних наслідків війни. Чинниками ефективності державної політики щодо вирішення екологічних проблем повинні стати проведення екологічного аудиту для визначення масштабів завданих навколишньому середовищу збитків, формування дієвого механізму правового регулювання використання природних ресурсів у зоні бойових дій, об'єднання зусиль громадськості, науковців, екологів, державних установ і міжнародних організацій задля запобігання екологічній катастрофі й організація міжнародної співпраці для стратегічного екологічного оцінювання.

Національна політика екологічної безпеки повинна передбачати дії державної влади щодо збереження навколишнього середовища та екологічної безпеки, що забезпечує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз. Упровадження дієвих механізмів національної екологічної безпеки – це перший крок до вирішення та попередження екологічних і техногенних катастроф.

На основі обробки різних індексів екологічної безпеки для подальшого надання адекватної науково-обґрунтованої оцінки сучасного рівня екологічного стану України порівняно з іншими країнами світу використовуються міжнародні індекси – Індекс екологічної стійкості.

Індекс уразливості навколишнього середовища, Євростат, Індекс ефективності довкілля та інші, які складаються міжнародними організаціями, серед яких Комісія ООН зі сталого розвитку, Міжнародний інститут сталого розвитку (IISD) і Науковий комітет з проблем навколишнього середовища (SCOPE). Однак міжнародні індекси не враховують регіональних особливостей кожної країни [2].

Українці переконані, що шляхом вирішення екологічної ситуації є залучення до обговорення екологічних проблем органами влади органів громадянського суспільства. Приємно, що переважна більшість уже сьогодні готова до активних дій щодо забезпечення екологічної безпеки держави, міста чи району.

Прагнення українців бути обізнаним у сфері з екологічних питань є позитивним аспектом на цей момент.

Задля реалізації національної політики екологічної безпеки потрібні розробка та запровадження заходів з удосконалення системи моніторингу навколишнього середовища, зростання ступеню виконання її основних завдань, спрямованих на забезпечення інформацією органів державного управління та громадянського суспільства про стан навколишнього середовища.

Література:

1. Андрейцев В. І. Удосконалення екологічного законодавства: концептуальні засади [Електронний ресурс]. Досвід і проблеми вдосконалення екологічного законодавства : матеріали Міжнар. круглого столу (14 груд. 2012

р., м. Дніпропетровськ). С. 5–28. Режим доступу: http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/147314/5-28.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 24.05.18).

2. Бойчук Л. Д. Екологія і охорона навколишнього середовища : навч. посіб. Університетська книга, 2003. 284 с.

Помаза-Пономаренко А.Л.
Батир Ю.Г.
Лопатченко І.М.

ДОСВІД ІТАЛІЇ ЩОДО ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Проти України триває вже 9-річна зовнішня агресія, що набула повномасштабного розміру у 2022 році. Актуальним завданням для нашої держави є визначення векторів її розвитку у найближчій перспективі. У попередніх публікаціях [1] було досліджено досвід економічно розвинених країн, які стикнулися свого часу з проблемою післявоєнного відновлення, так само як і Україна. У той же час, обсяг наукової статті не дозволив дослідити досвід інших країн, зокрема Італії щодо післявоєнного відновлення. Усе це вказує на важливість обраної тематики дослідження.

Італійський економічний бум припав на 1953-1973 рр. Як відомо, Італія значно постраждала під час Другої світової війни. Історія повоєнного відновлення Італії унікальна тим, що її керівництвом був обраний варіант державно-монополістичного капіталізму або етатичного капіталізму. Він передбачав, що функціонування в Італії гігантських державних об'єднань (монополій).

Як відомо, Італія отримала 1,5 млрд доларів допомоги згідно з «Планом Маршалла». Цей план передбачав допомогу переважно у вигляді товарів та обладнання [там само]. Характерною особливістю допомоги Італії було те, що більшість цієї допомоги розподілили між компаніями-монополістами (це зрозуміло, адже на той час була значна частка таких монополій в Італії)). З виділених на закупівлю імпортного обладнання 154 млн доларів половину отримали лише 6 компаній: «Фіат», «Едісон», «Монтекатині», «Фальк», «Смі», «Саде». До речі, сьогодні компанія «Фіат» найкрупніший виробник автомобілів в Італії, що (компанія) має багато філій по всьому світі, в яких працює понад 223,000 робітників [2].

У 1951 р. італійський уряд розробив і почав реалізовувати «систему пріоритету». Уряд розподіляв сировину між великими монополістами, яка вважалася дефіцитним у той період часу. Той самий принцип працював і у видачі кредитів, а саме: монополії отримали в кредит 85 млрд італійських лір, а дрібний та середній бізнес у 8 разів менше. Наприклад, «Фіа» отримав 35% кредитів у межах «Плану Маршалла».

На той період часу дрібним та середнім компаніям був недоступний внутрішній фінансовий ринок. З 600 млрд лір, зібраних з 1948 по 1952 р.

шляхом випуску акцій та облігацій, більшу частину отримали великі концерни. У результаті італійські монополісти почали швидко розвиватися та захоплювати зовнішні ринки, що призвело до зростання промислового виробництва. Як бачимо, великий бізнес в Італії виявився більш гнучкореагуючим в умовах післявоєнного відновлення.

Крім того, в Італії була зреалізована аграрна реформа 1950-1955 років. Її сутність полягала у викупі державою земельних наділів площею понад 100 га з подальшим продажем громадянам на виплат. Усього було продано 1,5 млн га землі, що допомогло збільшити ефективність аграрного виробництва та створити попит на виробництво аграрної техніки.

Значну роль у відновленні економіки Італії зіграла і Корейська війна (1950-1953 рр.), оскільки США закуповували матеріали для військової техніки саме в Італії.

Отже, Італія повністю відновилася після Другої світової війни до початку 50-х років. З 1953 по 1962 рр. обсяг промислового виробництва зріс утричі. З мінусів виявилася суттєва монополізація економіки. Це призвело до того, що рівень зарплат не надто виріс. Надмірна монополізація привела вже до кінця 60-х років до корупції та диспропорції у розвиток окремих регіонів Італії. На цій підставі можна стверджувати, що не варто на вітчизняних теренах упроваджувати італійський монополістичний підхід у повоєнному відновленні. Крім того, на користь стимулювання малого та середнього бізнесу України у воєнний і післявоєнний періоди свідчить те, що іще до повномасштабної війни було розроблено та розпочато впровадження загальнодержавних програм із підтримки малого та середнього підприємництва (наприклад, «Повернись і залишись» тощо). Як відомо, серед монополістів в Україні є «Мегаполіс-Україна» (дистрибуція тютюновий виробів), «Укртелеком» тощо. Зважаючи на те, що малий і середній бізнес є більш мобільним у функціонуванні за умов невизначеності, подальші дослідження варто приділити аналізу стану функціонування такого бізнесу в Україні як за умов мирного часу, так і у воєнний період.

Література:

1. Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г., Лопатченко І.М. План відновлення України (частина 1) // Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія «Державне управління»). 2022. № 2 (17). С. 17–27.

2. Fiat. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Fiat#:~:text=Fiat%20Automobiles%20S.p.A.%20(%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%BC%20%D0%B2%D1%96%D0%B4,%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%8C%20FCA%20Italy%20S.p.A..

Поступна О.В.
Завада Є.Є.

SWOT-АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЧОРНОГО ВІЙСЬКОВОГО ТУРИЗМУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Після визволення Україною своїх територій від російських загарбників перед українською владою постає низка нових соціально-економічних викликів, головними серед яких є забезпечення безпеки життя мешканців та відновлення життя постраждалої громади.

Проблема відбудови повноцінного життя громади на деокупованих територіях – це довгострокова перспектива, яка потребує значних грошових вкладень і достатніх трудових ресурсів, які сьогодні українська влада, на жаль, немає, оскільки продовжує визвольну війну проти країни-агресора. Мешканці деокупованих територій, незважаючи на існуючі труднощі, самостійно відновлюють життя у своїх громадах. Як один із варіантів підтримки життя на деокупованих територіях України, поповнення бюджету громади, вважаємо можливий розвиток чорного військового туризму. Насамперед, зазначимо, що чорний військовий туризм – це новий вид темного туризму, метою якого є відвідання місцевості, на якій відбувались військові дії. Під час подорожі зацікавлені особи відвідують травматичні місця – місця боїв, військові об'єкти й полігони, дізнаються хронологію подій, спілкуються з ветеранами та свідками тих подій. Це з одного боку, пам'ять про війну, про всі жахи, що відбувались на даній території, з іншого – це вшанування людей, які загинули під час війни.

Спробуємо виявити сильні та слабкі сторони, можливості й загрози для розвитку чорного військового туризму на деокупованих територіях України. Зазначимо, що станом на листопад 2022 р. Україна деокуповала 41,2 тис. км^2 своєї території (північ Київської області, частина Чернігівської і Сумської областей, північ і схід Харківської області, частина Миколаївської області та правобережна Херсонщина). Під окупацією залишається 108,6 тис. км^2 території країни (південна частина Донецької і Запорізької областей, лівобережна Херсонщина, північ Луганської області та невелика частина території Харківщини) [1].

Деокуповані території за ступенем руйнувань можна поділити на три групи: висока ступінь руйнувань – знищена інфраструктура й житловий фонд поселення повністю; середня ступінь руйнувань – пошкоджена інфраструктура (енергетична, інформаційна, соціальна), частково пошкоджений житловий фонд, але є можливості для відновлення; низька ступінь руйнувань – частково пошкоджена інфраструктура та житловий фонд поселення. Звичайно, що такий поділ є умовний і у кожній групі можна ще додатково виділяти підгрупи, оцінюючи більш детально масштаб руйнувань і пошкоджень. Вважаємо, що розвиток чорного військового туризму можливий у найближчій перспективі лише для останніх двох груп і лише за умови дотримання туристами правил безпечного поводження на цих територіях, оскільки більшість з них заміновані, а отже є небезпечними.

Крім інфраструктурних об'єктів та житлових будинків, прицільним

об’єктом нападу з боку російських військових з метою знищення історії й культури українського народу є об’єкти культурної спадщини. Сьогодні в Україні ще немає можливості провести повну інвентаризацію зруйнованих або пошкоджених таких об’єктів через те, що частина території країни ще знаходиться під окупацією, на іншій частині йдуть активні військові дії та обстріли. Проте вже зараз можна говорити про важкі негативні наслідки, спричинені навмисними злочинами (знищення, незаконне привласнення, вивезення культурних цінностей, акти вандалізму), які здійснюють російські військові на території України [2].

Під час окупації люди, що мешкають на звільнених територіях, пережили жахливі речі – вони ховались у підвалах під час обстрілів, багато з них втратили близьких і знайомих, населення піддавалось тортурам з боку окупантів. На більшості з окупованих територій ситуація з місцевими мешканцями була доведена практично до гуманітарної катастрофи – в багатьох населених пунктах не було електроенергії, газопостачання, зв’язку; не вистачало або були відсутні продукти харчування, питна вода і ліки; медичні заклади і заклади освіти не працювали тощо. Сьогодні одним із важливих, проте, у той же час, складним завданням для українського суспільства є зібрання свідчень війни і військових злочинів, які чинились на окупованих територіях. Але саме ці свідчення дають нам повну реальну картину, що відбувалось на окупованих територіях з місцевим населенням і не тільки. Це жахливі історії війни, які допоможуть майбутньому поколінню вивчити жахливі наслідки війни з метою не повторення такої ситуації у майбутньому.

Отже, на деокупованих територіях України, крім існуючих і не зачеплених війною туристичних об’єктів, з’явились травматичні місця, які можна віднести до об’єктів чорного військового туризму: підвали/приміщення для катувань, в’язниці; зруйновані/пошкоджені лікарні, заклади освіти і культури, об’єкти інфраструктури та ін.

Розвиток чорного військового туризму на деокупованих територіях потребує ефективного стратегічного менеджменту. За допомогою методу SWOT-аналізу спробуємо виявити сильні і слабкі сторони, а також визначити можливості й загрози для розвитку чорного військового туризму в Україні.

Вважаємо, що сильними сторонами розвитку чорного військового туризму на деокупованих територіях України є такі:

— наявна велика кількість об’єктів (зруйновані будівлі, залишки снарядів, приміщення для страт та катувань, масові та поодинокі захоронення тіл тощо) та свідків злочинів війни;

— зацікавленість туристів подіями військової агресії, бажання дізнатися більше про об’єкти і події, пов’язані з чорним військовим туризмом;

— невелика ціна на проживання та харчування;

— гостинність населення;

— потужний волонтерський рух та його популяризація серед місцевого населення;

— наявність значної кількості інституцій, що займаються дослідженням і популяризацією місцевої історії;

– наявність вищих закладів освіти, які готують спеціалістів у галузі туризму й історії (потенціал для дослідження історії і фактів війни, волонтерства у проведенні екскурсій, майбутніх спеціалістів туристичної сфери);

– досвід у місцевого населення у підприємницькій діяльності.

До слабких сторін розвитку чорного військового туризму можна віднести:

– загроза повторення військової окупації території або активізації військових дій;

– малий відсоток активних людей серед місцевого населення, які готові до змін та впровадження нових ідей;

– низька якість доріг;

– низький рівень знань місцевим населенням іноземних мов (у разі напливу іноземних туристів);

– відсутність знакування туристичних об’єктів і маршрутів;

– низка якість нічліжної бази;

– недостатньо розвинута інфраструктура (транспортна, соціальна, інформаційна);

– відсутність системи резервування/бронювання місць.

Серед основних можливостей можна виокремити такі:

– розвиток чорного воєнного туризму збільшить доходи місцевого населення, що покращить соціально-економічний стан території;

– поява нових робочих місць в сфері обслуговування, перевезення, медичній та культурній сферах;

– збільшення потоку туристів;

– залучення іноземних інвестицій для розбудови, реконструкції та модернізації інфраструктури;

– просування туристичного продукту чорного військового туризму на міжнародний туристичний ринок;

– створення міжнародних туристичних кластерів, об’єднаних чорним військовим туризмом (наприклад, з Боснією і Герцеговиною, які пережили війну 1992-1995 рр.).

Найбільшими загрозами для розвитку чорного військового туризму є:

– політична нестабільність держави;

– відсутність правового забезпечення розвитку чорного воєнного туризму;

– замінованість території (вибухонебезпечність);

– можливість проникнення диверсійних груп із сусідніх країн, що може загрожувати життю і здоров’ю туристів;

– високий ріст безробіття призводить до збільшення злочинності, що відлякує туристів;

– суперництво між місцевими підприємствами, відсутність координації їх діяльності може заважати впровадженню єдиних стратегічних цілей розвитку чорного воєнного туризму.

Висновки. Отже, за допомогою SWOT-аналізу нами визначено сильні й слабкі сторони, можливості й загрози для розвитку чорного військового туризму на деокупованих територіях країни. З’ясовано, що чорний військовий туризм є

перспективним напрямом для цих територій, який потребує ефективного стратегічного менеджменту, значних інвестицій для налагодження стабільного сервісу та впровадження інновацій у сферу обслуговування. Формами чорного військового туризму можуть бути оглядові екскурсії травматичними місцями війни та меморіально-музейні експозиції.

Література:

1. Гненний К., Рещук К. Україна звільнила 40 % окупованих після 24 лютого територій. Контрнаступ ЗСУ в цифрах. *Forbes.ua.* 14.11.2022 р. URL : https://forbes.ua/war-in-ukraine/ukraina-zvilnila-40-okupovanikh-pislya-24-lyutogo-teritoriy-kontrnastup-zsu-v-tsifrakh-14112022-9743.

2. Поступна О.В. Наслідки руйнувань об’єктів культурної спадщини Харківщини від військової агресії РФ проти України: попередні висновки. *Тези Всеукр. наук.-практ. on-line конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки*. 16-20 травня 2022 р. Житомир: Житомирська політехніка, 2022. С. 541.

Рибчич. І. Є.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗНАЧИМОСТІ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Зміни щодо формування державної соціальної політики та громадського здоров'я значною мірою можуть вплинути на свідомість громадян, на їхній стиль життя. Політика громадського здоров'я та соціального благополуччя у сучасних умовах ґрунтується на комплексному, позавідомчому підході, оскільки скрізь у світі здоров'я та добробут перетворилося на соціальне питання та на об'єкт уваги органів влади, відповідальних за забезпечення стану здоров'я та соціального благополуччя населення, що є показником гуманізації суспільних відносин.

Міністерством охорони здоров'я України розроблено набір стандартів надання амбулаторно-поліклінічної та санаторно-курортної допомоги хворим з різними захворюваннями. Ці стандарти є формалізованим описом мінімально необхідного обсягу медичної допомоги, яка повинна бути надана пацієнту у конкретній клінічній ситуації. Робота з їх створення була ініційована у зв'язку з необхідністю нормативно-правового забезпечення надання додаткової безкоштовної медичної допомоги громадянам, які мають право на набір соціальних пільг.

Без стандартизації в охороні здоров'я неможливе раціональне здійснення державної політики, ефективне управління галуззю, збереження єдиних підходів до планування, ліцензування та сертифікації, забезпечення якості медичної допомоги, раціональне використання кадрових та матеріальних ресурсів. Функція формування та реалізації державної соціальної політики та охорони

здоров'я властива державі, до того ж її роль у цьому процесі зростає система відповідальності та підзвітності за прийняття рішень у цій сфері має бути прозорою та зрозумілою для громадськості [2].

З цією метою уряд повинен гарантувати постійну можливість доступу до інформації та основним показникам здоров'я та соціального стану, а органи центральної та місцевої влади систематично звітувати перед суспільством чи його представниками за результати діяльності у цих сферах. Водночас, важливими складовими таких цілей у сучасних умовах можуть розглядатися також підвищення особистої відповідальності громадян за власне здоров'я та добробут, створення державно-приватного партнерства на ринку охорони здоров'я та соціального забезпечення. Така система має забезпечувати відповідну допомогу громадянам відчути свою цінність та значимість його особистої проблеми та покращення якості життя.

Система охорони здоров'я повинна опиратись на аналіз стану громадського здоров'я в країні та враховувати основні соціально-економічні показники, а також цілі, завдання та способи вдосконалення. Державна політика у сфері охорони здоров'я уособлює сукупність цілей, завдань, пріоритетів, принципів, стратегічних програм та планових заходів, які розробляються та реалізуються органами влади для підвищення рівня та якості надання медичної допомоги та зміцнення здоров'я суспільства. Державна соціально-гуманітарна політика, спрямована на підвищення ефективності функціонування системи охорони здоров'я знаходиться в стадії розвитку.

Сьогодні ніхто не повинен піддаватися дискримінації, право на громадське здоров'я та добробут не може обмежуватися, до всіх слід ставитись з однаковою повагою. Якщо держава досягає успіху у створенні системи, орієнтованої на людей, результат і втілення, можна очікувати зростання показників здоров'я населення, тривалості життя, зниження захворюваності, смертності, збільшення фінансової захищеності [2]. Це унеможливлює зубожіння, забезпечить готовність та здатність системи ефективно реагувати на кризові ситуації, які несуть загрози для окремої людини, чи всього соціуму.

Для досягнення кінцевих цілей сформульовано проміжні завдання, на які мають бути спрямовані створення умов для соціальної відповідальності за здоров'я та благополуччя громадян, забезпечення вільного вибору постачальників послуг, створення прозорих умов роботи та більшої підзвітності у галузі охорони здоров'я та соціального захисту. Соціальна політика повинна базуватися на розумінні відповідальності за всі сторони життя, у тому числі здоров'я та загальний добробут населення, суспільну відповідальність.

Система охорони здоров'я знаходиться на етапі реформування і трансформації, приймаються концепції, програми, проекти, які охоплюють межі складного процесу надання медичної допомоги, але будучи частиною соціальної цілісності публічне управління в даному сегменті володіє низкою специфічних характеристик [3]. Проблемне поле у створенні нової концепції має містити результати моніторингу про проблеми в системі охорони здоров'я та потреби споживачів медичних послуг та суспільства загалом, думки медичного спільноти про доцільність заявлених проблем, і лише тоді державна соціально-гуманітарна

політика буде ефективною, а досягнутий результат від населення позитивну дасть соціальну оцінку.

Хоча доступ до медичної допомоги завжди набирає найбільшої ваги під час обговорення соціально-економічної відповідальності за здоров'я населення, не можна забувати про важливість підтримки здорового способу життя та профілактичної роботи. Втілення такої стратегії має значну соціально-економічну ефективність і може сприяти підвищенню відповідальності за умови створення соціального середовища, що дозволить громадян підтримувати особисте здоров'я та суспільне благополуччя. Важливим є формування цілей політики охорони здоров'я та соціальної відповідальності, які полягають у виробленні та впровадженні найбільш ефективної системи заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та розвиток людського генофонду.

Реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я за підсумками аналізу виявлених особливостей передбачає впровадження системи чіткого та обов'язкового дослідження сучасного стану громадського здоров'я, проте належна увага цьому питанню приділяється лише при складанні та розробці програмних документів останніх років. Особливу увагу необхідно приділяти вивченню помилок минулих реформ, що також виявляються шляхом проведення аналізу як звітних даних та позиції суспільства. Підвищення соціальної ролі системи охорони здоров'я актуалізує потребу в більш глибокому та ретельному підході до формування політики у цій сфері, розробки програм та концепцій, а також до складання алгоритмів реалізації заходів.

Наразі гуманістична спрямованість діяльності органів публічної влади та суб'єктів реалізації політики охорони здоров'я й соціального захисту, у сучасних умовах знаходить своє відображення у модернізованих функціях управління [1]. Зазначене є обґрунтованою системою мотивації, яка дозволяє цілеспрямовано впливати на громадян відповідно до потреб. Одна з основних функцій держави та органів публічної влади, полягає у підтримці всіх складових громадського здоров'я та забезпечення необхідних умов для життєдіяльності людини.

Суспільство і держава, як основа формування такого типу відносин є реальністю, заснованою на системі колективних уявлень і цінностей, згодом цінності змінюються під впливом економічних, соціальних та інших факторів. Серед цих проектів та перетворень певна частка випала на соціальні інститути та інститути охорони здоров'я, коли над змінами в них працюють активісти на рівні громадських організацій. Трансформація та реформування системи охорони здоров'я здійснюються комплексно вперше за довгі роки, оскільки тривалий час не було чітких результатів.

Наразі соціальний ефект державної політики у сфері охорони здоров'я виражається в рівні задоволеності медичною допомогою, що зростає щорічно, позитивних демографічних показниках, особливу увагу до проблем системи охорони здоров'я. Водночас, тенденція до актуалізації проблем у сфері надання медичних послуг перебуває в стадії лише первинного висвітлення даного питання, і органам публічної влади необхідно більш якісно використовувати ті особливості державної політики сфері охорони здоров'я, які сприяють ефективному та соціально-гуманітарному напрямку її реалізації.

За таких умов саме органи публічної влади мають постійно формувати громадську думку про необхідність трансформації, у той час як громадянське суспільство має впливати на владу, щоб не дозволити девальвувати саму ідею трансформації. Нинішня модель може проіснувати досить довго внаслідок часткових змін та удосконалень системи та сприятливій кон'юнктурі, але в середньо-та в довгостроковому плані вона не має історичної перспективи.

Література:

1. Вовк С.М. Сучасна Євроінтеграція системи охорони здоров'я. *Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці*: зб. мат., доп. інт.-конф. 18-19 трав. 2017 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2017. С. 209-211.
2. Кульгінський Є.А. Розвиток державного управління системою охорони суспільного здоров'я України в контексті європейської інтеграції: *монографія*. Київ: СТ-Друк, 2016. 396 с.
3. Майоров О.Ю., Худошина О.В., Горбань А.Є. та ін. Оцінка діяльності закладів охорони здоров'я по стандартам акредитації: *метод. рекомендації*. К. 2015. 220 с.

Сисоєва С.І.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Модель конкуренції на окремих типах ринку складається під впливом поведінки держави як покупця або за тарифами України. Саме тому важливою є регламентація правил здійснення закупівель для державних потреб.

Класичним прикладом тому є технології розміщення радіочастотного спектра, що реалізуються у світі в останні 15 років з переходом від конкурсного розміщення до аукціонів. Досліджено, що саме встановлені державою правила проведення аукціонів є вирішальним чинником, який визначає модель поведінки учасників при розміщенні радіочастот. Іншими словами, встановлені державою норми виконують ту ж роль, що структура ринку у «звичайних» сферах діяльності.

Домінуючими встановлені державою правила конкуренції є в тому випадку, коли в задачі розміщення ресурсів в явному вигляді входять цілі забезпечення не тільки алокативної і виробничої, але і розподільної ефективності. Класичний приклад − конкурси за концесії в інфраструктурних галузях, де конкуренція, з одного боку, є не самоціллю, а лише засобом забезпечення споживачам можливості купувати послуги нормальної якості за прийнятною ціною, а з іншого − засобом абсолютно необхідним. Лише одна невдала норма − про критерії відбору переможця в конкурсі − може призвести до істотних втрат покупців [1; 2].

Слід при цьому згадати про бар'єри входу на ринок, які є найважливішою характеристикою його структури, що впливає не тільки на кількість учасників

ринку, але і на стабільність їх складу. У свою чергу ці чинники здатні суттєво позначитися на формуванні поведінкової стратегії господарюючих суб'єктів на даному ринку і, відповідно, − на стан конкуренції. Зменшення перепон при вході на ринок рівнозначно підвищенню ступеня змагальності ринку. Саме тому держава може висувати зменшення перепон в якості спеціального завдання економічної політики, як це було в Україна на початку нинішнього десятиліття (концепція адміністративної і регулюючої реформ) і робиться зараз (активізація розвитку конкуренції). У числі вхідних є як добре відомі адміністративні бар'єри у формі вимог, що пред'являються державними органами до учасників ринку, але і стан інфраструктурних ринків (наприклад, доступність фінансових ресурсів, комерційної нерухомості тощо). У цій частині конкурентна політика стикається з промисловою політикою. Досягнення цілей останньої надає певний вплив на можливості та стан конкуренції, проте зазначений вплив може бути досить суперечливим. Інструментом, здатним чинити істотний вплив на стан конкуренції, є зовнішньоторговельна політика. Режим регулювання зовнішньоекономічної діяльності чинить прямий вплив на стимули і можливості входу на ринок конкурентів (з боку імпорту), а також на стимули поділу випуску між зовнішнім і внутрішнім ринками (щодо експорту). У цьому контексті дивує той факт, що вплив зовнішньоторговельної політики на конкуренцію в явному вигляді аналізується порівняно рідко (як у системі прийняття рішень державою, так і в академічних дослідженнях), незважаючи на те, що на українських ринках режим зовнішньоторговельного регулювання чинить на конкуренцію ключове вплив [1; 3].

Відповідно, при формулюванні та реалізації основних особливостей національної конкурентної політики слід зазначити наступні моменти.

1. Сприяння конкуренції в Україні є пріоритетом Президента України, Уряду України, Національного банку України, органів державної влади та місцевого самоврядування.

2. Цілі вдосконалення національної політики конкуренції є такими:

- поліпшення задоволення споживачів за рахунок розширення сфери товарів, проектів, послуг, поліпшення їх якості та зниження цін;
- підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, включаючи забезпечення рівного доступу до природних монопольних товарів та послуг

а) здійснення підприємницької діяльності;

б) заохочення господарюючих суб'єктів до інноваційної активності;

в) збільшення частки наукомістких продукції і послуг у виробництві;

г) розвитку ринків високотехнологічної продукції;

- стабільний підйом багатоукладної економіки;
- розвиток технологій;
- зниження витрат в масштабі національної економіки;
- зниження соціальної напруженості в суспільстві;
- забезпечення національної безпеки.

В цілому, слід урахувати значущість політики адвокатування конкуренції, що являє собою комплекс дій суб'єктів конкурентної політики, які спрямовані на

зміцнення конкурентного середовища для економічної діяльності за допомогою використання механізмів, що не є елементами виключно системи примусу до дотримання встановлених правил за допомогою застосування санкцій на основі адміністративних процедур та судових рішень у випадку порушення і які полягають, головним чином, у впливі на інші державні організації, і передбачають підвищення ступеня розуміння широким колом громадськості вигод конкуренції, формування конкурентного культури [1-3].

Література:

1. Апостол О. І. Системні перетворення державного управління конкурентоспроможністю економіки / О. І. Апостол // Вісник Національного університету цивільного захисту України. − 2019. – Вип. 2 (11). – С. 113–118. – (Серія «Державне управління»).

2. Приходченко Л. Л. Система публічного управління України: механізми горизонтальної взаємодії / Л. Л. Приходченко // Державне управління: теорія та практика. − 2016. − № 2. − С. 5−14.

3. Цебро Я. І. Державне управління конкурентоспроможністю регіону / Я. І. Цебро // Держава та регіони. − 2014. − № 4. − С. 98-103. – (Серія «Державне управління»).

Сікорський М. М.
Філіппова В. Д.

ПРОСТОРОВІ ЕФЕКТИ ЗАПОЗИЧЕНЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Реформа децентралізації посилила роль органів місцевого самоврядування у фінансовому забезпеченні розвитку територій. Зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів дає змогу не лише покращити якість наданих суспільних послуг, але й створює нові можливості інвестиційного розвитку. Розширення джерел формування доходів місцевих бюджетів, поряд з такими важливими інструментами, як податки, трансферти, передбачає використання місцевих запозичень. Між трансфертами та запозиченнями є принципова відмінність, адже якщо трансферти до місцевих бюджетів передають з державного бюджету на виконання делегованих повноважень держави для фінансування здебільшого поточних видатків, то місцеві запозичення мають виключно інвестиційну природу, що передбачає отримання економічного ефекту.

Класична теорія фіскального федералізму припускає, що в деяких випадках краще фінансувати інвестиційні проекти за рахунок запозичень, а не за рахунок поточних місцевих доходів [1].

Найважливішими аргументами на підтримку зазначеної тези ми вважаємо те, що запозичення відповідають ряду умов:

– Справедливий тягар витрат і доступу до вигод («міжчасова справедливість»). Учені стверджують, що запозичення з часом є ефективним способом подолання проблеми несправедливого тягаря витрат серед платників податків. Зазвичай витрати на інвестиції виникають під час упровадження проекту (наприклад, купується міський автобус), але вигоди від нього розподіляються на більш тривалий період. Коли капітальний проект фінансується з поточних надходжень, ті, хто фінансував його через свої місцеві податки, не завжди можуть отримати від нього вигоду в майбутньому, якщо, наприклад, вони переїдуть в інше місто. Водночас ті, хто отримує вигоду від проекту, могли не брати участі у його фінансуванні, якщо вони переїхали до міста після його завершення, або якщо проект було завершено або коли вони були маленькими дітьми або до народження. Але при фінансуванні за допомогою банківського кредиту чи випуску облігацій є впевненість, що більшість користувачів платитимуть за вигоди або через місцеві податки, або безпосередньо через плату за користування. Платежі поточних користувачів частково йдуть на погашення кредиту. Дехто може заперечити, що в жодному разі проблеми немає, оскільки фінансування місцевих інвестицій є постійним процесом і щороку місцеві платники податків сплачують за той чи інший новий інвестиційний проект, одержуючи вигоду від тих, що були завершені раніше [2]. Це могло б бути переконливим, якби потік капітальних витрат був відносно постійним протягом кількох наступних років, але це припущення не відповідає дійсності, особливо у відносно невеликих одиницях, таких як місцеві органи муніципального рівня, в яких обсяг інвестицій значно коливається з року в рік.

– Оптимальний розподіл ресурсів. Тісний зв’язок між тими, хто отримує вигоду від проекту, і тими, хто платить за нього, сприяє оптимальному розподілу ресурсів. Фінансування капітальних проектів шляхом запозичень зазвичай робить ці відносини набагато тіснішими з причин, зрозумілих у попередньому пункті.

– Вигоди від прискореного місцевого розвитку затьмарюють вартість запозичень. Це можна проілюструвати простим прикладом. Уявіть собі, що територіальна громада володіє ділянкою землі, яка може бути дуже привабливою для потенційного інвестора, але немає хорошої під’їзної дороги до цієї ділянки. Міська влада може розв’язати питання шляхом упровадження однієї з альтернатив: профінансувати будівництво дороги з поточних надходжень, дозволивши кілька років завершити проект, а потім спробувати залучити інвестора через кілька років; спробувати зараз знайти потенційного інвестора, погодившись, що ціна, отримана за ділянку, має бути нижчою, і розуміючи, що деякі потенційні інвестори можуть відмовитися від тендеру; взяти кредит, якнайшвидше завершити будівництво дороги та домовитися про продаж ділянки. Переваги третьої альтернативи (вища ціна або орендна плата, ширше коло зацікавлених інвесторів, швидший економічний розвиток, що призводить до багаторазових ефектів за рахунок залучення нових проектів, забезпечення додаткових робочих місць і податкових надходжень) цілком можуть бути набагато більшими, ніж витрати, пов’язані зі сплатою відсотків банку .

– Зменшення експлуатаційних витрат. Розглянемо ще один простий приклад: місцеве комунальне підриємство має десять старих автобусів, які потребують частого ремонту та споживають багато пального. Місто може замінити їх за рахунок поточних надходжень, але зможе купувати лише один новий автобус кожні два роки. Крім того, місто може взяти кредит або випустити облігації та замінити більше автобусів одночасно. Переваги запозичень є значними, включаючи комфорт місцевих жителів, менше споживання палива, більшу надійність місцевого транспорту, економію вартості ремонту та зайнятості обслуговуючого персоналу тощо. Такі скорочення поточних видатків насправді можуть бути набагато більше, ніж витрати, пов'язані з позиками.

– Довші проекти коштують дорожче. Фінансування з поточних надходжень зазвичай затримує завершення проекту на довший період часу, що призводить до підвищення постійних витрат і збільшення загального обсягу витрачених ресурсів [3].

– Стабілізація необхідних бюджетних ресурсів. Як зазначалося вище, обсяг капітальних видатків в органах місцевого самоврядування коливається з року в рік, але якщо капітальні проекти фінансуються за рахунок поточних доходів, попит на ресурси також змінюється з часом. У країнах, де значна частина місцевих доходів збирається за рахунок місцевих податків, може виникнути нераціональне коливання ставок місцевих податків [4].

– Доступ до грантів європейських та інших фондів розвитку. Часто необхідною умовою є наявність власних допоміжних коштів (зазвичай це принаймні 25% від загальної вартості проекту). Крім того, у багатьох випадках місцева влада зобов'язана покрити всі витрати, пов'язані з інвестиціями, а відшкодування відбувається лише після завершення проекту. І тут запозичення може стати засобом збільшення місцевої спроможності для подання заявки на гранти для розвитку.

Отже, місцеві запозичення корисним інструментом, який регулює відносини з приводу залучення додаткових фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в інвестиційних цілях на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок яких виникають зобов'язання органів місцевого самоврядування перед кредиторами. Але разом із цими очевидними перевагами запозичення також криє потенційні ризики мікроекономічного і макроекономічного характеру. Мікроекономічна небезпека полягає в потенційній надмірній заборгованості деяких органів місцевого самоврядування, що може призвести до серйозних труднощів у погашенні позик і може поставити під загрозу надання життєво важливих державних послуг. На макроекономічному рівні місцеві органи влади роблять внесок у загальний рівень державного боргу. Таким чином, заборгованість органів місцевого самоврядування може мати негативний вплив на інфляцію та інші важливі параметри національної економіки.

Література:

1. King, D.S. (1984). Fiscal Tiers: The Economics of Multi-Level Government. Allen & Unwin, London.

2. Tang, Z. (2022) Local Government Debt, Financial Circle, and Sustainable Economic Development. *Sustainability*, 14, 11967. https://doi.org/10.3390/su141911967

3. Сторонянська І. З., Музика І. С. Проблеми організації та ефективність використання муніципальних запозичень. *Фінанси України*, 2013. № 11. С. 45-55.

4. Беновська Л. Місцеві запозичення як інструмент розвитку територіальних громад. *Світ фінансів*, 2022. №. 1 (70). С. 49-60. DOI: 10.35774/sf2022.01.049

Собченко А.
Чубань В.С.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день введення воєнного стану в Україні спричинило значні зміни в усіх, без винятку, сферах життя, особливо у фінансову систему України. Фінансова система є фундаментом для функціонування кожної країни. Від якості її формування та напряму діяльності залежить добробут країни, рівень її конкурентоспроможності на міжнародному рівні, економічне зростання в цілому.

На сучасному етапі фінансова система України має багато проблем. Серед основних проблем слід відзначити неефективну систему державного регулювання, що унеможливлює сталість її розвитку. Одним із варіантів покращення стану фінансової системи країни може бути використання прогресивного світового досвіду провідних країн світу – Великобританії, Німеччини, Японії – у галузі створення єдиного регулятора фінансової системи. За допомогою останнього стане можливим уникнення протиріч у сфері контролю за фінансами та буде сформовано надійний базис для інтеграції України у світову фінансову систему, що є надзвичайно важливим для відновлення економіки після війни [1].

В результаті бойових дій, руйнування великої кількості об’єктів житлової та критичної інфраструктури, покриття першочергових потреб суспільства та військової сфери, гостро постала проблема незбалансованості видатків та доходів бюджету, а також зростання державної заборгованості та нераціональний розподіл витрат. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити належне виконання місцевих бюджетів та ефективне функціонування бюджетної сфери в цілому [2].

Стосовно бюджетно-податкової сфери, вона зазнала значних втрат. Бюджет недорахував надходження великої частини коштів через окупацію окремих територій та припинення діяльності значної кількості підприємств. Ситуація стабілізувалася завдяки тому, що великий бізнес відреагував на проблему і погодився сплачувати податки авансом [3].

Згідно соціальних опитувань склалася спільна думка, що існує три загальні проблеми фінансової системи України:

- відсутність системного підходу до забезпечення цілісності функціонування фінансової системи;
- повільний темп реформ, нечітка визначеність із конкретним напрямом реформ;
- нестабільність валютного курсу, коливання якого негативно впливає на іноземних інвесторів. Тому, фінансова система має бути гнучкою, динамічною, саморегульованою [1].

Отже, для покращення функціонування фінансової системи країни, держава повинна знайти оптимальний підхід до реформування країни, керувати розвитком і забезпечувати стабільність усієї системи. У післявоєнний період держава має спрямувати усі свої зусилля для ефективності виконання діючих законів стосовно чинного наповнення та використання бюджетних коштів. Проконтролювати сплату податків підприємцями та іншими юридичними та фізичними особами до державного бюджету, а також дотримання договірних зобов'язань.

Література:

1. Устинова І.П., Савліва Н.О., Бардачевська А.М. Проблеми розвитку фінансової системи України. URL: https://jrnl.nau.edu.ua

2. Гарбінська-Руденко А.В., Дудник В.М., Яценко Ю.Г. Правові проблеми функціонування фінансової системи України в період дії воєнного часу. URL: http://app-journal.in.ua/

3. Маршук Л.М., Бурлака М.О. Фінансова система України в умовах війни. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26

Стельмашенко Ю. О.
Філіппова В. Д.

ПОЛІТИКА КРАЇН ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Війна в Україні та її наслідки для глобального енергопостачання та особливо ЄС, а також погіршення наслідків зміни клімату домінували цього року в заголовках новин у всьому світі. В центрі фокусу були нестабільність світових цін на енергоносії, занепокоєння щодо нестачі енергії взимку та рекордні посухи, які впливають на сільськогосподарське виробництво в той час, коли ціни на продовольство вже зростали. Наукова спільнота наголошує, що якби була змога замінити викопне паливо великою кількістю відновлюваних джерел енергії, було б значно знижено ціни на енергоносії, скорочено викиди та зменшено майбутні ризики зміни клімату тощо [1].

Багато останніх проектів у Європі починають демонструвати величезний потенціал відновлюваної енергії. У серпні 2022 року Іспанія запустила Iberdrola

– найбільшу в Європі сонячну електростанцію з близько 1,5 мільйона сонячних панелей і потужністю 590 мегават, яка вироблятиме електроенергію, достатню для забезпечення понад 330 тисяч домогосподарств. Як одна з найсонячніших країн Європи, Іспанія робить ставку на збільшення виробництва сонячної енергії, щоб знизити залежність від нестабільних товарних ринків, водночас допомагаючи очистити енергетичний баланс [1].

49 вітрових турбін у данській морській вітряній електростанції Horns Reef 3 мають загальну потужність 407 мегават і, за оцінками, задовольнять річне споживання електроенергії приблизно 425 000 домогосподарствами Данії. Крім вітропарку Horns Rev 3, здійснює проекти будівництва морських вітряних електростанцій Vesterhav Syd&Nord і Kriegers Flak, реалізація яких додає в цілому більше 1,4 ГВт потужності в енергетичну систему Данії [2].

Португальська компанія EDP – головне комунальне підприємство країни – завершила будівництво найбільшої в Європі сонячної електростанції, розташованої на воді. Проект Alqueva, названий на честь однойменного водосховища, займає площу в чотири футбольних поля і складається з 12 тис. фотоелектричних панелей. Система щорічно генеруватиме 7,5 ГВт*год енергії – цього має вистачити для цілодобової підтримки 1,5 тис. домогосподарств. Плавуча електростанція Alqueva – це частина плану EDP з декарбонізації енергетичного сектора Португалії. Зараз відновлювані джерела енергії, включаючи гідроенергетику та вітряні електростанції, становлять 78% від встановленої потужності EDP у 25,6 ГВт. Компанія розраховує повністю відмовитися від викопних джерел енергії протягом наступних восьми років – до 2030 року. У EDP також вже є план з розширення Alqueva – у квітні компанія отримала право на будівництво другої черги плавучої ферми з встановленою потужністю в 70 МВт [3].

Німецький розробник проектів сонячної енергетики Juwi Group завершив будівництво сонячної електростанції Kozani solar park потужністю 204 МВт на півночі Греції. Особливістю проекту є використання двосторонніх (bifacial) сонячних панелей, які вперше застосовуються в Європі на об'єкті такого розміру. За даними Juwi Group, двосторонні сонячні модулі в даному випадку дозволять підняти виробіток СЕС на 5% [4].

Компанія Axpo заявляє, що до 2030 року планує побудувати 4200 сонячних проєктів у Швейцарії. У проєкті, який дістав назву AlpinSolar, беруть участь енергетична компанією Axpo, мережа супермаркетів Denner і комунальне підприємством IWB – усі швейцарські компанії. Denner уклала довгострокову угоду про закупівлю електроенергії (PPA), причому AlpinSolar – це перша така угода для країни. Монтаж установки потужністю 2,2 мегавата завершили у 2022 році, а виробництво енергії вже розпочалося. AlpinSolar, яка простягається майже на кілометр, вироблятиме 3,3 ГВт·год електроенергії на рік – цього має вистачити для 700 домогосподарств. Уряд Швейцарії також сприяє поширенню сонячної енергії – минулого року федеральним парламентом внесено правки до Закону про енергетику країни, які мають прискорити процес затвердження нових сонячних електростанцій, що вироблятимуть значні обсяги енергії у зимові місяці [5].

Європейська комісія представила план REPowerEU – свою відповідь на труднощі та руйнування світового енергетичного ринку, спричинені вторгненням РФ в Україну. Він став частиною більш глобальної зовнішньої енергетичної стратегії ЄС, яка сприятиме диверсифікації енергетики та побудові довгострокових партнерських відносин з постачальниками, включаючи співробітництво у сфері водню та інших зелених технологій. У плані REPowerEU є декілька основних напрямів, за якими будуть впроваджуватися фактичні зміни: енергоефективність, диверсифікація постачань і підтримка наших міжнародних партнерів, прискорення у впровадженні відновлюваних джерел енергії, зменшення споживання викопного палива в промисловості та у транспорті, розумні інвестиції тощо [6].

Україна для збільшення стійкості енергосистеми у 2023 році також ставить на порядок денний питання розвитку «зеленої» генерації і протягом цього року планує ввести в експлуатацію до 500 МВт потужностей відновлювальної енергетики. Для цього наша країна має гнучку гідроакумулюючу інфраструктуру, яка у поєднанні з іншими технологіями зберігання електроенергії дозволить Україні стати хабом з її накопичення. Стійкість енергетичної системи України також буде збільшена завдяки децентралізації та енергетичній ефективності.

Таким чином, зростання використання відновлюваних джерел енергії зменшує глобальні навантаження на навколишнє середовище, клімат, мінімізує деякі несприятливі наслідки. Разом з цим, військова агресії РФ проти України змінила сучасний енергетичний ринок. Довгострокові рішення сучасної кризи полягають у прискоренні переходу на «чисту» енергію за рахунок збільшення інвестицій в ефективність, «чисту» електроенергію та низку видів альтернативного палива. Разом з тим, збільшення постачання чистої електроенергії потребує підвищення генераційних потужностей та коригування інфраструктури. Це означає більше сонячних панелей і більше вітрових турбін на стороні постачання, а також краще підключену інтелектуальну мережу та розумних користувачів, які звертають увагу на енергоефективність. Утім, які б рішення не ухвалювалися, необхідно розглядати їх через призму довгострокової перспективи.

Література:

1. Sun-Drenched Spain Turns on Europe’s Biggest Solar Power Plant URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-10/sun-drenched-spain-turns-on-europe-s-biggest-solar-power-plant

Gatto A. The energy futures we want: A research and policy agenda for energy transitions //Energy Research & Social Science. – 2022. – Т. 89. – С. 102639.

2. Найбільша і масштабна: у Скандинавії відкрили морську вітроелектростанцію. URL: https://www.obozrevatel.com/ukr/green/wind-power/najbilsha-i-masshtabna-u-skandinavii-vidkrili-morsku-vitroelektrostantsiyu.htm

3. Найбільша Сонячна Ферма В Європі Була Побудована В Португалії. URL: https://sundries.com.ua/naibilsha-soniachna-ferma-v-ievropi-bula-pobudovana-v-portuhalii/

4. В Греції будується найбільша в європі сонячна електростанція на двосторонніх модулях. URL: https://kosatka.media/category/vozobnovlyaemaya-energia/news/v-grecii-stroitsya-krupneyshaya-v-evrope-solnechnaya-elektrostanciya-na-dvustoronnih-modulyah

5. Найвища гребля Європи вкрита 5 тисячами сонячних панелей — вони вироблятимуть майже 3,3 ГВт·год електроенергії на рік. URL: https://itc.ua/ua/novini/najvyshha-greblya-yevropy-vkryta-5000-sonyachnyh-panelej/

6. REPowerEU: ЄС презентував план швидкого зменшення залежності від російського викопного палива та прискорення «зеленого» переходу. URL: https://itc.ua/ua/novini/repowereu-yes-prezentuvav-plan-shvidkogo-zmenshennya-zalezhnosti-vid-rosijskogo-vikopnogo-paliva-ta-priskorennya-zelenogo-perehodu/

Степанко О.В.
Поступна О.В.

НАУКОВА І СПЕЦИФІЧНА СУТНІСТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Гуманітарна спрямованість на сучасному етапі розвитку суспільства перебуває в центрі уваги політики всіх держав та світового співтовариства в цілому. Сучасний гуманізм представлено різноманітними ідейними течіями, представники яких прагнуть відокремити моральні ідеали від релігійних доктрин, метафізичних систем та етичних теорій, аби надати їм незалежної сили в особистому житті та суспільних відносинах. Гуманізм сьогодення – це система поглядів на цінності людини й суспільства. Тож, саме гуманізм має стати основою для загальних роздумів людства про світові проблеми та проблеми конкретної людини. Вміння мислити людиноцентрично, тобто сприймати людину як найвищу соціальну цінність, визначати цілі, зміст і пріоритети суспільного розвитку крізь призму її всебічних інтересів та потреб – усе це потрібне кожному державному службовцеві, кожній посадовій особі місцевого самоврядування. Від їх професіоналізму залежить підвищення сучасного й майбутнього рівня розвитку як конкретної людини, так і країни в цілому [5].

Для розв’язування сукупності взаємопов’язаних проблем у певній сфері суспільної діяльності, пов’язаних із захистом інтересів і потреб суспільства, у країнах світу розробляється державна гуманітарна політика та визначаються дії органів державної влади згідно з накресленими цілями, напрямами і принципами. Спробуємо з’ясувати сутність гуманітарної політики. Спочатку зазначимо, що в науці публічного управління та адміністрування політику розглядають як курс або систему цілей, заходів та узгоджених дій [2]. Серед типів політики наводиться у тому числі й гуманітарна політика, однак сутність такої політики не розкривається.

У науці державного управління сутність політики розглядається у трьох

значеннях: 1) як цілеспрямована діяльність у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, яка пов'язана з боротьбою за здобуття або утримання державної влади як знаряддя регулювання і формування цих взаємовідносин; 2) сукупність засобів і методів для реалізації певних інтересів, для досягнення певних цілей у певному соціальному середовищі; 3) сфера боротьби за владу з метою реалізації певних інтересів та цілей. Політика в сучасних умовах є складним і багатогранним явищем, тому виділяють її типи. Одним із типів політики є гуманітарна, її визначають, як систему «цілеспрямованої, регулюючої, організуючої, координуючої діяльності суб'єктів, спрямована на забезпечення оптимального функціонування та розвитку гуманітарної сфери життєдіяльності суспільства, соціального, духовного життя, соціальних та духовних відносин» [3]. Гуманітарну політику також розглядають, як систему діяльності, що має на меті всебічне сприяння створенню, розвиткові та збереженню духовних цінностей. Метою гуманітарної політики є створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства, соціальної, інтелектуально-духовної безпеки людини й суспільства, реалізацію її соціальних, духовних потреб, формування й збагачення творчого потенціалу особи, всебічну самореалізацію її сутнісних сил, соціодинаміку освіти, науки, культури тощо. Виходячи лише з визначення мети, можна вважати, що розглядається не гуманітарна, а соціально-гуманітарна політика, оскільки об'єднує систему гуманітарних і соціальних цінностей, які дуже важко вирізняти між собою. Тож, у державному управлінні гуманітарна політика розглядається у широкому (об'єднує духовну та соціальну складові) та вузькому (лише духовна складова) розумінні.

На духовній складовій гуманітарної політики наголошує С. Здіорук, який стверджує, що гуманітарна політика держави виявляється в послідовному здійсненні заходів, спрямованих на підтримку та інтенсифікацію гуманітарного розвитку суспільства, тобто на процеси зростання можливостей людини, її добробуту, безпеки, здоров'я та духовності, згідно з визначеними пріоритетами та загальнонаціональними інтересами [4]. Сутністю гуманітарної політики, за словами автора, має стати створення умов для виявлення, формування й розвитку творчого потенціалу особи та суспільства в цілому.

Інший науковець, визначає державну гуманітарну політику як системну і послідовну діяльність держави у відносинах з людиною і суспільством у цілому, що здійснюється через органи державної влади при залученні громадськості і ставить за мету досягнення високого життєвого, духовного та інтелектуального рівня особистості [1]. Метою гуманітарної політики, за словами автора, є упровадження в суспільство ідей свободи, справедливості, демократії, солідарності, збереження миру, екологічної безпеки та ін. У цьому контексті гуманітарна політика тісно пов'язана із соціальною та розглядається у широкому її значенні.

В науковій літературі розглядають гуманітарну політику і в інших контекстах, зокрема: дії органів державної влади з проблематики гуманітарного розвитку, що зосереджено в царині обов'язків уповноваженого з прав людини – омбудсмена; реалізація гуманітарних функцій держави, метою яких є підвищення духовно-інтелектуального потенціалу суспільства; дії держави, спрямовані на

вирішення глобальних проблем людства (боротьба з голодом, хворобами та неграмотністю; ліквідація наслідків стихійних лих і катастроф); державна політка, спрямована на розвиток певного суспільного напрямку – культури і мистецтва, театру і кінематографії, музейної справи, образотворчого мистецтва, книговидання, збереження культурної спадщини країни, розвиток мережі культурно-освітніх закладів, упровадження новітніх технологій та розвиток інформаційного простору, активізація пропаганди здорового способу життя та ін. Отже, гуманітарна політика, в основі визначення якої покладено цінності людини і суспільства, має різні трактування, а іноді сприяє виживанню людей і саме тому має неутилітарний характер, здійснюється не в орієнтації на отримання матеріальної винагороди, а з міркувань гуманізму, виходячи з вищих духовних, альтруїстичних мотивів. Не випадково до лексикону сучасних цивілізацій увійшло поняття гуманітарна допомога як цільова адресна безоплатна підтримка людей, які знаходяться у небезпеці. Найчастіше таку допомогу надають міжнародні організації або конкретні країни для полегшення долі жертв стихійного лиха або катастроф. Однак, гуманітарна допомога ні є гуманітарною політикою, оскільки має певну терміновість, ані діє на постійній основі.

Узагальнююче сказане, можна зробити такі висновки: наукова сутність гуманітарної політики достатньо представлена в науковій і спеціалізованій літературі; автори розглядають гуманітарну політику в різних її значеннях – у вузькому (лише духовну складову) і широкому (духовну і соціальну складові); вчені до основних напрямів здійснення гуманітарної політики відносять насамперед показники соціального життя суспільства – потенціал, розвиток, відносини, безпеку і лише на останньому місці – його духовне життя. На нашу думку, специфічна сутність гуманітарної політики полягає саме в її духовній складовій, яка на практиці вже тривалий час залишається поза увагою держави і суспільства. Потрібно розуміти актуальність та значимість створення належних умов для реалізації інтелектуальних і духовних можливостей людини, від якої залежить майбутнє країни, напрям її розвитку. В контексті розвитку духовної складової суспільства метою гуманітарної політики має бути досягнення високого духовного, інтелектуального рівня особистості, її добробуту, створення умов для задоволення людиною духовних потреб і інтересів, самовідтворюваного, самодостатнього рівня соціодинаміки, духовного прогресу. У такому разі основні завдання мають полягати у створенні умов для оптимального функціонування і розвитку духовних відносин, саморегуляції людиною свого соціокультурного потенціалу, формування в суспільстві умов для сталого людського розвитку, інтелектуальної безпеки, утвердження духовних цінностей.

Дане дослідження не розв’язує всіх питань, пов’язаних із визначною проблематикою, тож, з урахуванням її складності і багатогранності, доцільним вважаємо у подальшому розмежувати такі поняття, як «гуманітарна політика» і «гуманітарна допомога» та визначити в них спільне й відмінне.

Література:

1. Бех В. П. Гуманітарна політика держави – засіб досягнення злагоди в

громадянському суспільстві. *На шляху до суспільної злагоди*. Київ, 2001. С. 39.

2. Дегтярьова І. О. Політика. *Публічне управління : термінол. слов.* / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Киїів : НАДУ, 2018. С. 116.

3. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 127, 531.

4. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття : монографія. Київ : Знання України, 2005. С. 13.

5. Степанко О.В. Механізми державного управління гуманітарною сферою в Україні : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 ; Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Харків, 2014. С. 13-14.

Тимочко І.О.

ДО ПИТАННЯ НАДАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКІВ КОНФЛІКТУ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Під час збройного конфлікту неміжнародного характеру обсяг зобов'язань з дотримання міжнародного гуманітарного права для сторін - учасників конфлікту (держава та антиурядові сили) визначається спільною статтею 3 Женевських конвенцій 1949 року та II Додатковим протоколом 1977 року, іншими конвенціями, що ратифіковані державою, а також нормами звичаєвого міжнародного гуманітарного права.

Міжнародне гуманітарне право (право збройних конфліктів) як система міжнародно визнаних правових норм і принципів, застосовуються під час збройних конфліктів, які встановлюють права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту та визначають відповідальність за порушення цих норм.

Норми міжнародного гуманітарного права вступають у дію з початком збройного конфлікту або операції з підтримання миру і безпеки. Обсяг зобов'язань сторони міжнародного збройного конфлікту (війни) визначається як нормами звичаєвого права, так і договірними нормами міжнародного гуманітарного права, ратифікованими кожною стороною.

Відповідно до Женевської і Гаазької конвенцій учасниками бойових дій (комбатантами) потенційно можуть вважатися ті захисники і захисниці, які увійшли до складу регулярних формувань, а також ті, хто взяв зброю до рук та надавав відсіч ворогові.

Спільним для цих нормативних актів є те, що в них закріплюється право на отримання статусу учасника бойових дій не лише для військовослужбовців (резервістів, військовозобов'язаних), а й на інших осіб, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади, членів руху опору,

залучених до конфіденційного співробітництва (так звані партизани), які захищали територіальну цілісність України і брали безпосередню участь у здійсненні заходів необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України.

Як відомо, Женевські конвенції (англ. *Geneva Conventions*) [1] — міжнародний договір, який закріплює у міжнародному праві норми щодо гуманного ставлення під час війни. Першу конвенцію було підписано у 1864 році. На сьогодні договір складається з чотирьох угод та трьох додаткових протоколів. "Перша конвенція", "Друга конвенція", "Третя конвенція" і "Четверта конвенція" означають відповідно:

-Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року;

-Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених, хворих та осіб зі складу збройних сил, які потерпіли корабельну аварію на морі, від 12 серпня 1949 року;

-Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року;

-Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року;

Додаткові протоколи:

- Протокол I, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів.
- Протокол II, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру.
- Протокол III про введення додаткової відмітної емблеми у вигляді Червоного хреста і Червоного півмісяця.

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Женевська конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них. Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Окреме законодавство як у вітчизняному нормативному полі, так і міжнародному стосується статусу військовополонених. За Женевською конвенцією статус військовополонених надається і цивільним особам, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

- особи, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за певним зразком;

- члени екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не

користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права;

- жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

У Розділі «Особливості ведення воєнних дій з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами Повітряних і Військово-Морських Сил Збройних Сил України з урахуванням норм МГП» Наказу Міноборони від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» [2] зазначено, що комбатантами у війні, збройному конфлікті на морі, крім особового складу Військово-Морських Сил, є члени екіпажів суден:

- торгових, які переобладнані у військові;
- невійськових, які включені до складу Військово-Морських Сил Збройних Сил України і які:
- мають розпізнавальні ознаки, що відрізняють їх від суден цивільних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- очолюються офіцерами, які проходять військову службу;
- мають екіпаж, підпорядкований військовій дисципліні.

Отже, основне завдання міжнародного гуманітарного права - захист осіб, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях, а також тих, які перестали брати в них участь у результаті хвороби, поранення або будь-якої іншої причини, незалежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови або інших ознак.

Для виконання цього завдання міжнародне гуманітарне право:

визначає правовий статус осіб і об'єктів, які знаходяться у районі (зоні) ведення воєнних дій;

встановлює ряд обмежень у виборі засобів, методів ведення воєнних дій сторонами, що воюють;

регламентує права та обов'язки осіб, які знаходяться під захистом МГП;

встановлює відповідальність держави і окремих осіб за порушення його норм.

Міжнародне гуманітарне право також встановлює захист об'єктів, які не мають військового значення, обмежує сторони, що воюють, у виборі засобів і методів ведення війни.

Література:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими : Конвенція ООН від 12.08.1949. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

2. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : наказ Міноборони України від 23.03.2017 № 164. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text.

Тресков А.В.

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Забезпечення енергетичної безпеки, як на глобальному рівні, так і на рівні окремих країн та їх регіональних об’єднань є надзвичайно актуальним питанням в сучасних умовах існуючих викликів і загроз. Це призвело до того, що в світі відбуваються широкомасштабні заходи щодо прискорення глобального енергетичного переходу, який передбачає збільшення виробництва енергії з відновлюваних джерел та іншого невикопного палива. Окрім того, в умовах існуючої політичної та соціально-економічної нестабільності, яка викликана російською військовою агресією проти України та епідемією COVID-19, все більше країн світу прагнуть зменшити власну залежність від імпорту енергоресурсів та збільшити доступ до енергії, виробленої безпосередньо на внутрішньому ринку, в тому числі шляхом відтермінування повної відмови від «небезпечної» атомної енергетики.

Слід зазначити, що Міжнародне енергетичне агентство (IEA) в опублікованому звіті «Перспективи енергетичних технологій на 2023 рік» також стверджує, що світ входить у нову індустріальну епоху, яка базуватиметься на виробництві екологічно чистих технологій та інформує про швидке зародження нової глобальної енергетичної економіки, яка передбачає активне використання вітряних турбін, теплових помп, акумуляторів для електромобілів, сонячних панелей, електролізерів для отримання водню тощо. Ключовою умовою для цього прогнозу є виконання країнами світу своїх зобов'язань зі скорочення шкідливих викидів та переходу на відновлювальні джерела енергії [2].

Тому, на наш погляд, в умовах сучасних глобальних трансформацій державна енергетична політика України має максимально враховувати вищезазначені світові тенденції.

Так, за пріоритетом «зелена» енергетика необхідно на державному рівні вирішити проблеми галузі, які накопичувались протягом останніх років, і в першу чергу забезпечити своєчасне отримання «зеленими» інвесторами коштів за поставлену електроенергію, які передбачені діючим законодавством України. Тобто держава в особі Національної комісії з питань енергетики та комунальних послуг не повинна допускати накопичення боргів перед власниками потужностей «зеленої» енергетики, має відшкодувати існуючі борги в повному обсязі та не допускати накопичення нових заборгованостей в майбутньому, що сприятиме подальшому будівництву в країні об’єктів ВДЕ.

В умовах сучасної війни в країні пріоритетом також є максимально можливе збереження енергосистеми України в робочому стані в умовах масованих російських ракетних ударів шляхом:

- захисту найважливіших енергетичних об’єктів за допомогою систем протиповітряної оборони та іншими засобами;
- застосування превентивних (запобіжних) відключень електроенергії через загрозу ворожих ракетних атак шляхом часткового попереджувального

знеструмлення та введення екстреного розвантаження мережі з метою убезпечення значних руйнувань енергетичної системи країни;

- оперативний ремонт та якісне відновлення зруйнованих ворожими обстрілами складових енергетичної системи країни.

Однак, цього недостатньо для забезпечення необхідного рівня енергетичної безпеки країни. А тому енергосистему України необхідно зробити менш вразливою (як в умовах війни, так в умовах повоєнного відновлення країни) шляхом створення децентралізованої енергетичної системи. Така система буде менш вразливою, оскільки йдеться про будівництво мініелектростанцій та малих об'єктів генерації, імплементованих в діючу енергосистему [1].

На наш погляд, до пріоритетів державної енергетичної політики України в сучасних умовах доцільно віднести:

- підвищення енергоефективності та енергозбереження в усіх галузях економіки та сферах суспільного життя;
- подальша інтеграція енергетичних ринків України та Європейського Союзу, реформування сектору енергетики в контексті виконання Угоди про асоціацію (в тому числі інтеграція національного ринку газу в європейську систему транспортування газу ENTSO-G**);**
- подолання кризи неплатежів з Державного бюджету для виробників «зеленої» енергії;
- диверсифікація джерел, напрямів та видів імпортованих енергоресурсів;
- проведення системних модернізаційних реформ в усіх галузях та секторах енергетичної сфери;
- вирішення проблем енергетичної сфери екологічного характеру та зниження її негативного впливу на довкілля.

Таким чином, вищезазначені пріоритети державної енергетичної політики України в сучасних умовах сприятимуть забезпеченню необхідного рівня енергетичної безпеки України, створенню децентралізованої енергетичної системи країни, подальшого розвитку «зеленої» енергетики (впровадженню так званої концепції «зеленого» енергетичного переходу) у тісній координації (принаймні у середньостроковій перспективі) з атомною енергетикою.

Література:

1. Енергосистему України можна зробити менш вразливою до атак РФ, - Шмигаль. URL: https://novosti-n.org/ua/news/Energosystemu-Ukrayiny-mozhna-zrobyty-mensh-vrazlyvoyu-do-atak-RF-SHmygal-258918

2. Міжнародне енергетичне агентство спрогнозувало початок нової індустріальної епохи. URL: https://biz.liga.net/ua/all/tek/novosti/mejdunarodnoe-energeticheskoe-agentstvo-sprognozirovalo-nachalo-novoy-industrialnoy-epohi

Тюріна Д.М.

РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку нашої держави існують певні проблеми та виклики, пов'язані зі статевою рівністю й гендерною дискримінацією, що потребують розгляду та вирішення.

Наприклад, українські жінки стикаються з нерівністю у сфері праці, дискримінацією на ринку праці, обмеженнями в доступі до кредитів та інших ресурсів, а також з частими випадками насильства й згвалтувань. У контексті міжнародних зобов'язань України в галузі захисту прав людини та рівності статей гендерна рівність і захист прав жінок є важливими складовими для розвитку країни. Також забезпечення гендерної рівності має потенціал покращити соціальну та економічну ситуацію в країні, збільшити ефективність і продуктивність усіх сфер життя, а також сприяти створенню більш справедливого й рівноправного суспільства.

Тому вивчення й розвиток гендерної політики в Україні є важливим завданням, що допоможе вирішувати наявні проблеми та забезпечувати рівні можливості та права для жінок і чоловіків.

Гендерна політика в Україні є важливою складовою розвитку суспільства й забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок у всіх сферах життя. З метою забезпечення гендерної рівності Україна ухвалює різноманітні закони, стратегії та програми, що спрямовані на захист прав та інтересів жінок і чоловіків.

Гендерна політика – це сукупність заходів, спрямованих на забезпечення рівності й рівних можливостей для жінок і чоловіків в усіх сферах життя. Вона базується на визнанні того, що стать (гендер) може впливати на соціальні, економічні, культурні й політичні можливості та стан людей у суспільстві [3].

Україна приділяє велику увагу гендерній політиці та заходам, що сприяють забезпеченню рівності й рівних можливостей для жінок і чоловіків. 2016 року було ухвалено Національну стратегію з питань рівності між чоловіками та жінками на період до 2020 року, що передбачає реалізацію певних заходів і програм у сферах освіти, здоров'я, економіки, політики тощо. Однак через те, що термін дії цієї стратегії вже минув, в Україні тривала розробка нової Національної стратегії на період до 2025 року. Вона мала бути затверджена 2022 року. На жаль, на сьогодні (за даними на 2 березня 2023 року) не було повідомлено про затвердження нової Національної стратегії на період до 2025 року в Україні. Очікується, що стратегію буде затверджено найближчим часом, оскільки її розробку було завершено ще 2021 року. Будь-які новини щодо затвердження Національної стратегії буде оприлюднено відповідними державними інституціями.

Розробка нової стратегії відбувалася з урахуванням результатів оцінки реалізації попередньої стратегії та потреб інституцій, громадськості та партнерів щодо реалізації стратегії з питань рівності між чоловіками й жінками в Україні.

Нова стратегія має на меті забезпечити ефективне виконання попередньої стратегії та подальший прогрес у галузі рівності між чоловіками й жінками в Україні.

Проте залишається багато викликів, пов'язаних із забезпеченням рівності та зменшенням гендерної дискримінації в Україні. Серед них – збільшення участі жінок у політиці та управлінні, забезпечення рівних можливостей на ринку праці, боротьба з насильством за статевою ознакою та інші. Для вирішення цих проблем необхідна подальша робота в галузі гендерної політики, залучення різних зацікавлених сторін і розвиток механізмів моніторингу.

Щоб вирішити проблеми, пов'язані із забезпеченням рівності та зменшенням гендерної дискримінації в Україні, необхідно вжити різноманітних заходів. Ось деякі з них:

1) проведення різноманітних навчальних і тренінгових програм для громадськості та працівників державних органів з гендерної проблематики та способів її вирішення;

2) створення ініціатив і програм для підвищення участі жінок у політиці та управлінні, зокрема квоти та інші механізми, що стимулюють;

3) забезпечення рівних можливостей на ринку праці, зокрема усунення гендерних стереотипів і створення сприятливих умов для кар'єрного зростання жінок;

4) боротьба з насильством за статевою ознакою, зокрема шляхом підвищення обізнаності громадськості про це явище та створення системи підтримки жертв насильства [2].

В Україні існує низка законів, що гарантують рівні можливості та права для жінок і чоловіків у всіх сферах життя. Зазначимо деякі з них: Конституція України: статті 24 та 25 гарантують рівність прав і можливостей для жінок та чоловіків; Закон України «Про зайнятість населення» містить положення про рівність прав на працю та заборону дискримінації за ознаками, зокрема стать; Закон України «Про рівність прав і можливостей жінок та чоловіків» містить положення про заборону дискримінації за статевими ознаками, а також про захист жінок від насильства; Закон України «Про охорону праці» містить положення про забезпечення рівних умов праці для жінок і чоловіків, запобігаючи статевій дискримінації, тощо. Ці закони спрямовано на забезпечення рівності та захист прав жінок і чоловіків у всіх сферах життя. Однак їх ефективна реалізація потребує відповідальності й залучення всіх зацікавлених сторін, зокрема державні та недержавні організації, громадськість, ЗМІ та інші. Необхідно створити ефективні механізми контролю й моніторингу реалізації законів, забезпечити належне фінансування та налагодити співпрацю між різними інституціями. Крім того, важливо проводити інформаційну роботу з метою підвищення освіченості громадськості щодо проблем гендерної нерівності та популяризувати рівність між чоловіками й жінками як важливу цінність суспільства [4].

Рисунок 1. Етапи практичного механізму подальшої роботи в галузі гендерної політики [1]

На рисунку 1 зазначено етапи практичного механізму подальшої роботи в галузі гендерної політики.

Висновки. Таким чином, у нашій державі велику увагу приділяють гендерній політиці й заходам, що сприяють забезпеченню рівності та рівних можливостей для жінок і чоловіків. Але, незважаючи на це, залишається багато проблем, пов'язаних із забезпеченням рівності та зменшенням гендерної дискримінації в Україні (наприклад, боротьба з насильством за статевою ознакою, збільшення участі жінок у політиці та управлінні, забезпечення рівних можливостей на ринку праці тощо).

Тому запропоновано практичний механізм роботи в галузі гендерної політики, що містить комплексний підхід з розробки та реалізації гендерних програм і заходів, визначення пріоритетів і конкретних цілей, постійну підтримку досліджень та інновацій з цього питання, розробку та узгодження нової Національної стратегії.

Література:

1. Венгер О. Напрями удосконалення гендерної політики в умовах цифрового суспільства. Запоріжжя: Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, 2019. С. 23-27.

2. Гендерна рівність: здобутки України в 2022 році. URL: https://50vidsotkiv.org.ua/genderna-rivnist-dosyagnennya-ukrayiny-v-2022-rotsi/
3. Про гендерну політику в Україні. Всеукраїнська мережа осередків гендерної освіти. URL: https://cutt.ly/CynKbCG.
4. Уварова О.О. Права жінок та гендерна рівність : навчальний посібник. Київ, 2018. 204 с.

Хитько М.М.

РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ ПОЛІЦІЇ, МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ І АКТИВНИХ ГРОМАДЯН

Публічне управління забезпечує ефективне функціонування всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування і передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін до розробки та реалізації державної політики і звичайно безпеки. Наразі безпека набуває чи не першої сходинки у актуальності проблем за запитами громади. Тому важливим є саме питання вдосконалення підходів прийняття своєчасних безпекових рішень, які сприятимуть демократизації управління в органах місцевого самоврядування, локальної впевненості у безпечній середі, подальшого запровадження принципів об'єктивності, законності, підзвітності й підконтрольності та застосування сумісних заходів з метою ухвалення якісних та ефективних управлінських рішень, за для створення працюючої моделі співпраці підрозділів МВС та територіальних громад.

Базовим рівнем місцевого самоврядування є теріторіальні громади, з яких має починатися реформування системи місцевого самоврядування. Зміцнення територіальних громад на засадах політичної децентралізації та утвердження їх, як територіальної основи місцевого самоврядування та низової ланки адміністративно-територіального устрою, підвищить життєздатність територіальних громад, сприятиме соціально-економічному саморозвитку.

Безпека в громаді, тобто в конкретному місті, селищі чи селі, не стосується виключно компетенції поліції. Це комплексне поняття, воно набагато ширше повноважень правоохоронних органів і включає безпеку дорожнього руху, громадське здоров'я, екологічну безпеку, безпечну інфраструктуру та інші фактори, які дозволяють мешканцям почуватися в безпеці. Такого результату можна досягти лише за спільної участі та відповідальності поліції, органів місцевого самоврядування і активних жителів громади.

Безпека – одна з найважливіших цінностей для людини, а співпраця поліції та громади – найкращий спосіб її гарантувати. Таку взаємодію ще називають англійським терміном Community Policing. Вона полягає у тому, що поліція працює, враховуючи думку мешканців щодо питань громадського порядку в кожному конкретному районі, селі, місті тощо. Community Policing – це постійна співпраця поліції з населенням та місцевою владою. Головною метою такої взаємодії є створення спільного безпечного простору. [1, с. 3].

П’ять ключових компонентів цієї моделі правоохоронної діяльності:

1) близькість, видимість і доступність поліції;

2) орієнтація на вирішення довгострокових проблем;

3) про активність та превенція;

4) багатосторонні (у т. ч. міжвідомчі) партнерські відносини;

5) активна участь мешканців громади у правоохоронній діяльності. У рамках реалізації моделі «community policing» загальноприйнятою практикою є проведення досліджень громадської думки про місцеві проблеми та роботу правоохоронних органів. [2, с. 109].

Підхід Community Policing побудований на принципах постійного спілкування, а саме:

- поліція та місцева громада спільно відповідають за безпеку;

- поліція реагує на місцеві потреби та вимоги, визначені громадою;

- комунікація між населенням та поліцією є ефективною, а отже, приносить відповідні результати;

- підхід до вирішення кожної з локальних проблем є індивідуальним;

- співпраця спрямована на попередження правопорушень та створення плану профілактичних дій.

Розвиток Community Policing має ряд переваг для конкретних жителів конкретних громад. Зокрема:

- жителі повідомляють поліцію про проблеми безпеки та спільно шукають шляхи їх подолання;

- місцева поліція при плануванні своєї роботи враховує думку населення.

Відповідальна місцева влада має бути зацікавлена у забезпеченні безпеки на своїй території, адже показник «безпека» впливає на інвестиційну та курортну привабливість, внутрішню міграцію, розвиток бізнесу, культурне та соціальне життя громади. Адже від рівня безпеки в громаді залежить добробут людей. Мешканці відчувають захищеність при швидкому та ефективному реагуванні на злочини. А профілактична робота сприяє зменшенню кількості правопорушень та злочинів у майбутньому. Тому роль місцевої влади у розвитку Community Policing є дуже важливою:

- органи місцевого самоврядування разом з жителями визначають небезпечні для людей зони в місті, селі, селищі;

- місцева влада реагує на звернення людей щодо підвищення рівня безпеки конкретними діями, що підвищує довіру до неї;

- орган місцевого самоврядування формує пріоритети у сфері розвитку міста (території), важливі для населення, та забезпечує дієвий план досягнення цілей;

- безпечна територія є більш привабливою для інвестиційних проектів, що дає можливість залучати зовнішні кошти для розвитку міст і селищ;

- чим безпечніше місто чи село, тим комфортніше для туристів, які приносять додатковий дохід громаді.

Для проведення масових опитувань суттєвою перевагою наділений метод «діалогу» в рамках постійно діючої контактної групи, що дозволяє як оперативно отримувати інформацію стосовно місцевих проблем, так і гнучко корегувати

пріоритети та хід виконання програми безпеки, а також сприяє порозумінню між різними сторонами та відомствами стосовно ключових проблем безпеки місцевої громади.

Керуючись принципом «огороджуйся не парканом, а добрими сусідами», люди завжди обирають житло там, де безпечно. Безпечно там, де громадська поліція працює ефективно. Крім того, будинки в такий місцевості стають вигідним вкладенням капіталу для власників. Розвиток співпраці поліції та громади – це безпечний район, безпечне село, безпечне місто. Найголовніша складова безпеки діяльності органів місцевого самоврядування та безпекових служб - це спільна робота направлена на превенцію, на загальний підхід, на сумісну розробку стратегії, поширення інформації, дотримання програм і договорів усіма сторонами.

Література:

1. Взаємодія поліції та громади. – Режим доступу : https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf

2. Медведенко С.В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. докт. філос. Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2020. 283 с.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/580-19.

4. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2001. – 260 с.

Черевко Н. О.

ПРОБЛЕМА НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

6 грудня 2016 року Верховною Радою України прийнято Закон № 1774 [3], який містив радикальні нововведення, що відкрили дорогу до позитивних змін у сфері соціально-трудових відносин. Було запроваджено нову методологію визначення мінімальної заробітної плати, що забезпечило повернення мінімальній заробітній платі функції державної гарантії в оплаті праці людей з невисоким рівнем доходів [5].

15 липня 2021 року Верховна рада України підтримала Бюджетну декларацію на 2022-2024 роки [2], яка передбачає поетапне підняття мінімальної заробітної плати.

Так, з урахуванням макроекономічного прогнозу, який закладено в основу Бюджетної декларації, мінімальна заробітна плата збільшуватиметься. наступним чином.

Таблиця 1

Показники мінімальної заробітної плати
відповідно до Бюджетної декларації на 2022-2024 роки

№ з/п	Дата встановлення	Розмір мінімальної заробітної плати, грн
1.	01.10.2022	6700
2.	01.01.2023	7176
3.	01.01.2024	7665

Джерело: [2]

Відтак, вже на початок 2023 року ми бачимо неефективність зазначеного прогнозу, оскільки розмір мінімальної заробітної плати на 01.01.2023 реально становить 6700 грн., що менше прогнозованого на 476 грн. По-друге, за рік прогнозовано вона має зрости на 965 грн. що, на думку автора, покриє лише сплату податків та інфляцію, а рівень реальної заробітної плати залишиться незмінним.

Встановлення державою мінімальної заробітної плати не мотивує працівників. Адже протягом тривалого часу в Україні працівник, виконуючи некваліфіковану працю, отримує винагороду в розмірі мінімальної зарплати, і буквально перебуває в умовах боротьби за виживання. Це приводить до широкого поширення нерегламентованої зайнятості, відповідно погіршується загальний стан економіки країни.

Окрім того, це підвищує рівень бідності та безробіття, шкодить бізнесу, адже вимагає від підприємств підвищувати ціни товарів і послуг для компенсації більшої заробітну плату, загальна ж продуктивність праці при цьому залишається тією ж.

Згідно з базовою теорію впливу мінімальної зарплати на зайнятість населення, цей вплив є негативним.

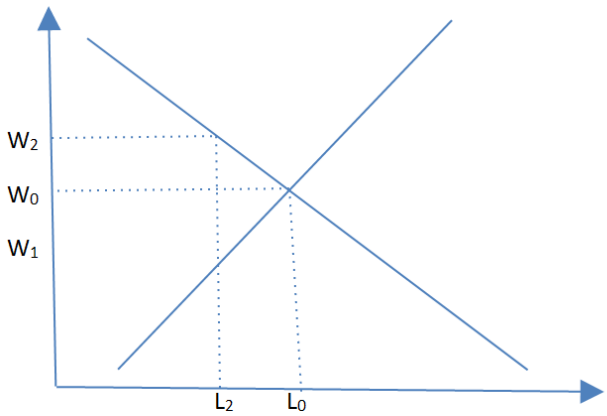

Рис. 1. Базова модель впливу мінімальної заробітної плати на зайнятість.
Джерело: [4]

За умови, що праця є таким самим товаром, як будь-який інший, і розглянувши ситуацію лише на визначеному конкурентному ринку, крива

попиту на працю є спадною – чим дорожча робота, тим менше бізнесів можуть її собі дозволити. Крива ж пропозиції праці – зростаюча: чим вища зарплата, тим більше людей хочуть працювати. Без обмежень на цьому ринку рівновагу досягнуто у точці, де зарплата дорівнює w0, а зайнята робоча сила – L0. Якщо мінімальна заробітна плата є нижчою за точку рівноваги – жодних змін рівноважної заробітної плати немає – w1. Якщо ж мінімальна зарплата є вищою за точку рівноваги – w2, то зайнятість скоротиться до L2 [4].

Таким чином, можна назвати наступні недоліки встановлення мінімальної заробітної плати як явища:

1) підтверджений негативний вплив підвищення мінімальної заробітної плати на рівень зайнятості;

2) вплив мінімальної заробітної плати позначається на структурі зайнятості та має негативні наслідки, зокрема на молодіжному ринку праці;

3) деструктивний вплив можуть відчути малі підприємства (з найбільшою питомою вагою низькооплачуваних робітників) та галузі з високою питомою вагою трудових витрат у виробництві (сільське господарство, легка промисловість);

4) може уповільнюватись процес створення нових робочих місць;

5) підвищення мінімальної заробітної плати може стати одним з чинників поширення тіньової економіки [1].

Отже, необхідні кардинальні зміни у механізмі регуляції трудовими відносинами через мінімальну заробітну плату.

На нашу думку в Україні держава користується такими важелями втручання в політику доходів і організацію заробітної плати, які втратили актуальність у країнах з ринковою економікою. До прикладу в Україні діє пряме регулювання оплати праці та відповідний вплив держави, в країнах же Європи власник, який завжди заінтересований в конкурентоспроможності виробництва, що залежить передусім від мінімізації витрат. При цьому критерієм мінімізації є міра заінтересованості працівників у продуктивній, достатньо оплачуваній праці.

Саме тому одним із етапів реалізації концептуальних засад модернізації механізму державного управління трудовими відносинами є формування високоефективної системи оплати праці.

Відтак, перехід від державного до договірного регулювання оплати праці, встановлення розміру заробітної плати, а також всіх гарантійних, компенсаційних та інших виплат, що входять до системи оплати праці, саме у колективних договорах є більш перспективним на довготривалий період, забезпечить не лише ріст доходів окремо взятого працівника визначеного підприємства, але і загалом галузі та держави.

Вважаємо дієвим та позитивним досвід розвинених країн щодо визначення рівня мінімальної заробітної плати на рівні галузевих угод між державою та організаціями працівників. Це дозволяє підвищити оперативність і своєчасність реагування держави на негативні явища на регіональному рівні, а також урахувати позиції профспілок і спілок роботодавців. Окрім того, впливає на можливість диференціації в оплаті праці та мотивує працівників до продуктивної

праці, що є спільним з роботодавцями, тому передбачуваний позитивний вплив на економіку є очевидним.

Література:

1. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с.

2. Про Бюджетну декларацію на 2022-2024 роки : Постанова від 15.07.2021 р. № 1652-IX

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 06.12.2016 р. № 1774-VIII : станом на 22 трав. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19#Text (дата звернення: 25.03.2023).

4. Мінімальна зарплата: історія благородної ідеї та її неоднозначне сьогодення. VoxUkraine | «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну. URL: https://voxukraine.org/minimal-wages-ua/ (дата звернення: 25.03.2023).

5. Cherevko N. O. STATE REGULATION LABOR RELATIONS IN UKRAINE. States and Regions. Series: Public Administration. 2023. No. 1. P. 62–68. URL: https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.1.10 (date of access: 24.03.2023).

Чубань В.С.
Пасинчук К.М.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

У даний час вкрай важливим для науковців України є проведення моніторингу впливу війни на сферу соціального захисту в країні, зокрема соціального захисту учасників бойових дій. Такою роботою, на нашу думку, науковці повинні зафіксувати найважливіші рішення та події у соціальній сфері й окреслити основні виклики.

Тобто проблематичних питань безліч, але ми маємо на **меті** розглянути нормативно-правові акти з забезпечення соціального захисту учасників бойових дій.

Здавалось би, Україна захищає свою територіальну цілісність ще з 2014 року і питання, щодо статусу громадян України, які взяли до рук зброю з метою участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації повинно бути врегульовано - однак на справді, це не зовсім так.

Основні нормативно правові документи, які регулюють дане питання, складаються з Закону України №3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії

їх соціального захисту», Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. №413 та Порядку надання статусу учасника бойових дій залученим до конфіденційного співробітництва особам, які брали участь у виконанні завдань руху опору на тимчасово окупованій території України, у районі проведення антитерористичної операції, районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії або на інших територіях, де в період виконання зазначених завдань велися воєнні (бойові) дії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №1452.

Як виявилось, в цих нормативно правових актах не передбачено процедури надання статусу «учасник бойових дій» (далі -УБД) особам, які стали на захист суверенітету держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. У них зазначено про осіб, яким можуть буті надані статуси УБД, які вступили до Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Національної гвардії України, Служби безпеки України та інших формувань і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення.

Тобто, чітко виокремлено коло осіб, в яких формуваннях вони повинні були проходити службу та на яких адміністративно-територіальних одиницях нести службу.

Тому, з метою пристосування Законів України до реалій сьогодення, Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 р. №1193 було внесені зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413 (далі - Постанова від 20 серпня 2014 р. № 413) [1].

З метою удосконалення нормативно-правових механізмів публічного управління у сфері соціального захисту учасників бойових дій важливо залучати до законотворчого процесу громадські та ветеранські організації, профспілки, інші сторони соціального партнерства. Як показує практика, їх члени досить ґрунтовно обізнані з усіма проблемними питаннями соціального захисту учасників бойових дій й готові запропонувати власні конструктивні підходи до їх вирішення.

Безумовно, сфера соціального захисту учасників бойових дій динамічно розвивається, потребує вдосконалення, вивчення передових зарубіжних практик та шляхів їх імплементації в практичну та нормативно-правову площину в Україні.

У межах аналізу правових засад соціального захисту учасників бойових дій в Україні систематизовано нормативно-правові акти та запропоновано їх

класифікацію за юридичною силою (законні, підзаконні нормативно-правові акти). Виділено досягнення останніх років у сфері правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні, зокрема врегулювання статусу добровольців, можливість грошової компенсації на придбання житла, прийняття урядом державних програми, спрямованої на фізичну, медичну, психологічну реабілітацію і соціальну та професійну реадаптації учасників бойових дій до 2022 року. Виокремлено низку проблемних питань, що перебувають поза межами нормативно-правового поля, зокрема щодо осіб, зниклих безвісти, та військовополонених – учасників бойових дій, відсутності загальноприйнятих стандартів (протоколів) соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій [2].

Доведено необхідність розширення можливостей надання додаткових соціальних гарантій учасникам бойових дій на рівні об'єднаних територіальних громад. Це можуть бути заходи, націлені на фінансову, соціальну, юридичну, психологічну підтримку громадян, які знаходяться або скерованідо зони проведення бойових дій, та їхніх родин; вирішувати проблеми з матеріально-побутового забезпечення людей, що брали участь у бойових діях, а також членів сімей загиблих під час війни, надання усіх видів допомоги учасникам бойових дій, соціальний супровід їхніх сімей.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 р. №1193 Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. №413. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 19.01.2023)

2. Спицька К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Юридичний вісник №2 (2022). URL: http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/2336 (дата звернення: 20.01.2023)

Шведун В.О.

МЕХАНІЗМ РЕІНЖИНІРИНГУ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ

Реінжиніринг ділових процесів державного органу – це фундаментальне переосмислення й радикальне перепроектування ділових процесів для досягнення різких, стрибкоподібних поліпшень показників діяльності державного органу в контексті надання державних послуг, таких, як вартість, якість, доступність, термін надання та витрати праці [1; 2].

Причинами проведення реінжинірингу ділових процесів державних органів можуть бути:

- зміна державних функцій державного органу;
- поява нових видів державних послуг або заміна старих видів на нові.

Єдина методологія реінжинірингу процесів надання державних послуг і оптимізації контрольно-наглядової та дозвільної діяльності на даний момент не закріплена в нормативно-методичних документах.

Реінжиніринг державних послуг являє собою діяльність, спрямовану на радикальну перебудову поточної практики їх надання. За ступенем впливу на організаційну структуру державних органів розрізняють еволюційний і революційний реінжиніринг ділових процесів.

Зокрема, при еволюційному підході до реінжинірингу оптимізується внутрішня інтеграція різних ділових процесів, але не вносяться істотні зміни у функціонування державних органів. При революційному підході до реінжинірингу перепроектуються всі ділові процеси й відбувається переорієнтація державного органа на нові види надання державних послуг.

В загальному випадку реінжиніринг ділових процесів надання державних послуг включає наступні етапи:

- розробку проекту та виділення ділових процесів державного органу: визначаються цілі й завдання проекту реінжинірингу, формується команда по реінжинірингу;

- документування ділових процесів державного органу: виконується побудова графічних моделей ділових процесів, хронометруються складені операції ділових процесів;

- порівняльний аналіз ділових процесів (бенчмаркинг): розробка образу майбутнього державного органу та державних послуг, що надаються, а також системи поглядів на новий державний орган відповідно до його цілей і можливостей;

- аналіз проблем і перепроектування ділових процесів для виявлення складних місць у технологічних і ділових процесах;

- впровадження нових ділових процесів, технологій й оцінка результатів на основі ефективності функціонування ділових процесів із заданими на початку реінжинірингу критеріями з урахуванням витрат за видами функціональної діяльності.

Фактично державне регулювання інноваційної реклами можна відносити до ділових процесів державних органів.

У загальному випадку виділяють три види ділових процесів:

- управлінські – регулюють функціонування системи;

- операційні – створюють основний потік доходів;

- підтримуючі – процеси, які обслуговують операційні ділові процеси [1; 2].

У цілому, вищезазначене надає підстави для розробки механізму реінжинірингу процесів державного регулювання інноваційної реклами, основою якого є передача відповідних повноважень від органів виконавчої влади, зазначених у ст. 26 “Контроль за дотриманням законодавства про рекламу” Закону України “Про рекламу” до єдиного органу виконавчої влади враховуючи суттєву розгалуженість та кількість недоліків поточного функціонування зазначених державних органів виконавчої влади, у формі графічної моделі відповідного ділового процесу.

Література:

1. Ромат Є. Державне управління рекламою та саморегулювання у рекламній сфері / Є. Ромат. – К. : Студцентр, 2003. – 112 с.
2. Шведун В.О. Механізми державного впливу на розвиток сфери рекламної діяльності в Україні в сучасних мовах : монографія / В.О. Шведун. – Харків, НУЦЗУ, 2016. – 233 с.

Шевченко О.О.

ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЇ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

За рік повномасштабного вторгнення росії в Україну було здійснено значну кількість злочинів проти довкілля. Були зруйновані нафтобази, розбомблені підприємства і заводи, випалені ліси, розстріляні атомні енергоблоки. Проблеми відновлення екологічного балансу сільських територій вимагають вже сьогодні поглибленого вивчення та розробки заходів, які цьому сприятимуть.

Сільські території відіграють важливу роль у процесі функціонування будь-якої держави. В середньому у світі сільські території складають 75% від загальної площі, де проживає 51% всього населення світу. На даних територіях виробляється 32% світового ВВП. Державною стратегією регіонального розвитку визначено, що «найбільшої екологічної шкоди завдано територіям, на яких проводилися бойові дії та прилеглих до лінії розмежування. Ситуація на таких територіях характеризується як гуманітарна катастрофа, подолання наслідків якої є пріоритетом держави на найближчі десятиліття [1]. Зауважимо, що Стратегію було прийнято до повномасштабного вторгнення, зараз небезпеки наростають, а шкода стає набагато очевиднішою. У травні 2022 року Київський міжнародний інститут соціології на замовлення проєкту APENA2, який фінансується ЄС, провів всеукраїнське опитування «Думки і погляди населення України щодо екологічних наслідків війни». Результати дослідження показали, що більше 59% респондентів вважають себе скоріше або цілком обізнаними про загрози для довкілля внаслідок війни, 15% респондентів стверджують, що вони взагалі не звертають увагу на питання, пов’язані з екологічними наслідками війни [3].

Проєкт APENA2 стосується підтримки України в наближенні законодавства ЄС у сфері навколишнього середовища [2]. В його рамках Міністерство екології та природних ресурсів України запустило додаток EcoZagroza для фіксації екологічних злочинів, скоєних російською армією в Україні. На сайті та у додатку EcoZagroza можна стежити за рівнем якості повітря, води, ґрунту та іншими екологічними показниками. Громадяни можуть повідомити всі факти екологічних злочинів, свідками яких вони стали. Наприклад, спалювання військової техніки, лісові пожежі, витоку

нафтопродуктів або отруйних речовин у ґрунт або водойми, викид у повітря токсичних речовин (хлор, аміак, сірководень, синильна та азотна кислота) та ін. Ця інформація знадобиться в майбутньому для якнайшвидшого відновлення територій України, в тому числі і сільських. Перед українським сільським господарством і фермерами виникла ще одна небезпека - неможливість займатися землеробством або збирати врожай через нерозірвані міни і боєприпаси. Для України важливим є вивчення практик відновлення країн після руйнацій завданих війною. Фахівцями інституту аналітики та адвокації за фінансової підтримки Європейського Союзу досліджено досвід відновлення 18 країн, які свого часу (упродовж останніх 70 років) переживали дуже серйозні природні катаклізми або війни. Після закінчення Другої світової війни головною метою Японії було відновлення економіки, але вони також намагались дбати паралельно про екологію. Було законодавчо врегульовано питання видобутку корисних копалин, стандартизації та маркування сільськогосподарської продукції, використання хімічної продукції і добрив в сільському господарстві, захист рослин, природних територій, дикої природи, рибних ресурсів тощо. Починаючи з 1948 року та протягом перших десятиріч здобуття незалежності влада Ізраїлю також сконцентрувалась на економічному розвитку країни. Першим повоєнним екологічним регулюванням було введення мораторію на полювання для повернення земель до збалансованого розвитку, крім того було прийнято цілий ряд законів для захисту дикої природи, створення національних парків та заповідників, заборонено паління в лісах, що знаходяться під охороною, тощо. Німеччина, крім відбудови економіки законодавчо врегулювала питання захисту лісів та рослин, роботи сільськогосподарського та видобувного секторів, мисливства, земельні питання.

Враховуючи досвід різних країн серед заходів відновлення екологічного балансу сільських територій доцільно назвати наступні: аналіз показників розвитку сільських території (сільської ради чи територіальної громади); складання характеристики природно-кліматичних умов території; оцінка екологічних проблем, що виникли за час повномасштабного вторгнення; розробка плану вирішення виявлених проблем довкілля; обґрунтувати ресурси необхідні для вирішення екологічних проблем сільської території.

Для відновлення сільських територій України важливе значення має стан екології, так як війна найгірше впливає на довкілля. Пряме потрапляння снарядів та забруднення обгорілою військовою технікою сільських територій повністю руйнує екосистему, набої, які розриваються, горіння неметалевих деталей військової техніки забруднюють ґрунти та воду важкими металами і токсичними елементами, тони металобрухту, розкидані по сільськогосподарських угіддях. В Україні доцільно врахувати досвід країн світу по відновленню економіки, екології та сільських територій, який свідчить, що у післявоєнні часи країни працювали на швидке відновлення економіки, зокрема забезпечення населення житлом, створення нових робочих місць, запуск промисловості та залучення іноземних інвесторів. Екологічне відновлення зосереджувались навколо захисту та подальшого відновлення природних ресурсів національного та міжнародного значення. Україна, при наявних ресурсах, технологіях та за умови співпраці з

країнами світу має шанс стати прикладом сповідування принципів сталого розвитку.

Література:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету міністрів України № 695 від 5.08.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text
2. Проєкт «APENA 2»: роз'яснення Держекоінспекції від 05.02.2021. URL: https://ecologiya.com.ua/interviews/526359-proekt-apena-2-rozyasnennya-derzhekoinspekcii
3. Україна, війна, довкілля. Чи знає Захід про екологічні наслідки війни. Українська правда. 8.09.2022 р. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/8/691294/

Шевченко Н.О

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТРЕСИ: ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПОНЯТТЯ В ТЕОРІЯХ ТА КОНЦЕПЦІЯХ

Протистояння України у війні виявило пріоритети сучасного незалежного розвитку країни, активізувало *суспільство,* щодо відстоювання демократичних цінностей і національних інтересів. Серед пріоритетів перше місце посідає забезпечення національної безпеки в усіх її формах і проявах. Сутність національної безпеки будь-якої держави неможливо відобразити без вичерпної характеристики поняття «національний інтерес». Тому дослідження питань національних інтересів потребує поглибленого вивчення.

В Законі України «Про національну безпеку України» національна безпека визначена як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз;» [3]. А національні інтереси України визначено як «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян». Можна стверджувати, що концепція національної безпеки є похідною від концепції національних інтересів. В загальному баченні суспільством національні інтереси - це орієнтир самостійної політичної діяльності держави, основні умови набуття людьми національної й культурної ідентичності.

Поняття «національний інтерес» почало використовуватися в Римському праві, було розроблено в XVI-XV ст. Нікколо Макіавеллі, розвинуте в XVI – XVII ст. Жаном Боденом, досліджується сучасними науковцями. Разом з тим єдиної методики визначення поняття «національний інтерес» до цього часу не вироблено. Причиною такої ситуації може бути насамперед, багатозначність визначення поняття «інтерес». В часи Римського права значення цього поняття

пов’язували з компенсацією збитків, нанесених кредитором у результаті затримки виплати боргу. Відомий флорентійський мислитель і політичний діяч Н. Макіавеллі, який вважається засновником концепції державних інтересів стверджував, що індивідуальні інтереси повинні підкорюватися інтересам державним. А державні інтереси передбачають забезпечення кожному члену суспільства вільного користування майном і безпеки. Макіавеллі підкреслював важливість оборони держави від внутрішніх і зовнішніх ворогів. Проти зовнішніх ворогів мислитель запропонував укладати ефективні політичні союзи та формувати сильну армію [7].

В своїй праці «Шість книг про державу» (1576) французький юрист та філософ Жан Боден обґрунтував концепцію державного суверенітету. Він виділяв три основні форми державного правління: демократію (правління, за якого всі або більша частина громадян має владу), аристократію (для якої є характерною боротьба між різними угрупованнями за владу над суспільством) і монархію (абсолютизм, який не залежить від будь-яких умов, законів і обмежень - найбільш розумна форма організації влади). Боден стверджував, що тільки королівська влада, здатна захищати і здійснювати загальнодержавні інтереси, так як був прихильником абсолютної суверенної монархії, що утворюється шляхом переходу суверенітету від народу до монарха [6].

Мислитель Нового часу Т. Гоббс розглядав державні інтереси крізь призму своєї концепції «війни всіх проти всіх», яку вважав природним станом людських взаємовідносин. Для припинення взаємного знищення під час війни люди приходять до розуміння необхідності укладання суспільного договору. Його наслідком стає держава – Левіафан. Це відбувається шляхом добровільної передачі людьми своїх прав і обов'язків державі в обмін на гарантії суспільного порядку, миру й безпеки. Але при цьому держави продовжували залишатися у природному стані й єдиним регулятором міждержавних відносин залишалася сила. Т. Гоббс допускав можливість підтримання миру між народами за умови створення політичних організацій, які стояли б над державами, тобто свого роду світового уряду. Отже, у підході до розв'язання проблеми війни англійський мислитель віддавав перевагу не правовим, а політичним засобам [5].

З тих часів багато науковців займалися проблемою національних інтересів, і дійшли висновку, що національний інтерес є найбільш важливою концепцією в системі забезпечення національної безпеки держави та формування її позитивного міжнародного іміджу. Виходячи з цього поняття «національні інтереси», є ключовим в державній політиці, незважаючи на свою невизначеність. Незважаючи на те, що важко чітко сформулювати це поняття, кожна держава намагається виправдати свою діяльність на міжнародній арені, в тому числі і війни, прагненням захищати свої національні інтереси. Становлення України як держави в 1991 році розпочалося з окреслення національних інтересів: прийняття Декларації про державний суверенітет [1], та Акту проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р [2].

В країні розроблено Стратегію національного розвитку України, що базується на системі національних інтересів і пріоритетів, включає і стратегію національної безпеки держави, яка визначає принципи, пріоритетні цілі,

завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [4].

Національні інтереси формуються в ході історичних процесів та мають свої певні характеристики. Усвідомлення важливості національних інтересів і необхідності їх просування перетворює останні в найважливіший орієнтир діяльності держави. З моменту виникнення загрози національним інтересам їх захист є основою діяльності державного апарату та всіх сил громадянського суспільства. Як свідчить вітчизняна та всесвітня історія, такий сценарій розвитку подій є єдино правильним. Всі інші ведуть до занепаду та загибелі національної спільноти.

Література:

1. Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text
2. Про проголошення незалежності України. Постанова Верховної Ради Української РСР № 1427-XII від 24.08.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text
3. Про національну безпеку України. Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України № 287/2015 від 26.05.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text
5. Гоббс Т. Левіафан / Пер. з англ. К. Дух і Літера. 2000. 606 с. URL: http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/%D0%B3%D0%BE%D0%B1%D0%B1%D1%81.pdf
6. Круглашов А.. Боден Жан. Політична енциклопедія. К.: Парламентське видавництво. 2011. с.69
7. Н. Макіавеллі «Державець». 2020. Андронум. 80 с. URL: https://101kniga.com.ua/derzhavecz-nikkolo-makiavelli/#n2

Kotliar D. O.

INFORMATION SECURITY OF THE STATE: CHALLENGES AND THREATS

The living conditions in which our state found itself force us to consider the issue of security from a different angle. If a few months ago the world around us seemed safe, today's challenges carry a much greater danger than in peacetime.

Together with killing Ukrainians every day, the aggressor state does carries out information attacks on the Ukrainian population, seeking to spread fear and panic in society with the help of fake information, destabilize the political and socio-economic situation in Ukraine.

We are witnesses of how the informational influence aimed at the human consciousness is carried out. The object of this influence is both individuals, groups of individuals, and entire states. Psychological influence is carried out with the help of mass media, and the basis for using such influence is ease of perception and superficiality. The creation of mass information attacks, bots, and fakes, as evidenced by modern realities, are effective tools for public disorientation, intimidation, manipulation, and panic. Specially created information resources train a person to mindlessly perceive information and believe in it. All this creates relevant threats in the field of information security of the state.

The word "threat" in information security means that anyone or anything is at risk of any negative influence in the field of information activity. Threats can be internal, caused by the subject of information relations due to insufficient qualification, understanding of processes and consequences or criminal intent, and external. Threats include impacts such as hacking and failure of authorized bodies to identify and respond to threats; errors in the strategy of the political course regarding the system of adoption of laws and their implementation; the level of information culture of society and the authorities establishment; socio-economic conditions of society and the state. But the main threat to information security under the conditions of martial law remains disinformation and information operations aimed at eliminating the independence of Ukraine [1].

In order to ensure information security in Ukraine, the "Doctrine of Information Security of Ukraine" was approved by the Decree of the President of Ukraine dated February 25, 2017 [2]. In the current conditions of war, on March 18, 2022, RNBO decision "Regarding the implementation of a unified information policy under martial law" was adopted, in which it was determined that under martial law, the implementation of a unified information policy is a priority issue of national security" [3]. Currently, the Center for countering disinformation at the National Security and Defense Council of Ukraine also operates in Ukraine. On its website you can familiarize yourself with current information and events in this area.

Thus, the main tool of Ukraine's fight against Russian disinformation during martial law is the truth, which must be conveyed not only to domestic, but also to foreign audiences.

Media culture and media literacy of society are also of great importance. It is worth paying attention to the fact that in conditions where a whole set of information is designed to manipulate public opinion, human consciousness and is presented using physiological and psychological methods and means of its perception, the issue of a low level of information culture, which causes a decrease in a person's capacity for critical perception, analysis and assessment of received information becomes important. In this case, the ability to form one's own opinion is practically absent. Today, the term "emotional fake" is actively used, when using emotionally colored words, information is spread that affects the human psyche and allows it to be manipulated. Therefore, the priority task of the state is to promote the formation of society's information culture. One of the elements of such a culture is the ability to analyze information and filter the sources of its distribution.

For example, when Russian aggressors launched a rocket attack on a residential building in Odesa, as a result of which eight people died and 18 were injured, they tried to remove responsibility for what was done by first spreading a fake that they had hit a military facility, then after it the exposure of the military object turned into some kind of oil depot. And this lie was exposed by the Odesa city government, which published a photo from the scene of the tragedy. Then Russian propagandists invented a new fake that the apartment building was a victim of Ukrainian anti-aircraft fire. However, even this enemy fake was refuted by a photo of a house with characteristic destruction from missile strikes [4]. This is far from the first fake Kremlin propaganda, Russian propaganda has already tried repeatedly to hide its involvement in the mass death of Ukrainians. A vivid example of this is the missile attack on the railway station in Kramatorsk, when the Kremlin was initially happy about the destruction of the "military infrastructure in Kramatorsk". When the truth about the murder of half a hundred civilians became known, the Russians immediately deleted all their "news" and blamed our state for everything" [1]. In order for the enemy's lies not to have a negative impact on the population, it is necessary, if possible, to expose all fakes that are launched into the Ukrainian information space. This will enable citizens not only to receive true information, but also to feel the support of the government, which is constantly in touch with them.

In view of the above, in order to prevent and counteract modern information threats, it is necessary not only to adopt a regulatory basis, but also to ensure the functioning of the institutional mechanism for ensuring information security, including the educational component. We are talking about the consistent systematic activity of state and legal institutions that would effectively implement national interests in the information sphere, would be able not only to respond in time to the spread of information fakes and false information, but would also be able to prevent information conflicts in general and shape the information culture of society in general.

References:

1. V. V. Ostroukhov, V. M. Petryk, M. M. Prysiazhniuk (2010) Information security (social and legal aspects). Kyiv: KNT [in Ukrainian].
2. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 29, 2016 "On the Information Security Doctrine of Ukraine": Decree of the President of Ukraine dated February 25, 2017 № 47/2017 Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/go/47/2017
3. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 18, 2022 "Regarding the implementation of a unified information policy under martial law": Decree of the President of Ukraine dated March 19, 2022 № 152/2022 Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/go/152/2022
4. The Russians tried to pass off the shelled residential building in Odesa as a "military object" - Strategic Communications Center. Retrieved from: https://nv.ua/ukr/odesa/rosiyani-namagalis-vidatiobstrilyaniy-zhitloviy-budinok-v-odesi-za-viyskoviyob-yekt-50236728.html

Астахов В. Д.

УСПІШНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН КРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Постановка проблеми. Проблема корупції в Україні та світі є однією із актуальніших проблем. Посадові особи які можуть піддаватися неправомірній вигоді зазвичай більше піддаються в тих країнах, де слаборозвинена економіка. Через що, першочергово потрібно звернути увагу на економічний розвиток, створити умови для існування посадових осіб та просто громадян, лише потім на заходи боротьби з корупцією.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглянути Індекс сприйняття корупції (англ. Corruption Perceptions Index, CPI) за 2022 та рік, та і взагалі за минулі роки вбачається відповідна тенденція сприйняття корупції.

Станом на 2022 рік індекс (CPI) очолює Данія із набраними 90 балів із можливих 100. За нею відразу Фінляндія та Нова Зеландія із 87 балами. Наступні Норвегія (84 бали), Сінгапур (83 бали), Швеція (83 бали), Швейцарія (82 бали). Всі ці країни мають відносно невелику площу та відносно невелике населення, що проживає на цій площі. Відносно великою за площею та населенням є Канада із 74 балами яка станом на 2022 рік перебуває на 14 позиції, що є кращим результатом серед країн з великою площею.

Індекс (CPI) показує рейтинг в якому впорядковані за показником рівня корупції, який ґрунтується на оцінках підприємців та аналітиків, а також базується на декількох незалежних опитуваннях, у котрих беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі з Азійського та Африканського банків розвитку, Світового банку та міжнародної організації Freedom House.

Вищий результат однієї країни у порівнянні з іншою не означає, що в

першій менше корупції, ніж у другій. Показники CPI вказують на те, що перша сприймається як менш корумпована.

Не дивлячись на те, що індекс показує лише «сприйняття» корупції він став світовим провідним показником рівня корупції в світі.

Очолюючі країни CPI мають одні з найрозвиненіших економік світу.

Так в Данії середня заробітна плата станом на 2021-2022 роки складає приблизно 42500 датських крон, що складає приблизно 5500 євро. Відповідно у Фінляндії приблизно 3600 євро, у Норвегії приблизно 50750 норвезьких крон, що приблизно складає 4400 євро. В європейських країнах не дивлячись на великі податки, таких заробітних плат вистачає для комфортного життя, що в свою чергу свідчить про відповідний економічний розвиток.

На відміну від країн що замикають, у таких спостерігається протилежна залежність: Сирія – 86 доларів США, Венесуела – 24 долари США, в інших замикаючих рейтинг значення коливаються в діапазоні 10-100 доларів США, що в свою чергу свідчить про відносно низький рівень життя населення та низький економічний стан. Проте у деяких із них потенціал розвитку є більшим ніж у деяких європейських країнах.

Так у Сомалі, у якої вже приблизно 20 років триває громадянська війна, є дуже великий потенціал розвитку. Вихід до океану. Можливість видобувати нафту, проте на відміну від Сінгапуру де економіка залежить від експорту та виробництва, приблизно 80% населення Сомалі веде кочовий спосіб життя. Тобто потенціал Сомалі стати високорозвиненою країною великий, а по факту – одна з найменш розвинених країн.

Очевидно, що така залежність прослідковується в інших економічно слаборозвинених країнах.

Оскільки ресурсів для виживання не вистачає – у більшості виникають думки заробити кошти будь-яким іншим способом, що відкриває дорогу для корупційних діянь в свою чергу.

В потенціально багатої країни, де багато ресурсів та одночасно які – є слаборозвиненими мають корупційних проявів більше,

Також прослідковується прямий зв’язок відносно великих за територією країнах та зростання рівня корупції.

Висновок. Враховуючи вищезазначене на сьогоднішній день не можливо точно вказати рівень ураження корупцією певної країни, проте поєднавши такі напрямки як Економічний розвиток країни, с більшою ймовірністю можна стверджувати, що покращення економічних показників в країні дає можливість почати боротися с корупцією.

Література:

1. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index

2. ІНДЕКС СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ? корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ti-ukraine.org/news/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-yak-tse-pratsyuye/

3. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki
4. Мінфін. Середня заробітна плата в Європі та інших країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/world/europe/
5. Сомалі. Економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сомалі#Економіка
6. Сінгапур. Економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сінгапур

Василенко О.І.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Первинною проблемою державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління слід визнати побудову регіональних ланок загальнодержавної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що зв'язують високошвидкісними телекомунікаційними каналами органів державної влади і місцевого самоврядування, територіально-розподілені депозитарії державних і недержавних інформаційних ресурсів, наукові, інформаційні і обчислювальні центри різної відомчої приналежності регіонального і державного рівня. Це дозволить не лише створити сучасну організаційно-технологічну базу реалізації проведення державної інформаційної політики, але і перебудувати відповідним чином усю інформаційну сферу України: поліпшити інформаційне обслуговування населення, підвищити ефективність діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, використання і розвитку загальнодержавної інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

Це багатопланове завдання. Необхідність її постановки і рішення тісно пов'язана із структурною перебудовою виробництва, фінансово-інвестиційної інфраструктури, технологічної бази, стосунків власності, державної системи влади і управління, взаємовідносин між державною і регіональною владою. При цьому чинником, що визначає головні характеристики процесу такої перебудови, стає об'єктивно наростаюча децентралізація управління усією життєдіяльністю регіонів. Формування інформаційної інфраструктури відбувається практично паралельно на трьох рівнях: державному, міжрегіональному (з об'єднанням декількох регіонів) і регіональному [1]. Природно, регіональні інфраструктури не зможуть довго розвиватися в автономному режимі і об'єктивно неминуче їх об'єднання в міжрегіональні інфраструктури, а потім - в національну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру. Загальне завдання інформатизації державної влади можна умовно розділити на два взаємозв'язані завдання:

інформатизація системи державної влади як на державному, так і на регіональному рівнях; об'єктами інформатизації тут є структури і окремі органи державної влади;

формування національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, головними об'єктами інформатизації у рамках якої є регіони і їх об'єднання.

У організаційно-технологічному аспекті перше завдання відноситься до класу відомих в теорії управління завдань автоматизації процесів ухвалення рішень і контролю їх виконання. Її реалізація повинна базуватися на національній інформаційно-комунікаційній інфраструктурі, що включає єдину систему інформаційних ресурсів країни.

Традиційні вертикальні зв'язки між державними і регіональними рівнями зазнали помітну зміну і істотно ослабли, але одночасно стали виникати нові горизонтальні зв'язки усередині регіонів і між ними. Замість відомчих, галузевих структур, що пронизували усю країну і формували інфраструктуру, скелет економіки господарства, самостійний розвиток регіонів і їх господарських структур зажадав формування на території кожного регіону цілісного соціально-економічного простору, що спирається на природні ресурси регіону. Проте замикання зв'язків усередині регіонів, визначених досить умовним і застарілим адміністративно-територіальним діленням стає неефективним. Це призводить до органічного, добровільного об'єднання регіонів в міжрегіональні співтовариства. Цей довгий і в певному значенні суперечливий процес обумовлений переходом до ринкової економіки і децентралізацією державного управління. На державному рівні міжрегіональні співтовариства виступають у вигляді асоціацій міжрегіональної співпраці. Нині вже є такі асоціації, кожна з яких об'єднує декілька сусідніх регіонів [2].

Послаблення координації життєдіяльності регіонів з центру, викликане децентралізацією державного управління і змінами функцій органів державної влади, стимулює процеси самоорганізації, самоврядування на територіях регіонів, пошуку нових інтеграційних механізмів і схем взаємодії. Багато регіональних об’єднань готують комплексні соціально-економічні програми розвитку своїх регіонів, формують регіональну інфраструктуру, розробляють міжрегіональні програми і проекти. На тлі цих інтеграційних процесів починається структурна і інституціональна перебудова виробництв, яка у свою чергу викликає необхідність перебудови усієї територіальної інфраструктури, включаючи фінансово-інвестиційну, технологічну і тому подібне, а особливо інформаційно-комунікаційною інфраструктуру.

Література:

1. Ленков С. В. Захист національних інформаційних ресурсів в аспекті інформаційної безпеки України . Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. 2009. Т. 1. № 5. С. 21−28.

2. Маращук А. І. Інформаційні ресурси держави: зміст та проблеми захисту [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.ndcpi.org.ua.

Воробйов О. В.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток суспільних відносин на сучасному етапі характеризується істотним впливом на них процесів цифрових трансформації. Цифрові технології широко застосовуються у багатьох сферах людської життєдіяльності, у тому числі і у взаєминах влади та суспільства, де особлива роль належить системі виконавчого провадження.

Цифровізація виконавчого провадження – важливий елемент реформування системи виконавчого провадження, запровадження та стимулювання діяльності приватних виконавців.

Виконавче провадження на сучасному етапі розвитку України виступає запорукою справжньої реалізації принципу законності, втілення у життя механізму захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин.

Виконавче провадження є найважливішим етапом цивільного процесу [1]. Дослідники особливо наголошують, що технологічний розвиток виконавчого провадження на сьогоднішній день є природним процесом, без якого досягти реального виконання судових рішень та актів інших уповноважених органів вже проблематично [1].

Порядок судоустрою має бути таким, щоб громадянин, який потребує захисту свого права, міг швидко і легко отримати цей захист і в той час ж час, щоб суд, до якого громадянин звернувся, мав можливість без зайвих зусиль задовольнити його вимоги. Чим коротше і легший шлях від пред'явлення позову до судового рішення, тим процес досконаліший [2].

Таким чином, чим коротше і швидше шлях від пред'явлення виконавчого документа до відновлення порушеного права стягувача, тим досконаліше виконавче провадження.

На сьогодні виникла об’єктивна необхідність розробки єдиного сервісу виконавчого провадження, де були об’єднані багато функцій.

Створення єдиного сервісу виконавчого провадження – це новий специфічний вид державних послуг, який сприятиме підвищенню ефективності виконання актів юрисдикційних органів та розширить доступність сервісів для населення.

Водночас, не варто забувати про те, що окремі категорії виконавчих документів, наприклад, які містять вимоги немайнового характеру, про стягнення аліментних платежів, з трудових спорів, часто вимагають особистого контакту виконавця із сторонами виконавчого провадження. Одночасно необхідно зазначити, що виконавець проведення виконавчих дій також застосовує заходи класичного виконання, такі як арешт та вилучення майна, що вносить попередження про кримінальну відповідальність, уповноважений на складання адміністративних протоколів, проводить розшукові заходи з виходом за відомими адресами боржника, відповідно даних процесів у виконавчому провадженні неможлива [3].

Більше ефективного виконання актів судових органів можна досягти не тільки через впровадження інформаційних технологій, але та шляхом зниження навантаження на виконавця, а це можна зробити, виключивши з функціоналу діяльності виконання несудових документів, цим максимально забезпечивши ефективне правосуддя [3].

Можливості впровадженого єдиного сервісу виконавчого провадження дозволяють учасникам виконавчого провадження в онлайн-режимі отримувати розширені відомості про хід виконавчого провадження, сповіщення та рішення органів примусового виконання Крім того, такий сервіс надасть можливість, наприклад приватним виконавцям обирати справи, які вони будуть вести, а також визначатися щодо можливості проведення даного виконавчого провадження.

Слід зазначити, що в Україні робились неодноразові спробу внести зміни до чинного законодавство щодо запровадження такого єдиного сервісу. Так, законопроектом № 5560 передбачається формування Реєстрація виконавчих документів. Реєстрація виконавчих документів, документів виконавчого провадження, фіксування виконавчих дій здійснюється в автоматизованій системі виконавчого провадження [4].

Автоматизованою системою виконавчого провадження забезпечується: об'єктивний та неупереджений розподіл виконавчих документів між державними виконавцями; виготовлення документів виконавчого провадження; доступ сторін виконавчого провадження до документів виконавчого провадження; централізоване зберігання документів виконавчого провадження; централізоване зберігання інформації про рахунки органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, відкриті для цілей виконавчого провадження; підготовка статистичних даних; реєстрація вхідної і вихідної кореспонденції та етапів її проходження; ведення електронного архіву; формування Єдиного реєстру боржників; взаємодія органів державної виконавчої служби, приватних виконавців з державними органами, банками та іншими фінансовими установами; взаємодія органів державної виконавчої служби, приватних виконавців з банками щодо накладення арешту на кошти банку та кошти інших юридичних або фізичних осіб, що знаходяться в банку, зняття з цих коштів арешту; отримання інформації про боржників, їхнє майно, доходи та кошти, у тому числі конфіденційної з державних електронних баз даних і реєстрів; формування відомостей, необхідних для обрахування розмірів винагороди державних виконавців; автоматизація процесу перерахунку коштів з рахунків органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, а також інших процесів діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців та здійснення виконавчого провадження [4].

Таким чином, реалізація виконавчого провадження в електронній формі зменшує терміни, які потрібні на підготовку та отримання певної інформації, розсилку документів тощо. Крім того, це процес здійснюється прозоро та відкрито для всіх учасників процесу, зменшує негативну емоційну складові.

Таким чином, необхідна інформація надається в автоматичному режимі протягом кількох секунд без потреби особистої взаємодії з уповноваженими

службами, органами державної влади. Крім того, учасники виконавчого провадження можуть подавати заяви, клопотання, скарги, звернення у межах виконавчого провадження у електронному вигляді, вести електронний документообіг з юридичними особами, підприємцями та громадянами, відстежувати стадії процесу зняття обмеження виїзду за межі України, взаємодіяти з відомством з різних питань віддалено, у режимі онлайн.

Також за допомогою сервісів порталу стане доступне погашення заборгованості до порушення виконавчого провадження.

Література:

1. Валеев Д.Х., Маколкин Н.Н. Прогнозирование динамики судебной защиты в условиях цифровизации. *Вестник гражданского процесса.* 2020. Т. 10, № 3. С. 227–243.
2. Кузнецов Е.Н. Роль информационных технологий в реализации права на исполнение судебных актов в современном исполнительном производстве. *Арбитражный и гражданский процесс*. 2021. № 5. С. 52–56.
3. Лабашова Э.Р. Становление и развитие системы принудительного исполнения. *Вестник гражданского процесса*. 2022. № 2. С. 144-164.
4. Проект Закону України «Про примусове виконання рішень». URL: https://ips.ligazakon.net/document/JI05440A?an=2.

Дацій Н.В.
Перестюк А.О.

СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Становлення інформаційної культури у системі державного управління пов'язане з новим етапом розвитку держави - переходом від індустріального до інформаційного суспільства, яке характеризується зміною місця та ролі інформації в житті людини та соціально-технологічному розвитку суспільства. Стрімкість суспільних змін, складність і різноманіття процесів, що відбуваються, визначають необхідність високої інформаційної культури в системі державного управління, адекватної сучасним соціальним змінам. У цих умовах недостатнє врахування можливостей самоорганізації інформаційної культури у системі державного управління визначає вразливість управлінської діяльності влади у період нестійких соціальних і політичних процесів. Це зумовлює високу актуальність теми розвитку інформаційної культури в системі державного управління.

Виклад основного матеріалу. Поняття інформаційна культура пов'язане з двома фундаментальними поняттями – «інформація» та «культура». Це визначає причину, чому різні дослідники виводять визначення інформаційної культури, або з позиції культурологічного підходу, або з позиції суто інформаційного, показуючи найбільш опукло якусь одну з граней цього

феномену. Культурологічний підхід характеризує такі аспекти поняття «інформаційна культура», пов'язані з тим, що вся накопичена людством інформація є надбанням світової культури. Так А.А. Барікова вважає, що «у словосполученні «інформаційна культура» провідним концептом є саме «культура», тоді як «інформація» має аспектологічний характер, тобто виконує функцію уточнюючої характеристики» [1]. О. М. Бериславська визначає інформаційну культуру як «невід'ємну частину загальної культури, що є сукупністю всієї спадкової інформації, способів її організації передачі зберігання та використання» [2]. У цьому плані інформаційна культура розглядається як загальна культура, що визначає спосіб життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві, що стає.

При такому підході для з'ясування сутності поняття інформаційної культури потрібно враховувати безліч смислових відтінків поняття культури, що відноситься до числа фундаментальних. Для нас цілком звично звучать такі словосполучення як «культура розуму», «культура почуттів», «культура поведінки», «фізична культура». У повсякденній свідомості культура служить оцінним поняттям і належить до таких рис особистості, які точніше було б назвати не культурою, а культурністю.

Переважна більшість інформаційно-технократичного підходу, складність адекватного визначення поняття інформаційної культури полягає в складності розуміння категорії «інформація». У науці сьогодні немає єдиної думки про сутність такого явища як «інформація». Існує понад 200 визначень, кожне з яких виявляє якісь окремі її сторони. Наводити всі ці визначення немає можливості, тому ми обмежимося тими підходами, які дозволять нам повніше розглянути предмет нашого дослідження. Термін "інформація" походить від латинського слова "iformatio", що означає роз'яснення, виклад.

Інформація подається як «відображена різноманітність, образ матерії чи свідомості, модель, знак, символ оригіналу; зменшувана невизначеність, що знімається в результаті отримання повідомлень» [3]; «кількісний захід зменшення невизначеності, невпорядкованості (ентропії) системи чи захід її организации» [4]; «сигнали в єдності синтаксичних, семантичних та прагматичних характеристик; передача, відображення різноманітності в будь-яких об'єктах і процесах (неживої та живої природи)» [5], міра неоднорідності у розподілі енергії або речовини у просторі та в часі та міра упорядкованості матеріальних та ідеальних систем [6].

Викликає незмінний інтерес і суперечка серед вчених уявлення про інформацію як про нематеріальну природну якість, як зміст процесів упорядкування і розпорядження, що відбуваються в сущому. Цей зміст виражає зв'язки та відносини матеріального Світу, транслює природні відмінності та різноманітність сутнісних основ Світу, відомості про співвідношення матерії та антиматерії, умови анігіляції, зміст «чорних дірок». Інформація сприймається як щось, що від природи. Такий підхід дозволяє розглядати природні явища з позиції споконвічної природної єдності. Це ж уявлення свідчить і про двоїстість поняття «інформації». Вона сама є сутністю, але вона нерозривно пов'язана з матеріальною сутністю, повідомляючи про її зміст.

Новий етап теоретичного розширення поняття інформації пов'язаний з кібернетикою - наукою про управління та зв'язок у живих організмах, суспільстві, машинах. Залишаючись на позиції шенноновського підходу, кібернетика формулює принцип єдності інформації та управління, який особливо важливий для аналізу суті процесів, що протікають у самоврядних, самоорганізуються біологічних і соціальних системах. За С. І. Лопатіним, інформація тісно пов'язана з управлінням [7]. У певному сенсі управління можна визначати як процес сприйняття, пре- освіти та передачі інформації, що лежить в основі знання управлінських процесів та служить для реалізації мети управління. Таким чином, виникає необхідність оцінити інформацію як деяке знання, що має одну ціннісну міру по відношенню до зовнішнього світу (семантичний аспект) та іншу по відношенню до одержувача, накопиченого ним знання, пізнавальних цілей і завдань (прагматичний аспект).

Висновки. Феномен «інформаційна культура» у системі державного управління можна розглянути повніше, якщо, по-перше, виявити синергію складових даного феномену «інформація» і «культура», а також якісно нові аспекти, що з'являються в результаті їх взаємозв'язку та взаємовпливу . Культура, духовність, пізнання, є проявом інформаційної природи людини дозволяють виявити сутність такого складного поняття як «інформаційна культура», що поєднує такі два найважливіші компоненти «інформація» і «культура». Це стає особливо важливим у період наступного інформаційного століття. По-друге, потрібно вивчати інформаційну культуру, досліджуючи динаміку її зміни. Це зумовлює необхідність розгляду сутності інформаційної культури з використанням інформаційно-синергетичного підходу, який, на нашу думку, дозволяє вивчати об'єкт, явище, виявляючи найбільш характерні для них інформаційні аспекти (визначають їх стан і розвиток), а також дозволяє по-новому, оцінити роль хаосу у природі та суспільстві як потенційного джерела нового розвитку. Гідність цього підходу ще й у тому, що він орієнтований на цілепокладання, що виходить із потреб людини в самореалізації, яке найбільш продуктивно здійснюється в процесі креативного оновлення соціокультурного простору, за допомогою наповнення його параметрами порядку. З позицій цього підходу, культура розглядається як творчий початок будь-якого соціуму, як складна відкрита інформаційна система, що нелінійно розвивається.

Література:

1. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: [монографія]. К.: Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
2. Бериславська О. М. Інформаційно-правова політика держави як інструмент побудови інформаційного суспільства в Україні. Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє: тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 21 листоп. 2018 р. Київ: ВІКНУ, 2018. С. 264-266.
3. Дубов Д.В., Дубова С.В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 176 с.

4. Дурман М.О., Цегельник Н.Ю. Надання адміністративних послуг в електронному вигляді як один з інструментів дерегуляції. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 2: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_10.

5. Єганов В.В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні / В. В. Єганов. // Державне будівництво. 2012. № 2. URL: http:// nbuv. gov. ua/UJRN/DeBu_2012_2_7.

6. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. Монографія / К. І. Бєляков, С. Г. Онопрієнко , І. М. Шопіна : за заг. ред. К. І. Бєлякова. К.: КВІЦ, 2018. 168 с.

7. Лопатін С. І. Роль і значення інформації в адміністративно-правових відносинах. Держава і право: Збірник наукових праць. Київ, 2020. Вип. 49. С. 230-235.

Коленко В.В.

ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

Найбільш ефективним демократичним механізмом дії громадянського суспільства на державну владу є механізм громадської думки, яка в демократичній державі і є істинною «четвертою владою».

Громадська думка — це реальне соціальне явище, найбільш динамічний і варіабельний стан суспільної свідомості з якось приводу, питання або події, яка виражається публічно через засоби масового інформування або шляхом проведення масових акцій.

Громадська думка формується як результат оцінки рефлексії фактів навколишньої дійсності в процесі інформаційно-комунікаційної діяльності.

Для того, щоб при формуванні громадської думки запобігти найголовнішій загрозі - маніпулювання громадською думкою - потрібна наявність безлічі альтернативних джерел інформації і свободи доступу до таких джерел для усіх громадян і інституціональних структур громадянського суспільства. Одне з найпотужніших джерел значимої соціальної, політичної і економічної інформації є система державного управління, що і визначає первинну значущість її відкритості і прозорості для суспільства. У громадянському суспільстві його інституціональні структури виступають в ролі не лише споживачів, але і джерел первинної інформації. У достатній мірі консолідована групова думка може бути сформована тільки за наявності свободи комунікацій і обміну інформацією на міжособовому і груповому рівні, а також між інституціональними структурами суспільства і влади.

Механізм громадської думки забезпечує як становлення і розвиток самого громадянського суспільства, так і його інформаційно-комунікаційні взаємодії з державною владою [2].

У демократичній державі у сфері взаємодії влади і суспільства має місце таке явище як лобізм. Лобізм - це механізм вирішення тих або інших питань, у тому числі і політичних, на користь чиїх небудь інтересів шляхом дії на законодавців, уряд і інших посадовців.

Політичні партії відбивають і агрегують інтереси далеко не усіх соціальних, корпоративних і економічних груп і організацій, існуючих в суспільстві. Лобістська діяльність якраз і заповнює цей недолік партійної системи. Вона покликана виражати і відстоювати приватні, корпоративні, професійні і інші (у тому числі, і політичні, але вже в другу чергу) інтереси.

Суб'єктами лобістської діяльності є як різні структури підприємницького співтовариства, так і практично усі некомерційні організації (НКО). Лобізм представляє для НКО один з основних інструментів досягнення цілей і результатів їх діяльності. У демократичних державах НКО є потужним чинником лобіювання, і саме вони, в першу чергу, виступають противагою лобістським спрямуванням суб'єктів економічної діяльності і державної бюрократії [3].

У демократичних державах процес лобіювання здійснюється за триланковою схемою: групи тиску (суб'єкти лобіювання) - професійні лобісти або лобістські організації - державні чиновники і депутати (об'єкти лобіювання). Принциповим фактом реалізації вказаної схеми є те, що її ключові виконавці - професійні лобісти і лобістські організації - здійснюють свою діяльність публічно або в чітко встановлених законом рамках, або під суворим громадським і державним контролем. Це кінцево повністю не виключає корупційні стосунки при лобіюванні, чому у світовій практиці є достатня кількість прикладів, але істотно обмежує можливості і ускладнює умови використання таких стосунків [4].

Якщо влада і суспільство не приділяють належної уваги проблемі лобіювання, намагаються ігнорувати її об'єктивний характер і вирішувати проблему тільки заборонними заходами, то лобіювання не зникає, а лише йде в тінь. При цьому механізм лобістської діяльності реалізується в найбільш руйнівній формі «тіньового» лобіювання, заснованого на корупційних стосунках і може призводити до наступних негативних наслідків :

- пріоритетне задоволення приватних і корпоративних інтересів на шкоду стратегічним цілям і інтересам громадського розвитку, включаючи розвиток національної економіки;
- деформація демократичних основ державного устрою і політичної системи, дискредитація демократичних політичних і державних інститутів і перетворення їх в інструмент захисту інтересів елітних груп;
- перерозподіл національних ресурсів і бюджетних коштів на користь найбільш впливових груп тиску і, як наслідок, посилення економічної і соціальної нерівності в суспільстві;
- поширення корупції і неправових дій і рішень у сфері державного управління [1].

До позитивних сторін цивілізованого лобізму як інфокомунікаційного механізму зворотного зв'язку в системі «Влада — суспільство» можна віднести:

- забезпечення постійного контролю і безпосередньої дії інституціональних структур громадянського суспільства на державну владу і як наслідок цього більшій відкритості і прозорості її діяльності;
- створення в якості специфічної форми прояву політичного плюралізму легітимних можливостей для участі усіх соціальних груп і шарів суспільства, що навіть знаходяться в меншості, у виробленні і ухваленні державних рішень;
- стимулювання самоорганізації і активності громадянського суспільства, залучення до практичної участі в державному управлінні найбільш зацікавлених економічних, професійних, корпоративних і інших громадських структур, а також кваліфікованих фахівців і управлінців з недержавної сфери;
- формування каналу активного зворотного зв'язку для системи державного управління, що забезпечує оперативне розширення інформаційної і постійну актуалізацію і акцентування проблемної бази ухвалення державних рішень;
- взаємне урівноваження і в деякій мірі примирення різноспрямованих приватних і групових інтересів в політичній, економічній і соціальній сферах, що сприяє знаходженню точок зіткнення і досягненню у рамках певних домовленостей взаємовигідної співпраці різних політичних сил і груп тиску при ухваленні управлінських рішень [3].

Відкритість і прозорість управління державою потрібні не лише для підвищення поваги і довіри до влади, але і для забезпечення стійкого функціонування, як системи державного управління, так і політичної системи в цілому. Відкритість і прозорість управління державою — це інституціональна основа роботи механізмів зворотного зв'язку, постійних взаємозв'язків і взаємодій суспільства і влади і підзвітності влади суспільству.

Література:

1. Бойчук М. А.Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії / М. А. Бойчук. – К. : Атлант ЮЕмСІ, 2007. – 207 с.
2. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за ред. Ю. П. Сурміна, А. М. Михненка ; 71 авт. кол. : Ю. П. Сурмін, А. М Михненко., Т. П. Крушельницька та ін. – К. : НАДУ, 2011. – 388 с.
3. Усаченко Л. М.Співпраця органів державної влади зінститутами громадянського суспільства [електронний ресурс] / Л. М. Усаченко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ dutp/2007-2/txts/07ylmigs.htm
4. Участь громадян у прийнятті державних рішень. Партнерська взаємодія влади і громадських інститутів в Україні: загальна методологія запровадження, міжнародний досвід / за заг. ред. І. Попова. – К.: УНЦПД, 2006. – 32 с

Крюков О.І.
Ласуков О.Є.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність даної проблематики визначається, на наш погляд, всезростаючою роллю інформації в умовах глобалізації, що являє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури та суб'єктів, які здійснюють збір, формування, поширення й використання інформації, а також системи регулювання суспільних відносин, що виникають при цьому. Крім того, в сучасних умовах підвищується і роль інформації в розвитку державно-управлінських процесів і як наслідок – збільшуються інформаційні загрози безпеці особистості, суспільства та держави.

В умовах глобалізації інформація є без перебільшення одним із найважливіших ресурсів розвитку цивілізації. Інформація активно впливає на всі сфери життя як окремих суспільств і держав, так і всієї світової спільноти. Однак, як показав досвід, інформація може використовуватись не тільки на благо, але й на шкоду інтересам особистості, суспільства і держави.

Розвиток і поширення інформаційно-комунікаційних технологій, їх проникнення практично в усі сфери життєдіяльності людини, з одного боку, є важливим чинником світової інтеграції, соціального розвитку та економічного зростання.

З іншого боку, будучи найсильнішим каталізатором інформаційного обміну, ці технології несуть у собі й безліч як явних, так і прихованих загроз. У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набувають питання забезпечення інформаційної безпеки, які, на наш погляд, є однією з найважливіших складових національної безпеки.

Більш того, існує думка, що інформаційні аспекти національної безпеки в сучасному інформаційному суспільстві, де основним продуктом є саме інформація, яка і впливає на прийняття державою тактичних і стратегічних рішень у сфері публічного о управління, є основою національної безпеки.

Під інформаційними аспектами національної безпеки, як правило, розуміють захищеність інформації та інфраструктури, що її підтримує, від випадкових або навмисних впливів природного або штучного характеру, які можуть завдати неприйнятного збитку суб'єктам інформаційних відносин, у тому числі власникам і користувачам інформації та інфраструктурі, що її підтримує.

Крім того слід мати на увазі, що захист інформації – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки.

За основними сферами прояву системне вираження інформаційних аспектів національної безпеки локалізується: а) у сфері функціонування органів державного управління (державна інформаційна безпека); б) у сфері громадянського суспільства (інформаційна безпека суспільства); в) у сфері інтересів особистості.

Події, що відбуваються в сучасному світі (світова пандемія COVID-19,

терористичні загрозі, військові конфлікти), неможливо розглядати без урахування глобалізаційних викликів, які стосуються й інформаційної сфери. У цьому сенсі глобалізація стала найважливішою тенденцією світового розвитку першої чверті XXI ст. Ця тенденція чітко проявляється в економічній, соціальній, державно-управлінській, ідеологічній та культурній сферах.

У сучасному світі відбувається інтенсивне нарощування інформаційно-комунікаційного потенціалу, інформаційна глобалізація сприяє інтеграційним процесам у всіх інших сферах. Засобами для цього є розвиток комунікацій, використання космічного простору для передачі інформації, зростання глобальних інформаційних мереж, комп'ютеризація багатьох процесів життєдіяльності людства.

Таким чином, можна стверджувати, що найбільш поширеною є точка зору, що основними проявами інформаційних аспектів національної безпеки –е такий стан соціуму, за якого забезпечено надійний і всебічний захист особистості, суспільства і держави від впливу на них особливого виду загроз, що виступають у формі інформаційних потоків, які організовані або стихійно виникають і здійснюються в інтересах регресивних, реакційних або екстреміськи налаштованих політичних і соціальних сил, і спрямовані на усвідомлену деформацію суспільної й індивідуальної свідомості, наслідком чого є девіантна поведінка особистості, посилення соціально-політичних, економічних і духовних колізій, зростає, розвивається й закріплюється психологічна і психічна напруженість соціуму.

Література:

1. 1.Крюков О. І. Інформаційне забезпечення публічної влади як чинник національної безпеки держави в умовах глобалізації / О. І. Крюков // Вісник Національного університету цивільного захисту : зб. наук. праць. – Серія «Державне управління». – Х., 2016. – № 1 (4). – С. 142–149.
2. 2.Почепцов Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Почепцов, С. Чукут. – 2-е вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

Леоненко Н.А.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Зростання ролі електронних ресурсів та створення системи різнорівневого доступу до них сприяє підвищенню якості наукової, освітньої та культурної діяльності та росту інтелектуального і духовного потенціалу суспільства в цілому. Роздільний підхід до регулювання електронних інформаційних ресурсів створюватиме перешкоди для природного процесу конвергенції медіапростору, тобто виходу суб'єктів ринку телекомунікацій на ринки телерадіомовлення, інших інформаційних продуктів і послуг. Поява нових видів мультимедійних інформаційних продуктів і послуг, які розповсюджуються через

телекомунікаційні мережі, змушує уряд знаходити організаційно-правове розв'язання зазначеної проблеми.

Узагальнення теоретико-методологічних засад державного регулювання електронних інформаційних ресурсів в Україні дало змогу виявити відсутність комплексних досліджень державного регулювання процесів формування та використання електронних інформаційних ресурсів.

Під електронними інформаційними ресурсами доцільно розуміти відображену та задокументовану в електронному вигляді інформацію, необхідність захисту якої визначено законодавством [1]. Електронні інформаційні ресурси є головною складовою, що забезпечує реалізацію завдань державної інформаційної політики та політики в сфері інформатизації, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів публічної влади та створення системи електронного уряду, задоволення інформаційних потреб держави, суспільства, бізнесу та громадянина [2].

Науковці наголошують на тому, що основними завданнями державного регулювання інформаційних ресурсів є: забезпечення доступу до наборів даних з високою цінністю та знань; стимулювання розвитку електронної економічної активності та інноваційного підприємництва; забезпечення прав та задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних відносин; інформаційне-аналітичне забезпечення діяльності органів публічної влади; розвиток електронного урядування; забезпечення інформаційної безпеки у процесі використання інформаційно-комунікаційних технологій тощо [3].

Досвід ЄС щодо застосування організаційних та правових механізмів регулювання процесів формування та використання електронних інформаційних ресурсів, засвідчив, що його основною рисою є інтенсивний пошук певного балансу між повним контролем з боку держави і законами ринку, тобто, поєднання урядових і ринкових сил. У той же час ЄС продовжує приділяти сьогодні велику увагу питанням приватизації і лібералізації ринку інформаційно-комунікаційних технологій.

Особливості розвитку регулювання процесу формування та використання електронних інформаційних ресурсів полягають у необхідності виконання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами у частині адаптації українського законодавства до вимог нової директиви 2019/1024/EU Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про відкриті дані та вторинне використання інформації публічного сектора в питаннях:

– забезпечення доступу в реальному часі до динамічних даних через API;

– збільшення пропозиції високоцінних публічних даних з метою їх вторинного використання, включаючи дані сектору державних та комунальних підприємств, науково-дослідних організацій та установ, що фінансують за рахунок публічних коштів;

– запобігання виникненню нових форм договорів про ексклюзивність інформаційних ресурсів;

– обмеження щодо нарахування плати за доступ до ресурсів [4].

Особливістю державного регулювання функціонування електронних інформаційних ресурсів є регулювання суспільних відносин на основі взаємодії трьох складових, а саме: законодавства про захист суспільної моралі та права інтелектуальної власності; порядку формування та ведення інформаційного ресурсу, як об'єкту правових відносин для задоволення інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб, суб'єктів владних відносин тощо; правових засад доступу до інформації (визначення переліку конфіденційних даних, які виключаються з доступу або доступ до яких обмежений; захист персональних даних, приватного життя та недоторканності фізичної особи).

Отже, вдосконалення державного регулювання електронних інформаційних ресурсів може бути реалізовано завдяки створенню єдиної системи керівних документів державної політики у цій сфері; удосконаленню нормативно-правової бази з питань доступу до публічної інформації, розмежування повноважень та електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; підвищення компетентності управлінців в органах публічної влади з відповідних питань шляхом проведення заходів у рамках програм підвищення кваліфікації.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2005 № 688 „Про затвердження Положення про Реєстр інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем органів виконавчої влади, а також підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління." *[Електронний ресурс]. – Режим доступу.* URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2005-%D0%BF#Text

2. Леоненко Н.А. Розвиток інформаційної сфери як чинник формування відкритого інформаційного суспільства / Н.А. Леоненко // Публічне управління: освіта, наука, практика: матер. міжнар. наук.-пр. інтернет конф. 18 березня 2022 р. Х.: НУЦЗУ. 2022. С.121-123.

3. Клейшмідт Ю. В. Організаційно-правовий механізм державного регулювання процесів формування та використання електронних інформаційних ресурсів: дис... канд. наук з держ.упр.: 25.00.02, Харків, 2020. 220 с.

4. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. *[Електронний ресурс]. – Режим доступу. URL:*https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text

Малахов Р. В.

ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОГО СУСПІЛЬСТВА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ДЕРЖАВИ

Загальний хід соціально-економічних перетворень в країні позначився і на зміні ролі інформаційного простору в цілому і місця ЗМІ в суспільстві. Багато видань перейшли під контроль впливових структур в обмін на фінансову допомогу. Сегментованість інформаційного простору очевидна при аналізі інформаційної політики ЗМІ і тональності поширюваних інформаційних повідомлень. У соціальному просторі подібний стан речей обумовлений суб'єктно-об'єктними стосунками в системі «ЗМІ - органи управління» і характеризує залежність мас-медіа від адміністративного і фінансового ресурсу. Суб'єктом управління в цьому сегменті соціального простору виступають органи влади і політики. ЗМІ, маючи в якості своїх засновників владні або фінансово-економічні структури, освітлюють діяльність усієї організації і керівників цих структур максимально позитивно, при цьому нерідко замовчуючи або негативно інформуючи аудиторію про роботу інших керівників, політиків або організацій. Ця практика на первинному етапі сприяє росту авторитету організації, проте в довгостроковій перспективі украй небезпечна і малоефективна при вибудовуванні конструктивних, взаємовигідних і прозорих взаємовідносин з представниками громадськості [3].

Слід зазначити, що вплив мас-медіа разнонаправлено : активізуючи свою діяльність в гетерогенному соціумі і нерідко дотримуючись різних суспільно-політичних поглядів, засоби масової інформації проявляють лояльність по відношенню до різних політичних сил.

В процесі розвитку теоретичного осмислення ролі ЗМІ як центрального елементу соціально-політичної комунікації з'являлися на світ різноманітні думки про міру впливу засобів масової комунікації на суспільство. ЗМІ виступають свого роду посередником між політикою і громадськістю, будучи як каналом передачі повідомлення, так і його джерелом, якщо врахувати, що при передачі інформації їй надається певна тональність, яка визначає позитивну або негативну думку аудиторії про політичний факт. Тому цілком природно, що роль і положення ЗМІ в політиці давно привертає увагу дослідників як на заході, так і в Україні [2].

У XXI ст. глобалізація охоплює усі сфери життя : економічну, соціальну, політичну, ідеологічну, культурну. В якості істотної риси глобалізації останніми роками розглядається бурхливий розвиток інформаційної сфери, яка пов'язана з революційним розвитком інформаційних систем і технологій, появою принципово нових і високоефективних методів інформаційного обміну і взаємодії. Сьогодні саме на інформаційну складову громадського розвитку покладається роль найважливішого інструменту соціально-економічного прогресу.

Протиріччя, пов'язані з розвитком інформаційної сфери, складнощі формування глобального інформаційного суспільства примушують усе більш

серйозну увагу приділяти проблемам міжнародної і національної безпеки, пов'язаним з інформаційними стосунками [1].

Реалізація можливостей інформаційного суспільства і мінімізація ризиків і загроз застосування інформаційно-комунікативних технологій багато в чому — умова реалізації політики, що відповідає викликам сучасності, і своєчасних управлінських рішень. Система забезпечення інформаційної безпеки країни, що склалася, не завжди може протистояти сучасним загрозам.

Література:

1. Коленко В. Державна політика з забезпечення безпеки інформаційного середовища. Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2021. Вип. 1 (13). (Серія "Державне управління").

2. Соляник К. М. Зв'язки з громадськістю в контексті реалізації державної політики України. Державне будівництво. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_15

3. Трегуб К.С. Особливості функціонування мас-медіа у період трансформації сучасного українського суспільства: проблема соціальної відповідальності. Вісник Львівського університету. 2015. Вип. 9. С. 138–146. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2015_9_16.

Мельник О.Г.
Мельник Р.П.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ ТЕЛЕКОМІНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ДСНС УКРАЇНИ

Інформаційна безпека України є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу [1]. На сьогодні проблема надійного захисту національного кіберпростору і протидія загрозам національній безпеці, що виникають у кіберпросторі, набула важливого науково-теоретичного і практичного значення. Пріоритетами забезпечення кібербезпеки України є: убезпечення кіберпростору задля захисту суверенітету держави та розвитку суспільства; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України в кіберпросторі; європейська та євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки [2].

Закон України [3] визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки. Одним із визначених Законом напрямів забезпечення функціонування національної системи кібербезпеки є впровадження її організаційно-технічної моделі.

Положенням [4] визначено механізм функціонування організаційно-технічної моделі кіберзахисту, тобто комплексу заходів, сил і засобів кіберзахисту, спрямованих на оперативне (кризове) реагування на кібератаки та кіберінциденти, впровадження контрзаходів, спрямованих на мінімізацію вразливості комунікаційних систем. Дана модель кіберзахисту складається з організаційно-керуючої, технологічної та базисної інфраструктури кіберзахисту та впроваджується для забезпечення функціонування національної системи кібербезпеки.

Підвищення ефективності функціонування національної системи кібербезпеки на сьогодні є основним завданням для забезпечення сталого і безпечного функціонування національної критичної інформаційної інфраструктури в кіберпросторі, для вирішення якого впроваджується організаційно-технічна модель. Її нормативне визначення – створити умови для об'єднання зусилля суб'єктів забезпечення кібербезпеки при вирішенні завдання підвищення рівня кіберстійкості критичної інформаційної інфраструктури держави, яка охоплює як об'єкти критичної інфраструктури, так і комунікаційно-інформаційні та інші системи, сталість та надійність функціонування яких критично важлива для функціонування державних органів, підприємств, установ і організацій всіх форм власності, об'єднань громадян.

На сьогодні об'єктами кібератак і кіберзлочинів стають інформаційні ресурси державних органів, об'єктів атомної енергетики, електро- та водопостачання, сфери електронних комунікацій, фінансової та банківської сфери, авіа- та залізничного транспорту, сховищ стратегічних видів сировини, хімічні й біологічні об'єкти тощо. Значна частина цієї інформації знаходиться в службовому користуванні Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України).

В ДСНС України організація заходів забезпечення кібербезпеки здійснюється відповідно до Положення [5], яким визначено основні методи застосування організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх наслідків, відновлення сталості, надійності функціонування телекомунікаційних та інформаційних систем ДСНС України. Основними ризиками в кіберпросторі ДСНС України визначено: атаки соціальної інженерії, злам (хакінг), поширення шкідливого програмного забезпечення, шпигунські програми та інші потенційно небажані програми.

Забезпечення сталого функціонування телекомунаційних мереж та загальносистемних серверів у мирний час та в особливий період – основне завдання кіберзахисту в ДСНС України. Крім того, Положенням [5] визначено п'ять функцій кібербезпеки, а саме: ідентифікація ризиків, кіберзахист, виявлення інцидентів кібербезпеки, реагування на інциденти кібербезпеки та відновлення стану кібербезпеки.

Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність постійного моніторингу та аналізу виявлених нових кіберінцидентів для завчасного доповнення та внесення змін у відомчі нормативно-правові документи ДСНС України у сфері

кібербезпеки з метою забезпечення належного функціонування національної системи кібербезпеки.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.05.2021 р. «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021.
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII.
4. Про затвердження Положення про організаційно-технічну модель кіберзахисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1426.
5. Про затвердження Положення з організації заходів забезпечення кібербезпеки в ДСНС: наказ ДСНС України від 01.10.2020 р. № 533.

Панімаш Ю.В.

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Питання щодо забезпечення інформаційної безпеки набувають все більшого значення, особливо з урахуванням російсько-української війни. Однак досі не існує єдиного погляду на інформаційну безпеку, тому актуальним питанням є аналіз факторів, які впливають на неї, а також систематизація загроз інформаційній безпеці.

В умовах стрімкого розвитку новітніх інформаційних технологій у світі усе більшої актуальності набуває проблема посилення захисту національного інформаційного простору.

Після вторгнення російських військ на територію України ми стали свідками планомірного інформаційного впливу на підсвідомість населення України та Росії. Метою таких масових інформаційних атак є дезорієнтація населення, залякування, маніпулювання та розповсюдження паніки. Саме використання сучасних технологій, інтернету, мобільного зв’язку, різноманітних телекомунікаційних систем окрім зручностей роблять загальну систему безпеки України вразливою щодо посягань на неї.

Питання забезпечення інформаційної безпеки є вкрай важливими для української держави на етапі російсько-української війни, що, насамперед, обумовлено необхідністю протистояти протиправним посяганням на інформаційний простір України, збереження інформаційних ресурсів, захисту населення від негативного інформаційного впливу тощо.

Інформаційна безпека України - складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються

конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом.

Правову основу інформаційної безпеки становлять Конституція України, Закони України «Про основи національної безпеки України» «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації» та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

В умовах воєнного стану країни особливо актуальним постало питання необхідності єдиної інформаційної політики. У зв’язку із цим Президент України підписав Указ № 152/2022, яким увів в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану». Такий крок став надзвичайно ефективним та забезпечив вчасне та правдиве інформування населення про перебіг війни на території України та недопущення державою-агресором дезінформації та викривлення відомостей.

Однак на даний момент актуальними загрозами національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері залишаються:

- здійснення спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні;

- проведення державою-агресором спеціальних інформаційних операцій в інших державах з метою створення негативного іміджу України у світі;

- інформаційна експансія держави-агресора та контрольованих нею структур, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури на території України та в інших державах;

- недостатня розвиненість національної інформаційної інфраструктури, що обмежує можливості України ефективно протидіяти інформаційній агресії та проактивно діяти в інформаційній сфері для реалізації національних інтересів України;

- неефективність державної інформаційної політики, недосконаліть законодавства стосовно регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері, невизначеність стратегічного наративу, недостатній рівень медіа-культури суспільства;

- поширення закликів до радикальних дій, пропаганда ізоляціоністських та автономістських концепцій співіснування регіонів в Україні [1].

На нашу думку, основними факторами які впливають на інформаційну безпеку є:

- правові фактори;
- технічні фактори;
- психологічні фактори;
- фактори своєчасного оповіщення про інформаційну небезпеку;
- фактори інформаційної гігієни населення;
- динамічність інформаційної сфери;
- політична обстановка у світі;
- внутрішньополітична обстановка в державі;
- стан інформаційно-комунікаційного розвитку.

Інформаційна безпека є складним, системним та багаторівневим явищем, яке перебуває під впливом політичної світової обстановки та рівня інформаційно-комунікаційного стану самої держави. За результатами дослідження можна встановити, що актуальність зовнішніх інформаційних загроз у сучасних умовах є вищою, ніж внутрішніх та потребує активних кроків протидії цим загрозам.

Література:

1. Про затвердження Доктрини інформаційної безпеки України. Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. Офіційний вісник України. 2017. № 20. Ст. 554.

Пронюк Ю. Н.

ДЕРЖАВНА СЩЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

Державна соціально-економічна політика є суспільнознавчим процесом, в якому інститути публічної влади здійснюють управлінський вплив на основні сфери соціуму, за допомогою застосування владних повноважень. Актуальні тренди розвитку суспільства дозволяють говорити про вплив цифровізації на політичні рішення соціального характеру. Найчастіше зміни не відразу викликають реакцію у правлячих еліт, проте цього разу можна виявити конкретні вектори розвитку в умовах змін.

Тренд на цифровізацію щільно закріпився у бізнес-середовищі в останні десятиліття, сюди можна віднести технології, які вже впроваджені, або незабаром впроваджуватимуться у більшість корпорацій. Зокрема це автоматичний збір та аналіз даних, індустріальні IT сенсори, об'єднані платформи управління підприємствами, системи цифрового навчання для ухвалення оптимальних рішень [2]. Така тенденція спостерігається і у великих корпораціях, цифровізація допомагає підвищити ефективність виробництва, мінімізувати ризики, а також передати інформацію для прийняття рішень. Якщо

враховувати всі елементи інформаційної безпеки, дотримуватися всіх норм і правил, цифровізація сприятиме підвищенню ефективності та результативності всіх процесів.

Кількісні зміни в галузі цифровізації призвели до якісних змін, помітних для всіх, у зв'язку зі змінами інформаційного простору держава змушена реагувати на подібні виклики інформаційного суспільства і приймати відповідні рішення, що сприяють його розвитку. На даний час державна соціально-економічна політика спрямована на створення умов, що сприяють підвищенню рівня життя за допомогою забезпечення доступності та якості товарів, які вироблені за допомогою сучасних цифрових технологій, формування цифрової грамотності, поліпшення доступності публічних послуг, а також забезпечення безпеки в інформаційному просторі.

Сьогодні розроблено програму заходів для формування принципово нових ринків та створення умов для глобального технологічного прогресу, вона містить в собі матрицю, що передбачає оновлення та розвиток інститутів розвитку інформаційного суспільства. Наразі ведеться робота з розробки системи новацій, яка дасть розуміння, як повинні виглядати потреби, технології, інфраструктура, які заходи необхідно реалізувати, що потрібно зробити зараз для досягнення поставленої мети.

Державна соціально-економічна політика орієнтована на те, щоб національна технологічна ініціатива акумулювала зусилля представників бізнесу, дослідників, розробників, які спроможні розвивати та використовувати інноваційні технології, виявляючи проблеми та перспективи. Реалізація зазначеної ініціативи має забезпечити суттєві зміни у галузях, де вона реалізується та формування ринків нових продуктів [3]. Зокрема системи персонального виробництва, нові персональні системи безпеки, медицини та охорони здоров'я, децентралізовані фінансові системи та валюти.

Одним з пріоритетних напрямків претендує стати державна підтримка розвитку високотехнологічних галузей і наукомістких виробництв за допомогою формування правової основи для розвитку приватно-державних партнерства, що об'єднують у різних комбінаціях державні, громадські та бізнесові структури для спільного вирішення науково-технологічних питань. Державна соціально-економічна політика в галузі цифровізації останнім часом орієнтована на використання як основного драйвера фонду розвитку інтернет-ініціатив, розвитком проектів у сфері інформаційних технологій, а також формування нормативної правової бази у цій сфері.

Сьогодні важливо удосконалити механізми законодавчого регулювання, які впливають на діяльність засобів масової інформації. Рекомендується створити загальносистемне програмне забезпечення, телекомунікаційне обладнання, а також пристрої користувача для повсюдного застосування та використання громадянами, суб'єктами, публічними органами, у тому числі на основі обробки великих обсягів даних та застосування хмарних технологій [1]. Сформована ціль для забезпечення інформаційної безпеки держави є пріоритетом, яка дозволить забезпечити ефективну та своєчасну передачу

достовірної інформації між елементами інформаційного суспільства, якими виступають громадяни, організації та органи публічної вдади.

Цифрова трансформація уособлює еволюційний ринковий процес, умовою ефективності реалізації цифрового розвитку має стати чітке позначення пріоритетів, виразне уявлення про те, яким галузям та напрямкам потрібна державна підтримка. Сенс цифровізації не в тому, щоб констатувати цифрові зміни, що відбуваються і без участі держави, або намагатися працювати там, де все розвивається самостійно, а в тому, щоб підтримувати цифрову трансформацію там, де необхідно ринку. Від держави потрібна локальна підтримка, стимулювання сучасних моделей цифрового управління, особливо у національних компаніях.

З огляду на це, найважливішою умовою ефективності реалізації інформаційної безпеки має стати чітке позначення пріоритетів, виразне уявлення про те, яким галузям та напрямкам необхідна державна підтримка. Сучасний регрес у даній сфері є наслідком недоліків у нормативно-правій базі в галузі цифровізації інститутів розвитку суспільства, недостатньо сприятливим середовищем для еволюції цифрових процесів є низький рівень застосування цифрових технологій.

За допомогою конкурсної основи державою відбираються технологічні компанії, які за рахунок держави підтримуються на міжнародному ринку, з них виживають найсильніші вони отримують додаткову підтримку у вигляді замовлень уряду, а також пільгових кредитів. Досвід показує що модель підтримки специфічна, всі IT-компанії зібрані в технопарки, знаходяться, так би мовити, під наглядом держави, але при цьому податковий тягар для них кардинально зменшено, перш за все податки на заробітну плату, головну статтю видатків в IT-бізнесі.

Прийнятий за останні кілька років перелік нормативних правових актів і документів стратегічного планування включає в себе заходи, спрямовані на стимулювання формування цифрових технологій та їх впровадження в різні сектори економіки [4]. У прогнозі соціально-економічного розвитку передбачається широке використання користування інформаційних технологій у соціально-економічній сфері, бізнесі, публічному управлінні, відзначені основні стримуючі чинники, одночасно які мають брак кадрів, недостатній рівень кваліфікованості фахівців.

Аналіз сучасних трендів та нормативної бази показує, що суспільство стрімко трансформується, нормативно-правова база у сфері інформаційних технологій не лише структурувалася, оновилася за останні кілька років, створила принципово новий вектор розвитку у сфері цифровізації держави. Державна соціально-економічна політика змінюється у відповідь на виклики інформаційного суспільства, що швидко розвивається, у цьому важливо скерувати політику у сфері цифрової трансформації на створення якісної нормативної правової бази, а також інститутів розвитку, які виступатимуть драйвером розвитку всього механізму цифрової трансформації у державному та приватному секторі.

Той організаційний механізм, який існує в даний час, повинен працювати системно, щоб усі його елементи взаємодіяли, бізнес структури часто оглядаються на думку, ситуацію, управлінські рішення, що виникають у політичному просторі. Поступово публічне управління стає віртуалізованим процесом, а політична медіареальність здатна спотворити сприйняття отриманої інформації, що може спричинити за собою різні наслідки.

Однак, перехід від сформованих принципів публічного управління до медіатизованих та віртуалізованих вже здійснено, і тут важливо ретельно контролювати ці процеси. Реальні управлінськіі процеси поступаються медіатизованим і сприймаються як політична дійсність, хоча насправді мають віртуальний характер [1]. Зважаючи на це, державна соціально-економічна політика в галузі цифрової трансформації повинна формувати свідомість, а також створити умови для її розвитку.

Сьогодні необхідно звернути увагу на можливі загрози у вигляді інформаційної безпеки, технологічної залежності, обмеження правового інституту, відсутність механізму регулювання змін та компетенцій у сфері цифрової економіки, що спрямоване на використання сучасних інформаційних технологій, єдиної політики в умовах розвитку цифрової економіки, методичної основи в галузі регулювання цифрової економіки.

В умовах цифрової еволюції держава прагне формалізувати зміни, що відбуваються, а формування державної соціально-економічноїполітики в галузі цифровізації має бути спрямоване на законодавче закріплення цифрових процесів, створення технічних умов для вдосконалення інститутів розвитку суспільства, розвиток інноваційних технологій. Важливим також є збільшення експорту ІТ-продукції, створення освітньої платформи для вдосконалення компетенцій в умовах цифровізації, формування мотиваційної системи для розвитку цифрової свідомості.

Цифрова трансформація на даний час є одним із пріоритетних напрямів розвитку держави, впроваджує новітні технології у всі сфери, враховуючи організаційні та правові питання. Таким чином, державна соціально-економічна політика в галузі цифровізації спрямована на формування фундаменту для технологічної еволюції та створення сталого зростання у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Література:

1. Борис С. Безпека бізнесу під час карантину: як уникнути рейдерської атаки. *Ліга Закон:* офіц. веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/analitycs/194528_bezpekabznesu-pd-chas-karantinu-yak-uniknuti-reydersko-ataki

2. Вавринчук М.П. Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 288 с.

3. Демидко Д.Л. Соціально-гуманітарна політика держави в контексті трансформації усвідомлення моделі державності сучасним суспільством. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів:*

матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 12 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 111-114.

4. Ситник Т. І. Державна соціально-економічна політика щодо стабілізації роботи підприємців у період кризи в умовах інформаційної невизначеності. *Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки:* матеріали круглого столу. Харків: НУЦЗУ. 2021. С. 264.

Савченко О. С.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасному світі не залишилося сфер діяльності, де б не були застосовані інформаційно-комунікативні технології. Насамперед це пов'язано із зменшенням навантаження на виконавця будь-якого процесу діяльності, оскільки внаслідок цифровізації зменшується базова вартість продукту або діяльності, тобто збільшується прибуток. По-друге, багатокритеріальне алгоритмічне вирішення завдань засобами обчислювальної техніки дозволяє оператору приймати оптимальні та раціональні рішення або замінювати їх у тих процесах, де результат діяльності обчислювальної техніки не завдасть шкоди. Цифровізація активно впроваджується у систему публічного управління.

Сучасна життєдіяльність суспільства та людини залежить від ефективності роботи уряду та управління на місцях, а цифровізація робить більш простими процеси отримання адміністративних (державних) послуг. Цифровізація активно застосовується у державних структурах, у бізнесі та у побуті, зокрема можна виокремити три види цифровізації у суспільстві:

- «побутова цифровізація» протягом десятка років стала зрозумілою і досить доступною: стільниковий зв'язок та Інтернет, крім звичного застосування, дозволяють пов'язувати всі елементи інфраструктури будинку чи офісу, створюючи «розумний будинок»;

- «виробнича цифровізація» скорочує фізичну працю оператора, організує та контролює виробничі процеси, а також забезпечує безумовну безпеку виробництва;

- «державна цифровізація» охоплює всі рівні влади. Вона знижує паперову тяганину та бюрократію при оформленні будь-якого типу документа. Застосування єдиної бази даних дає користувачеві можливість оперативно отримувати послуги, використовуючи відповідний додаток.

Найбільших успіхів на шляху до побудови цифрової держави досяг Сінгапуру. Вже у 80-х країна розпочала реалізацію національного плану з «комп'ютеризації». У його рамках було створено Національну комп'ютерну раду. Одним із важливих напрямів її роботи стала комп'ютеризація державних послуг. На перших етапах рада займалася автоматизацією робочих функцій та документообігу в урядових установах. До 2000-го року у країні сформувалася

стратегія IT2000 Masterplan. Значну її частину присвячено консолідації IT-ресурсів навколо вирішення завдань громадян країни [1].

Головне завдання Сінгапуру – створення «розумного міста». Мета розумних міст – робити життя городян зручнішим та безпечнішим, а також економити міські засоби та простір. Головний принцип розумного міста – відкрита інформація. У такому місті є єдиний дата-центр (Data-center) – основа всіх даних, пов'язаних в єдину систему. Така база допоможе співвідносити та використовувати різну інформацію, коли це знадобиться. Наприклад, під час дзвінка за номером 112 служба порятунку може отримувати дані про місцезнаходження потерпілого, а лікарня при госпіталізації – його медичну книжку. Також доступ до даних мають і всі городяни у вигляді різних застосунків. Через застосунок мешканець розумного міста зможе викликати таксі, сплатити рахунки, дізнатися, де зараз пробки та чи є вільні місця на парковці [2].

У 2014 році прем'єр-міністром Сінгапуру Лі Сяньлуном було офіційно запущено проект Smart Nation [3]. Його завданням стало покращення якості життя мешканців та модернізації економіки [4]. Сінгапур виділив собі п'ять основних напрямів програми: зниження ефекту від перенаселеності, старіння країни, медичне обслуговування, стійка енергетика і транспорт. Діями уряду щодо впровадження програми було досягнуто такі результати:

1. Знижено транспортні навантаження за рахунок розвиненої системи громадського транспорту. Метро автоматизоване та працює в безпілотному режимі. Поширена система каршерингу (carsharing), а ціна на власний автомобіль зростає, а до цього буде потрібна ще й ліцензія на водіння, яка буде дійсна лише 10 років [5].

2. Використання технологій для допомоги людям похилого віку. У будинках людей похилого віку встановлюють сенсори, які, якщо перестають фіксувати рух, відправляють доглядальниці або родичам текстове повідомлення. У місті працює програма пріоритетного проїзду автобусів на світлофорах, а на багатьох переходах встановлені пристрої, що продовжують зелений сигнал для людей похилого віку та людей з обмеженою мобільністю після застосування соціальної карти [5].

3. Експорт ідей та залучення талановитих людей з-за кордону. Сінгапур експортує свої ідеї та технології, прикладом може служити екологічне місто Тяньцзінь у Китаї. На очищеній від важкого хімічного забруднення території колишньої промислової зони зводиться екологічне місто, яке обіцяє стати прикладом нового міського планування для китайських поселень, що вирізняються високим рівнем забруднення довкілля [6].

Зрозуміло, метою уряду є не лише створення «розумних додатків», а й інтеграція населення у них. Для цього, в Сінгапурі на офіційному сайті програми Smart Nation є окремий розділ - SCOPE (Smart Nation Co-creating with Our People Everywhere). Це платформа, яка полегшує тестування цифрових урядових ініціатив у галузі розвитку та збору зворотного зв'язку від громадян. Простіше кажучи, це група волонтерів, так званих Послів розумної нації (Smart Nation Ambassador), людей, які допомагають іншим розібратися з новими програмами,

технікою. Їхня робота допомагає покращити цифрові державні послуги, щоб бути більш доступними та зручними для всіх [1; 3].

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що впровадження цифровізації в систему публічного управління є важливим аспектом розвитку сучасного цивілізаційного суспільства з урахуванням глобалізаційних викликів, воєнної небезпеки, можливих наслідків пандемії.

Цифрова трансформація системи публічного управління має привести до кардинальної зміни підходів в організації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо адаптації до нових умов діяльності з урахуванням потреб населення та бізнесу з використанням цифрових технологій, платформ та алгоритмів. Без системної трансформації управлінських процесів, без кардинальної перебудови роботи всього державного апарату масштабної ефективності від цифровізації не буде досягнуто.

Література:

1. Прусова В.И., Безновская В.В., Губжокова Д.Х. Особенности экономического развития Сингапура. *Экономика и бизнес: теория и практика.* 2017. №5. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-ekonomicheskogo-razvitiya-singapura.
2. Custer S., Russell B., DiLorenzo M., Cheng M., Ghose S., Desai H., Sims J., Turner J. Ties That Bind: Quantifying China’s public diplomacy and its «good neighbor» effect. *Asia Society*. 2018. vol. 91. URL: https://asiasociety.org/policy-institute/ties-bind-quantifying-chinas-public-diplomacy-and-its-good-neighbor-effect.
3. Report Smart Cities Market by Strategy, Technology, and Outlook for Solutions, Applications and Services (2020 – 2025). URL: https://www.globenewswire.com/en/news-release/2020/10/15/2108992/28124/en/Global-Smart-Cities-Market-Report-2020-2025-Factors-Driving-Solution-Adoption-Technology-Readiness-and-Fitness-for-Use.html.
4. Василенко И.А. «Сингапурское чудо» в фокусе политического анализа: искушение и разочарование в азиатской хай-тек-утопии. *Власть*. 2018. №6. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/singapurskoe-chudo-v-fokuse-politicheskogo-analiza-iskushenie-i-razocharovanie-v-aziatskoy-hay-tek-utopii.
5. David Fickling. Singapore’s Long-Awaited Moment May Have Arrived. *Bloomberg*. 2020. URL: https://www.bloomberg.com/graphics/2019-opinion-will-tokyo-taipei-singapore-be-next-hong-kong/singapore.html.
6. Fu Ying Under the Same Roof: China's View of Global Order. Huffington *Post.* 2010 URL: http://www.huffingtonpost.com/fu-ying/china-global-order_b_8537918.htm.

Семенко О.В.
Проніна О.В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Інформаційна безпека – являє собою певний стан захисту потреб суспільства, громадян та держави цілому в інформаційному просторі незалежно від зовнішніх та внутрішніх загроз. Щодо національних інтересів, інформаційна безпека є таким станом, при якому захищається інформаційні ресурси як особи так і суспільства в цілому, для забезпечення реалізації та розвитку життєво важливих для них інтересів. Інформаційна війна – піднесення певної інформації в спосіб, відповідно до якого формується потрібна точка зору чи громадська думка в певній групі людей чи суспільстві в цілому, що створює систему поглядів відповідно до окремих питань щодо котрих організована інформаційна пропаганда.

Про важливість захисту інформаційної безпеки наголошується в Основному Законі - Конституції України: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу» (ст. 17)[3]. Як головна ознака безпека «економічної та інформаційної безпеки» є основним пріоритетом для держави та суспільства. Інформаційна безпека громадян України; осіб без громадянства, якщо вони законно знаходяться тимчасово або постійно на території України та іншим особам, які є в Україні важливо бути захищеним інформаційно.

Захист українського інформаційного простору набув актуальності з 2014 року, а з 24 лютого 2022 року актуальність такого захисту зросла багатократно. На сьогодні це одне з центральних завдань, що стоїть перед органами державної влади та сектором безпеки зокрема. Залишається досить серйозною проблемою комплексна протидія деструктивній інформаційній діяльності, що провадиться як за допомогою внутрішніх суб'єктів інформаційної діяльності, так і через канали інформування, власники яких безпосередньо не є суб'єктами (резидентами) України, але при цьому здійснюють тут свою діяльність. Тож дуже гостро наразі стоїть питання забезпечення інформаційної безпеки нашої держави. Щодо визначення самого поняття «інформаційна безпека», то на законодавчому рівні воно надано у п.п. 2 п. 13 ЗУ «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», і визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [4].

Як стверджував М. Дмитренко: «Характер та особливості ведення російсько-української війни свідчать, що її метою є зміна самоідентифікації

населення і перетворення східного регіону нашої держави на «сіру зону», яка залишить РФ важелі свого впливу через постійну загрозу поширення нестабільності на всю Україну. Це війна не за території, а за світогляд, думки і душі людей. А оскільки контроль над інформаційною інфраструктурою дає підстави для формування суспільної думки, яка завжди спочатку виявляється в певних переконаннях, а вже потім у конкретних діях, то в умовах конкурентної боротьби контроль над інформаційною сферою перетворюється на один із основних ресурсів влади» [1, с. 40–41].

Головною причиною несприйняття росією думки про те, що Україна може стати повноправним членом Європейського Союзу, стала головною причиною інформаційної війни проти населення України. Ще з 2014 року і зараз російські змі продовжують переконувати світ, що «це українські військові обстрілюють із 2014 року, а російських військових там немає», «Україною було порушення мінських домовленостей» та інші такі інформативні дії шляхом послаблення органів влади та дестабілізації економічної та інформаційної безпеки України. Зокрема в теперішній воєнний час всі резервні копії державних інформаційних ресурсів і публічних реєстрів необхідно зберігати в зашифрованому вигляді, на хмарних ресурсах або окремих фізичних носіях, категорично заборонено використання хмарних ресурсів або центрів обробки даних, які розміщені на тимчасово окупованих територіях України

Основними визначальними факторами, що негативно впливають на інформаційний простір в Україні, треба вважати: 1) постійні втрати серед особового складу (загиблі, полонені, поранені), які ведуть до формування недовіри до українського воєнно-політичного керівництва, що нібито нездатне контролювати ситуацію, яка склалася в Україні; 2) недосконала національна система інформаційної безпеки сприяє зниженню рівня патріотизму; 3) активність зовнішніх інформаційних заходів із боку росії впливає на формування твердження про прийнятність для України федеративного устрою держави та завершення бойових дій на Сході України [3, с. 39].

З початку 2022 року російська федерація розгорнула не тільки війському та інформаційну війну, а і повномасштабну кібервійну проти України. Це підтверджується зростанням кібератак на державні структури та об’єкти критичної інфраструктури, порушення функціонування яких є загрозою національним інтересам. Кібервійна стала реальною загрозою національній безпеці і передумовою порушення державного суверенітету та територіальної цілісності України країною-агресором 24 лютого 2022 року. Згідно з офіційними даними Служби безпеки України у січні 2022 року було ідентифіковано 6,8 млн підозрілих подій інформаційної безпеки, 25,5 тис. потенційних кіберінцидентів та зупинено 121 кібератаку. В цілому, за січень-лютий 2022 року було здійснено 436 кібератак на ресурси органів державної влади та військового управління України, а також ІТ-систем об’єктів критичної інфраструктури, ресурси операторів зв’язку та ЗМІ.

Також необхідно зазначити, що інформаційна безпека та кібербезпека є однією з важливих складових національної безпеки. Так, 28 грудня 2021 р. Рішенням Ради національної безпеки і оборони України, що затверджено Указом

Президента України [5], визначено, що інформаційна безпека України являє собою складову частину національної безпеки України, і становить стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом.

Діяльність органів державної влади має бути спрямована на виконання конкретних завдань у цій сфері та об‘єднуватися єдиною метою – забезпечення належних умов для реалізації інформаційної безпеки України. Система інформаційної безпеки держави є невід'ємною частиною загальної системи національної безпеки країна і є сукупністю органів державної влади, неурядові організації та громадяни, які мають бути узгоджені здійснювати заходи щодо надання інформації безпеки на основі єдиних правових норм, ефективно протистояти інформаційним загрозам в сучасних умовах.

Виходячи з усього вищевказаного можна стверджувати, що для вирішення проблеми інформаційної війни, необхідно розробити дієву стратегію направлену на розкриття дезінформації зі сторони ворожої держави та забезпечити донесення правдивої інформації до всіх верств населення для нівелювання та знешкодження інформаційних капканів у межах інформаційної війни.

Література:

1. Дмитренко М.А. Проблемні питання інформаційної безпеки України. Міжнародні відносини. Серія Політичні науки. 2017. ₣ 17. С. 236–243.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

3. Косогов О.М., Сірик А.О. Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на Сході України. Системи озброєння і військова техніка. 2017. С. 38–41.

4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.: Закон України від 09 січня 2007 р. ₣ 537-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text

5. Указ Президент України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» URL: https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069

Пустовалова А. Л.

ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Система охорони здоров'я в Україні є комплексною галуззю, яка ґрунтується на принципах ефективної взаємодії багатьох центральних органів влади на рівні Міністерства охорони здоров'я (МОЗ), економіки, фінансів, праці та соціальної політики, науки та освіти,інших міністерств та відомств. Катастрофічна фінансова незахищеність пацієнтів, низька якість та ефективність надання послуг, переобтяжена в кількісному плані мережа лікарень, неефективне витрачання бюджетних коштів, дефіцит кваліфікованого персоналу обґрунтовують необхідність вдосконалення організації діяльності галузі[4]. За таких умов подальше зволікання з системними змінами є неприпустимим, адже за кожним показником неефективності стоїть конкретна людина, її здоров'я, безпека та право на своєчасну медичну допомогу

. Сьогодні держава має не лише реагувати на накопичені проблеми, а й діяти на випередження, формуючи стійку, справедливу та людяно орієнтовану модель охорони здоров'я. Саме тому модернізація галузі повинна стати не декларативним наміром, а безумовним державним пріоритетом, від реалізації якого безпосередньо залежить якість життя громадян і майбутнє країни[2].

Сучасна система охорони здоров'я потребує формування послідовної та результативної державної політики, спрямованої на забезпечення стабільного фінансування галузі, раціональний розподіл наявних ресурсів і підвищення доступності медичних послуг для всіх категорій населення. Така політика має гарантувати належне ресурсне забезпечення профілактичних, діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів, а також створювати умови для безперервного медичного супроводу людини на всіх етапах її життя [1]. Особливого значення набуває охоплення населення основними видами медичної допомоги незалежно від місця проживання, соціального статусу, рівня доходів чи стану здоров'я.

У зв'язку із цим комплексне реформування системи охорони здоров'я має бути спрямоване на створення сучасної моделі надання медичних послуг, у центрі якої перебувають потреби, права та інтереси пацієнта. Пацієнтоорієнтований підхід передбачає не лише доступність медичної допомоги, а й її безпечність, своєчасність, якість, безперервність і відповідність індивідуальним потребам людини. Важливими складовими такої моделі є розвиток первинної медичної допомоги, профілактика захворювань, рання діагностика, ефективна

маршрутизація пацієнтів, координація між різними рівнями медичної допомоги та розширення можливостей медичної реабілітації[3].

Отже, формування ефективної, фінансово стійкої та соціально орієнтованої системи охорони здоров'я є одним із ключових пріоритетів реалізації державної політики України. Її подальша модернізація має забезпечити рівний доступ населення до якісної медичної допомоги, скорочення територіальних і соціальних нерівностей, підвищення відповідальності медичних закладів за результати своєї діяльності та більш ефективне використання державних ресурсів. Реалізація зазначених завдань сприятиме покращенню стану здоров'я населення, підвищенню тривалості та якості життя громадян, а також зміцненню довіри суспільства до системи охорони здоров'я.

З огляду на зазначене, доцільним є впровадження інтегрованого підходу до розвитку системи охорони здоров'я України, сутність якого полягає в забезпеченні системної взаємодії інституційної, фінансово-економічної, організаційно-управлінської, кадрової, цифрової та соціальної складових державної політики. На відміну від фрагментарного вдосконалення окремих елементів галузі, інтегрований підхід передбачає їх узгоджене функціонування в межах єдиного механізму, орієнтованого на досягнення конкретних медико-соціальних результатів, підвищення доступності та якості допомоги, забезпечення фінансової стійкості й зниження нерівності у сфері охорони здоров'я. Його наукове обґрунтування базується на положеннях системного, інституційного, процесного та результатоорієнтованого підходів, відповідно до яких ефективність галузі визначається не лише якістю окремих управлінських рішень, а й рівнем узгодженості цілей, ресурсів, повноважень, інформаційних потоків і відповідальності всіх суб'єктів управління.

Реалізація інтегрованого підходу має ґрунтуватися на формуванні цілісної архітектури управління, що передбачає чітке розмежування та одночасну координацію повноважень між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, Національною службою здоров'я України, закладами охорони здоров'я та іншими учасниками галузі. Важливим є запровадження механізмів горизонтальної і вертикальної взаємодії, єдиних критеріїв оцінювання результативності, системи персоніфікованої відповідальності та постійного моніторингу досягнутих результатів. Фінансова складова повинна передбачати перехід до середньо- і довгострокового планування потреб галузі, поєднання бюджетного фінансування з оплатою за фактично досягнуті результати, удосконалення механізмів закупівлі медичних послуг та посилення контролю за прозорістю використання ресурсів. Одночасно необхідно розширювати державні гарантії забезпечення населення лікарськими засобами, діагностичними,

лікувальними й реабілітаційними послугами, виходячи з принципів доказовості, справедливості, економічної доцільності та орієнтації на потреби пацієнта.

Таким чином, інтегрований підхід дає змогу розглядати систему охорони здоров'я не як сукупність відокремлених установ і програм, а як єдину динамічну систему, в якій управлінські рішення, фінансові ресурси, кадровий потенціал, цифрові технології та соціальні гарантії взаємопов'язані й спрямовані на досягнення спільного результату - збереження та зміцнення здоров'я населення.

Література:

1. Клименко П. Засади національної стратегії охорони здоров'я України. *Україна. Здоров'я нації*. 2018. № 2. С. 73-82.

2. Краснова О. І., Плужнікова Т. В. Особливості механізму державного регулювання сфери охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №7. С.46-48.

3. Криничко Л.Р. Теорія та методологія державного управління в сфері охорони здоров'я: монографія. Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2020. 348 с

4. Орлова Н. С. Механізми державного управління у реформуванні системи охорони здоров'я. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2019. № 6. URL: https://doi.org/10.25313/2617-5 72X-2019-6-5377

Черемісін О.В.
Райцев А.Ю.

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Реалізація інформаційної політики є об'єктивно необхідною для будь-якої демократичної держави, тому що максимальна відкритість для громадян − це один із принципів демократії. При цьому особлива відповідальність лежить на органах державної влади тих чи інших країн, які реалізують інформаційну політику.

Держава займає центральне місце у політичній системі, що являє собою сукупність норм та ідей, що взаємодіють між собою, і заснованих на них політичних інститутів, установ і дій, що організують політичну владу, а також взаємозв'язок громадян і держави. Сам термін «політична система» було введено в науковий обіг в 50-60-х роках XX століття. До того для опису владних відносин використовували поняття «система правління» або «тип правління», що зводило всю політику до діяльності державних структур і до виділення цих структур як головних суб'єктів владних відносин. Світ не стояв на місці, і процеси розвитку громадянського суспільства, поява самостійної особистості з її правами і свободами привели до того, що громадянин став не тільки підкорятися владним структурам, але і, в свою

чергу, впливати на державу, створюючи для цього відповідні політичні організації. У демократичних державах владні відносини набули більш складного характеру, оскільки у них стали брати участь і недержавні організації.

Політична система складається з кількох підсистем, які взаємопов'язані одна з одною, та забезпечують функціонування публічної влади. За функціональною ознакою можна виділити наступні підсистеми:

- інституціональна підсистема − включає в себе державу, громадські об'єднання (громадські організації, в тому числі політичні партії, передусім) і відносини між ними, які в сукупності утворюють політичну організацію суспільства;

- комунікативна підсистема − включає в себе всі форми політичної взаємодії як всередині системи, так і з політичними системами інших держав;

- нормативна підсистема − включає в себе політичні, правові, моральні норми і цінності, традиції, звичаї;

- власне функціональна підсистема − включає в себе способи здійснення влади, методи політичної діяльності [1; 2].

Існує й інша класифікація компонентів політичної системи суспільства:

- власне політична організація суспільства, що включає в себе державу, політичні партії, інші громадські організації та об'єднання;

- політичні відносини − відносини, які складаються між компонентами системи з приводу політичної влади;

- політична свідомість, що характеризує ідеологічні і психологічні боки політичної влади і політичної системи;

- політична практика, що складається з політичної діяльності та сукупного політичного досвіду;

- соціально-політичні і правові норми, що регулюють політичне життя суспільства і процес здійснення політичної влади [2; 3].

Як можна побачити, кожен із зазначених варіантів в якості обов'язкового компонента політичної системи суспільства містить інституційну підсистему. В контексті обраної теми дослідження саме вона викликає найбільший інтерес.

В цілому, слід зауважити, що в принципі будь-яка система передбачає наявність структури й інституційної інфраструктури, на основі яких взаємодіють різні її складові. Більш того, структура в даному випадку постає як основний компонент системи, що виконує в ній роль об'єднуючого всі елементи системи компонента. Саму структуру політичної системи можна умовно визначити як постійну величину, зміна якої може призвести до серйозних наслідків, а складові системи правильніше розглядати як змінні величини. Природно не варто забувати про те, що політичні системи бувають різні, і інститути, характерні для однієї політичної системи, в інший можуть просто бути відсутніми.

Стрижневим елементом політичної системи є держава, оскільки саме вона має монополію на законне насильство і встановлює «правила гри» для всіх учасників політичної системи. Справа в тому, що конституція держави і взагалі все чинне

законодавство обов'язкові для виконання всіма суб'єктами політичної системи суспільства. У самій же державі, у відповідності з функціональним поділом влади, діють виконавчі (уряд, міністерства, агентства, служби та ін.), законодавчі (парламент) і судові органи влади. Специфічну функцію тут виконує адміністративний апарат, який використовується владою як в демократичних, так і в авторитарних державах для вирішення різних завдань. Наприклад, під час передвиборчих кампаній часто можна чути звинувачення з боку опозиції, що кандидатом, близьким до влади, був використаний адміністративний ресурс, тобто допомога з боку місцевих чиновників [1-3].

Література:

1. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – Київ : НІСД, 2013. – 101 с.
2. Торічний В. О. Інформаційне забезпечення безпеки держави в умовах інформаційного суспільства: державно-управлінський аспект : монографія / В. О. Торічний. – Х. : НУЦЗУ, 2020. – 274 с.
3. Щербина В. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств та установ / В. М. Щербина // Актуальні проблеми економіки. − 2006. − № 10. − С. 220−225.

Науменко К. О.

МОДИФІКАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БІОБЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ПАНДЕМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах біобезпека дедалі частіше розглядається не лише як складова системи охорони здоров’я, а як важливий напрям державного управління, пов’язаний із національною безпекою, економічною стабільністю та соціальною стійкістю суспільства. Поширення інфекційних захворювань, ризики виникнення нових пандемій, розвиток біотехнологій, міграційні процеси та наслідки воєнних дій формують нове середовище загроз, у якому традиційні управлінські підходи вже не завжди є достатньо ефективними. Саме тому питання вдосконалення механізму державного управління біобезпекою набуває особливої актуальності.

Особливої уваги ця проблема набула після пандемії COVID-19, яка виявила вразливість багатьох державних систем до масштабних біологічних викликів. Пандемічна криза показала, що результативність державного реагування залежить не лише від наявності медичних ресурсів, а й від здатності органів влади швидко ухвалювати рішення, координувати дії між різними установами, забезпечувати достовірне інформування населення та підтримувати належний рівень епідеміологічного контролю [1].

Втім, державне управління біобезпекою має враховувати не лише масштабні пандемії, а й рідкісні, проте потенційно небезпечні інфекційні загрози, що для України має особливе значення. З одного боку, держава орієнтується на сучасні міжнародні стандарти у сфері громадського здоров'я та пандемічної готовності, зокрема підходи Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо запобігання пандеміям, готовності та реагування [2]. З іншого боку, внутрішні виклики, пов'язані з війною, руйнуванням інфраструктури, переміщенням населення та підвищеними санітарно-епідемічними ризиками, потребують посилення національної системи біологічного захисту. Важливим підґрунтям для цього є Стратегія біобезпеки та біологічного захисту України [3] та Закон України «Про систему громадського здоров'я» [4].

Натомість, наявність нормативної бази сама по собі не гарантує повної готовності держави до нових пандемічних загроз. Ефективність державного управління залежить від того, наскільки узгоджено працюють його інституційні, правові, організаційні, інформаційні та фінансові складові [5]. У зв'язку з цим виникає потреба не лише в удосконаленні окремих елементів системи, а й у цілісній модифікації механізму управління біобезпекою. Така модифікація має бути спрямована на перехід від переважно реактивного реагування до превентивної моделі, здатної заздалегідь виявляти ризики, оцінювати їхній масштаб і мінімізувати можливі наслідки, а отже включати:

- посилення інституційної координації між органами державної влади, місцевого самоврядування, закладами охорони здоров'я, лабораторними установами, ветеринарною, екологічною та безпековою сферами. Біологічні загрози не мають вузько медичного характеру, тому їх подолання потребує узгоджених рішень на різних рівнях управління. Такий підхід відповідає сучасній міжнародній логіці пандемічної готовності, закладеній у Пандемічній угоді ВООЗ, ухваленій державами-членами ВООЗ для зміцнення запобігання, готовності та реагування на майбутні пандемії;

- запровадження ризик-орієнтованого управління біобезпекою, за якого управлінські рішення мають ухвалюватися не лише після виникнення кризи, а на основі попередньої оцінки ймовірності загрози, її потенційного масштабу та можливих наслідків для населення, економіки й критичної інфраструктури. Це дозволить раціональніше розподіляти ресурси, визначати пріоритетні напрями фінансування та уникати фрагментарності державних заходів;

- створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи біобезпеки. Вона має забезпечувати обмін даними між медичними закладами, лабораторіями, органами влади, ветеринарними та екологічними службами. Наявність єдиного інформаційного простору дасть змогу швидше виявляти небезпечні тенденції,

прогнозувати поширення загроз і приймати управлінські рішення на основі достовірних даних, а не ситуативних оцінок;

- зміцнення лабораторної спроможності та кадрового потенціалу. Ефективна система біобезпеки неможлива без сучасних лабораторій, підготовлених фахівців, чітких протоколів досліджень і належного матеріально-технічного забезпечення. У цьому контексті важливо розвивати не лише медичні лабораторії, а й мережу установ, здатних здійснювати контроль у ветеринарній, харчовій, екологічній та санітарно-епідемічній сферах;

- поглиблення цифровізації системи охорони здоров'я, що забезпечить подальший розвиток «цифрового здоров'я», медичних реєстрів, цифрового епідеміологічного нагляду та обміну даними між медичними закладами, лабораторіями й органами влади сприятиме своєчасному виявленню біологічних ризиків і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень;

- посилення ролі місцевого рівня управління. Саме громади часто першими стикаються з практичними наслідками біологічних загроз, тому вони повинні мати чіткі алгоритми дій, доступ до інформації, необхідні ресурси та повноваження. Місцеві плани біобезпеки мають враховувати особливості території, стан медичної інфраструктури, демографічну ситуацію, міграційні процеси та потенційні джерела біологічної небезпеки.

Отже, модифікація механізму державного управління біобезпекою має полягати не в точкових змінах, а в комплексному оновленні всієї системи управління охороною здоров'я, оскільки саме така модель здатна забезпечити готовність держави до нових пандемічних викликів і зменшити їх вплив на суспільство, економіку та національну безпеку.

Література:

1. Big Cities Health Coalition. URL: http://www.bigcitieshealth.org.

2. Мартиненко О. Напрями вдосконалення механізмів державного управління у сфері забезпечення біобезпеки України. *Університетські наукові нотатки*.2020. №6 (78). С. 122-138. DOI 10.37491/UNZ.78.12

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 р. «Про Стратегію біобезпеки та біологічного захисту». Указ Президента України від 17 грудня 2021 р. №668/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/668/2021?utm_source=chatgpt.com#Text

4. Про систему громадського здоров'я. Закон України від 06.09.2022 р. №2573-IX/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text

5. Величко М.В. Принципи біологічної безпеки та біологічного захисту як засади фундаментальної основи державної системи протидії біологічним загрозам

національній безпеці України. *Юридична Україна*. 2021. №2. С. 19-30. DOI 10.37749/2308-9636-2021-2(218)-3

Пономарьов О.А.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасний етап розвитку України характеризується необхідністю масштабного повоєнного відновлення економіки, модернізації державного управління та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності держави.

Інноваційно-інвестиційний розвиток є стратегічним пріоритетом державної політики України, оскільки саме поєднання інноваційного потенціалу та ефективних інвестиційних механізмів створює основу для структурної модернізації економіки, підвищення її стійкості, технологічної незалежності та інтеграції до європейського економічного простору [1].

В умовах сьогодення інновації виступають основним фактором економічного зростання, підвищення продуктивності праці, конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу. Проте, реалізація інноваційних процесів неможлива без належного фінансового забезпечення, що зумовлює необхідність активізації інвестиційної діяльності. Для України інноваційно-інвестиційний розвиток має не лише економічне, а й стратегічне та безпекове значення. Повномасштабна війна спричинила суттєві втрати економічного потенціалу держави, що потребує формування нової моделі відновлення, орієнтованої на:

- технологічну модернізацію;
- розвиток цифрової економіки;
- енергоефективність;
- екологічну трансформацію;
- інтеграцію до європейського ринку;
- підвищення інноваційної спроможності держави.

Отже, на відміну від традиційної моделі відбудови, яка передбачає відновлення існуючих об’єктів, сучасна концепція повоєнного розвитку України має базуватися на принципі «build back better», тобто відновлення на якісно новому технологічному рівні, тому державна політика спрямована на стимулювання інноваційної активності; залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій; розвиток науково-технологічного потенціалу; підтримку стартапів та інноваційного підприємництва;

розвиток цифрової інфраструктури; створення сприятливого інвестиційного клімату тощо.

Інноваційно-інвестиційний розвиток спрямований на процес структурної модернізації економіки, що ґрунтується на впровадженні інновацій, активізації інвестиційної діяльності та створенні сприятливого інституційного середовища для розвитку науково-технологічного потенціалу держави. Відтак, інновації і інвестиції формують взаємопов'язану систему економічного розвитку, у межах якої інвестиційні ресурси забезпечують реалізацію інноваційних рішень, а інновації підвищують ефективність використання інвестицій [2].

В процесі дослідження визначено, що основними напрямами державної політики інноваційно-інвестиційного розвитку в умовах повоєнного відновлення є:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення, яке ґрунтується на гармонізації законодавства з нормами ЄС; спрощенні регуляторних процедур; захисті прав інвесторів; удосконаленні механізмів державної підтримки інноваційної діяльності;

- формування ефективного інституційного механізму, який включає координацію діяльності органів державної влади; створення спеціалізованих агенцій розвитку; підтримку інноваційних кластерів; розвиток технопарків та індустріальних парків; стимулювання державно-приватного партнерства;

- розвиток фінансово-економічних механізмів через використання основних інструментів державної підтримки: податкових стимулів; грантових програм; державних гарантій; пільгового кредитування; венчурного фінансування; міжнародної фінансової допомоги;

- цифровізація державного управління, яка сприяє підвищенню прозорості управління; зменшенню корупційних ризиків; спрощенню адміністративних процедур; підвищенню ефективності взаємодії держави та бізнесу.

Важливим фактором модернізації державної політики є євроінтеграційний курс України. Адаптація європейських підходів до управління інноваційним розвитком забезпечить підвищення інвестиційної привабливості держави; розвиток конкурентного середовища; інтеграцію до європейських інноваційних мереж; залучення міжнародних фінансових ресурсів; впровадженню сучасних управлінських практик.

Отже, в умовах повоєнного відновлення пріоритетного значення набуває удосконалення механізмів державного управління, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності, активізацію інвестиційних процесів, розвиток цифрової економіки та інтеграцію до європейського економічного простору. Ефективна реалізація державної політики у цій сфері потребує комплексного поєднання інституційних, нормативно-правових, фінансово-економічних та організаційно-

управлінських механізмів, здатних забезпечити довгострокову економічну стійкість та інноваційну конкурентоспроможність України.

Література:

1. Гончарук О.Б., Савичук Н.О. Поняття механізмів державного управління та їх практичне значення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 77-83. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2021/14.pdf

2. Кваша О. С. Інноваційний розвиток економіки України: світовий досвід та рекомендації для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2016. Вип. 6 (1). С. 150-154.